T.C

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA İLİ HALİLİYE, KARAKÖPRÜ, EYYÜBİYE İLÇELERİNDEKİ KÖY YERLEŞMELERİNİN TOPONOMİK ANALİZİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Serhat BADILLI

ŞANLIURFA-2020

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ŞANLIURFA İLİ HALİLİYE, KARAKÖPRÜ, EYYÜBİYE İLÇELERİNDEKİ KÖY YERLEŞMELERİNİN TOPONOMİK ANALİZİ

Serhat BADILLI

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKBIYIK

ŞANLIURFA-2020

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Coğrafya Anabilim Dalı 175225001 numaralı Serhat BADILLI'nın hazırladığı "Şanlıurfa İli Haliliye, Karaköprü, Eyyübiye İlçelerindeki Köy Yerleşmelerinin Toponomik Analizi" konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 29/07/ 2020 tarihinde, saat 13:00'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

29/07/2020

Sınav Jürisi	**Unvan, Adı Soyadı**	**Kanaati**	**İmzası**
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKBIYIK	Kabul	
Üye	Prof.Dr. Necmettin ELMASTAŞ	Kabul	
Üye	Dr.Öğr. Üyesi Muzaffer SİLER	Kabul	

Bu tezin Coğrafya Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

…/…./2020

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek ☐Almıştır ☒Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ
Adı-Soyadı: Serhat BADILLI
Öğrenci Numarası: 175225001
Enstitü Anabilim Dalı: Coğrafya Anabilim Dalı
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Başlık: Şanlıurfa İli Haliliye, Karaköprü, Eyyübiye İlçelerindeki Köy Yerleşmelerinin Toponomik Analizi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen Şanlıurfa İli Haliliye, Karaköprü, Eyyübiye İlçelerindeki Köy Yerleşmelerinin Toponomik Analizi çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 208 sayfalık kısmına ilişkin, 11/06/2020 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı %11'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
2- Kaynakça hariç
3- Alıntılar hariç/dâhil
4- 6 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

11/06/2020
Serhat BADILLI
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım.11/06/2020

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet AKBIYIK
Danışman

ÖZET

ŞANLIURFA İLİ HALİLİYE, KARAKÖPRÜ, EYYÜBİYE İLÇELERİNDEKİ KÖY YERLEŞMELERİNİN TOPONOMİK ANALİZİ

BADILLI, Serhat

Yüksek Lisans Tezi

Coğrafya Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKBIYIK

Haziran, 2020, 214 sayfa

Millî kültürümüzün önemli konularından biri de ad vermedir. Adbilimin dallarından biri olan yer adları toponomi ise, bir toprak parçasını vatan haline getirmesi bakımından çok önem kazanmıştır. Aslında köy adları, sadece o alana yerleşen insan topluluklarından değil, aynı zamanda o bölgenin doğal çevre özelliklerinden de etkilenmiştir. Yani yerin yapısından, iklim şartlarından, o alanda yaşayan bitki örtüsü ve canlılardan, ekonomik ve kültürel özelliklerinden etkilenmiştir.

Şanlıurfa iline bağlı Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri coğrafi konumu itibariyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer almaktadır. Tarih boyunca bu alan çeşitli devletlerin egemenliğine girmiştir. Burada yaşayan insanlar yayıldığı geniş coğrafyadaki dağ, ova, nehir ve ırmaklara, kurduğu yerleşim merkezlerine yeni adlar vererek, buraları vatan haline getirmek ihtiyacı duymuşlardır.

Bu çalışmada Şanlıurfa ili; Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinde bulunan köylerin adları coğrafi bakış açısıyla fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerine göre sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken de ülkemizin kültür zenginliğini oluşturan unsurlardan biri olan köy adlarının kaynaklarının incelenmesi ve öneminin belirlenmesine katkıda bulunma amaçlanmıştır.

Bu araştırma için gerekli veriler literatür çalışması ve alan çalışmasıyla elde edilmiştir. Araştırma alanı ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılarak çalışmanın alt yapısı oluşturulmuştur. Gerek resmi kurumlardan alınan veriler gerekse araştırmanın asıl veri kaynağını oluşturan 3 ilçenin sınırları içinde yer alan bütün köylerde yapılan gezi gözlem ve

icelemeler sonucunda elde edilen bilgiler coğrafyanın ilkeleri doğrultusunda ortaya konularak çalışma tamamlanmıştır.

Şanlıurfa iline bağlı Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerindeki köy adları incelendiğinde, yer adı vermede hem doğal çevre hem de beşeri ve ekonomik çevre faktörlerinden etkilenilmiş olduğu görülmektedir. Nitekim ilçelerdeki toplam 346 köy yerleşmesinden 128 (% 36,99) adet köy yerleşmesi adını beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinden, 114 (% 32,94) adet köy yerleşmesi Fiziki Coğrafya unsurlarından almışken, 104 (% 30.07) adet köy yerleşmesinin adının anlamı ve kaynağı tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Köy Yerleşmeleri, Toponomi, Coğrafya

ABSTRACT

TOPONOMIC ANALYSIS OF VILLAGE SETTLEMENTS HALILIYE, KARAKOPRU, EYYUBIYE DISTRICTS IN SANLIURFA PROVINCE

BADILLI, Serhat

Master's Thesis

Department of Geography

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet AKBIYIK

June, 2020, 214 pages

One of the important issues of our national culture is naming. Toponomy, which one of the branches of adology, has gained more importance in terms of turning a piece of land into a homeland. In fact, village names have been influenced not only by human communities settled there, but also by natural environmental characteristics of that region. In other words, it has been influenced by structure of place, climatic conditions, vegetation, and living in that area, economic, and cultural characteristics.

Karakopru, Haliliye and Eyyubiye districts of Sanlıurfa province are located in the Middle Fırat Section of the Southeastern Anatolia Region. Throughout history, these districts have been dominated by various states. The people who lived here have needed to make this place a homeland by giving new names to the mountains, plains, and rivers in the vast geography where it was spread, and the settlements it has been established.

In this study, names of the villages in Karakopru, Haliliye and Eyyubiye districts which located in Sanlıurfa province have been tried to be classified according to their physical, human, and economic characteristics with a geographical perspective. In doing so, it has been aimed to contribute to the analysis and determination of the sources of village names, which is one of the elements that constitutes the cultural richness of our country.

The data required for this research have been obtained through literature review and a field study. The infrastructure of the study has been created by using previous studies related to research area. The study has been completed in line with principles of geography, with the data obtained from the official institutions and the information obtained as a result of the trip

observations and investigations carried out in all villages within the borders of the three districts that constitute the main data source of the research.

When village names in Karakopru, Haliliye, and Eyyubiye districts in Sanlıurfa province are examined, it can be seen that both natural environments and human and economic environmental factors have been affected in place naming. As a matter of fact, 128 (36.99 %) village settlements from a total of 346 village settlements in the district have been named from humanities and economic geography features, while 114 (32.94 %) village settlements from physical geography elements, the meaning and source of 104 (30.07 %) village settlements could not be determined.

Keywords: Şanlıurfa, Village Settlements, Toponomy, Geography

ŞANLIURFA İLİ HALİLİYE, KARAKÖPRÜ, EYYÜBİYE İLÇELERİNDEKİ KÖY YERLEŞMELERİNİN TOPONOMİK ANALİZİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI II
ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ III
ÖZET IV
ABSTRACT VI
İÇİNDEKİLER VIII
HARİTA LİSTESİ X
FOTOĞRAF LİSTESİ XIII
GRAFİK LİSTESİ XV
TABLO LİSTESİ XVII
GİRİŞ 1

I.BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ SINIRLARI VE ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

1.1.Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları 3
1.2. Araştırmada Kullanılan Metot ve Yöntemler 5
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi 6

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

2.1 FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ 9
2.1.1.Araştırma Alanının Jeolojik Özellikleri 9
2.1.2.Araştırma Alanının Jeomorfolojik Özellikleri 11
2.1.3. Araştırma Alanının Klimatolojik Özellikleri 19
2.1.4. Araştırma Alanının Hidrografik Özellikleri 24
2.1.5.Araştırma Alanının Toprak Özellikleri ve Bitki Örtüsü 25
2.2.BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ 29
2.2.1.Nüfus 29
2.2.3. Tarım 31
2.2.2.Sanayi 32
2.2.4.Turizm 34

III. BÖLÜM

ŞANLIURFA İLİ KARAKÖPRÜ, HALİLİYE VE EYYÜBİYE İLÇELERİ YERLEŞME ADLARI

3.1. ŞANLIURFA İLİ VE HALİLİYE, KARAKÖPRÜ, EYYÜBİYE İLÇE ADLARININ TOPONİMİ 37

3.1.1. Şanlıurfa Şehir Adı 37

3.1.2.Karaköprü İlçesi 39

3.1.3.Haliliye İlçesi 40

3.1.4.Eyyübiye İlçesi 40

3.2.ŞANLIURFA İLİ KARAKÖPRÜ, HALİLİYE VE EYYÜBİYE İLÇELERİNDE BULUNAN KÖY YERLEŞME ADLARININ COĞRAFİK ANALİZİ 40

3.2.1.Fiziki Coğrafya Açısından Köy Adları 48

3.2.1.1.Topoğrafyadan Etkilenen Köy Adları 51

3.2.1.2.Hidrografyadan Etkilenen Köy Yerleşme Adları 65

3.2.1.3.Kayaçlardan Etkilenen Köy Adları 76

3.2.1.4.Hayvan Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları 84

3.2.1.5. Bitki Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları 89

3.2.1.6.Matematik Coğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşme Adları 94

3.2.1.7.Klimatik Özelliklerden Etkilenen Köy Yerleşme Adları 98

3.2.2.Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri Bakımından Köy Yerleşme Adları 101

3.2.2.1.Boy, Oymak, Şahıs, Bey, Soy isim, Aşiret ve Topluluk Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları 104

3.2.2.2.Tarihi Mekânlar ve Kalıntılardan Etkilenen Köy Yerleşme Adları 116

3.2.2.3.Tarımdan Etkilenen Köy Yerleşme Adları 127

3.2.2.4.İsmini İnsani Özelliklerden Alan Köy Yerleşmeleri 134

3.2.2.5.Dinî İnançtan Etkilenen Köy Adları 140

3.2.2.6.Beşeri Eserlerle İlgili Adlar 145

3.2.2.7.Alet-Edevat ve Mesleklerden Etkilenen Köy Adları 151

3.2.2.8.Dönemlik Yerleşmelerle İlgili Köy Adları 154

3.2.3.Adı Anlamlandırılamayan Köy Yerleşme Adları 157

SONUÇ VE ÖNERİLER 184

KAYNAKÇA 188

Harita Listesi

Harita 1: Araştırma Alanının Lokasyon Haritası 4

Harita 2: Araştırma Alanının Jeoloji Haritası 11

Harita 3: Araştırma Alanının Fiziki Haritası 13

Harita 4: Araştırma Alanının Topoğrafya Haritası 14

Harita 5: Araştırma Alanının Eğim Haritası 16

Harita 6: Araştırma Alanının Bakı Haritası 18

Harita 8: Araştırma Alanının Yıllık Ortalama Sıcaklık Dağılış Haritası 21

Harita 9: Araştırma Alanının Yağış Dağılış Haritası 23

Harita 7: Araştırma Alanının Hidrografya Haritası 26

Harita 10: Araştırma Alanının Toprak Haritası 28

Harita 11: Araştırma Alanının Köylerin Dağılış Haritası43

Harita 12: Eyyübiye İlçesinin Yerleşme Haritası 44

Harita 13: Haliliye İlçesinin Yerleşme Haritası 45

Harita 14: Karaköprü ilçesinin Yerleşme Haritası 46

Harita 15: Yerleşme Adlarının Kategorik Dağılımı 47

Harita 16: Fiziki Coğrafya Özelliklerinden Etkilenen Köy Yerleşmeleri 50

Harita 17: Topoğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşmeleri 64

Harita 18: Hidrografyadan Etkilenen Köy Yerleşmeleri 75

Harita 19: Kayaçlardan Etkilenen Köy Yerleşmeleri 83

Harita 20: Hayvan Özelliklerle İlgili Köy Yerleşmeleri 88

Harita 21: Bitki Özelliklerle İlgili Köy Adları 93

Harita 22: Matematik Coğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşmeleri 97

Harita 23: Klimatik Özelliklerden Etkilenen Köy Yerleşmeleri 100

Harita 24: Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köy Yerleşmeleri 103

Harita 25:Şahıs, Aile, Aşiret Kökenli Köy Adları 115

Harita 26: Tarihi Mekânlar veya Kalıntılardan Etkilenen Köy Yerleşmeleri 126

Harita 27: Tarımsal Faaliyetlerden Etkilenen Köy Yerleşmeleri 133

Harita 28: İsmini İnsani Özelliklerden Alan Köy Yerleşmeleri 139

Harita 29: Dinî İnançlarla İlgili Köy Yerleşmeleri 144

Harita 30: Beşeri Eserlerle İlgili Köy Yerleşmeleri 150

Harita 31: Alet-Edevat ve Meslek ile İlgili Köy Yerleşmeleri 153

Harita 32: Dönemlik Yerleşmelerden Adını Alan Köy Yerleşmeleri 156

Harita 33: Adı Anlamdırılamayan Köy Yerleşmeleri 183

Fotoğraf Listesi

Fotoğraf 1: Altıntepe Köyü'ne adını veren tepelik alanın güneyi 52

Fotoğraf 2: Köye adını veren tepenin kuzey yamacı 53

Fotoğraf 3: Çukurdoruç Köyü'nün batısı 54

Fotoğraf 4: Germuş Köyü'nün genel görünümü 55

Fotoğraf 5: Germuş Köyü'nde bulunan kilise 56

Fotoğraf 6: Göktepe Köyü'ne adını veren tepenin batı cephesi 57

Fotoğraf 7: Kırkmağara Köyü'ne adını veren mağaralardan bir tanesi 58

Fotoğraf 8: Sultantepe Köyü'nün güneyden çekilmiş fotoğrafı 59

Fotoğraf 9: Tepedibi Köyü'nün genel görünümü ve köye adını veren tepe 60

Fotoğraf 10: Yeşiltepe Köyü'nün güneyinden görünümü 62

Fotoğraf 11: Köye adını veren tepenin bulunduğu alan 62

Fotoğraf 12: Köye adını veren kuzey güney gönlü akış gösteren Fiyen Deresi 67

Fotoğraf 13: Çamlıdere Köyü'nden bir görünüm 68

Fotoğraf 14: Gölpınar köyüne adını veren ve havzası daralmış olan göl 70

Fotoğraf 15: Köye adını vermiş olan Şıh Attap adlı kişinin kabri 73

Fotoğraf 16:Yusufkuyu Köyü'ne adını veren su kuyusu 74

Fotoğraf 17: Altın Köyü'nün batıdan görünümü 77

Fotoğraf 18: Aşağıiçkara Köyü'nün batı cephesi 78

Fotoğraf 19: Yukarıiçkara Köyü'nün doğu kısmı 78

Fotoğraf 20: Dikme Köyü'nde bulunan ve köye adını veren kayaçlar 79

Fotoğraf 21: Çanak Çömleksiz Neolitik zamana ait kayaçlar 80

Fotoğraf 22: Kesme Köyü'nde bulunan ve köye adını veren kayaçlar 82

Fotoğraf 23: Ballıca Köyü'nden genel bir görünüm. 85

Fotoğraf 24: Köye adını veren Zagzuk adlı mevki 86

Fotoğraf 25: Köye adını veren üzerlik adlı bitkiden elde edilmiş olan tasarım 91

Fotoğraf 26: Köyün eski adı olan Boztepe 91

Fotoğraf 27: Perşembe Köyü'nden genel görünüm 95

Fotoğraf 28: Çam ağaçları ile çevrili Açıkyazı Köyü 98

Fotoğraf 29: Yağmurlu Köyü'nde bulunan ve Suğmatar kabartmaları. 99

Fotoğraf 30: Köye adını vermiş olan Keserdede mahlaslı kişinin kabri 109

Fotoğraf 31: Mamoca Köyü halkı ile köyün adı hakkındaki sohbetten bir kare 110

Fotoğraf 32:Türkmen Köyü'nden genel görünüm 112

Fotoğraf 33: Köyde bulunan ve çocukların düşmemesi için kapatılan kuyu 113

Fotoğraf 34: Zeynep Köyü'nün batısından çekilmiş bir fotoğrafı. 114

Fotoğraf 35: Ağızhan Köyü'nde bulunan köye adını veren yapıtın fotoğrafı (Şanlıurfa İli Yüzey Araştırmaları, Karadeniz Uluslararası Bilim Dergisi) 117

Fotoğraf 36: İlhan Köyü'nde bulunan medresenin uzaktan çekilmiş fotoğrafı 120

Fotoğraf 37: Kabköy Köyü'nün güneyi 121

Fotoğraf 38: Kabköy Köyü'nde bulunan kabaltı verilen yapılar 121

Fotoğraf 39: Küçükhan Köyü'nün doğu kısmından çekilmiş fotoğrafı 122

Fotoğraf 40: Tarihi geçmişi 12.000 yıla dayanan Göbeklitepe Tapınağı 123

Fotoğraf 41: Köyde bulunan ören yerleşimlerinden bir tanesi 124

Fotoğraf 42: Köyde güvenlik ve tedbir için yapılmış olan ve köye adını vermiş olan burç 128

Fotoğraf 43:Çekçek Köyü'nün batı kısmından bir görünüm 129

Fotoğraf 44: Hamurkesen Köyü'nün drone ile çekilmiş fotoğrafı. 130

Fotoğraf 45: İncirağacı Köyü'nden bir görünüm 130

Fotoğraf 46: Karpuzlu Köyü'nden bir görünüm 131

Fotoğraf 47: Payamlı Köyü'nün geneli 132

Fotoğraf 48: Köyde şehit düşen kişilerin kabristanı 135

Fotoğraf 49: Kösecik Köyü'nün Köye Güney Girişinden Çekilmiş Fotoğrafı 136

Fotoğraf 50: Yanıkçöğür Köyü'ne giden yoldan köyün uzaktan çekilmiş fotoğrafı 137

Fotoğraf 51: Yardımcı Köyü'nün kuzeyden çekilmiş bir fotoğrafı 138

Fotoğraf 52: Yukarıkoşma Köyü'nde şu an harap halde bulunan kilise 138

Fotoğraf 53: Ernebi Köyü'nün geneli 142

Fotoğraf 54: Mehmetçik Köyü'nün geneli 143

Fotoğraf 55: Havşanlı Köyü'nün cami minaresinden çekilmiş bir fotoğrafı 147

Fotoğraf 56: Konak Köyü'nden genel görünümü 148

Fotoğraf 57: Yeniköy Köyü'nün genel görünümü 149

Fotoğraf 58: Akdoğan Köyü içerisinden geçen Kubacık Deresi 159

Fotoğraf 59: Apalı Köyü'nün batı kısmından çekilmiş fotoğrafı 160

Fotoğraf 60: Boncuk Köyü'nün geneli 164

Fotoğraf 61: Çanakçı Köyü'nden yaşlı amca ile köyün adı üzerine edilen sohbetten bir kesit 166

Fotoğraf 62: Dalbaşı Köyü'nde bahse konu harabelerden bir kesit 167

Fotoğraf 63: Köye adını veren Şehmuse Anzeli adlı kişinin kabri. 173

Fotoğraf 64: Oğulbey Köyü'nde bulunan harabe yerleşmelerden bir tanesi 176

Fotoğraf 65: Parmakkapı Köyü'nde bulunan ve köyün eski adının kaynağı olan sarnıçlar 178

Fotoğraf 66: Yaykılıç Köyü 181

Grafik listesi

Grafik 1:Şanlıurfa'nın Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı(1929-2018) 20

Grafik 2:Şanlıurfa'nın Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı (1929-2018) 22

Grafik 3: Şanlıurfa İli İmalat Sanayisinin Sektörel Dağılımı 33

Grafik 4: Araştırma Alanında Bulunan Köy Adlarının Oransal Dağılımı 41

Grafik 5: Fiziki Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köylerin Rakamsal Dağılımı 49

Grafik 6: Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köy Yerleşmelerinin Sütun Grafik Üzerinde Gösterimi 102

Tablo listesi

Tablo 1:Şanlıurfa'da Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1929-2018) 19

Tablo 2:Şanlıurfa ilinin Yıllara Göre Nüfus Dağılımı (1960-2019) 29

Tablo 3:Şanlıurfa İlinin 2019 Yılı Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı 30

Tablo 4:Araştırma Alanında Bulunan İlçelerin Nüfus Miktarları (2013-2019) 30

Tablo 5: 2018 Yılı Sulanabilir Alan ve Sulanan Toplam Alan 31

Tablo 6: Toplam Tarım Alanı İçerisinde Tarımsal Faaliyet Türlerinin Dağılımı (2017) 31

Tablo 7: Şanlıurfa İli 2016-2017 Yılları Arası Konaklama İstatistikleri 35

Tablo 8: Araştırma Alanında Bulunan Köy Adlarının Rakamsal Dağılımı 41

Tablo 9: Yerleşme Adlarının Kategorik Dağılımı 42

Tablo 10: Fiziki Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köyler 48

Tablo 11: Topoğrafyadan Adını Alan Köy Yerleşmeleri 51

Tablo 12: Hidrografyadan Etkilenen Köy Adları 66

Tablo 13: Kayaçlardan Etkilenen Köy Adları 76

Tablo 14: Hayvan Özellikler İle İlgili Köy Adları 84

Tablo 15: Bitki Özelliklerle İlgili Köy Adları 89

Tablo 16: Matematik Coğrafyadan Etkilenen Yerleşme Adları 94

Tablo 17: Klimatik Özelliklerden Etkilenen Köy Yerleşme Adları 98

Tablo 18: Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özelliklerin Adını Alan Köy Yerleşmelerinin Rakamsal ve Oransal Dağılım Tablosu 102

Tablo 19: Boy, Oymak, Şahıs, Bey, Soy isim, Aşiret ve Topluluk Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları 104

Tablo 20: Tarihi Mekânlar veya Kalıntılarla 116

Tablo 21: Tarımla İlgili Köy adları 127

Tablo 22: İsmini İnsani Özelliklerden Etkilenerek Alan Köy Yerleşmeleri 134

Tablo 23: Dinî İnançlardan Etkilenen Köy Yerleşme Adları 140

Tablo 24: Beşeri Eserlerle İlgili 146

Tablo 25: Alet-Edevat ve Meslek ile İlgili Köy Yerleşme Adları 151

Tablo 26: Dönemlik Yerleşmelerle İlgili Köy Adları 154

Tablo 27: Adı Anlamdırılamayan Köy Yerleşme Adları 157

GİRİŞ

Dilin doğal oluşumu sırasında, insanların etkilendikleri unsurların başında yaşadıkları coğrafi şartlar gelmektedir. Bu nedenle yer adlandırmalarında başta coğrafi etkenler olmak üzere; adlandırmada etkili olan tüm kriterleri belirlemek gerekmektedir. Akabinde coğrafyanın insan kültürüne etkisini tespit edip geçmiş ve bugünü karşılaştırarak bilimsel bir model oluşturmak gerekmektedir. Bu çalışmalar sonucunda insanların doğadan etkilendikleri ve doğayı etkiledikleri daha belirgin bir şekilde görülecektir. Bu da insanı, doğal çevreyi daha iyi tanımayı ve coğrafyanın insan kültürüne katkılarını ortaya koymayı sağlayacaktır.

İnsanlar yerleşik yaşama geçtiklerinden beri ortak kültür ve uygarlık unsurlarını oluşturmaktadırlar. Bu ortak kültürün en önemli unsurlarından biri de kullandıkları dildir. Bu çalışma kapsamında temel olan hipotezde yer adları oluşumunda belirleyici olan unsurun coğrafi şartlar ve insanların doğayla etkileşim içinde olmalarıdır. Bu çalışmanın temel amacı da coğrafyanın hangi bakımdan yer adlarını etkilediği ve yerleşmenin adı ile coğrafi ortam arasındaki ilişkiyi, belirleyip ortaya koymaktır. Çünkü Aksan'ında belirttiği gibi yer adları belirlenirken her şeyden önce çevreden yararlandıkları görülmektedir (Aksan , 1974, s. 51-55).

Yer adları belirlenirken sadece coğrafi adlar değil farklı alanlardan adlarında kullandığı görülmektedir. Bu konuda Tunçel şu sözleri söylemektedir: "İnsanlar yaşadıkları mekânları adlandırırken bazı özelliklerden etkilendikleri dikkat çeker. Bu etkilenme doğal çevrenin bir niteliğinden olabileceği gibi sosyal bir sebepten de kaynaklanabilir. Bunun yanı sıra insanlar bulundukları, yaşadıkları mekândaki yer adlarını zaman içerisinde değişikliklere de uğratmışlardır. Bu değiştirme doğal ve kendiliğinden olduğu için genellikle eskiye ait birtakım izleri de bünyesinde barındırır. Yer adları bu özelliği sayesinde de bulunduğu mekânın tarih ve coğrafyası ile ilgili önemli ipuçları durumundadırlar. Her yer adının bir anlamı bulunmaktadır. Bu bir bakıma gizli olan nitelikler ve özellikler, etimoloji çalışmaları ile yeniden belirlenebilmektedir (Tunçel, 2000, s. 23-24).

Doğan Aksan'ın aktarmasıyla ad bilimci A. Bach ad vermenin önemini vurgulayarak *"*Bir ulusun ad hazinesi, onun geçmişteki ve bugünkü zihinsel-ruhsal

durumunun anlatımıdır*”* demiştir (Aksan, 1982, s. 115). Bu yüzden yerleşim alanlarına verilen adlar oldukça önemlidir. Yer adı sadece yerleşmeleri yani mahalle, köy, kasaba ve şehirleri kapsamamaktadır. Yer adları dağ, ova, düz, ziyaret, tepe, bel, geçit, boğaz, sırt, yamaç, vadi, düzlük, etek, seki, höyük, ırmak, dere, çay, pınar, kaynak, göl, köprü, mevki vb. alanları da içine almaktadır. İnsanlar her nerede ve hangi koşullar altında yaşıyor olursa olsun yaşadıkları yerlere, etkiledikleri ve etkilendikleri yerlere ad vermişlerdir (Elmastaş, Günal, Şahinalp, 2011. s. 591)

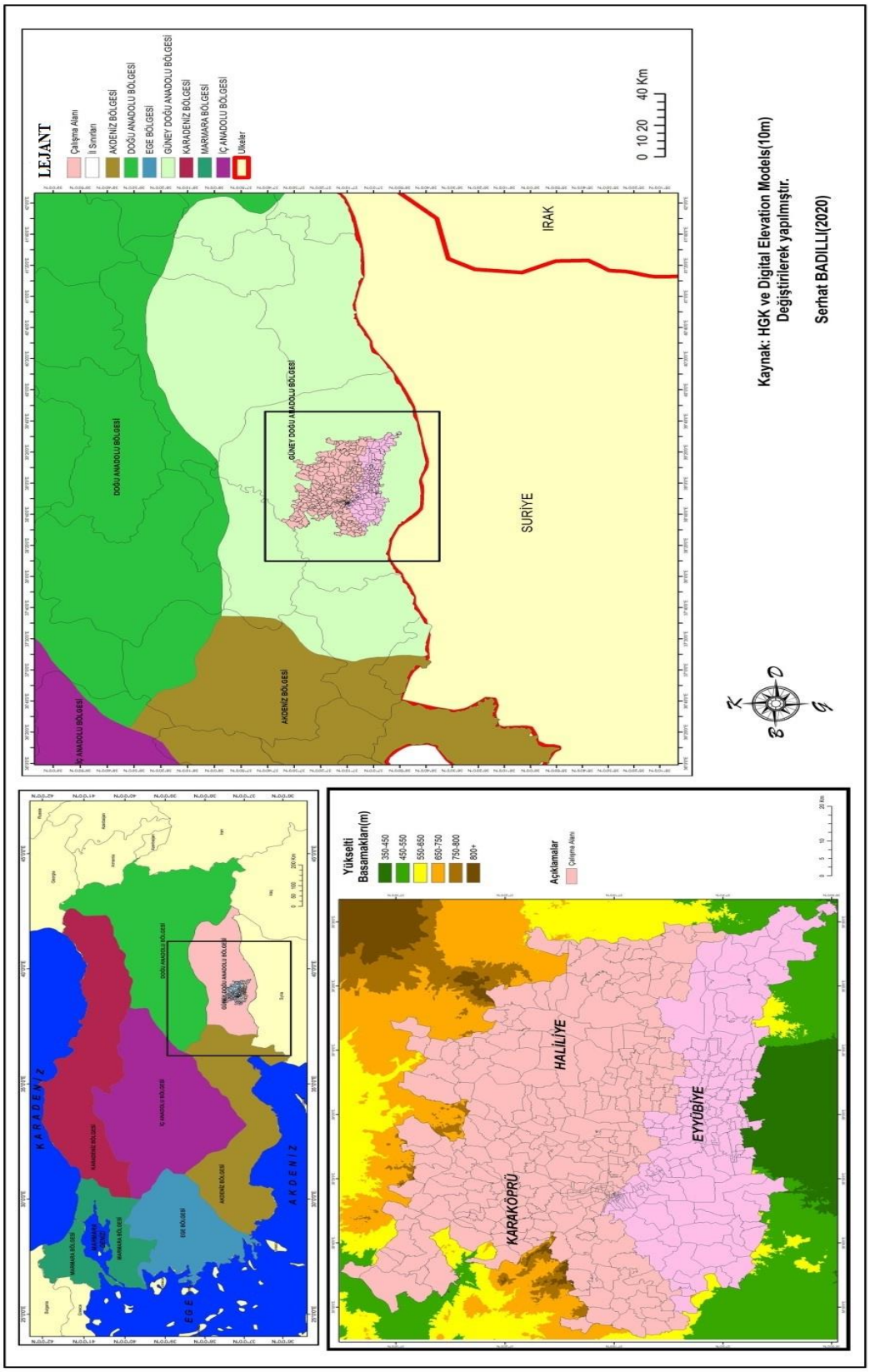
I. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ SINIRLARI VE ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Araştırma alanı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde Şanlıurfa ilinin idari sınırları içerisinde bulunmaktadır. Şanlıurfa ilinin kuzeyinde Adıyaman, batısında Gaziantep, doğusunda Mardin, kuzeydoğusunda Diyarbakır ili, Güneyinde ise Türkiye-Suriye devlet sınırı bulunmaktadır (Harita1).

Şanlıurfa ilinde Harran, Akçakale, Viranşehir, Suruç, Bozova, Halfeti, Birecik, Ceylanpınar, Hilvan, Siverek, Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye olmak üzere 13 ilçe bulunmaktadır. Araştırma alanının sınırlarını ise 12.11.2012 yılında Şanlıurfa ilinin büyükşehir statüsüne ulaşmasıyla oluşturulan Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinin sınırları oluşturmaktadır. (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2020) Araştırma alanı 37° 32' 33'' ve 36° 50' 50'' kuzey enlemleri ile 38° 24' 32'' ve 39° 32' 09'' doğu enlemleri arasında yer almaktadır. Araştırma alanın kuzeyinde Hilvan ilçesi, kuzeybatısında Atatürk Barajı, doğusunda Viranşehir ilçesi, kuzeydoğusunda Siverek ilçesi, batısında Suruç ve Bozova ilçeleri, güneyinde Akçakale ve Harran ilçeleri bulunmaktadır.

Harita 1: Araştırma Alanının Lokasyon Haritası

Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinin toplam alanı 46.288 hektar olup bunlardan Haliliye 18.883, Eyyübiye 15.413, Karaköprü 12.042 hektar alandan oluşmaktadır. Üç ilçede toplam 432 mahalle bulunmakta olup 86'sı şehirsel mahalle 346'sı kırsal mahalle yani köy yerleşmesidir. Nüfus yapısı ise 2019 tarihi itibariyle toplam 981.525 kişidir. Bunlardan Eyyübiye 379.852, Haliliye 381.877, Karaköprü 219.796 kişidir. Araştırma alanı Şanlıurfa ili nüfusunun %47.33'ünü oluşturmaktadır. Nüfus ve diğer bilgiler ayrıntılı olarak Fiziki Coğrafya, Beşeri ve Ekonomik Coğrafya özellikleri başlığı altında daha detaylı anlatılmıştır.

1.2. Araştırmada Kullanılan Metot ve Yöntemler

Araştırma alanında coğrafyanın dağılış, nedensellik ve karşılaştırma ilkeleri uygulanmıştır. Araştırma alanı hakkındaki bilgiler çeşitli kurumlardan elde edilen sayısal ve basılı verilerden elde edilmiştir. Haritaların altlığını oluşturan haritalar, Harita Genel Komutanlığı'ndan elde edilen 1/100.000 ölçekli M41, N40, N41, N42, O41, O42, O43 isimli topografya haritalarında yer adları olarak sınırlandırılmıştır. Bu haritaların farklı tarihli olanları temin edilerek karşılaştırma yapılmış ve elde edilen adlar sınıflandırılmıştır. Ayrıca Harita Genel Komutanlığı'ndan elde edilen paftalar birçok haritanın altlığını oluşturmuştur. İlk olarak elde edilen paftalar kordinatlandırılmış sonrasında ise sayısallaştırılarak Digital Elevation Models (DEM) oluşturulmuştur. Araştırma alanını oluştururken DEM 'den faydalanılmıştır. Klimatik haritalar ise meteoroloji istasyonundan temin edilen verilerle oluşturulmuştur.

Araştırma alanın jeolojik, jeomorfolojik, hidrografik, klimatolojik vb. fiziki coğrafi özelliklerinin ve nüfus, sanayi, tarım, hayvancılık gibi beşeri coğrafya özelliklerinin anlatıldığı bölümlerde kitaplardan, ansiklopediden, makalelerden, resmi kurumlardan alınan verilerden ve zaman zaman yapılan köy gezi programlarından elde edilen verilerden hazırlanmıştır.

Toponomik analiz kısmında ise ilk etapta Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan köy muhtarlarının iletişim numaraları, köylerin

listesi alınmış ve köy statüsünde olan yerler ayrıştırılmıştır. Harran Üniversitesi Coğrafya Bölümü arşivinde bulunan köy monografya çalışmaları incelenmiş daha sonrasında toponomi alanında yapılmış lisans tezleri incelenmiştir. İlk araştırmalar yapıldıktan sonra araştırmanın yol haritası ortaya çıkmıştır. Daha sonrasında yine bu alanda çalışılmış yer adları ile ilgili olan bazı yüksek lisans tezleri incelenmiştir. Osmanlı tahrir ve mufassal defterleri, Halep Vilayet Salnamelerinden, makalelerden bulunan köylerin tüm eskiadları nahiyeleri ile birlikte yazılarak zamanın nahiye, sancak ve kaza haritaları ile günümüz köyleri İndex Anatolicus 'tan karşılaştırılıp not alınmıştır. TDK'nın Türkçe-Kürtçe sözlükleri ve Nişanyan sözlükten bunların anlamı yazılıp köy muhtarları telefon ile aranıp köylerin neden bu şekilde adlandırıldığı ve daha ayrıntı arz eden konular detaylı bir şekilde görüşülmüştür. Bazı köylerde yerleşmenin adını aldığı fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya unsurları arazi çalışması yapılarak yerinde incelenmiş ve fotoğrafları çekilerek teyit edilmiştir. Örneğin araştırma sahası içerisinde yer alan Yardımcı, Ambartepe, Türkmen, Kanatlı, Kavakbaşı, Gölpınar vb. köy yerleşmelerinin adları, etkilendikleri unsur bu şekilde teyit edilmiştir.

Elde edilen veriler tüm hatlarıyla ele alınmış ve ad kökenine göre Microsoft Excel'de tablo haline getirilmiş ve grafikler yapılmıştır. Tüm bu veriler amacına ve önemine uygun sıralanıp Harran Üniversitesi'nin tez yazım kılavuzuna uygun olarak yazılmıştır.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yer adlarının incelenmesi, gerek yerleşmenin tarihi gelişimi, gerekse coğrafi çevrenin geçmişteki durumu hakkında bilgi edinilebilen kaynak olması bakımından oldukça önemlidir (Göney, 1975, s. 274-275). Şüphesiz ki bu önemli tarih, coğrafya, folklor ve diğer bazı disiplinlerin yardımcısı olarak bilim sistematiğinde yer almasıyla da kendisini göstermiştir (Karaboran, 1984, s. 97-111). Yerel adlar kültürel coğrafyanın görünürdeki en önemli özelliklerden birisidir. Yerleşme adları haritada bulunan bir yer hakkında bazen ipuçları verebilir. Yer adları bir haritanın verimli bir şekilde okunmasını sağlar (Tümertekin, Özgüç, 2004, s. 150-152).

Yer adları ile ilgilenen oldukça fazla bilim alanı vardır. Coğrafyacılar ile birlikte, tarih, sosyoloji, halk bilimi, kültür tarihi, etnografya, dilbilim mensupları, askeri uzmanlar ile siyaset ve jeopolitik uzmanı gibi bilim mensupları da bu konuya yakın ilgi duymaktadır. Fakat coğrafi olayların geliştiği, etkilediği ve etkilendiği yerin adlandırılması kesinlikle en çok coğrafyacıları ilgilendirmektedir. Coğrafyacılar 1941'de yapılan 1. Coğrafya Kongresi'nde coğrafi kavramların iyi seçilmesi ve avarızın adlandırması üzerinde önemle durmuşlardır. Meseleye coğrafi kavramları ve yer adlarını korumaktan çok vatan savunmasına eşdeğer bir önem verme hassasiyetini göstermişlerdir. Bu yaklaşım bugünde pek çok coğrafyacı tarafından titizlikle sürdürülmektedir.

Coğrafyacı bilim adamları arasında bu konuda da seçkin bir yeri olan Prof. Dr. Cemal Arif ALAGÖZ yer adları konusunu kısa süreli etkilerinden çok uzun süreli etkileriyle ilgili olarak, bilgili ve uzun mesailer ayrılması gereken çalışmalar olması zorunluluğuna işaret etmiştir. Bütün bilim dallarını alakadar eden geniş ve devamlı olarak üzerinde durulacak öncelikli konulardan biri olduğunu da önemle belirtmektedir (Alagöz , 1984, s. 11-22). Nitekim Prof. Dr. Ahmet CAFEROĞLU, Prof. Dr. Zeki FINDIKOĞLU, Prof. Dr. Abdulkadir İNAN, Prof. Dr. Zeki Velidi TOGAN ve Prof. Dr. İbrahim KAFESOĞLU bu konuda yoğun mesaileri olan öncü bilim adamlarındandır. Zamanının ünlü dilci ve tarihçisi olan bu mümtaz bilim adamlarının coğrafyacı titizliği ile olaya yaklaştıkları coğrafi olaylara da vakıf oldukları aşikârdır (Bulut, 1996, s. 30-40).

Şanlıurfa'nın Nuh'un Tufanından sonra kurulan 18 şehrin arasında sayılması rivayeti en azından tarihi mirasın ne kadar köklü olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu kadim geçmişe sahip şehrin yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması ve birçok devlet tarafından ilhak edilmeye çalışılması Şanlıurfa yöresinin önceki yüzyıllardada ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Kurtoğlu, 2011, s. 36-37). Bu sayılan hususlar ve yukarıda belirtilen başlıca bilim adamlarının yaptığı çalışmalar konunun önemini belirtmektedir.

Mümbit topraklara ve yaşanılabilir iklime sahip Şanlıurfa'da yerleşme tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Keza tarihin sıfır noktası sayılan Göbeklitepe höyüğünde yapılan çalışmalar kanıt niteliğindedir. Yerleşik düzene geçiş sayılan neolitik çağdan

itibaren yerleşmeler şehrin farklı alanlarında vuku bulmuştur. Bu hareketlenme ve faaliyetler kurulan yerleşmelerin adlarına etkiyle başlayıp hayatın birçok noktasında doğa ile insanı etkileşim içerisine koymuştur. Peki, insanlar yerleşmelere ad verirken ne gibi faktörlerden etkilenmiştir? Soy, şahıs, jeomorfoloji, jeoloji, klimatoloji vb. kökenli yerleşme adlarının belirlenmesinde coğrafi ortam ve doğal şartlar ne ölçüde etkili olmuştur? Daha sonrasında köy yerleşmelerinde mesken ve nüfusun artmasıyla yeni köylerin ortaya çıkmış ve yeni adlar konulmuştur. Bu adların verilmesinde coğrafi araştırma ilkeleri doğrultusunda coğrafi ortamın yerleşme adlarına etkisini araştırmak amaçlanmış ve araştırma alanında bulunan köy yerleşmelerinin toponomik analizi yapılmıştır.

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

2.1. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Araştırma Alanının Jeolojik Özellikleri

Şanlıurfa tektonizma açısından aktif olan sahalara yakın bir bölgededir. İlin kuzeyi 3. derece deprem bölgesinde yer alırken, güneyi 4. derece deprem bölgesinde yer almaktadır. İli etkileyebilecek çeşitli faylar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri Atatürk Baraj Gölü'nün bulunduğu sahada, Siverek, Viranşehir, Karaköprü ve Haliliye ilçelerine bağlı mahallelerde yer almaktadır. Atatürk Baraj Gölü rezervuar sahasının bulunduğu noktada kuzeybatı-güneydoğu ekseninde uzanan fay yöredeki en büyük fay hatlarından birini teşkil etmektedir (Harita 2).

Araştırma alanının çoğunluğunu 3. Jeolojik zaman arazileri oluşturmakta olup bu kalker formasyonları insanların barınak ve korunak yapmaları açısından önemli bir yer tutmaktadır. Yeraltı kaynakları açısından ise (özellikle metalik madenler bakımından) zengin bir saha değildir. Ancak yörede farklı miktarlarda çeşitli madenlerin bulunduğunu belirtmek gerekir. Bunlar arasında fosfat, çimento yapımında kullanılan kireçtaşı, bazaltik ponza bulunmaktadır. Bunun yanında özellikle Fırat Nehri'nin bulunduğu sahada akarsuyun taşıyıp biriktirdiği ve inşaat sektörü için önemli bir hammadde olan kumtaşı unsurlarına rastlamak mümkündür (Mollazade, 2019, s. 14).

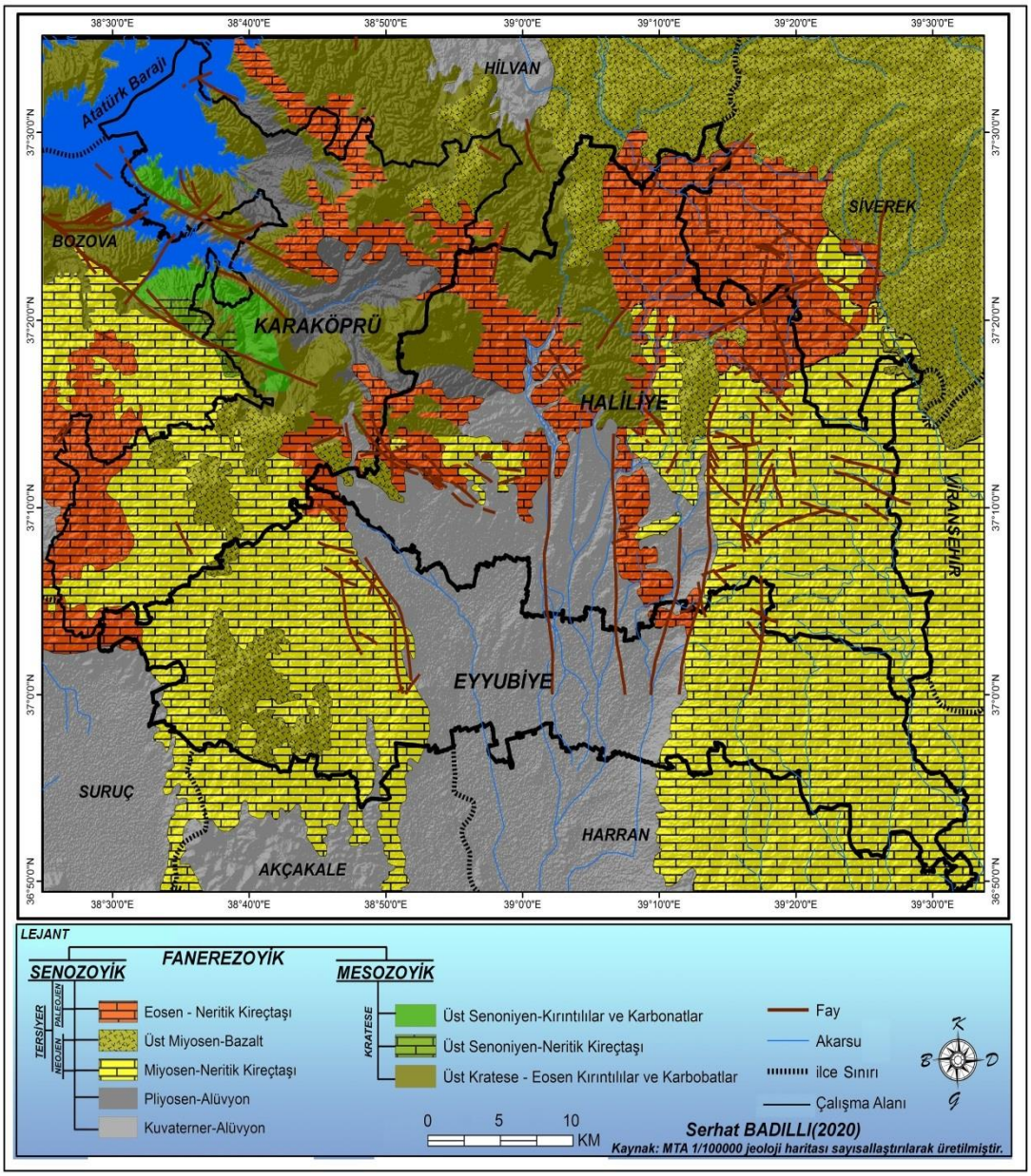
Araştırma alanını oluşturan üç ilçeden Karaköprü ilçesinin kuzeyinde Eosen neritik kireçtaşları, Üst Kretase, Eosen kırıntılar ve karbonatlar, ilçenin merkezinde ve doğu kısmında Pliyosen alüvyon ve Üst Kretase Eosen kırıntıları ve karbonatları bulunmaktadır. İlçenin batı kısmında Üst Senoniyen kırıntıları, karbonatlar, Üst Kretase Eosen kırıntıları ve karbonatlar bulunmaktadır. İlçenin güneyinde ise Eosen neritik kireçtaşları, Üst Kretase, Eosen kırıntıları, Miyosen neritik kireçtaşları ve Üst Senoniyen neritik kireçtaşları bulunmaktadır (Harita 2).

Haliliye ilçesinde ise keza aynı şekilde kuzeydoğudan güneybatı yönüne doğru Miyosende oluşmuş neritik kireç taşlı araziler bulunmakta olup Eosende oluşmuş

neritik kireçtaşları ve Pliyosen alüvyonlarından oluşan araziler bulunmaktadır. İlçenin güney kısmında ise Pliyosen alüvyonları bulunmaktadır. (Harita 2).

Araştırma alanının güney kısmında bulunan Eyyübiye ilçesinin doğu kısmında Miyosende oluşmuş neritik kireçtaşları, merkez kısmında Miyosende oluşmuş karasal kırıntılar, batı kısmında ise Üst Miyosende oluşmuş bazaltlar ve bu bazaltları çevreleyen Miyosen kireç taşları bulunmaktadır (Harita 2).

Araştırma alanında genellikle Tersiyer zamanlı kayaçlar hâkim olmuştur. Bu kayaçlar çeşitli zamanlarda oluşmuş neritik kireç taşıdır. Eyyübiye ilçesinde Kuaternerde oluşmuş ve Harran Ovası'nın da üzerinde bulunduğu alüvyon sahalar orta kısımlarını kaplamaktadır. Araştırma alanının doğusunu Miyosen zamanda oluşmuş neritik kireç taşları oluşturmaktadır. Batısını ise neritik kireç taşı ve bazalt oluşturmaktadır. Haliliye ilçesinin tamamına yakınını neritik kireç taşı ve alüvyonlar kaplamaktadır. Kuzey kısmında yer yer bazaltlar hâkimdir. İlçenin güney kısmını alüvyonlar kaplamaktadır. Ayrıca yer yer Üst Kretase ve Eosen dönemlerine ait kayaçlar da görülmektedir. Karaköprü ilçesi de jeolojik formasyon bakımdan zenginlik göstermektedir. İlçenin güneyinde çeşitli zamanlar da oluşmuş neritik kireçtaşı bulunmaktadır. Ayrıca ilçenin güneyinde eski alüvyon alanları da bulunmaktadır. Bu alanlar Atatürk Barajı'nın güneydoğusundaki vadilerde de görülmektedir. Araştırma alanında çeşitli yapıda kayaçlar ve araziler görülmekte bu da yerleşme tip ve şekillerini, kullanılan hammaddeyi, tarımsal faaliyetleri, ulaşım ağı gibi fiziki ve beşeri coğrafya konularını etkilemekte, kısa mesafeler içinde farklılıklar göstermektedir (Harita 2)

Harita 2: Araştırma Alanının Jeoloji Haritası

2.1.2. Araştırma Alanının Jeomorfolojik Özellikleri

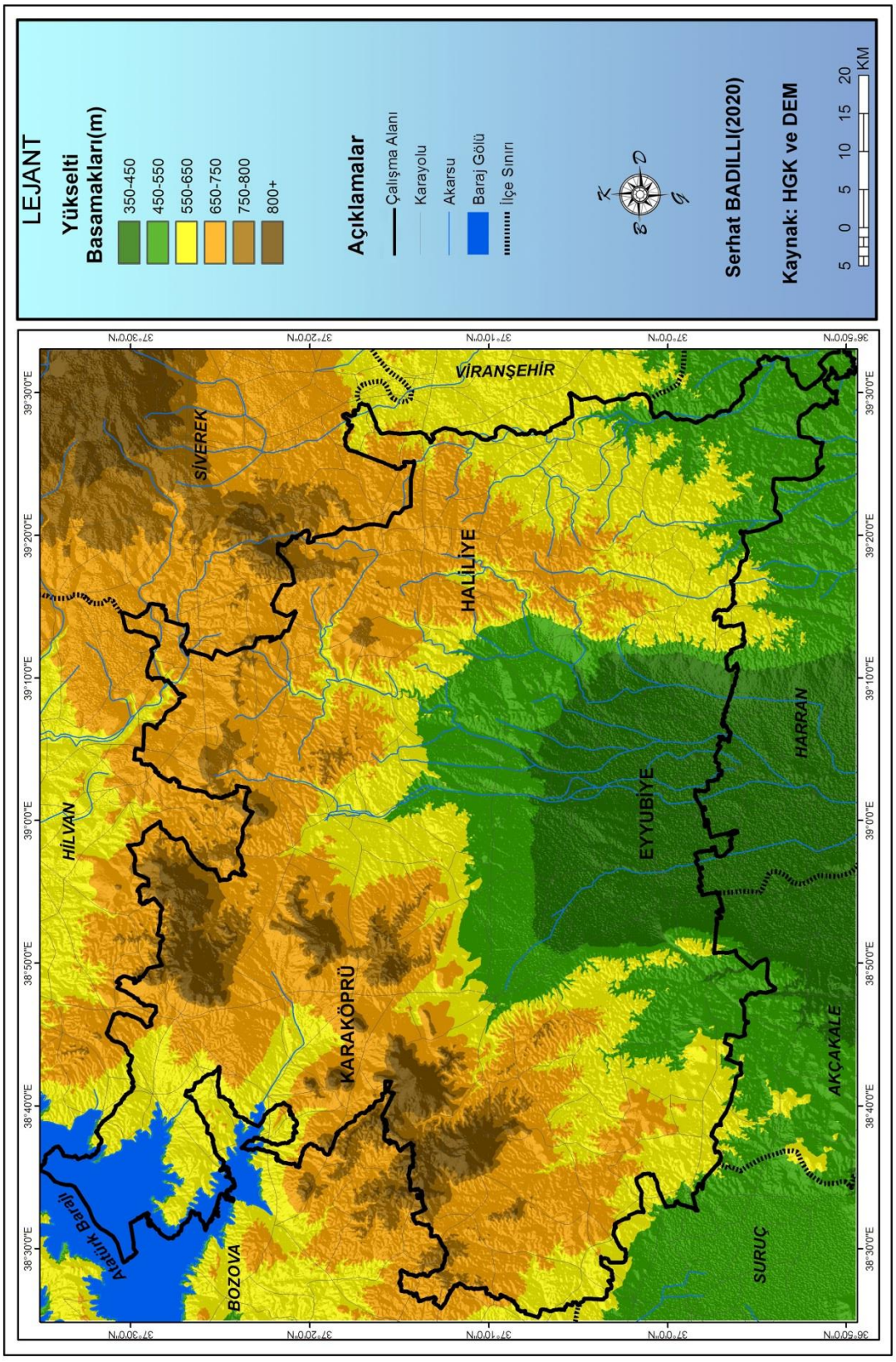
Şanlıurfa ili Türkiye'nin en sade yeryüzü şekillerinden birisi olan Güneydoğu Anadolu düzlükleri üzerinde yer almaktadır. Güneydoğu Toroslar'ın güneyinde yer alan Güneydoğu Anadolu düzlükleri, ortalama yükseltisi 500 metre olan bir platolar ve ovalar sahasıdır. Bu geniş düzlüklerin ortasında yükselen volkanik Karacadağ

(Kollubaba Tepesi 1957 m.) Kütlesi bu bölgeyi ikiye ayırmaktadır (Çağlak , Gündüz, 2016, s. 360).

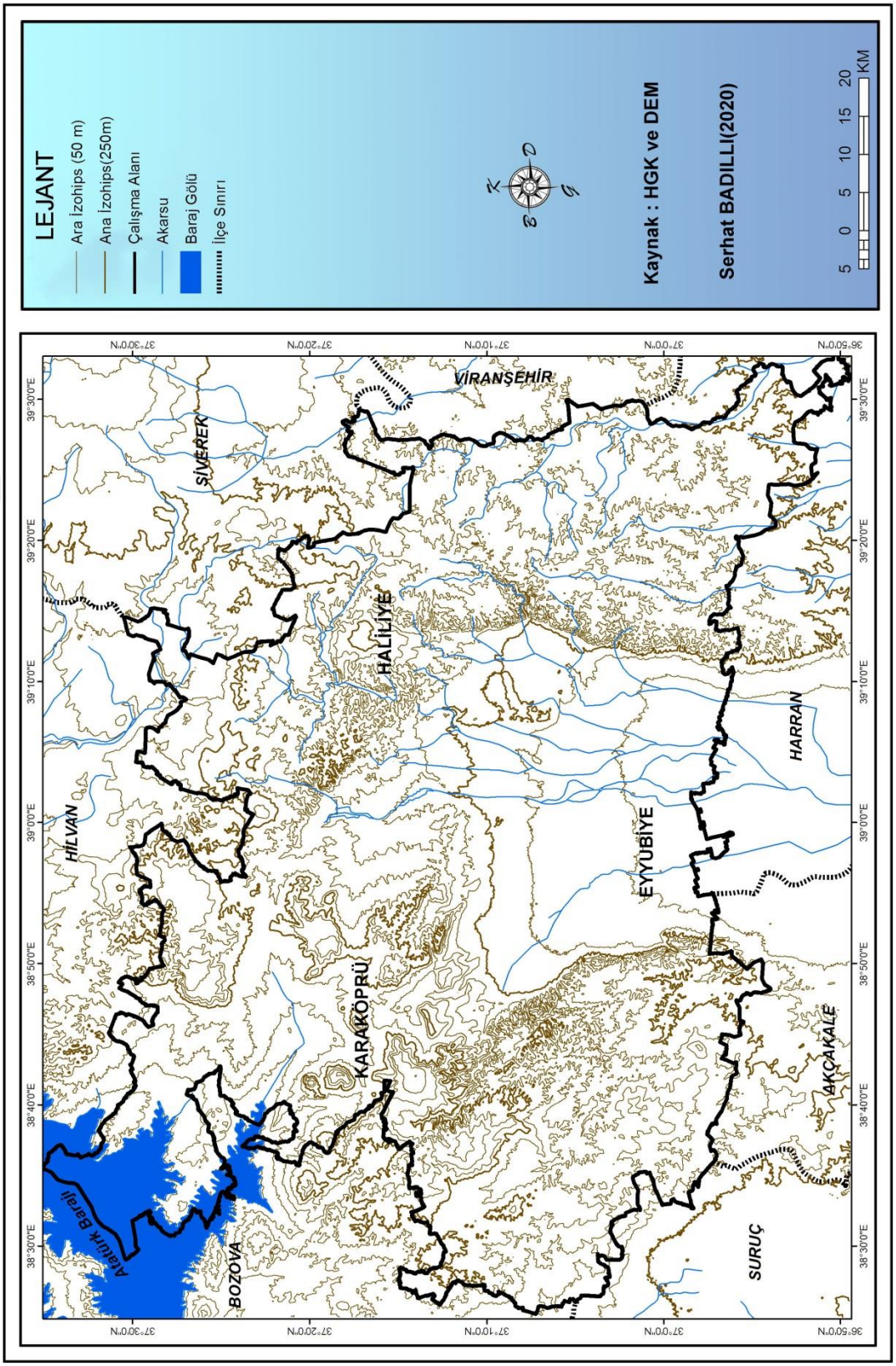
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yükseltisi genel olarak güneyden kuzeye doğru artmaktadır. Bu özellik kendisini araştırma alanında da göstermekte olup bölgede güneyden kuzeye doğru sırasıyla ovalar, platolar ve dağlar göze çarpmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında araştırmamıza konu olan Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinin de içerisinde bulunduğu alanda güneyde ovalar, kuzeyde ve doğuda ise platolar yer almaktadır. Şanlıurfa'nın kuzeydoğusunda Karacadağ volkanik dağ kütlesi bulunmakta olup, Karacadağ'dan başlayıp güneye doğru geniş plato alanları yer almaktadır. Bunlar, Karacadağ'ın eteklerinde geniş bir alan kaplayan Siverek-Viranşehir Platosu, kuzeyde Bozova-Şanlıurfa Platosu, batıda Birecik çevresinde ise Halfeti-Birecik Platosu yer almaktadır. Araştırma alanının güneyinde ise geniş yer kaplayan Harran Ovası, güneydoğusunda Ceylanpınar Ovası ve güneybatıda Suruç Ovası bulunmaktadır (Harita 3).

Araştırma alanında jeomorfolojik bakımdan dağ diye nitelendirilecek alanın bulunmayışı ilçe sınırları içerisinde bulunan platoları halkın dağ olarak adlandırmasına sebep olmuştur. Hatta 3 ilçenin jeomorfolojik özellikleri yörede yaşayan insanların sayfiye yerleşmelerine etki etmiştir. Bu nedenle insanlar diğer ilçelere nazaran yükseltisi fazla olan Karaköprü ilçesinde sayfiye yerleşmeleri kurmuşlardır (Güzel, 2005, s. 18).

Plato ve ovadan oluşan araştırma alanında yükseltisinin en fazla olduğu ilçe Karaköprü-Bozova Platosu'nun içerisinde bulunduğu Karaköprü' dür. Bundan sonra sırasıyla Tek Tek Platosu ve Harran Ovas'ının bir kısmını kaplayan Haliliye ilçesi ve daha sonrasında sınırlarının birçoğunu Harran Ovası'nın ve Fatik Platosu'nun oluşturduğu Eyyübiye ilçesidir. Çalışma alanının güneyinde Harran Ovası'nın da bir kısmının içinde bulunduğu Eyyübiye ilçesi, 350-550 metre yükselti aralığındadır. Bu alandaki yükselti güneyden kuzeye doğru gittikçe artmaktadır. Bu durumu Şanlıurfa'nın genelinde de görmekteyiz (Harita 3, Harita 4).

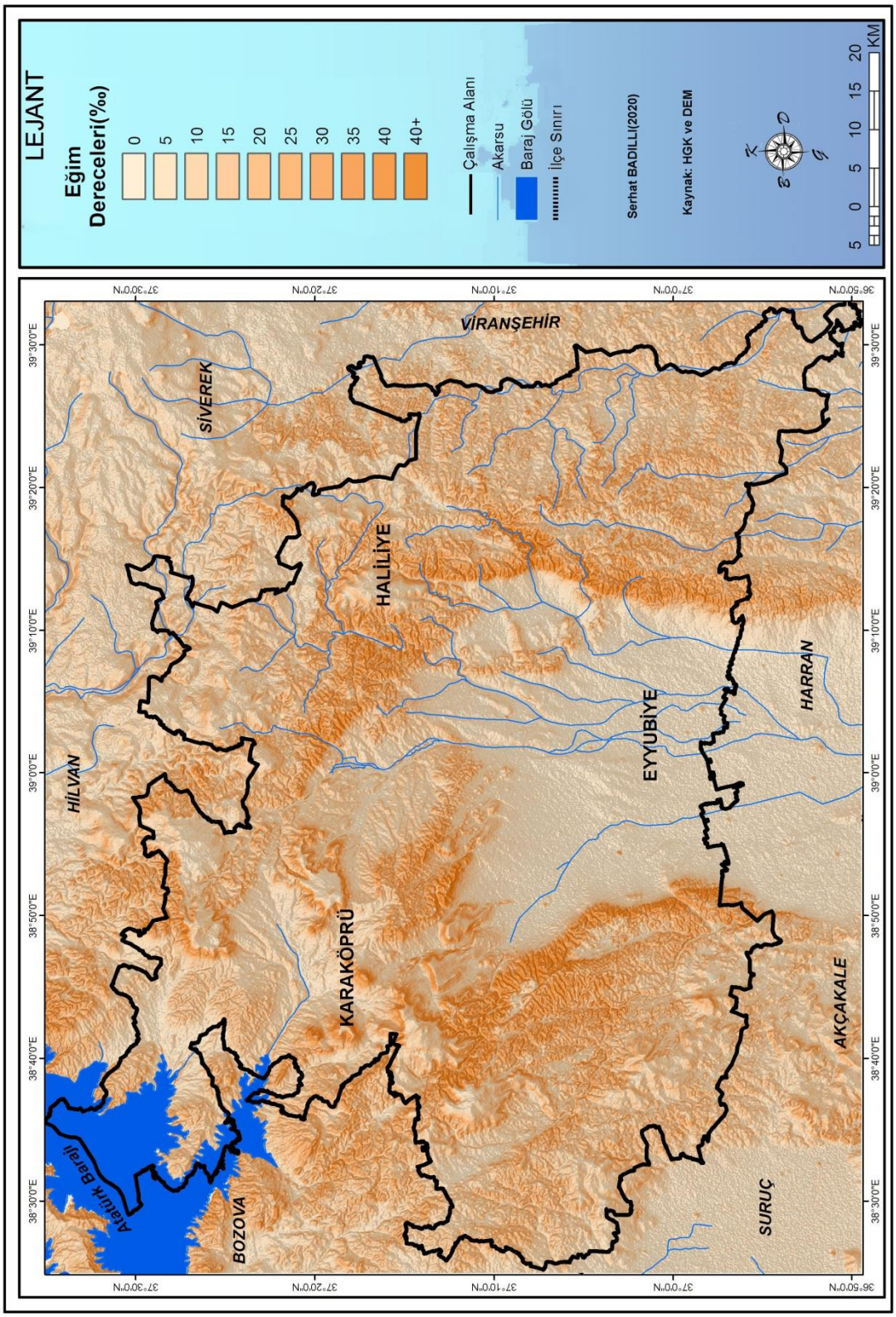

Harita 3:Araştırma Alanının Fiziki Haritası

Harita 4: Araştırma Alanının Topoğrafya Haritası

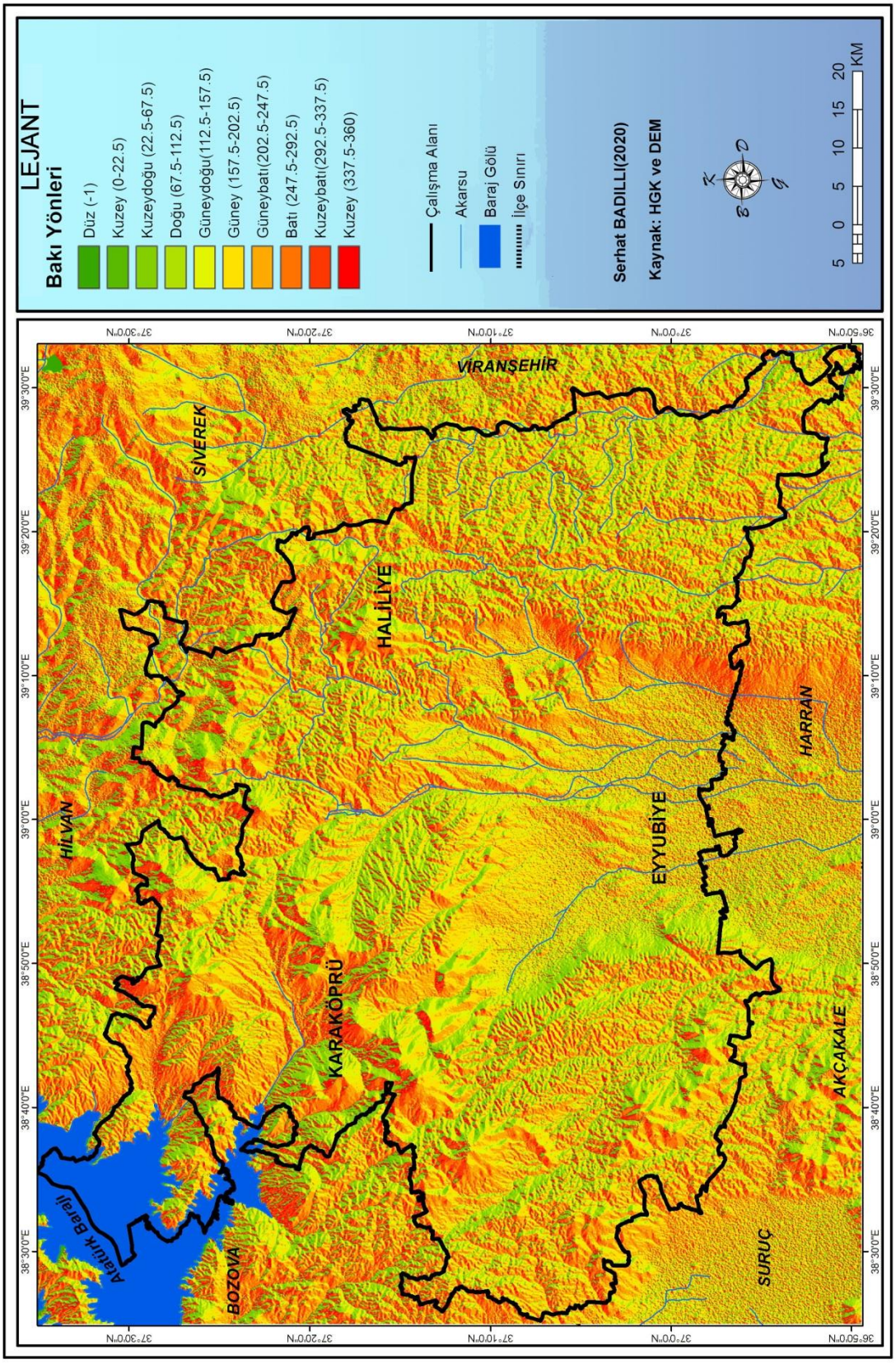
Araştırma alanının eğimi fiziki özelliklerle paralellik göstermektedir. Harran Ovası'nda başlayan düz ovalık alanların yanı sıra kuzeye doğru ve doğuya doğru gidildikçe eğim ve yükselti artmaktadır. Eyyübiye ilçesinde genel olarak eğim daha çok tepe, höyük ve platoların bulunduğu alanlarda artmaktadır. Harran Ovası'nda en düşük derecede başlayan eğim kuzeye doğru kademeli olarak artmakta olup eğim dereceleri yamaçlarda yer yer binde 40 olduğu görülmektedir (Harita 5).

Harita 5: Araştırma Alanının Eğim Haritası

Ülkemizin kuzey yarımkürede yer almasından dolayı genel olarak güneye bakan yamaçlar, kuzeye bakan yamaçlara oranla daha fazla kısa dalgalı güneş radyasyonunu alırlar. Buna karşın doğu ve batıya bakan yamaçlar orta derece de bir etkiye sahip olurken, doğuya bakanlar yamaçlar sabahları fazla, batıya bakan yamaçlar ise öğleden sonra daha fazla güneş ışığı alırlar (Goudie , 2004).

Bakının etkisi sıcaklık başta olmak üzere sıcaklığa bağlı olarak bölgede tarım ürünlerini, yerleşmeleri, hayvancılık faaliyetlerini ve bitkilerin olgunlaşma süresini etkilemiştir. Dağların güneşe bakan kısımları, güneş ışınlarını daha büyük ve dik açıyla alır. Ayrıca bu kısımların güneşlenme süresi daha uzun olur. Bu nedenle güneşe dönük yamaçlarda ısınma daha fazla olur. Bunun sonucunda güneşe dönük yamaçlarda, aynı tür bitkilerde olgunlaşma süresi daha kısadır. Buharlaşma daha fazla olduğundan, tarım ürünlerinin su ihtiyacı daha fazladır (Harita 6).

Harita 6: Araştırma Alanının Bakı Haritası

2.1.3. Araştırma Alanının Klimatolojik Özellikleri

Türkiye, sahip olduğu coğrafi konumun bir sonucu olarak yaz ve kış mevsiminde, oluşum alanları ve özellikleri farklı hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Bu durum ülkemizin iklim özelliklerini belirlediği gibi, mevsimlere göre değişen hava tiplerinin oluşumuna da yol açmaktadır (Koçman , 1993, s. 7) . Bu çerçeveden bakıldığında söz konusu hava kütlelerinin araştırma alanının iklimi üzerinde de belirleyici etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak bölge, kışın kutup bölgelerinden yani kuzey ve kuzeydoğudan gelen soğuk ve yağışlı hava kütlelerinin, yazın ise daha çok güneyden gelen ve sıcak karakterli olan tropik kökenli hava kütlelerinin etkisi altına girmektedir (Akış, 2002, s. 23).

Araştırma alanında sıcaklık ve yağış değerleri değişkenlik göstermektedir. Araştırma alanında en düşük ortalama sıcaklık Aralık, Ocak ve Şubat aylarında görülmektedir. Bu aylarda sıcaklık değerleri 3.9ºC, 2 ºC ve 2.9ºC'dir. En yüksek ortalama sıcaklıklar ise yaz aylarında görülmektedir. Bu aylar Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Bu aylarda sıcaklık değerleri ise 34.6ºC, 38.7ºC ve 38.3ºC'dir. Araştırma alanının yıllık ortalama sıcaklığı 18.3ºC' dir (Tablo 1).

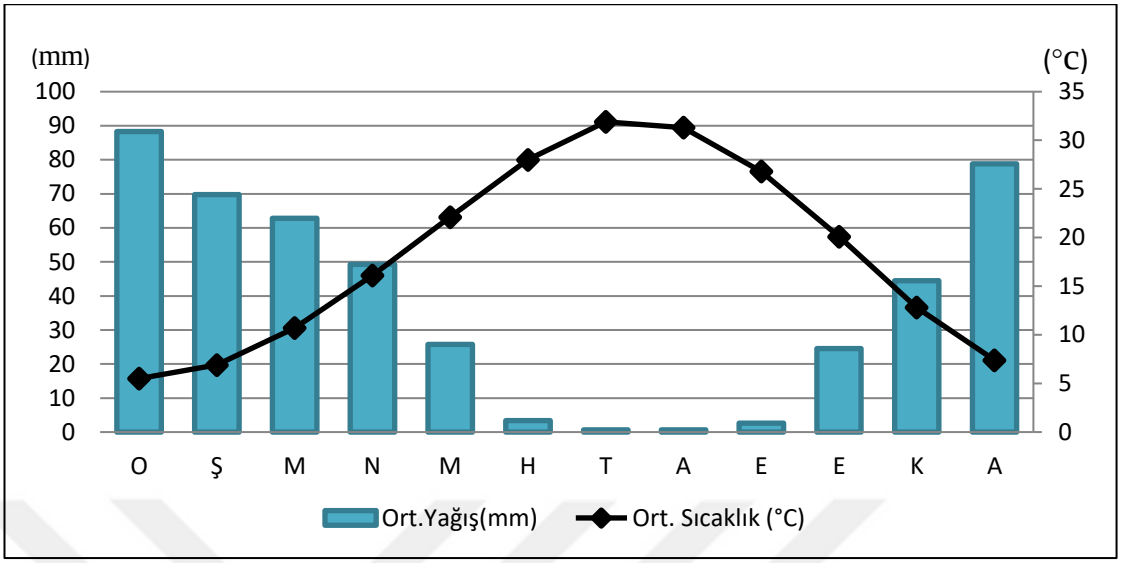
Tablo 1:Şanlıurfa'da Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1929-2018)

Aylar	**O**	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**E**	**K**	**A**	**Yıllık**
Ort. Sıcaklık (°C)	5,5	7	10,8	16,1	22,1	28,1	31,9	31,3	26,8	20,2	12,8	7,5	**18,3**
Ort. En Yüksek Sıcaklık(°C)	9,9	11,9	16,4	22,3	28,6	34,6	38,7	38,3	33,9	27	18,7	12	**24,4**
Ort. En Düşük Sıcaklık(°C)	2	2,9	5,8	10,3	15,2	20,5	24,2	23,9	19,9	14,5	8,4	3,9	**12,6**
Ort. Yağış Miktarı(mm)	87,7	69,2	62,1	49,4	26,1	3,5	0,6	0,6	2,5	24,6	44,9	80,1	**451,3**

Kaynak: MGM Şanlıurfa İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır.

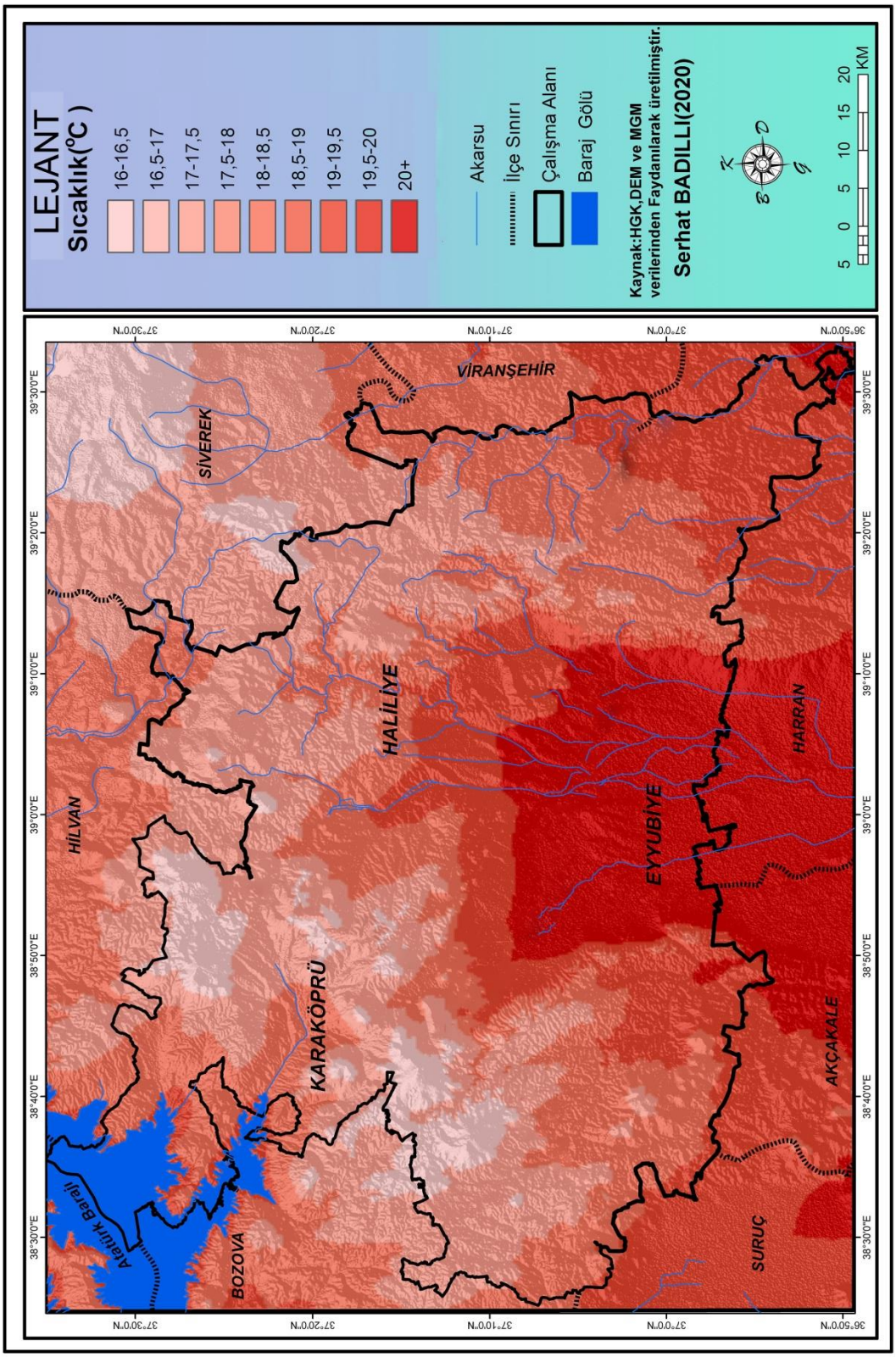
Sıcaklık ortalamasının en fazla olduğu mevsim 30.4ºC ile yaz mevsimi, en düşük ise 6.6º ile kış mevsimidir. En fazla yağış kış mevsiminde yağmakta olup yaz mevsimine doğru kademeli olarak düşmektedir. Yağış en fazla 89 mm ile Ocak ayında düşmekte olup 0.6 mm ile Temmuz ve Ağustos aylarında düşmektedir (Grafik 1).

Grafik 1:Şanlıurfa'nın Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1929-2018)

Kaynak: MGM Şanlıurfa İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır.

Araştırma alanında yıllık sıcaklık ortalaması 11º C ile 19 ºC arasında değişmektedir. Güneydeki ilçelerde sıcaklık ortalaması biraz daha fazladır. Özellikle Harran Ovası'nda bulunan Eyyübiye ilçesinin yıllık ortalaması 18 dereceye kadar çıkmaktadır. Kış aylarında da aynı durum geçerlidir (Harita 8).

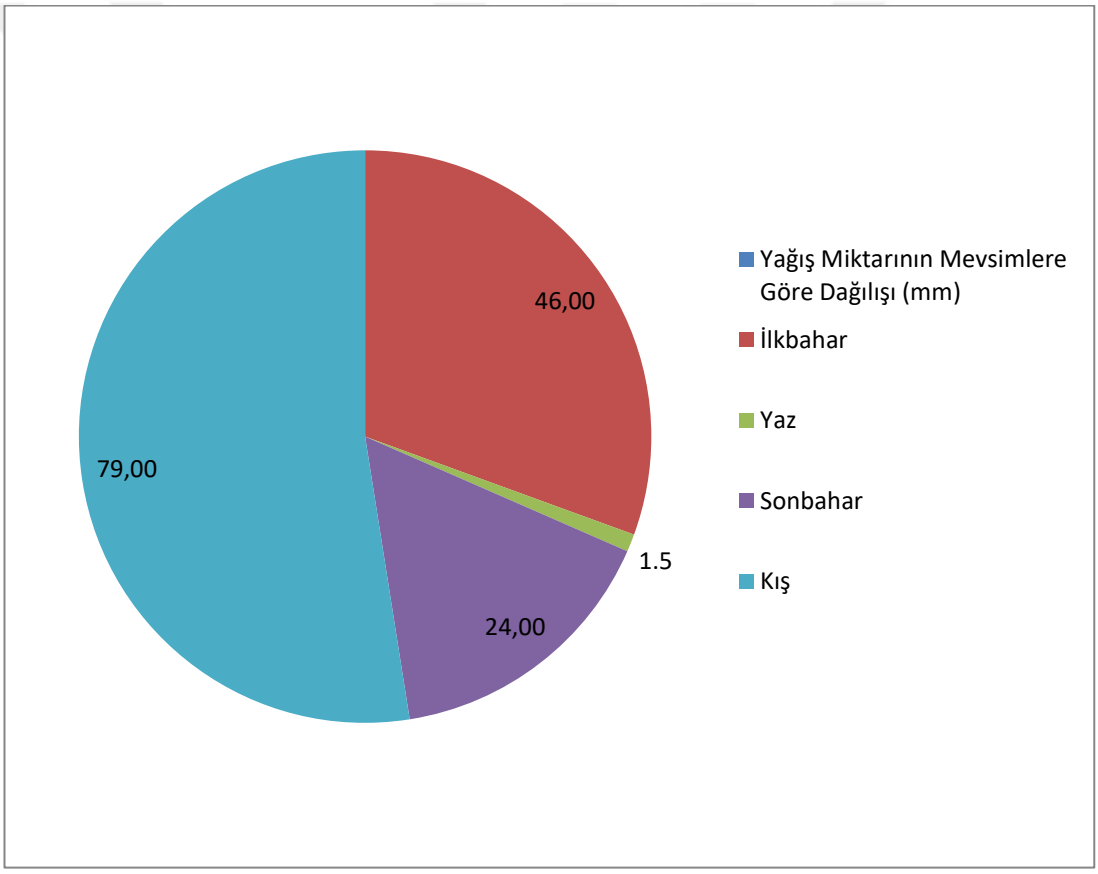

Harita 7: Araştırma Alanının Yıllık Ortalama Sıcaklık Dağılış Haritası

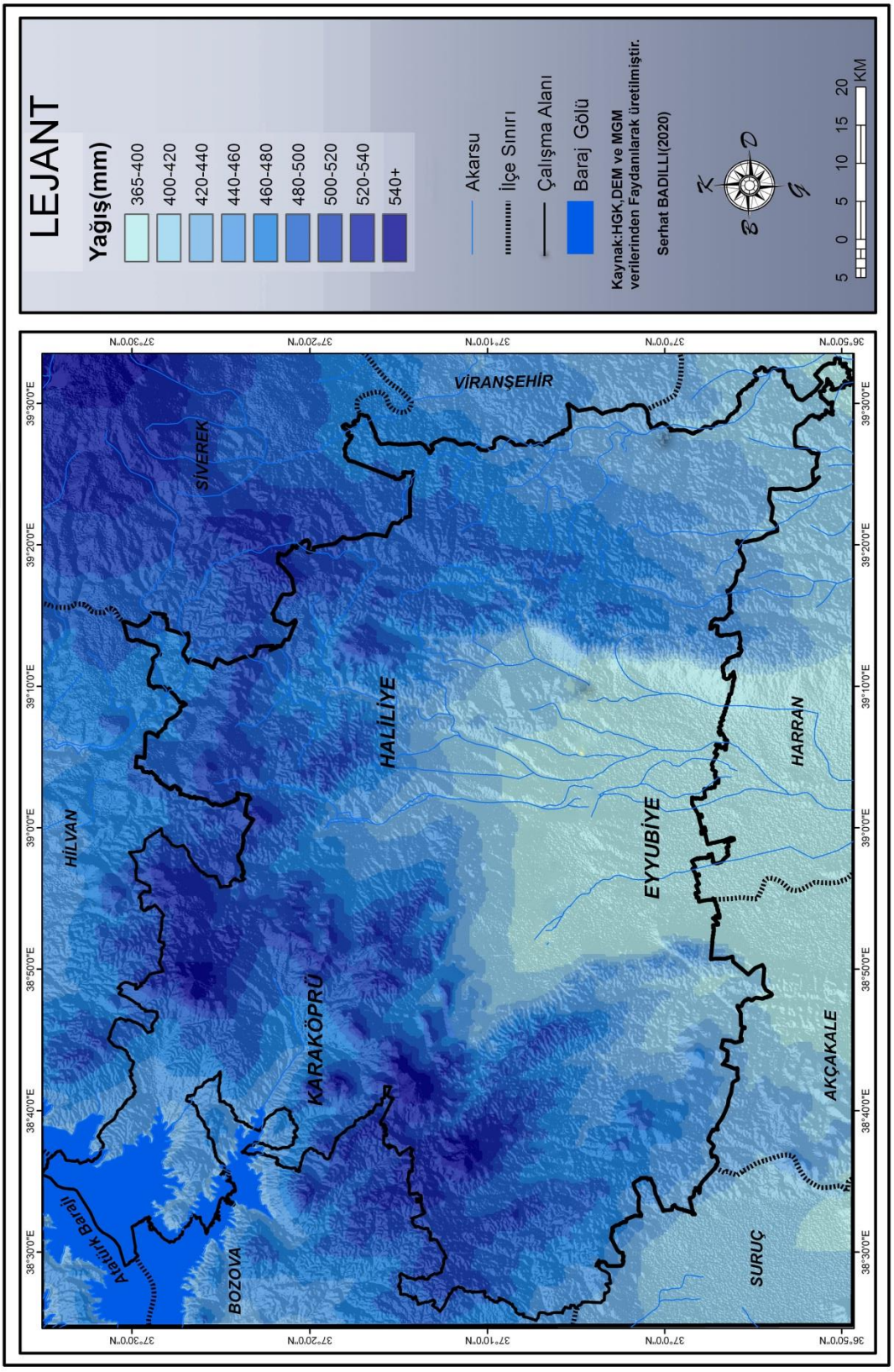
Araştırma alanında yağış oldukça azdır. Yağış en az yaz mevsimde, en fazla ise kış aylarında düşmektedir. Yaz aylarında Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları yağışın en az olduğu aylardır. Bu aylarda düşen yağış 4 mm'yi geçmez. Yağışın en fazla düştüğü aylar ise Aralık, Ocak ve Şubat aylarıdır (Grafik 2).

Araştırma alanı içerisinde en az yağış miktarı 320-476 mm aralığında olan Eyyübiye ilçesi, sonrasında 440- 505 mm aralığında yağış düşen Haliliye İlçesi ve en fazla yağış alan ilçe ise 440- 868 mm yağış aralığında bulunan Karaköprü ilçesidir. Şanlıurfa'da yıllık yağış miktarları sıcaklıkla ters, yükselti ile doğru orantılı olarak güneyden kuzeye doğru artmaktadır (Harita 9).

Grafik 2:Şanlıurfa'nın Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı (1929-2018)

Kaynak: DMİGM Şanlıurfa İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır.

Harita 8: Araştırma Alanının Yağış Dağılış Haritası

2.1.4. Araştırma Alanının Hidrografik Özellikleri

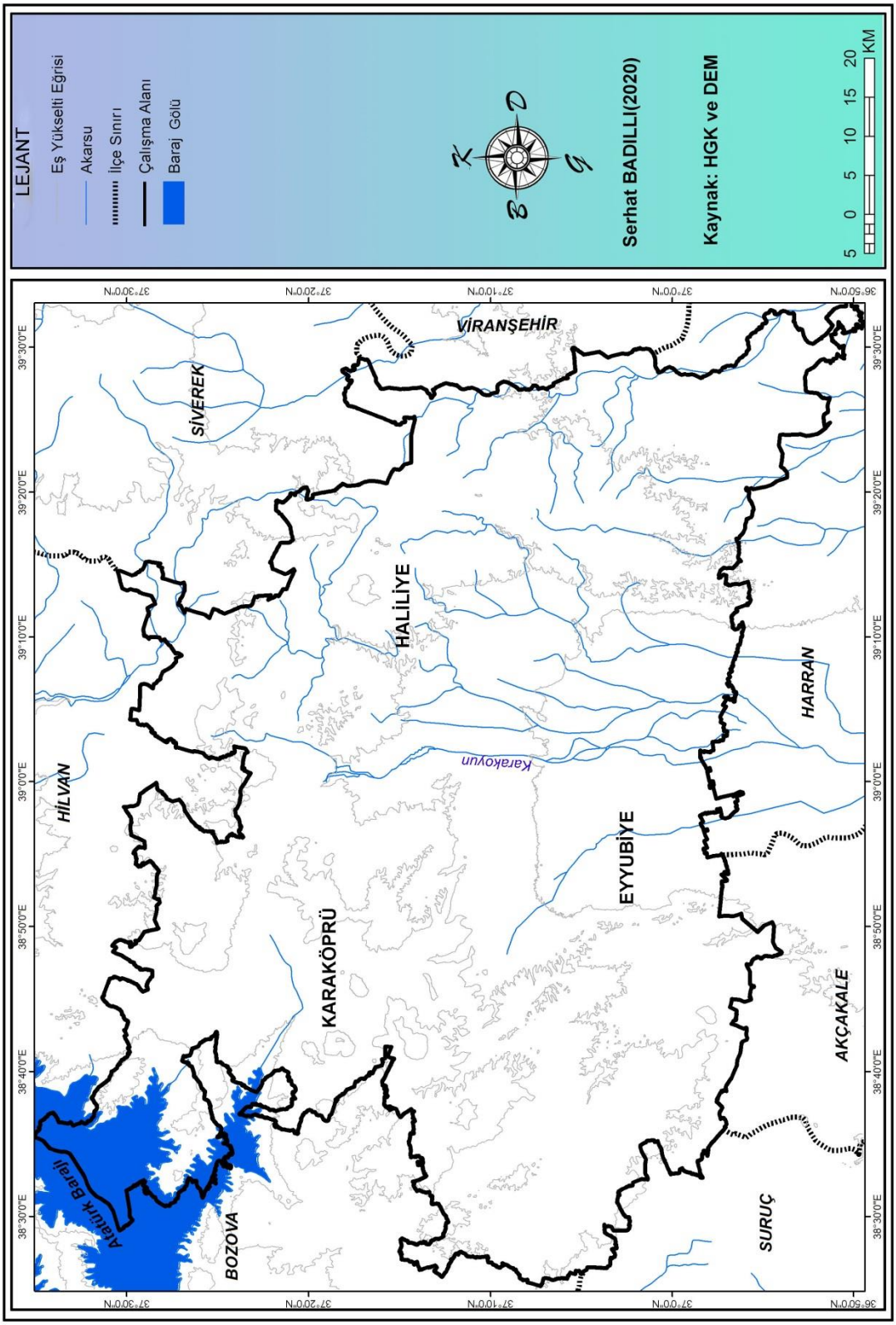
Yeryüzünde canlı hayatının devamı için gerekli olan en önemli etmenlerden biri de sudur. Suyun olmadığı bir yerde kayda değer bir canlı yaşam alanından söz etmekte mümkün değildir. Tarih boyunca yerleşmelerin kuruluş şartları incelenecek olursa, suyun bu hususta ne denli önemli bir rol oynadığı açıkça görülecektir. İlk göçebe kabilelerden en modern topluluklara kadar hemen her topluluk, akarsu kıyılarına ya da yeraltı suyunun yüzeye çıktığı su kaynaklarına yakın yerlere yerleşmişlerdir. İnsanoğlunun sudan yararlanması, ilk olarak içme suyu ihtiyacını gidermek için su temin etmekle başlamıştır. Daha sonra yerleşik hayata geçilmesiyle, evcilleştirmiş olduğu hayvanların su ihtiyacı ve nihayet tarımın başlamasıyla da tarlalarına su verilmesi suretiyle var olan su kaynaklarından yararlanmayı daha üst noktalara taşımıştır. Bu nedenle su kaynakları yerleşme faaliyetleri açısından önemli bir etmen haline gelmiştir (Tunçdilek, 1985, s. 4-5).

Şanlıurfa'nın Neolitik dönem yerleşmelerden biri olması, kurulduğu dönemdeki yerleşmelerin vazgeçilmez unsurlarından olan, uygun iklim şartları, tatlı su kaynakları, geniş ekonomik faaliyet alanları ve uygun korunma imkânlarına bağlı kurulmuş olduğunu ispatlamaktadır. Gerçekten de şehrin kurulduğu alan ve yakın çevresi incelenecek olursa, birçok önemli su kaynağının ve akarsuyun bulunduğu görülecektir. Bu akarsuların bir kısmı günümüzde de varlığını korumaktadır. Büyük bir kısmı da yakın tarihlere kadar, mevsimlikde olsa, akış göstermesine rağmen, bugün kurumuş ya da kanalizasyonların bağlı olduğu ve sadece kirli suların aktığı yataklar haline gelmişlerdir. Şehrin kurulduğu yer ve çevresinde bulunan hidrografik elemanları başlıca üç grup altında incelemek mümkündür. Bunlar: kaynaklar, akarsular ve göllerdir. Araştırma alanı içerisinde bulunan önemli kaynaklar şunlardır; Dergâh Kaynakları, Direkli Kaynağı, Cavsak Kaynağı, Kehriz Kaynağı, Bamyasuyu Kaynağı'dır. Önemli akarsuları; Karakoyun Deresi, Cavsak Suyu, Akpınar Deresi (Sırrın Deresi)'dir. Önemli gölleri ise; Halilürrahman Gölü ve Ayn Zeliha Gölüdür (Şahinalp , 2006, s. 108).

Araştırma alanı içerisinde bulunan kaynakların çoğu geçmişte akış gösterirken günümüzde tarımda sulamaya bağlı ve iklimsel değişiklikler nedeniyle çoğu kurumuş ve bazıları da mevsimsel akış göstermektedir. Örneğin Karaköprü ilçesine bağlı Gölgen Mahallesi'nde mevsimsel yağışlara bağlı olarak akan gösteren ve şu an kurumuş olan dere bulunmaktadır. Haliliye ilçesi Üçkonak Mahallesi'nde geçmişte bulunan ve köye adını veren göl art arda kurak geçen mevsimler sonucunda kurumuş ve yerleşim yeri haline dönüşmüştür. Keza aynı şekilde Eyyübiye ilçesinde Ambartepe Mahallesi'nin batısında güney-kuzey yönlü olan ve günümüzde mevsimsel yağışlara bağlı olarak akış gösteren akarsu bulunmaktadır.

2.1.5. Araştırma Alanının Toprak Özellikleri ve Bitki Örtüsü

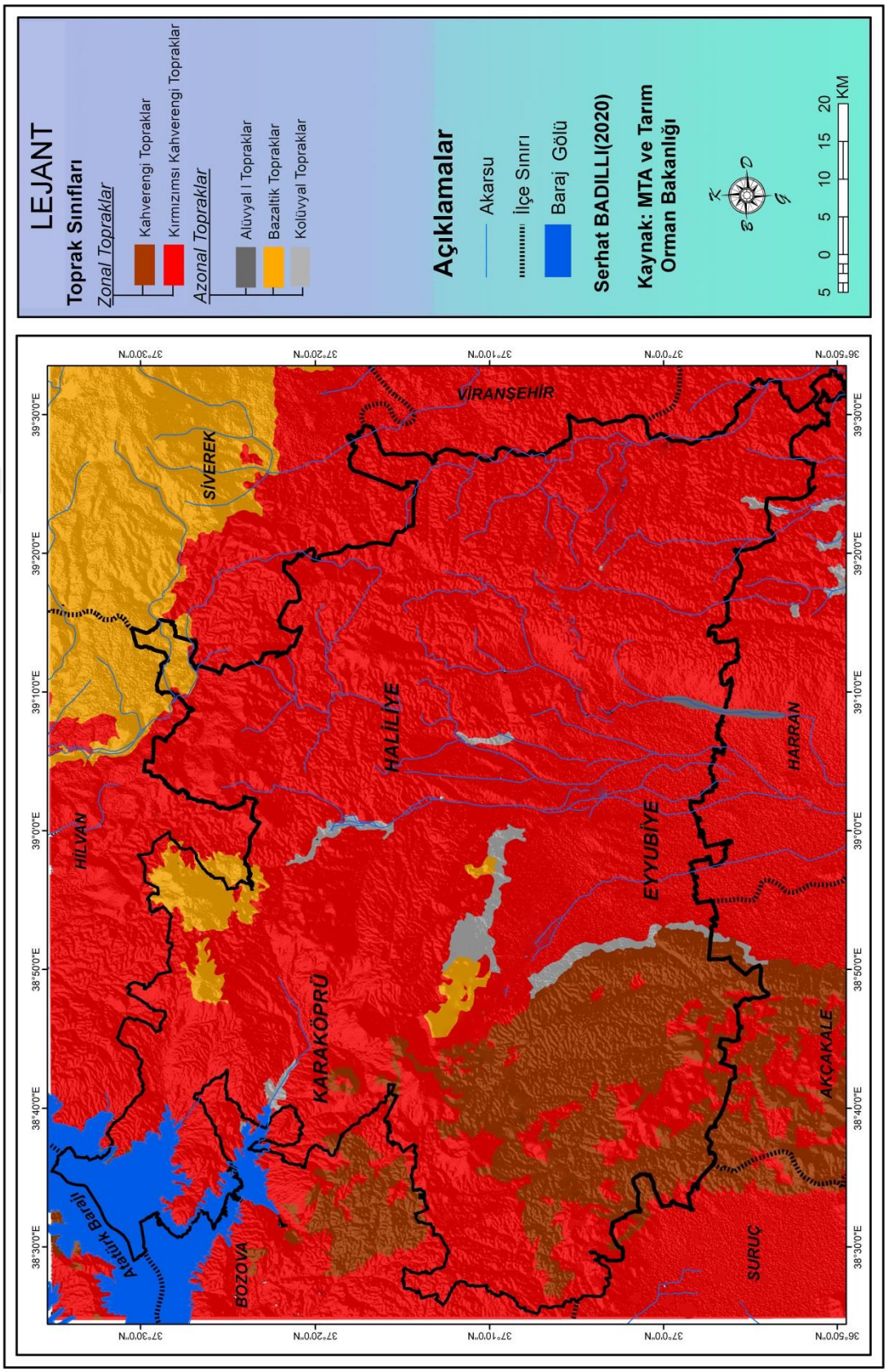
Şanlıurfa ilinde çeşitli toprak türlerine rastlamak mümkündür. Ceylanpınar, Harran ve Viranşehir ovalarında kahverengi toprakların yoğun olduğu görülmektedir. Bu topraklar kireç bakımından da zengindir. Ayrıca Harran Ovası'nın büyük bir kısmında dere kenarlarında ve özellikle de ova tabanındaki geniş alanlarda alüvyal karakterli kırmızı-kahverengi topraklar bulunmaktadır (Şahinalp, 1998, s. 3) .

Harita 9:Araştırma Alanının Hidrografya Haritası

Araştırma alanında genel olarak kırmızımsı kahverengi topraklar bulunmaktadır. Eyyübiye ilçesinin doğusunu kahverengi topraklar oluştururken ilçe genelinde Kuaternerde oluşmuş kırmızı topraklar bulunmaktadır. Haliliye ilçesinde yer yer kalüvyal topraklar bulunurken, genel olarak kırmızı kahverengi toprak türü hâkimdir. Karaköprü ilçesinin güneydoğusunda kahverengi topraklar ve kuzey doğusunda bazaltik topraklar bulunurken, ilçeye genel olarak kırmızımsı kahverengi topraklar hâkimdir. Araştırma alanının genel toprak özellikleri Şanlıurfa ilinin genel toprak yapısını taşımaktadır (Harita 10).

Araştırma alanında genel anlamda güneyde ova ve kuzeye doğru gidildikçe plato niteliği arz etmektedir. Bu özellik Şanlıurfa ilinin genel jeomorfolojik özellikleri ile paralellikgösterdiği için bitki örtüsünü bu açıdan değerlendirmek daha uygun görülmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında yörenin özellikle kuzeyi bitki toplulukları bakımından bir geçiş sahası niteliğindedir. Özellikle Fırat nehri kıyısındaki alanlarda söğüt ve kavak türlerinin yanı sıra zakkum, zerdali ve karaçalı ve alıç formasyonlarına rastlamak mümkündür. Ancak doğal olarak yetişen bitki örtüsünün tahrip edilmesine bağlı olarak antropojen step örtüsünün hâkim duruma geldiği görülmektedir. Kuzeye doğru gidildikçe meşe türleri artış göstermektedir. Buralarda palamut meşesi (*Quercus brandi*), mazı meşesi (*Quercus infectoria*) ve kermez meşesi (*Quercus cocifera*) gibi meşe türleri doğal bitki örtüsünü oluşturmaktadır (Mollazade, 2019, s. 28). Ancak bu ağaçlar, yakacak olarak kullanılmak üzere kesildiği için günümüzde seyrekleşmiştir. Araştırma alanın doğal bitki örtüsü atep bozkırdır. Yükseltinin en fazla olduğu Karaköprü ilçesinde fundalık alanlar bulunmakta olup doğal bitki örtüsünde geçiş basamağı sayılabilir. Haliliye İlçesinde İse genellikle Tek Tek Platosunun bulunduğu alanlarda stepler yaygındır. Bitki örtüsü bakımından en fakir yer ise Eyyübiye ilçesidir. Burada hem tahribat hemde Aşırı sıcaklıklar neden olarak gösterilebilir.

Harita 10: Araştırma Alanının Toprak Haritası

2.2. BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Nüfus

Nüfus, yeryüzünde sınırları belirli alanlarda (kıta, ülke, bölge, bölüm, yöre, kesim, alan veya idari ünitelerde) yaşayan insanların belirli zamanlarda tespit edilen sayısını ifade etmektedir. Bu nedenle yere ve zamana göre değişen bir unsur olan nüfusu, ‘’yeryüzünde sınırları belirli alanlarda veya yerlerde belirli zamanlarda yaşayan insan sayısı’’ olarak tanımlamak mümkündür (Özçağlar, 2006, s. 29-72).

Şanlıurfa ilinin 1960 yılındaki nüfusu 401.919 kişidir. Bu toplam nüfus içerisinde kadınların nüfusu 196.012 kişi, erkeklerin nüfusu ise 205.907 kişidir. 1960 yılında erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. 1960 yılından 1990 yılına gelindiğinde Şanlıurfa’nın nüfusu %150’ ye yakın bir artış göstererek 1.001.445 kişi olmuştur.1990- 2000 yılları arasında belirgin bir şekilde artış yaşanmasının sebebi ise GAP’ın 1995 yılında faaliyete girmesi ve tarımsal arazilerin sulanması, iş olanaklarının artması ve buna bağlı olarak göçün azalması neden gösterilebilir. 2000 yılında ise nüfus 1.443.422 kişi olmuştur. 2019 yılında ise Şanlıurfa’nın nüfusu 2.073.614 kişidir (Tablo 2).

Tablo 2:Şanlıurfa ilinin Yıllara Göre Nüfus Dağılımı (1960-2019)

Yıllar	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1960	401,919	205,907	196,012
1990	1.001.455	525,98	485,475
2000	1.443.422	748,929	694,493
2007	1.523.099	756,655	766,444
2008	1.574.224	788,278	785,946
2009	1.613.737	809,222	804,515
2010	1.663.371	831,382	831,989
2011	1.716.254	858,409	857,845
2012	1.762.075	881,521	880,554
2013	1.801.980	901,868	900,112
2014	1.845.667	925,703	919,964
2015	1.892.320	950,493	941,827

2016	1.940.627	976,938	963,689
2017	1.985.753	999,299	986,454
2018	2.035.809	1.026.719	1.009.090
2019	2.073.614	1.045.964	1.027.650

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019

Nüfusun 2019 yılı verileri ilçeler bazında değerlendirildiğinde araştırma alanının toplam nüfusu 981.525 kişidir. Haliliye ilçesi 381.877 kişi ile nüfusu en fazla olan ilçedir. Eyyübiye ilçesinin nüfusu 379.852 kişidir. Karaköprü ilçesinin nüfusu ise 219.796 kişidir. Araştırma alanını oluşturan 3 ilçenin nüfus kayıtlarının 2013 yılında başlamasının sebebi ise Şanlıurfa'nın 2012 yılında büyükşehir olmasıdır (Tablo 3).

Tablo 3:Şanlıurfa İlinin 2019 Yılı Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı

İlçeler	**Toplam Nüfus**	**Erkek Nüfusu**	**Kadın Nüfusu**	**Erkek %**	**Kadın %**
Haliliye	381,877	192,054	189,823	50,29	49,71
Eyyübiye	379,852	191,592	188,26	50,44	49,56
Siverek	260,97	131,983	128,987	50,57	49,43
Karaköprü	219,796	112,467	107,329	51,17	48,83
Viranşehir	200,267	99,665	100,602	49,77	50,23
Akçakale	115,615	59,142	56,473	51,15	48,85
Suruç	102,265	51,864	50,401	50,72	49,28
Birecik	95,128	47,658	47,47	50,10	49,90
Harran	89,798	44,954	44,844	50,06	49,94
Ceylanpınar	89,02	45,054	43,966	50,61	49,39
Bozova	55,423	27,849	27,574	50,25	49,75
Hilvan	42,724	21,665	21,059	50,71	49,29
Halfeti	40,879	20,017	20,862	48,97	51,03

Kaynak: TÜİK (2019)

Tablo 4:Araştırma Alanında Bulunan İlçelerin Nüfus Miktarları (2013-2019)

İlçe Nüfusu	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Karaköprü	103.495	115.733	132.530	153.685	170.899	195.552	219,796
Haliliye	347.682	357.504	364.946	369.082	375.112	376.251	381,877
Eyyübiye	360.509	363.943	368.293	372.134	375.967	379.123	379,852
Toplam	811.686	837.180	865.769	894.901	921.978	950.926	981.525

Kaynak: TÜİK (2019)

2.2.3. Tarım

Tarım, yeryüzündeki belli başlı üretim şekillerinden en gerekli ve en yaygın olanıdır. Tarımın yeryüzündeki en yaygın faaliyet olmasının yanında, tarım toprakları da yeryüzünün en önemli topraklarıdır (Tümertekin, Özgüç, 2002, s. 143).

Şanlıurfa ili, genel arazi bölünüşü içerisinde tarım alanları bakımından hem Türkiye'deki tarım alanlarına (% 36), hem de GAP Bölgesi'ndeki tarım alanlarına (% 43) göre daha avantajlı bir orana (% 64,1) sahiptir (Benek , 2006, s. 67-91).

2018 TÜİK verilerine göre Şanlıurfa'nın tüm tarımsal üretim değeri 2017 yılı itibariyle 8.949.006 TL iken, 2018 yılında 12.335.460 TL olmuştur. Şanlıurfa tek başına Türkiye'nin sulanabilir tarım alanların %11'ine sahiptir. Hâlihazırda yaklaşık 390 bin hektar alan sulanabilmekte olup GAP Projesinin tamamlanması ile bu alanın 941 bin hektara çıkması beklenmektedir. Tarımsal üretimin mevcut durumun yaklaşık 2 katı olacağı öngörülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: 2018 Yılı Sulanabilir Alan ve Sulanan Toplam Alan

Sulama Şekli	**Sulanan Alan (Ha)**
Sulanabilir Alan	941,083
Ekonomik Olarak Sulanabilir Alan	764.806
Sulanan Toplam Alan	390,803

Kaynak: Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi

Türkiye'deki toplam tarım alanlarının % 4,9'una sahip olan Şanlıurfa, Ankara ve Konya'dan sonra en fazla tarım arazisine sahip üçüncü ildir. 2017 yılı itibarıyla Şanlıurfa ilinin tarım alanı 1.107.114 hektar olup bu alanın 846.564 hektarı tahıllar ve diğer bitkisel ürünlere ayrılmış iken, 20.035 hektarı sebze bahçeleri alanı ve 143,440 hektarı da meyveler, içecek ve baharat bitkileri üretiminde kullanılmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6: Toplam Tarım Alanı İçerisinde Tarımsal Faaliyet Türlerinin Dağılımı (2017)

Tarım Alanları	**Alan (Ha)**	**Toplam Alan İçindeki Oranı (%)**
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	143,44	12,95
Nadas Alanı	97,073	8,76

Sebze Alanı	20,035	1,80
Süs Bitkileri Alanı	2	0,03
Tahıllar ve Diğer Ürünlerin Alanı	846,564	76,46
Toplam Tarım Alanları	1.107.114	100

Kaynak: TÜİK (2017).

2.2.2. Sanayi

Şehirlerin büyümesi, gelişmesi ve küreselleşmesinde ekonomik faaliyetler içerisinde sanayinin önemi oldukça fazladır. Sanayinin birçok farklı tanımı bulunsada en basit ifade ile doğanın sunduğu hammaddelerin farklı işlemler altında işlenilmesi sonucu insan yararına kullanılabilecek ürünlerin üretilmesi olarak tanımlabilmektedir. Sanayi küçük bir toplumun ihtiyacını karşıladığı gibi devletinde birçok alanda zorunlu olan ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Arz ve talep dengesine göre büyüyen sanayi ülkelerin gelişmişlik seviyesinin göstergesidir. Küreselleşen dünyada ticaret ön planda tutulurken bu dinamizmin arkasındaki en büyük etken sanayidir (Doğanay, Özdemir, Şahin , 2016, s. 16).

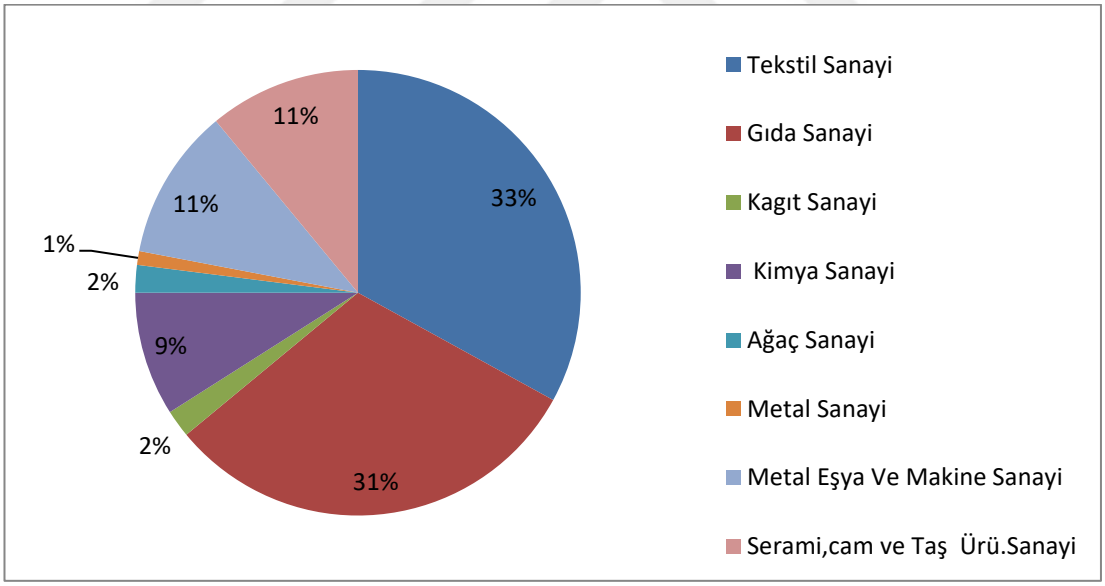
Modern Sanayi; İnsanların başlıca ekonomik faaliyetlerinden birisidir. Kalkınma ve küreselleşmenin motorudur. Sanayi faaliyetleri sayesinde hammaddelerin şekilleri değiştirilir, daha kullanılabilir hale getirilir ve değerlendirilir. Belirli bir bölge veya ülkede sanayi faaliyetlerinin tür olarak dağılışını belirlemek ve kuruluş yerlerini açıklığa kavuşturmak iki yaklaşımla olur. Bunlardan birincisi sanayi kolunu incelenmesi, İkincisi de sanayi bölgesinin incelenmesidir (Tümertekin, Özgüç, 2018, s. 437-438) .

Gelişmiş ülkeler sanayileşme yoluyla kalkındıklarından kalkınma, sanayileşme ile eş anlamlı olarak algılanmaya başlanmıştır. Gelişmiş ülke denildiğinde, milli geliri içinde sanayinin payı ilk sırada yer alan, çalışanlarının çoğunluğu sanayi sektöründe istihdam edilen, ihracatında ise sanayi ürünlerinin ağırlıklı olduğu bir yapı görülen ülke anlaşılmaktadır. Gerçek refah ve büyümenin sanayileşmeden geçtiği bilinen bir gerçektir. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin hızlandığı ve ekonomilerin küreselleşme sürecine girdiği günümüzde gelişmeler, sanayimizin geleceğine yönelik

gelişme dinamiklerinin belirlenmesine, sanayi politikalarının değerlendirilmesine ve yeni önerilerin geliştirilmesine olanak tanıyacak katılımcı yaklaşımları ve çalışmaları gerekli kılmaktadır. Şanlıurfa sanayisi; ikincil (sekonder) faaliyetler şeklindedir. Bunlar her türlü hammaddenin işlenmesi, değerlendirilmesi ve kullanımı için hazır hale getirilmesine yarayan faaliyetlerin bilgilerin ve yöntemlerin hepsine denir. Sanayi faaliyetlerinin gerçekleşmesinde ve yürütülmesinde temel öğeler, sermaye, hammadde, enerji, insan gücü, iletişim, ulaşım, pazarlama ve ticarettir (Özçağlar, 2006, s. 153).

Şanlıurfa ilinde tamamlanmış iki adet OSB (Organize Sanayi Bölgesi) vardır. Bunlardan biri olan ve merkezde 3 kısımdan oluşan OSB'de, 320 firma üretim yapmaktadır. Üretim yapan OSB'lerinde 15.353 kişi istihdam edilmektedir. İki kısımdan oluşan ve bir kısmı tamamlanan Viranşehir OSB'de 38 firma üretim yapmakta ve 520 kişide istihdam edilmektedir (GAP BKİ, 2018, s. 42). Ayrıca Siverek OSB ve Birecik OSB'de tamamlanmayan projeler arasındadır.

Grafik 3: Şanlıurfa İli İmalat Sanayisinin Sektörel Dağılımı

Kaynak: Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası, 2018

Şanlıurfa'da 5 adet KSS (Küçük Sanayi Sitesi) yer alır. KSS (Küçük Sanayi Sitesi)'lerinde 1.407 işyeri mevcuttur (GAP BKİ, 2018, s. 44). Bunlardan OSB Gaziantep Şanlıurfa Karayolunun 17. Km'sinde bulunup temelleri 05.12.1989 yılında atılmış ve 1713 hektar alana sahiptir. Sanayi faaliyetlerinin genelinde tekstil sanayisi ve gıda sanayi büyük bir paya sahiptir (Grafik 3). Eyyübiye ve Haliliye ilçesinde

tarımsal üretime bağlı olarak tekstil sanayisi gelişmiş olup Karaköprü ilçesinde ise fıstık işletme tasisleri ve çimento fabrikaları bulunmaktadır.

2.2.4. Turizm

Şanlıurfa Mezopotamya'nın en eski yerleşim merkezlerinden biridir. Su kaynaklarına yakın olması ve ticaret yolları üzerinde bulunmasından tarih boyunca stratejik bir öneme sahip olmuştur. Şanlıurfa, Karacadağ Kayak Merkezi ile "Kış Turizmi", Karaali Kaplıcaları ile "Termal Turizmi", Karacadağ ve Tek Tek Platosunda özgün flora, faunası ve bozkırlarda gezen ceylanlarıyla "Doğa ve Yayla Turizmi"; Saklı Cennet Halfeti tekne turları ile "Göl ve Su Sporları Turizmi"; Urfa'ya özgü kelaynak, keklik ve güvercinleri ile "Ornitoloji Turizmi"; Geleneksel el sanatları, mutfak zenginliği ve damak lezzeti, musiki ustaları ile yaşanan ve yaşatılan otantik ve mistik yapısıyla "Kültür ve Folklor Turizmi" gibi turizm çeşitlerinde önemli bir potansiyele sahiptir (Yıldız, 2017, s. 12).

Şanlıurfa ilinin tarihi, arkeolojik, dini ve kültürel açıdan zengin bir potansiyeli vardır ve bünyesinde birçok mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Halil-ür Rahman Gölü, Ayn-ı Zeliha Gölü, Hazreti İbrahim ve Hazreti Eyyüp Makamı, Harran, Halepli Bahçe ve Göbeklitepe'nin yanı sıra, antik kentleri, mozaikleri kalesi, şehir surları ve çok sayıda çarşı, han, hamam, çeşme, kervansaray, medrese, cami, kilise, manastır, köşk ve konaklar mevcuttur.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Çalışmasında kültür turizmi açısından "Marka Kent" olarak belirlenen Şanlıurfa şehri aynı zamanda "GAP Eko Turizm Bölgesi" içerisinde yer almakta olup, aynı zamanda "İnanç Koridoru" kapsamındadır.

2016-2017 yılları arasında il merkezi ve ilçelerde bulunan konaklama tesislerine giriş yapan yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı incelendiğinde; 2017 yılında il genelinde 647.797 kişi, il merkezinde 158.568 kişi olmak üzere toplam 806.365 kişinin konaklama gerçekleştirdiği görülür. Yine 2017 yılında, il merkezinde konaklayan yerli turist sayısı 604.803 kişi, yabancı turist ise 429. 94 kişidir. İlçelerde konaklayan yerli turist sayısı 156.145 kişi, yabancı turist sayısı ise 2.423 kişidir. 2017 yılından itibaren

turist ve dolayısıyla konaklama sayıları da hızlı bir şekilde artmıştır. Bunda güvenlik sorunlarının biraz daha azalması etkili olmuştur (Tablo 7).

Yaklaşık 12 bin yıl öncesinin inanç merkezi konumunda olan Göbeklitepe, Şanlıurfa kentinin 15 km kuzeydoğusunda, Örencik Mahallesi'nin yaklaşık 2 km doğusunda bulunmaktadır. Göbeklitepe, M.Ö. 10.000 yani günümüzden 12.000 yıl öncesine tarihlenen Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'e ait Anadolu'nun en eski inanç merkezidir. Yaklaşık 80 dönümlük alana sahip olan ören yeri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 2005 yılında "1. Derece Arkeolojik Sit" alanı ilan edilmiştir (Birinci, 2018, s. 1357). Aynı zamanda ülkemizde 2019 yılının "Göbeklitepe" yılı ilan edilmesi turizm hareketliliği açısından önemli görülmektedir.

Tablo 7: Şanlıurfa İli 2016-2017 Yılları Arası Konaklama İstatistikleri

	Yıllar	**2016**	**2017**
Yerli Turist Sayısı	Merkez	518.734	604.803
	İlçeler	127.768	156.145
	Toplam	**646.502**	**760.948**
Yabancı Turist Sayısı	Merkez	42.547	42.994
	İlçeler	1.749	2.423
	Toplam	**44.296**	**45.417**

Toplam (Yerli, Yabancı)	Merkez	561.281	647.797
	İlçeler	129.517	158.568
	Toplam	**690.798**	**806.365**

Kaynak: TÜİK (2017)

III. BÖLÜM

ŞANLIURFA İLİ KARAKÖPRÜ, HALİLİYE VE EYYÜBİYE İLÇELERİ YERLEŞME ADLARI

3.1. Şanlıurfa İli ve Haliliye, Karaköprü, Eyyübiye İlçe Adlarının Toponimi

Araştırılmakta olan yüksek lisans tezinde Şanlıurfa ili Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinde bulunan köy yerleşmelerinin toponimik analizi yapılmıştır. 2012 yılında Şanlıurfa ilinin büyükşehir statüsüne ulaşması ile şehir merkezi üçe bölünmüş Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri oluşturulmuş ve tüm köyler mahalle diye adlandırılmıştır. Bu sebeple nüfus, ulaşım, ekonomik faaliyetler vb. sebeplerden ötürü bazı yerleşmeler araştırma sınırlarına dâhil edilmemektedir. Devlet numarataj kayıtlarında 22 nüfuslu yerleşim yeri ve 20.000 nüfuslu yerleşim yeri de mahalle olarak geçmektedir.

3.1.1. Şanlıurfa Şehir Adı

Oldukça eski bir geçmişe sahip Urfa'yı Selefkoslar devrinde Makedonya kralı Büyük İskender M.Ö. 331 yılında zapt eder. Büyük İskender, bütün Ön Asya'yı Çin'e kadar fetheder. Vefat edince ülkesi komutanları arasında paylaştırılır. Bunlardan Antiyochus, Seleucus Nikator ile birlikte bütün Anadolu ve Suriye bölgesine hâkim olmuştur. Antiyochus'un ölümünden sonra Seleucus tek başına Suriye bölgesinde ve bütün büyük Asya'da Hindistan'a kadar Babilonya denilen bölgede 21 yıl hüküm sürmüştür. Bu sebeple bu devlete Selefkoslar devleti denilmiştir. Şanlıurfa, M.Ö. II. yüzyılda Seleucos Nikator' un (323–281) hâkimiyeti altına girer ve buraya Edessa adını verir. Edessa adının Selefkoslar zamanında Makedonya'dan bu bölgeye gelen Makedonyalılar tarafından verilmiş olduğu da söylenilmektedir. Fakat o zaman Şanlıurfa'nın yerlisi olan Süryaniler, Grekçe olan bu adı kullanmamış, kendi dillerindeki eski adı Orhay'ı kullanmışlardır. Buna rağmen Selefkoslardan itibaren Şanlıurfa, uzun bir zaman sürecinde Edessa adı ile şöhret bulmuştur. Bugün bile

Avrupa'nın kullandığı ad Helenlerin verdikleri Edessa adıdır (Paydaş, Ekinci, 2018 s. 6-7).

O devirlerde Selefkoslar tarafından birçok şehre verilmiş olan Edessaadı "suyu bol" anlamına gelmektedir. Şanlıurfa içinden akan Karakoyun (Daysan) Deresi ve kaynayan pınarlardan dolayı suyu bol bir şehirdi. Selefkoslar M.Ö.132 yılında İranlıların baskısına dayanamayarak yıkıldı. Bölgede bu tarihten itibaren Osrhoene adı ile bir şehir devleti kuruldu. Şanlıurfa'da kurulan ilk ve tek bağımsız devlet Osrhoene Krallığı'dır. İngiliz tarihçi Segal'ın belirttiğine göre Osrhoene adı Şanlıurfa'nın ilk adı Orhay'dan türemiş olabilir. Osrhoene, Şanlıurfa ve çevresine birlikte verilen bir addır. Fakat başka bir rivayete göre Urfa krallığının adının Osrhoene olmadığı, bu adın Urfa Krallığı'nın Roma hâkimiyetine geçtikten ve bir Roma eyaleti olduktan sonra bu eyalete verilmiş bir isim olduğu da ileri sürülmektedir. Urfa krallarının çoğu Abgar adı ile çağrıldığından bu devlete Abgarlar devleti denildiği gibi Abgarlar dönemi de deniliyordu. Abgarlar dönemi Urfa'nın en belirgin ve meşhur dönemidir (Paydaş, Ekinci, 2018 s. 6-7).

Şanlıurfa şehri, tarih boyunca farklı zamanlarda farklı isimlerle anılmıştır. Bunlar arasında en uzun süreli kullanılan, ''Urhay, Orrehei ya da Orhai'', ''Callirhoe'', ''Edessa'' ve ''Ruha'' dır (Haputman, 2002, s. 25-45). Arap hâkimiyeti döneminde şehre verilen ve Osmanlılar döneminde de kullanılan Ruha (Er Ruha) adı suyu bol anlamına gelmektedir (Segal, 2002, s. 36).

Şanlıurfa, 'Peygamberler Şehri' olarakda bilinmektedir. Tarihte şehir birçok isim ve sıfat almıştır. Evliya Çelebi'nin şehri ziyaret ettiği sırada Ruha olarak anılmaktadır. Şanlıurfa suyu bol bir şehir olduğundan ismi hep su ile özdeşlemiş. Bir dönem adı 'Coşkun Irmaklar Şehri' veya 'Balıklı Şehir' anlamına gelen 'Kaleriu' olarak anılmıştır. Evliya Çelebi seyahatnamesinde Urfa'nın suyunun bol, havasının ve iklimin güzel olmasından dolayı kefere Nemrut'un bu şehirde iki yüz sene kaldığını ve Hz. İbrahim'i ateşe attığını söyler. Evliya Çelebi'nin Urfa ile ilgili verdiği bilgiler oldukça ilginçtir. Hz İsa'nın, kayser/hükümdar iken seyahat ile gelip ibadet ettiği Mesih Kilisesi hala mamur haldedir. İncil'i bu Kilisede Havariler yanık ses ile okuduklarından, ruhavi (rehavi) makamı isimin aldığını söyler. Zira Urfa kalesinin birinci ustasının adı da Ruha'dır. Hala bu şehrin ismi halkın dilinde meşhur galat ile

Urfa olup doğru ismi Ruha'dır diye yazar (Kurtoğlu, 2011, s. 36-37). Urfa'ya Kurtuluş Savaşı sırasında gösterilen kahramanca mücadelen dolayı 22.07.1984 tarihinde TBMM tarafından Şanlı ünvanı verilerek adı Şanlıurfa olmuştur.

3.1.2. Karaköprü İlçesi

Araştırma alanının kuzeyinde bulunan Karaköprü'nün ad kökeni çok eskiye dayanmakta olup adını aldığı köprünün yapım esnasında yaşanan olay rivayet olarak kabul edilmektedir. Karaköprü yerleşmesi daha öncesinde köy yerleşmesi olup zamanla nüfusun artması ve buna bağlı ulaşım olanaklarının ve ekonomik faaliyet türlerinin gelişmesiyle birlikte belde ve daha sonrasında ilçe olmuştur.

Karaköprü adını bahsi geçen derenin üzerine kara taşlardan yapılmış köprüden almaktadır. Köprünün yapılış hikâyesi ile ilgili anlatılan efsanede ise Osmanlı Padişahı IV. Murat Bağdat Seferinden ordusu ile yorgun argın dönerken, yeşillikler içinde ve serin suların çağlayan gibi aktığı Karaköprü 'ye gelip konaklar. Uzun yoldan gelmiş olan padişah çok yorgundur ve kan ter içinde kalmıştır. Padişahı burada karşılayan yaşlı bir adam ona, bir tas nar şerbeti ikram eder. Nar şerbetinin içinde birkaç saman parçası göze çarpar. Padişah şerbeti ağır ağır içer ki saman boğazına kaçmasın. Yaşlı adam hiç oralı olmaz ve Padişaha içtiği şerbeti beğenip beğenmediğini sorar. Padişah ''güzel olduğunu ve kaç nardan bu şerbeti yaptığını'' sorar. Yaşlı adam ''Yarım nardan'' diye cevap verir. Padişah içinde çöpler olmasaydı şerbet çok güzeldi'' diyerek saman çöplerinden duyduğu rahatsızlığı dile getirir. Bunun üzerine yaşlı adam '' Padişahım, kan ter içinde kalmıştınız. Bu şerbeti bir defadan başınıza çekip içseydiniz size dokunurdu. Bu yüzden içine birkaç tane çöp koydum ki yavaş yavaş içip hastalanmayasınız'' der. Padişah yaşlı adamın bu ince düşüncesi üzerine bir iyilik yapmak ister ve gürül gürül akan dere üzerine taş köprü yaptırır. Bu olayda adı geçen taş köprü Karaköprü yerleşmesine adını vermiştir (Kurtoğlu, 2011, s. 36-37).

Karaköprü' nün köy olmuş olduğu yıllara bakılacak olursa diğer ilçe olan yerleşimlerden çok hızlı bir gelişim gösterdiği söylenilebilir. Karaköprü ilçesinde 87 adet köy 13 adet şehirsel mahalle bulunmaktadır (Harita 11).

3.1.3. Haliliye İlçesi

Araştırma alanın merkez konumunda olan Haliliye ilçesi 12 Kasım 2012'de TBMM'de kabul edilen 6360 sayılı kanun ile ilçe olmuştur. İlçede toplam 170 mahalle bulunmakta olup 138 Adedi köy, 32 Adedi ise şehirsel mahalle statüsündedir. Haliliye adı ise Halil-ur Rahman, Halil İbrahim Sofrası, bereketi ve Hz. İbrahim Peygamberin makamının bulunması Şanlıurfa'da yaşamış olması, Halil isminin çok yaygın kullanılmış olmasından bu adın verildiği tahmin edilmektedir (Harita 11).

3.1.4. Eyyübiye İlçesi

Eyyübiye ilçesinde ise 121 adet köy yerleşmesi 41 adet şehirsel mahalle bulunmaktadır. Eyyübiye ilçesi adını ilçede yaşamış ve burada çilegahı bulunmakta olan İslam Peygamberi Hz. Eyyüp' ten almaktadır. Hz Eyüp Peygamberin sabır makamının bulunduğu cami içerisinde bir kuyu bulunmaktadır. Bu kuyu Hristiyanlar için oldukça büyük bir öneme sahip olan Hz. İsa'nın suretinin göründüğü mendilin bulunduğuna inanılmaktadır. Eyyübiye adı ilçe olmadan önce mahalle adı iken 12.11.2012 tarihinde Eyyübiye ilçesinin oluşturulması ile Eyyübiye Mahallesi'nin adı ilçeye verilmiştir. Günümüzde bile Eyyübiye ilçesine bağlı Eyyübiye Mahallesi bulunmaktadır.

3.2. ŞANLIURFA İLİ KARAKÖPRÜ, HALİLİYE VE EYYÜBİYE İLÇELERİNDE BULUNAN KÖY YERLEŞME ADLARININ COĞRAFİK ANALİZİ

Araştırma alanında 86 adet şehirsel mahalle, 346 adet köy yerleşmesi olmak üzere toplamda 432 mahalle bulunmaktadır (Harita 11). Araştırma alanında bulunan 346 köy yerleşmesinin yeni adları coğrafi sınıflandırmaya tabi tutulmuş olup eski

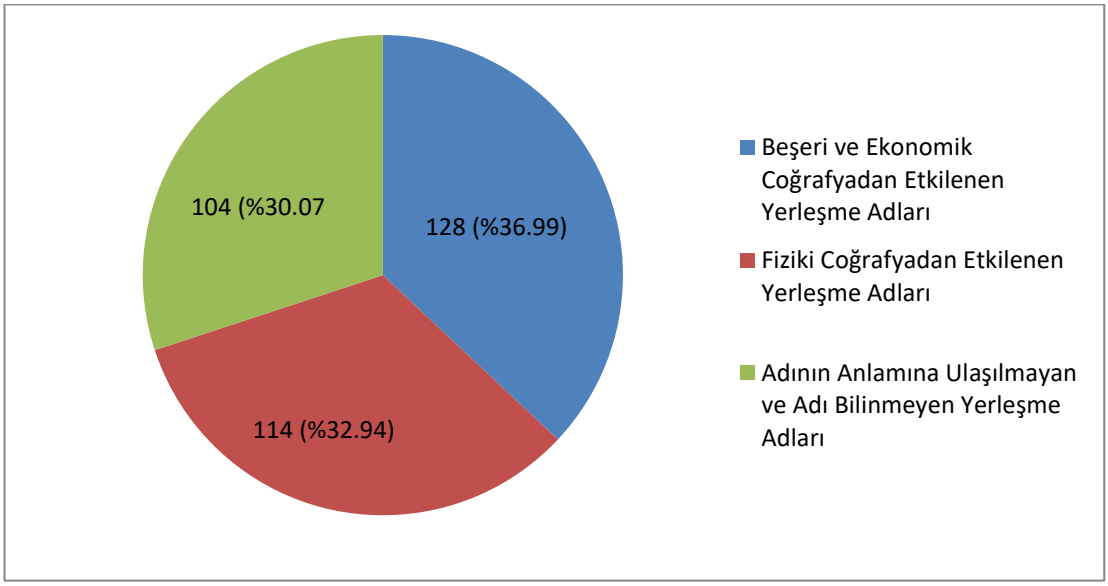
adları da anlamı ile birlikte belirtilmiştir. Fiziki, Beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerine göre gruplandırılmış olan köyler tablo ve grafik olarak belirtilmiştir (Tablo 8), (Tablo 9).

Araştırma alanı içerisinde bulunan 346 adet köy yerleşmesinden 128 Adedinin adı beşeri ve ekonomik coğrafya, 114 adedinin adı fiziki coğrafya özelliklerinden etkilenmiş olup 104 adet köy yerleşmesinin adının anlamına ulaşılamamış ve veriliş nedeni bulunamamıştır (Grafik 4).

Tablo 8: Araştırma Alanında Bulunan Köy Adlarının Rakamsal Dağılımı

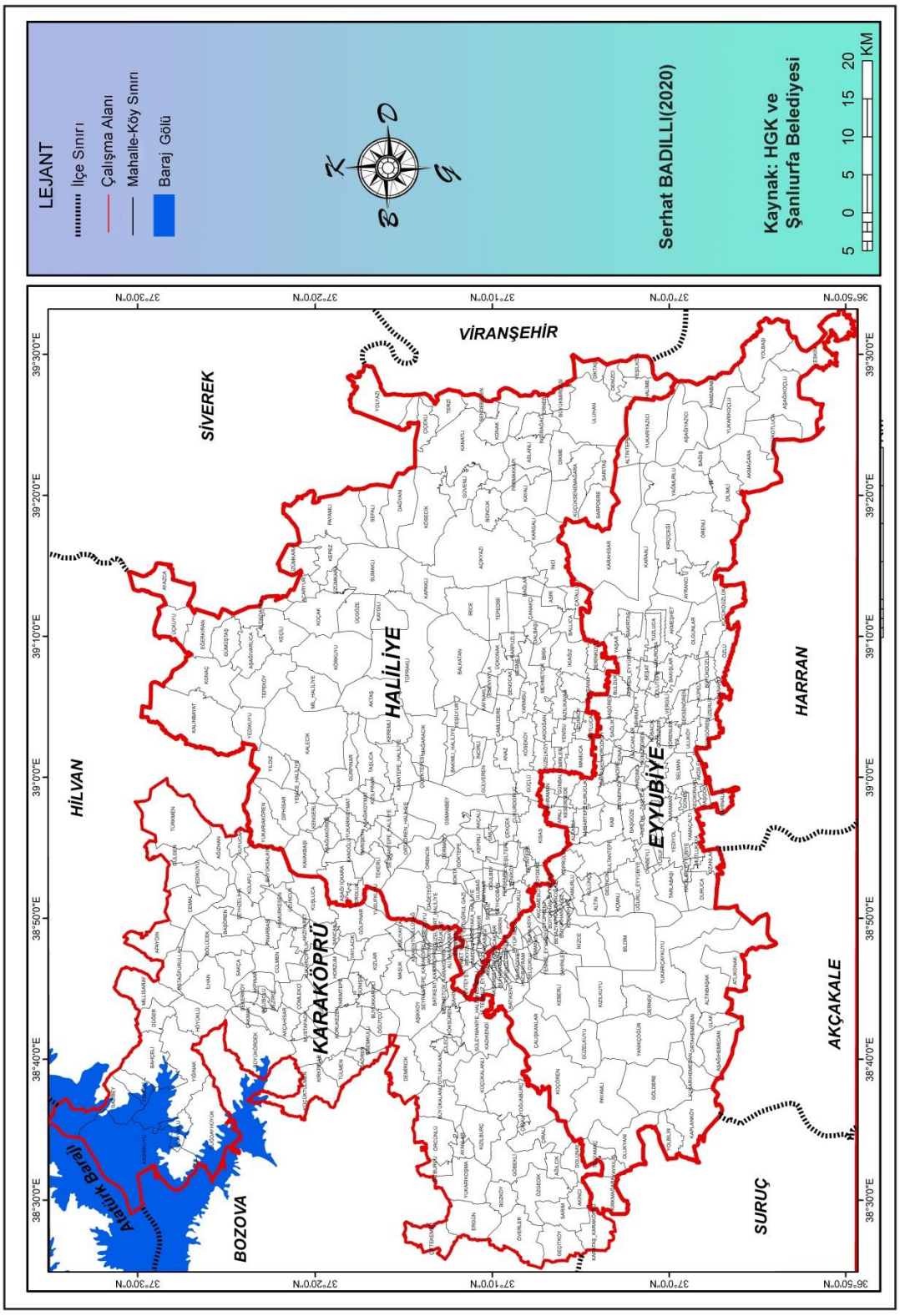
Şanlıurfa İli Merkez İlçeleri Köy Yerleşme Adlarının Dağılımı	**Yerleşme Sayısı**	**Oranı (%)**
Beşeri ve Ekonomik Coğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşme Adları	128	36,99
Fiziki Coğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşme Adları	114	32,94
Adının Anlamına Ulaşılmayan ve Veriliş Nedeni Köy Yerleşme Adları	104	30,07

Grafik 4: Araştırma Alanında Bulunan Köy Adlarının Oransal Dağılımı

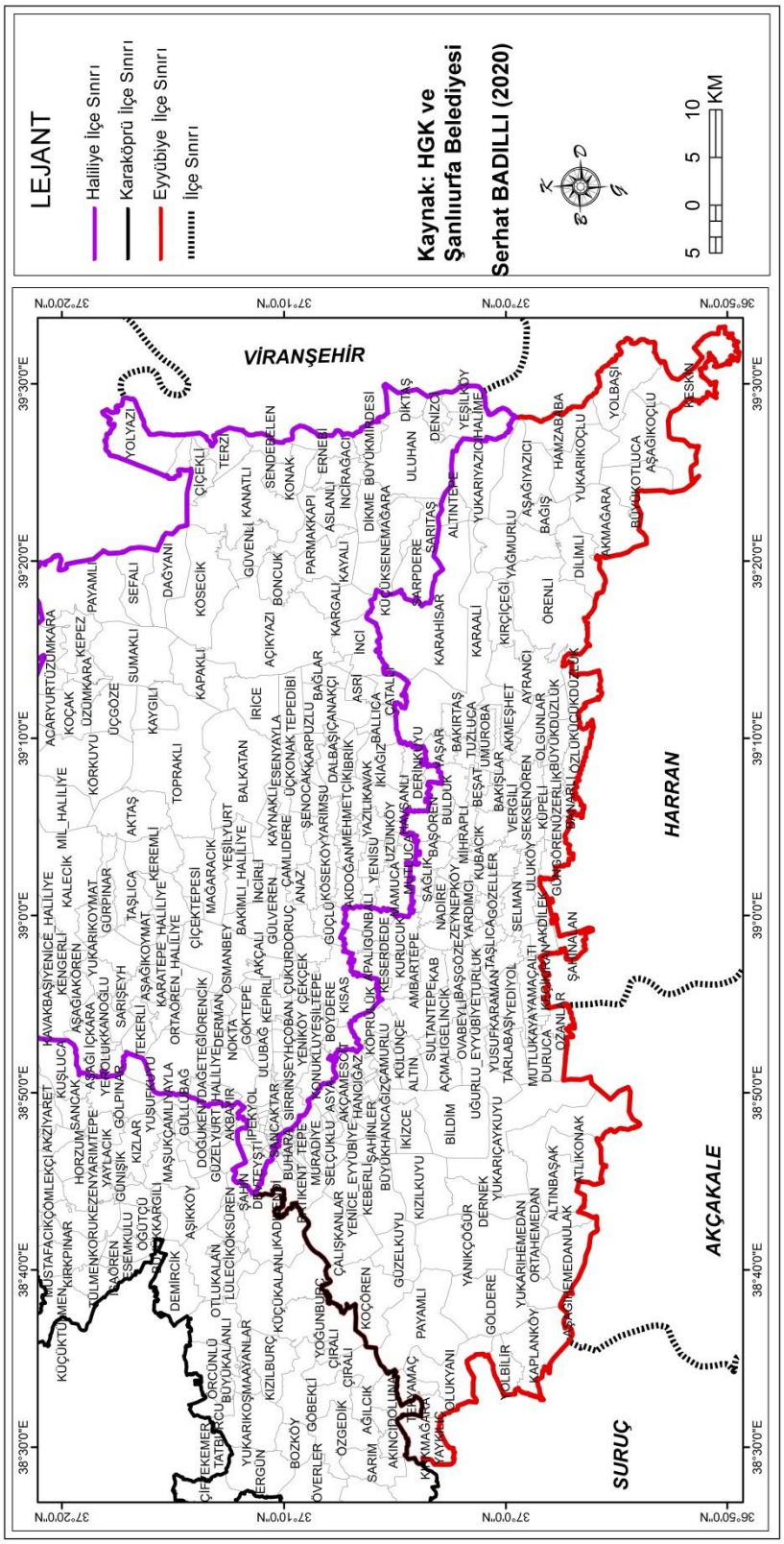

Tablo 9: Yerleşme Adlarının Kategorik Dağılımı

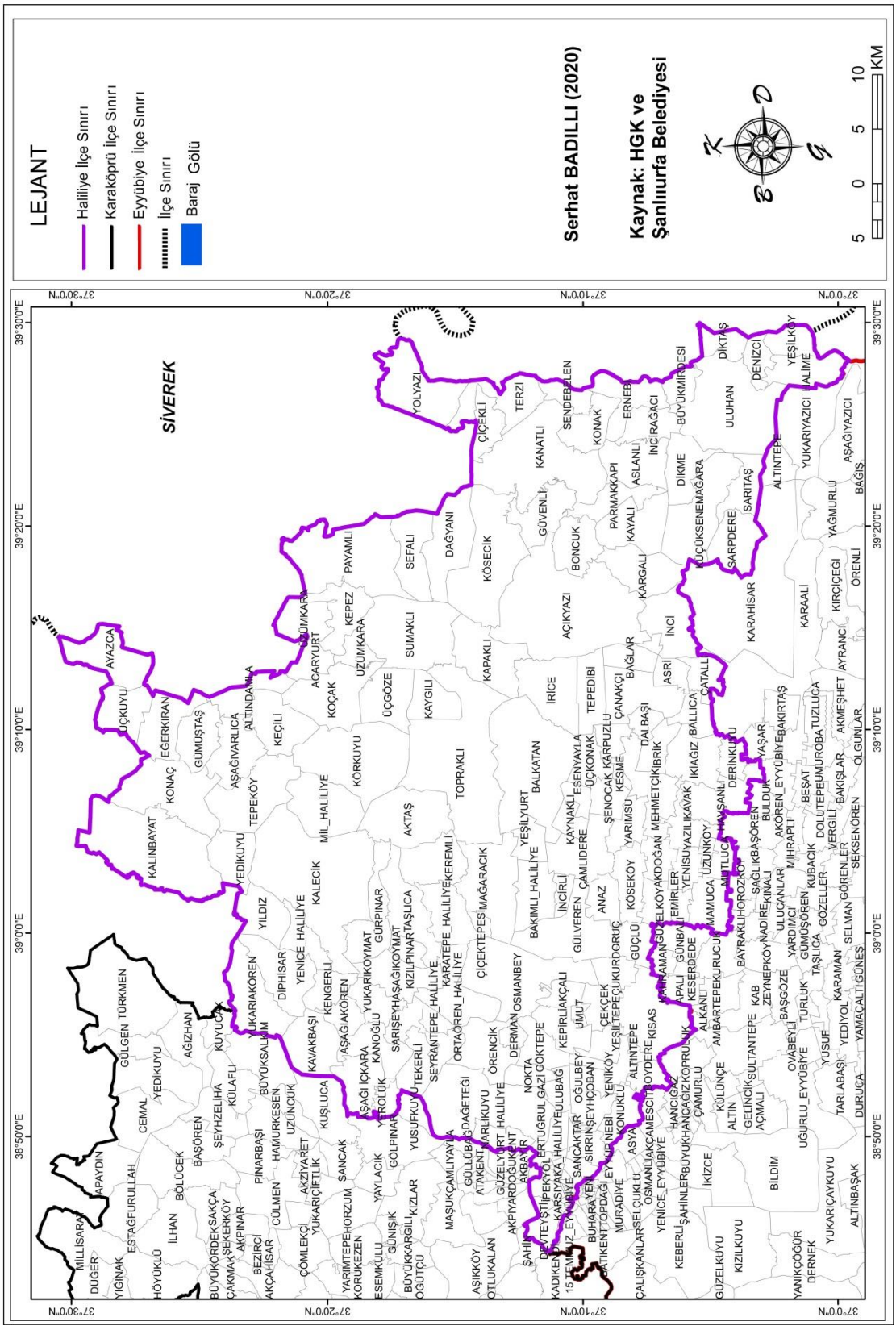
Fiziki Coğrafya	Topografik Şekillerden Etkilenen Köy Adları	33
	Hidrografik Özelliklerden Etkilenen Köy Adları	31
	Litolojik Özelliklerden Etkilenen Köy Adları	18
	Hayvan Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları	12
	Bitki Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları	11
	Matematik Coğrafyadan Etkilenen Köy Adları	7
	Klimatik Özelliklerden Etkilenen Köy Adları	2
	Fiziki Toplam	**114**
Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	Boy, Oymak, Şahıs, Bey, Soy İsim, Aşiret ve Topluluk Özelliklerden Etkilenen Köy Adları	43
	Tarihi Mekânlar veya Kalıntılardan Adını alan Köy Adları	27
	Tarımsal Özelliklerden Etkilenen Köy adları	15
	Dinî İnançlardan Etkilenen Köy Adları	12
	İnsani Özelliklere Dayalı Köy Adları	12
	Beşeri Eserlerden Etkilenen Köy adları	9
	Alet Edevattan Etkilenen Köy Adları	8
	Dönemlik Yerleşmelerle Etkilenen Köy Adları	2
	Beşeri Toplam	**128**
	Anlamı veya Kaynağı Tespit Edilemeyen Köy Adları	**104**
	Toplam Yer Adları	**346**

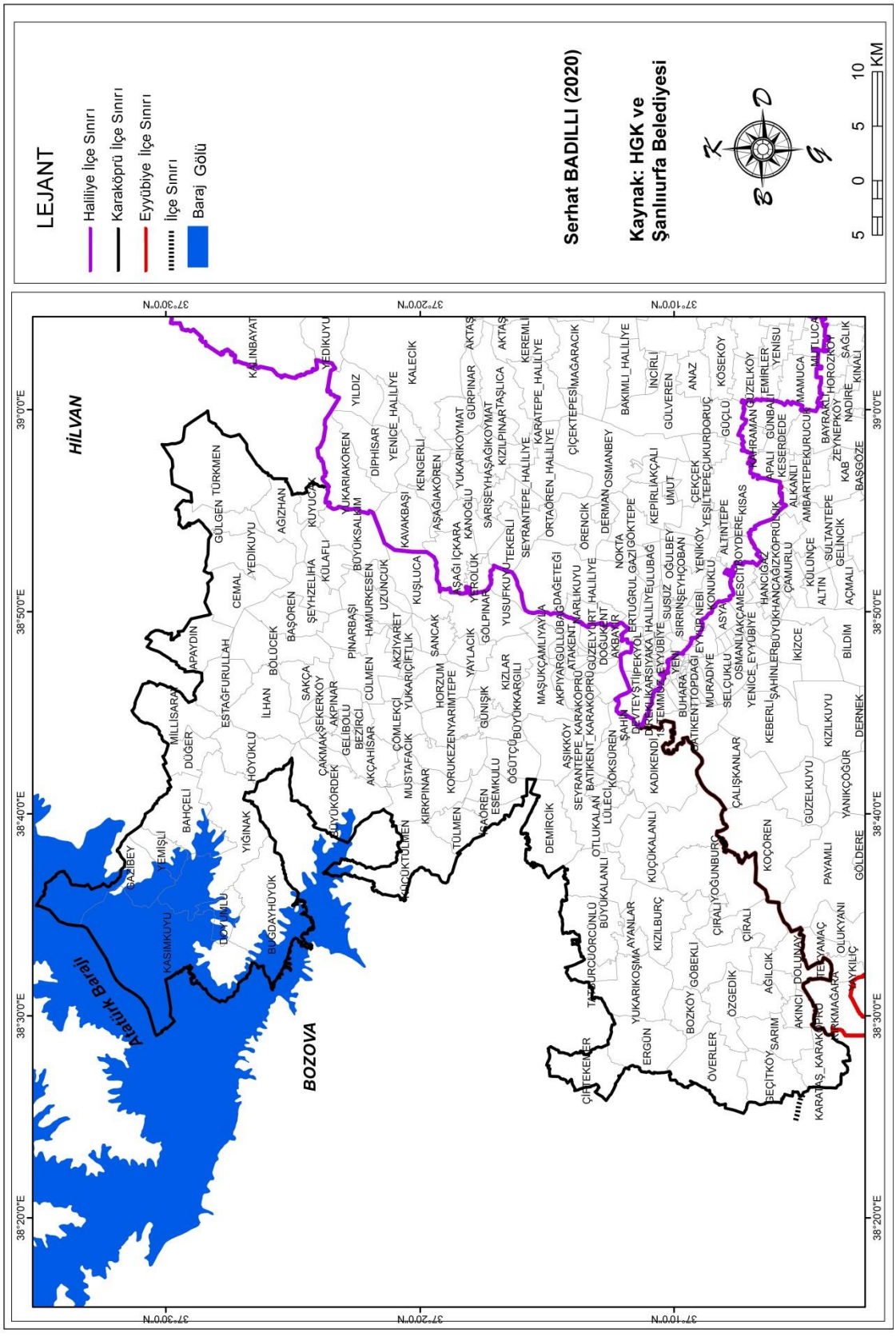
Harita 11: Araştırma Alanının Köylerin Dağılış Haritası

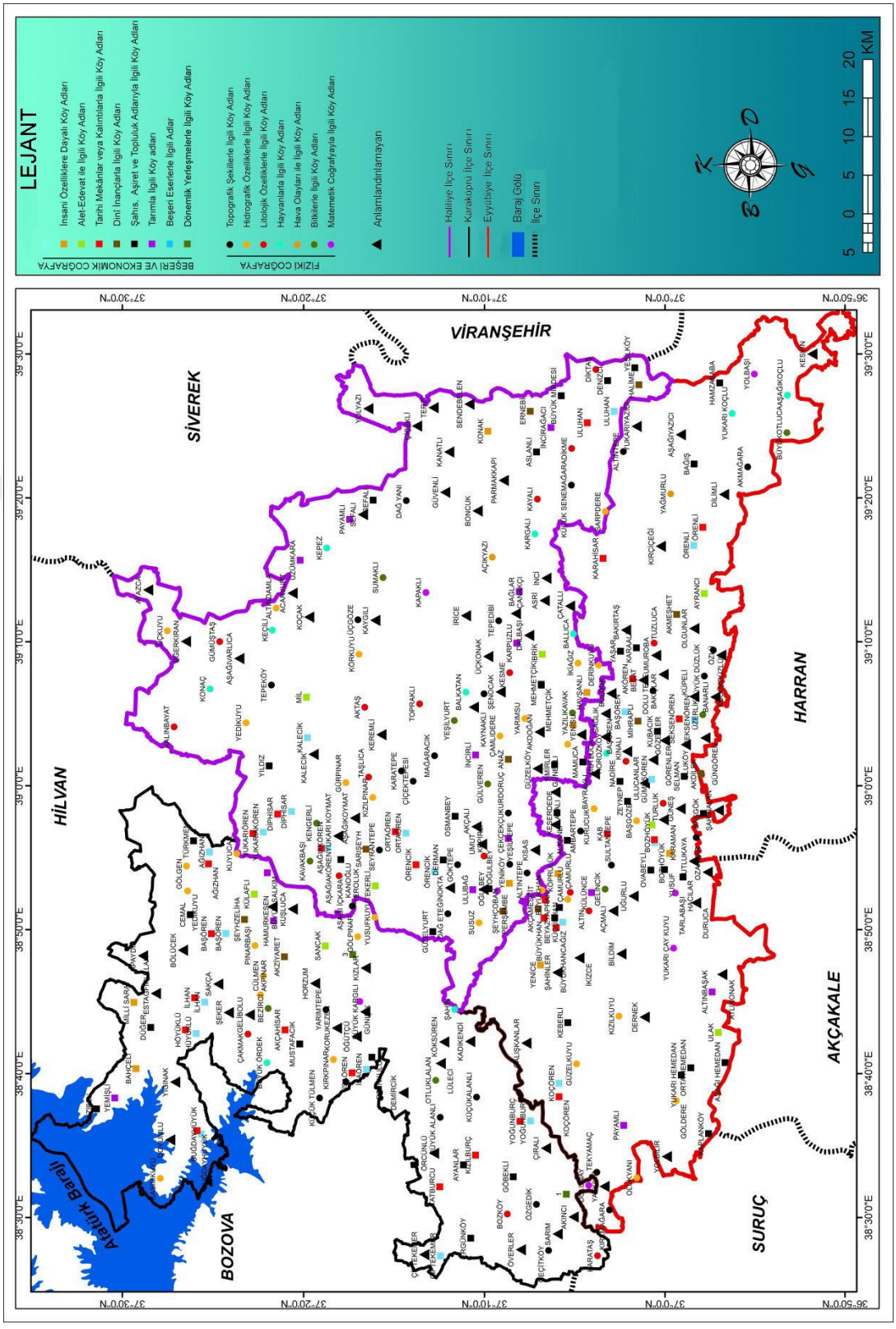
Harita 12: Eyyübiye İlçesinin Yerleşme Haritası

Harita 13: Haliliye İlçesinin Yerleşme Haritası

Harita 14: Karaköprü ilçesinin Yerleşme Haritası

Harita 15: Yerleşme Adlarının Kategorik Dağılımı

3.2.1. Fiziki Coğrafya Açısından Köy Adları

Fiziki coğrafya, yeryüzünde hem canlı hem de cansız ortamı oluşturan öğeleri dikkate alır. Bu öğeler; yeryüzü şekillerinin oluşumlarına veya şekillendirici amilin özelliğine göre topografya iklim, toprak, doğal bitki örtüsü ve hayvan topluluklarıdır. Bunlardan arazi şekilleri, iklim ve ana materyal grupları ortamın cansız öğelerini, toprak, bitki toplulukları da canlı öğeleri oluşturur.

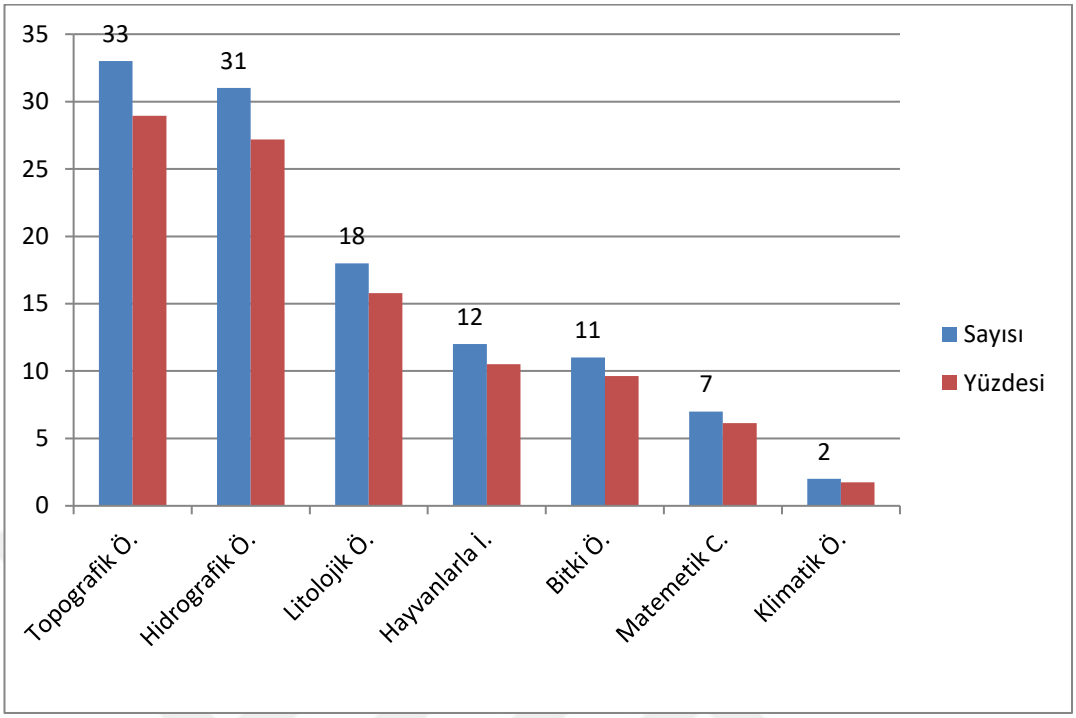
Araştırma alanında fiziki coğrafya özelliklerinden etkilenen 114 adet köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bu köyler tablo ve grafikte de belirtildiği üzere bulunduğu alanda ayırt edici bir özellik olan ve diğer komşu köylerine nazaran çoğunlukta olan akarsu, dere, kuyu vb. hidrografik kökenli adlardan oluşmaktadır. Ayrıca kayaç yapısından, kayacın renginden, miktarından, toprak yapısından ve jeomorfolojik özelliklerinden adını almış köylerde mevcuttur (Tablo 10).

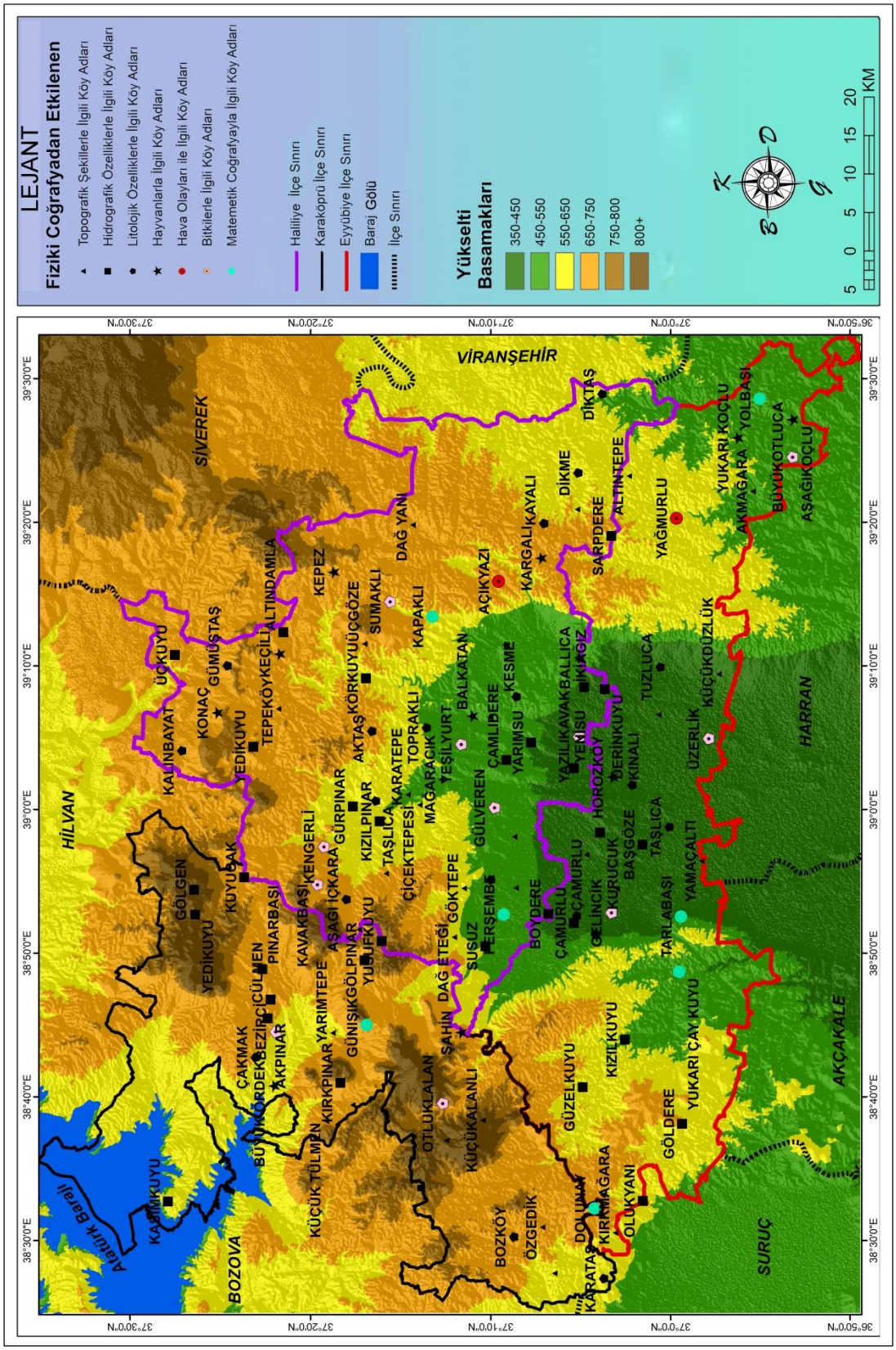
Tablo 10: Fiziki Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köyler

Yer Adlarının Dağılımı	Sayısı	Yüzdesi (%)
Topografik Şekillerle İlgili Köy Adları	33	28,94
Hidrografik Özelliklerle İlgili Köy Adları	31	27,19
Litolojik Özelliklerle İlgili Köy Adları	18	15,78
Hayvanlarla İlgili Köy Adları	12	10,52
Bitki Özelliklerle İlgili Köy Adları	11	9,64
Matematik Coğrafyayla İlgili Köy Adları	7	6,14
Klimatik Özelliklerle İlgili Köy Adları	2	1,74
Toplam	**114**	**100,0**

Yukarıda verilen tabloda da belirtildiği gibi araştırma alanında bulunan 114 adet köy yerleşmesi adını fiziki coğrafya özelliklerinden etkilenerek almıştır. Bunlar 7 ana başlık altında incelenmiştir. 33 (% 28.94) adedi topografik özelliklerden adını almış olup sınıflandırma grubu içerisinde birinci sırayı oluşturmaktadır. 31 (% 27.19) adedi adını hidrografik özelliklerden adını almış olup sırasıyla 18 (% 15,78) adedi litolojik özelliklerden, 12 (% 10.52) adedi hayvanlardan, 11 (% 9.64) adedi bitkilerden, 7 (% 6.14) adedi matematik coğrafya özelliklerinden ve 2 (% 1.74) adedi klimatolojik özelliklerden adını almıştır (Tablo 10, Grafik 5).

Grafik 5: Fiziki Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köylerin Rakamsal Dağılımı

Harita 16:Fiziki Coğrafya Özelliklerinden Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.1.1. Topoğrafyadan Etkilenen Köy Adları

Jeomorfoloji, eski Yunancadaki geo: yer, morphe: şekil, logos: bilim sözcüklerinin bileşimiyle elde edilen bir terim olup, ‘‘yer şekli bilimi’’ anlamına gelmektedir (Özçağlar, 2006, s. 29-72). Daha geniş bir ifade ile Jeomorfoloji, karalar üzerinde ve denizlerin altında, litosferin yüzeyinde görülen şekilleri inceleyen, oluşum ve evrimlerini açıklayan, bunları sınıflandıran, coğrafik yayılış ve gruplanmalarını nedenleriyle birlikte araştıran bilim dalıdır (Erinç , 2001, s. 5).

Hem köy yerleşim yerleri hemde açısından insanın doğayla doğrudan ilişkisini belirtmesi açısından fiziki coğrafya unsurları oldukça önemlidir. Topoğrafya araştırma alanındaki 33 (% 28.94) köyün adını etkilemiştir (Tablo 11).

Tablo 11: Topoğrafyadan Adını Alan Köy Yerleşmeleri

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Akmağara	Akmağara	**18**	Küçükalanlı	Küçük keşişlik
2	Altıntepe	Altıntepe	**19**	Küçükdüzlük	Küçük Cana
3	Altıntepe	Resmel Zehep	**20**	Küçüksenemmağara	Senemmağar
4	Ambartepe	Telambar	**21**	Küçüktülmen	Tilmen-i Sagir
5	Büyükalanlı	Büyük Keşişlik	**22**	Mağaracık	Mağaracık
6	Büyükdüzlük	Cana-i Kebir	**23**	Seyrantepe	Seyrantepe
7	Çiçektepesi	Şahbo	**24**	Sultantepe	Sultantepesi
8	Çukurdoruç	Babadamı	**25**	Özgedik	Heyho
9	Dağeteği	Germuş	**26**	Tekyamaç	Heştiran
10	Dağyanı	Hemedihan	**27**	Tepedibi	Boz Sarımiye
11	Dolutepe	Resmel Halule	**28**	Tepeköy	Kabaklı
12	Esenyayla	Esenyayla	**29**	Tülmen	Tilmen-i Kebir
13	Geçitköy	Cembel	**30**	Yamaçaltı	Telbağdat
14	Göktepe	Köktepe	**31**	Yarımtepe	Yarımca
15	Karatepe	Karatepe	**32**	Yeşiltepe	Yeşiltepe
16	Kırkmağara	Kırkmağara	**33**	Yeroluk	Yukarı Hacı Ali
17	Üçgöze	Mahsumiye			

1.Akmağara (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 2). Köy idari olarak Altındamla Köyü’ne bağlı alt yerleşim yeri iken artan nüfus ve hizmet talebine bağlı olarak idari yönetimi ayırılıp muhtarlık verilmiştir. Köy adını Altındamla Köyü’nde bulunan mağaralardan adını almıştır.

2.Altıntepe (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 2). Daha önce Yeniköy Köyü'ne bağlı yerleşme iken köy statüsüne ulaştıktan sonra idari yönetim ayırılmış ve köyde bulunan tepenin adı yeni ad olarak belirlenmiştir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Altıntepe Köyü'ne Adını Veren Tepelik Alanın Güneyi

3.Altıntepe (Eyyübiye): Köyün eski adı Arapça altın tepe anlamına gelen Resmelzehep'tir (Kapaklı, 1927, s. 118). 1985 yılında Karaali Köyü'nün alt yerleşimi olmaktan çıkan köy, dibinde altın olduğu düşünülen tepenin adının Türkçeye çevrilmiş halini almıştır.

4.Ambartepe (Eyyübiye): Köyün eski adı Arapça ambartepe anlamına gelen Telambar'dır (Kapaklı, 1927, s. 177). Köy adını kuzeyinde bulunan tepeden almıştır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2: Köye Adını Veren Tepenin Kuzey Yamacı

5.Büyükalanlı (Karaköprü): Köyün eski adı Büyük Keşişlik anlamına gelen Keşişlik Kebir'dir (Kapaklı, 1927, s. 168). Köy derinliği 250-300 metre civarında olan kuru keşişlik vadisinin dibinde kurulmuş saklı bir yerleşmedir. Ermeni ve Hristiyan din adamlarının yaşamasından dolayı bu adın verilmiş olduğu düşünülmektedir. Köyün büyük olarak nitelendirilmesinin sebebi ise küçük keşişin başka bir köyde yaşaması ve oraya da Küçükkeşişlik denilmesindendir. Hayatını manastırda geçiren ve hiç evlenmemiş olan papazlara verilen keşiş adı köyde bulunan vadiye de adını vermiştir. Yeni adı ise büyük vadiye yakın yerde kurulmasından bu şekilde belirlenmiştir.

6.Büyükdüzlük (Eyyübiye): Köyün adı 1927 yılında Cana-i Kebir olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 177). Cana-i Kebir Osmanlıca ''Büyük Cana' demektir. Cana'nın hitap sözcüğü olduğu tahmin edilmektedir. Büyük diye nitelendirilmesinin sebebi ise aynı aşirete bağlı ve daha önce alt yerleşimi olan Küçükcana Köyü'nün bulunmasındandır. Yeni adının ise köyün düz bir alanda kurulmasından etkilenip verildiği bilinmektedir.

7.Çiçektepesi (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Şahbo'dur (Kapaklı, 1927, s. 226). Şahbo'nun Şaban adından türetildiği tahmin edilmektedir. Köy 2011 yılına kadar

Mağaracık Köyü'ne bağlı yerleşme iken idari yönetim ayrılmış ve yeniadını köyde bulunan, bahar mevsiminde kırmızı çiçeklerin kapladığı tepeden almıştır.

8.Çukurdoruç (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Babadamı'dır (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 14). Köye Babadamı denmesinin sebebi ise köyün İhsan BARLAS adlı kişinin babasını mülkü olmasındandır. Köyde 8000 dönüm tarlası bulunan kişi daha sonra köyü satmış ve köyün adı Çukurdoruç olarak değişmiştir. Çukurdoruç denmesinin sebebi ise köyde bulunan çukur alanlar arpa ve buğday ambarı olarak kullanılmasındandır. Doruç kelimesinin ise bazı yerleşmelerin başında bulunan 'dürc' kelimesi olduğu düşünülüp kutu sandık anlamına gelmektedir. Örneğin Döğerdurcu, Ağadürcü Köyleri (Baydil, 2007, s. 681), (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3:Çukurdoruç Köyü'nün Batısı

9.Dağeteği (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Ermenice köprü anlamına gelen Gamurç kelimesin zamanla değişime uğramış hali olan Germuş 'tur (Nişanyan, Nişanyan Map, 2020), (Fotoğraf 4-5).

1523 yılındaki ilk kayıtta, şehirde ikamet edenlerden 11.500 akçe 'ispençe-i eremine' alındığı belirtilmektedir. Hatırlanacağı üzere icmal defterlerinde köylerin hâsılları detaylandırılmaktadır. Bu yüzden kır kesiminde meskûn 2 köydeki (Cavsak ve Germüc) gayrı Müslimlerin toplamı 165 hane ve 40 mürerred olmalarına bakılırsa 5.125 akçe ispenç resmi ödedikleri anlaşılmaktadır (Turan, 2012 , s. 100). Belirtildiği gibi köyde Ermenilerin yaşaması ve halen köyde bir kilise olması ismin bu doğrultuda verildiğini kanıtlamaktadır. Köyün yeni adı ise köyün kurulduğu kuzey kısmında tepelerin bulunması ve köyün bu tepelerin dibinde kurulmasından ötürüdür.

Fotoğraf 4: Germuş Köyü'nün Genel Görünümü

Fotoğraf 5:Germuş Köyü'nde Bulunan Kilise

10.Dağyanı (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Hamedihan'dır (Kapaklı, 1927, s. 172). Hamedihan (Muhammedihan) yani Müslümanlara ait han demektir. 100 yıl öncesine kadar yörede ermeni halkın yaşamasından dolayı Müslümanların sahip olduğu ve işlettiği bu hana Muhammedi Han denilmiştir. Dağyanı denilmesinin sebebi ise Tek Tek Platosuna yakın bulunmasındandır (Çelik, Kıldıroğlu, 2016, s. 128-152).

11.Dolutepe (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Resmel Halule 'dir (Kapaklı, 1927, s. 178). Köyün eski adının anlamı da Arapça ''Dolu Tepe'' demektir. Köyün adı Türkçeye uyarlanıp doğru bir şekilde değiştirilmiştir.

12.Esenyayla (Haliliye): Esenyayla köyü 09.07.2009 tarihli İl Genel Meclis Kararıyla Yayla ve Kurtuluş mezralarının birleştirilmesiyle oluşmuş olan bir köydür. Köyün Esenyayla diye adlandırılmasının sebebi ise yüksekte bulunan yayla diye adlandırılan köy ve kurtuluş köyünün idari yönden birbirine bağlanmasıdır.

13.Geçit (Karaköprü): Köyü bilinen eski adı Cenbel'dir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 14). Cenbel kelimesi halk arasında yüksekte bulunan yer, eşik olarak kullanılmaktadır. Eski adını köyün genel topoğrafik özelliğinden ve yerleşme özelliğinden aldığı bilinmekte olup yeni adı ise köyde bulunan dere ve köylünün kendi imkânlarıyla yaptığı geçitten esinlenerek verildiği söylenmektedir. Lakin köyün eski adından da anlaşılacağı gibi yükseltisinin fazla olması ve bulunan tepeliğin geçit imkânını zorlaştırmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

14.Göktepe (Haliliye): Köyün eski adı Köktepe ’dir (Kapaklı, 1927, s. 165). Halk arasında bilinen adı ise Gıreyda ve Gıreışk ’tır. Köyde yaşayan Kürtler köyde bulunan tepeden dolayı buraya Kürtçe kuru tepe anlamına gelen ‘’Gıreışk’’ Araplar ise köyde Arap aşiretleri arasında gerçekleşen kavgadan ve birçok kişi ölmesinden dolayı yörede Arapça doğramak manasına gelen ‘’Gıreyda’’ demektedirler. Yeni adı ise Kürtçe adının Türkçeye çevrilip verilmiş halidir. (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6:Göktepe Köyü’ne Adını Veren Tepenin Batı Cephesinden Görünümü

15.Karatepe (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köy adını köyde bulunan kara bir tepeden almaktadır (Kapaklı, 1927, s. 171).

16.Kırkmağara (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Köy adını köyde bulunan mağaralardan almıştır. Köyde irili ufaklı tam 40 adet mağara bulunmaktadır (Kapaklı, 1927, s. 192), (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7: Kırkmağara Köyü'ne Adını Veren Mağaralardan Bir Tanesi

17.Küçükalanlı (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Küçük keşişlik anlamına gelen Keşişlik Sagir 'dir (Kapaklı, 1927, s. 168). Keşiş adı verilen Hristiyan din adamlarının burada yaşaması üzerine köyün adı bu şekilde anılmaya başlanmıştır. Küçük denmesinin sebebi ise Büyük Keşişlik Köyü'nün olması ve büyük keşişlerin orada yaşamasından kaynaklanmaktadır. Küçük alanlı denilmesinin sebebi ise Büyükkeşişlik Köyü'nün Türkçe adının Büyük alanlı olmuş olması ve Büyükalanlı Köyü'ne nazaran daha küçük alana sahip olmasındandır.

18.Küçükdüzlük (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Cana-i Sagir 'dir (Kapaklı, 1927, s. 177). Köy 20 yıl önce Büyükcana (Büyükdüzlük) Köyü'nün alt yerleşim yeri iken artan nüfus ve hizmet talebine bağlı olarak idari yönetimi ayırılmıştır. Yeni adı ise Büyükdüzlük Köyü'ne nazaran daha küçük olması ve arazilerin genel topografik özellikleriyle alakalıdır.

19.Küçüksenemağara (Haliliye): Köyün bilinen eski adı put mağarası anlamına gelen Sanemmağar'dır. Köyün bu şekilde adlandırılmasının sebebi ise köyde

erken Bizans Dönemine ait görkemli manastır ve kilise vardır (Nişanyan, İndex Anatolicus).

20.Küçüktülmen (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Tilmen-i Sagir ‘dir. Arapça Küçük Tilmen anlamına gelen köy Büyük Tülmen adlı köyden ayrıldığı için bu şekilde adlandırılmıştır(Kapaklı, 1927, s. 175).

21.Mağaracık (Haliliye): Köyün eski adı da mağaracıktır (Kapaklı, 1927, s. 172). Köyde bulunan küçük mağaralardan dolayı bu adı almıştır (Tekin, 2018, s. 44).

22.Seyrantepe (Haliliye):Köyün adı değişmemiştir. Köy adını genel itibariyle tepelik olmasından almıştır. Diğer köylerdeki gibi köyde bulunan bir tepeden değil de genel olarak tepelik bir görünüme sahip olması ad vermede etkili olmuştur.

23.Sultantepe (Eyyübiye): Köyün 1518 yılı kayıtlarında geçen adı Sultan Tepesi’dir. Köy adını köyün güneyinde bulunan tepeden almıştır (Fotoğraf 8). Yeni, adı da bu doğrultuda verilmiştir. Yöre halkının tepe olarak adlandırdığı yer aslında bir höyüktür. Hem yapılan kazılarla kanıtlanmış hem de yörenin genel yerleşme özelliğine aykırılığı ile kanıtlanmıştır. Çünkü yörede kır yerleşmeleri genelde güneye dönük yamaçlarda yapılmaktadır (Tekin, 2018, s. 52).

Fotoğraf 8: Sultantepe Köyü’nün Güneyden Çekilmiş Fotoğrafı

24.Özgedik (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Heyho ’dur (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 29). Heyho’nun ne anlama geldiği bilinmemekte

olup yeni adı ise köyün genel topografik özelliğinden etkilenerek verilmiş bir addır. Gedik dağlar arasında ya da bir dağın belli bir yerindeki geçit veya üzerinden aşılabilen tepe demektir. Köy 1993 yılında Ağılcık Köyü'nde yaşanan husumetten dolayı köyün idari yönetimi ayırılmış olup Özgedik adı verilmiştir.

25.Tekyamaç (Eyyübiye): Köyün bilinen adı Heştiran 'dır (Kapaklı, 1927, s. 175). Heştiran katırcı demek olup köyde katırların çok bulunmasından dolayı bu ad ile anılmıştır (Nişanyan, 2020). Köy yeni adını ise güneyinde bulunan tepenin tek bir yamacına yerleşmiş olmasından aldığı tahmin edilmektedir.

26.Tepedibi (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Boz Sarımiye 'dir (Kapaklı, 1927, s. 170). Köy adını köyün ortasında bulunan tepeden almıştır. Köyün eski adı ise Osmanlıca kesen, kesici alet anlamına gelmektedir. Yeni adı ise köyde bulunan tepeden esinlenilerek verilmiştir (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9: Tepedibi Köyü'nün Genel Görünümü Ve Köye Adını Veren Tepe

27.Tepeköy (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Kabak'lıdır (Kapaklı, 1927, s. 174). Kabaklı denilmesinin sebebi ise köyde çok kabağın ekim alanın fazla olmasındandır. Yeni adı ise köyde bulunan tepeden etkilenilerek verilmiştir.

28.Tülmen (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Tülmen-i Kebir'dir (Kapaklı, 1927, s. 175). Tülmen boz höyüğün yanında kurulmasından dolayı Arapça tepe manasına gelen Tilmen denilmiştir. Köyde M.Ö. 2000 yılına ait kalıntılar

bulunmaktadır. Büyük diye nitelendirilmesinin sebebi ise Tilmen-i Sagir adında Küçüktülmen Köyü'nün bulunmasıdır.

29.Üçgöze (Haliliye): Köyün eski adı Mahsumiye'dir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 24). Köyde çok dürüst, ahlaklı, adil bir Şeyhin bulunmasından köy Mahsum adındaki Şeyhin adıyla anılmıştır. Üçgöze denilmesinin sebebi ise üç göze benzetilen üç adet tepenin bulunmasındandır.

30.Yamaçaltı (Eyyübiye): Köyün eski adı Tel Bağdat'tır. Rivayete göre köyün sahibi bu köyü Abdulkadir Geylani Hazretlerine hediye ettiği için ve o dönemde Abdulkadir Geylani Hazretleri Bağdat'ta olduğundan halk arasında bu köyün ve köyde bulunan tepenin Abdulkadir Geylani Hazretlerine ait olduğu söylenmektedir. Bu sebeple köy tepenin Arapçası Til ve ait olduğu yerin Bağdat olması hasebiyle bu şekilde adlandırmıştır. Yamaçaltı denilmesinin sebebi ise köyün tepenin yamacında kurulmasından kaynaklanmaktadır. Köyün Adı 1518 yılında da Telbağdat olarak kayıtlara geçmiştir (Ekinci, 2018, s. 117)

31.Yarımtepe (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir. Köy adını köyde bulunan tepeden almaktadır (Kapaklı, 1927, s. 176). Köyde bulunan tepe az eğime sahip olduğu için yarım diye nitelendirilmiş ve günümüzde tarım arazisi olarak kullanılmaktadır.

32.Yeşiltepe (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köy adını günümüzde kepçe ve dozer ile düzleştirilmiş ve üzerine mesken yapılmış olan yeşil bir höyükten almaktadır (Fotoğraf 10-11).

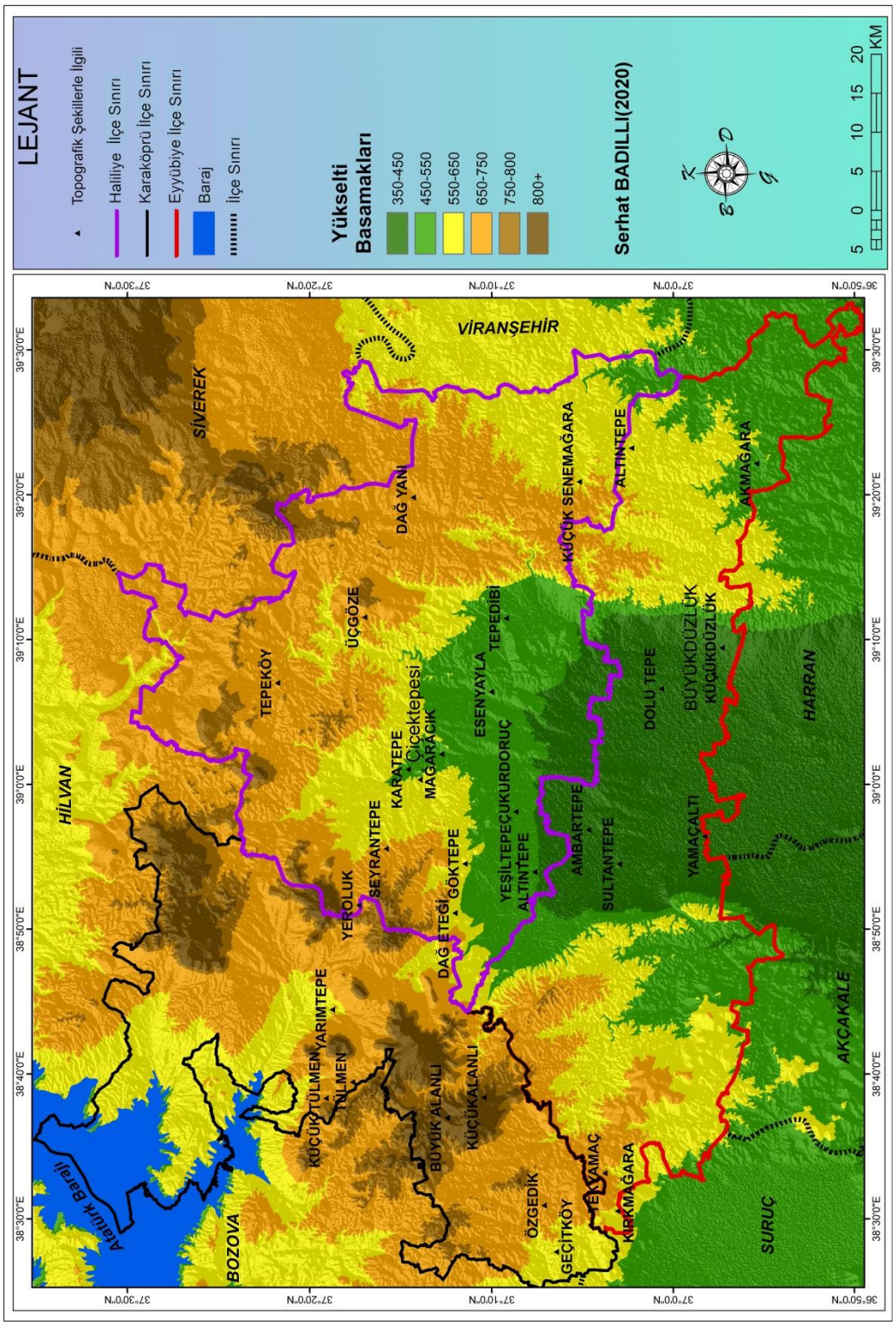

Fotoğraf 10: Yeşiltepe Köyü'nün Güneyinden Görünümü

Fotoğraf 11: Köye adını veren tepenin bulunduğu alan

33.Yeroluk (Haliliye): Köyün eski adı Hac Ali Fevkani ’dir (Kapaklı, 1927, s. 173). Arapça ‘’fevkani ve fogani’’ yukarıda, yüksekte demek olup Adıyaman'dan buraya göç eden ailenin önderi olan kişi Hacı Ali adlı kişinin adıyla anılmış ve aynı şahıs adıyla başka bir yerleşme olduğu içinde Yukarı Hacı Ali denilmiştir. Köyün yeni adı ise köy arazilerin bir kısmında olukların bulunmasından bu şekilde adlandırılmıştır.

Harita 17: Topoğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.1.2.Hidrografyadan Etkilenen Köy Yerleşme Adları

Mezopotamya'da Neolitik dönemden beri yerleşik yaşamın ve üretimin olmasının en önemli etkenlerinden biri su kaynaklarıdır. Su kaynakları insan yaşamında çok önemli olduğundan insanlar çevrelerindeki ve etkileşimde bulundukları bütün su kaynaklarına ad vermiştir. Hidrografik yer adları fiziki çevre etkileri bakımından 31 adet köy yerleşmesiyle morfolojik yer adlarından sonra gelmektedir. Hidrografik özelliklerden etkilenen köy yerleşmeleri %27.19'lik bir orana sahiptir. Hidrografik unsurlar insanların yaşamlarını sürdürmeleri için çok önemli bir yere sahiptir. Karasal iklim özellikleri gösteren, sıcaklık ortalamasının ve buharlaşma oranının çok yüksek olduğu araştırma alanımızda su kaynakları çok önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı en küçük bir su kaynağı da önemsenmiş ve buna ad verilmiştir. Bunun yanı sıra eski dönemlerden kalma kuyu açma ve yağmur suyundan faydalanma faaliyetleri de bu yönlü adların çok olmasında etkilidir. Burada şunu söylemek gerekir: Kuyuların çok olması ve insanların en küçük bir su kaynağını değerlendirebilmesi yine bu kalker yapının kuyu açmaya ve suyu uzun süre saklamaya elverişli olmasındandır. Bu yüzden Bir (Kuyu), Birık (Küçük Kuyu), Çal (Kuyu) gibi adlar alanımızda yoğun bir şekilde görülmektedir. Bu adlandırma sadece kuyu adı olamayıp yerleşme adı veya başka yer adları olarak da kullanılagelmiştir.

Araştırma alanı içerisinde bulunan 31 (% 27.19) adet köy adını köyde var olan veyahut daha önce var olmuş olan hidrografik kaynaklardan almaktadır. Kimi köylerde ise su kaynaklarının olmayışı yaşanılan köye ad vermede etkili olmuştur. Belirtilmesi gereken bir diğer husus ise hidrografyadan etkilenen köy adları diğer sınıflandırmalara konu olabilecekken hidrografya kategorisinde incelenmiştir. Bunun sebebi ise köye verilen adın köy yerleşmesinin kurulmasına ne derece etki edip etmediğidir. Örneğin Yusufkuyu köyü şahıslardan adını alan köy yerleşmeleri kategorisinde değil de hidrografik unsurlardan adını alan köy yerleşmeleri kategorisinde incelenmiştir. Hidrografyadan etkilenen köy yerleşme adları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 12: Hidrografyadan Etkilenen Köy Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Akpınar	Akpiyar	**17**	Kızılpınar	Hisgöçeri
2	Altındamla	Şıkeft	**18**	Kızılkuyu	Kızılcakuyu
3	Başgöze	Kötüviran	**19**	Körkuyu	Körkuyu
4	Boydere	Fiyen	**20**	Kuyucak	Aynebirk
5	Cülmen	Cülmen	**21**	Kurucuk	Korucuk
6	Çamlıdere	Mecrihan	**22**	Olukyanı	Bırdirej
7	Çamurlu	Çamurlu	**23**	Pınarbaşı	Rasulayn
8	Derinkuyu	Zınce	**24**	Sarpdere	Meri
9	Göldere	Kefri	**25**	Susuz	Ebutine
10	Gölgen	Eymen	**26**	Üçkuyu	Üçkuyu
11	Gölpınar	Gölpınar	**27**	Yarımsu	ŞıhAttap
12	Gürpınar	Edene Culap	**28**	Yenisu	İlgiran
13	İkiağız	İkiağız	**29**	Yedikuyu	Yedikuyu
14	Güzelkuyu	Güzelkuyu	**30**	Yedikuyu	Kabahaydar Yedikuyusu
15	Kasımkuyu	Kasımkuyu	**31**	Yusufkuyu	Yusufkuyu
16	Kırkpınar	Kırkpınar			

1.Akpınar (Karaköprü): Köyün eski adı Akpiyar ’dır (Kapaklı,1927,s. 176). 1948 yılında Kısas’tan buraya gelen aileler köyde bulunan nehirin yakınlarına yerleşmiş ve nehirin suyunun berraklığından dolayı buraya Kürtçe Akpiyar demişlerdir. Köy halkı nüfus ve dolaylı olarak seçmen sayısındaki artışla Savaş Köyü’nden ayrılıp eski adın Türkçeleştirilmiş halini yeni ad olarak belirlemişlerdir. Değiştirilmesinin sebebi ise Karaköprü ilçesine bağlı şehirsel mahalle olan Akpiyar’ın olmasıdır.

2.Altındamla (Haliliye): Köyün eski adı Kürtçe mağara anlamına gelen Şıkeft ve Yağmurcuk ’tur (Kapaklı, 1927, s. 222). Köy halk tarafından Şıkeft olarak bilinmekte olup numarataj kayıtlarına başka Yağmurcuk adında bir köy daha bulunup adının Altındamla olarak değiştirilmesi tavsiyesi üzerine bu ad verilmiştir. Şıkeft adı ise köyde şuan kullanılmayıp harap durumda olan mağaralardan etkilenilerek verilmiştir. Köy halkı hayvancılık faaliyetlerinin yoğun yapıldığı zamanlardan önce mesken olarak kullandıkları mağarayı hayvanlar çoğalınca hayvanları bu mağaralarda beslemeye başlamışlardır. 1993 yılında ise nüfusun artmasına ve köye hizmetin artması istemiyle Keçili Köyü’nün alt yerleşimi olmaktan çıkmıştır. Altındamla

denilmesinin sebebi ise Mağaranın içinden su akması ve mağaraların adının Altındamla olmasıdır.

3.Başgöze (Eyyübiye): Köyün adının 1925 yılında Kötüviran olduğu bilinmektedir (Nişanyan, 2020). Araştırma alanında bulunan diğer köylerde olduğu gibi burada da harabe yerleşmelerin bulunmasından bu şekilde adlandırıldığı tahmin edilmektedir. Yeni adının ise su kaynağından adını aldığı tahmin edilmektedir. Yörede göz insan organının yanı sıra suyun çıktığı kaynağa denildiği bilinmektedir.

4.Boydere (Haliliye): Köyün eski adı Arapça yabancı, garip anlamına gelen Fiyen'dir (Kapaklı, 1927, s. 165). Köyde farklı aşiretten, farklı mezhepten ve farklı ırktan insanlar yaşadığı için bu şekilde adlandırılmıştır. Yeni adı ise köyün içerisinden geçen dereden etkilenilip verilmiştir (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12: Köye Adını Veren Kuzey Güney Gönlü Akış Gösteren Fiyen Deresi

5.Cülmen: Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 175). Köy çok sulak bir alanda bulunduğu için Osmanlıca kuyu etrafı anlamına gelen cul, cıl, cül,-man

denilmektedir. Başka bir rivayete göre ise köyde hasat yapmaya gelen ve Biçerci diye adlandırılan kişiler halısını serip oturmuşlar ve bir anda su basmış kaçmaya çalışan kişilerin halısı ve eşyaları su içinde kalmıştır. Bu sebeple Kürtçe halı kaldı manasına gelen ‘’Cılma’’ denilmiş ve adı oradan türetilmiştir. Her iki olayda da hidrografik özelliklerden etkilendiği anlaşılan köyde bulunan dereler bu izahı kanıtlar niteliktedir.

6.Çamlıdere (Haliliye): Köyün eski adı Arapça çamurlu toprak anlamına gelen Mecırhan’dır (Kapaklı, 1927, s. 172). Köyde doğu batı yönlü akış gösteren derenin taşmasından ve sürekli çamur olmasından bu şekilde adlandırılmıştır. Yeni adını ise keza aynı şekilde derenin kenarında yaşlı çam ağaçlarından ve yine bu dereden almıştır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13: Çamlıdere Köyü’nden Bir Görünüm

7.**Çamurlu (Eyyübiye):** Köyün adı değişmemiştir. 1927 yılı kayıtlarında adı Çamurlu olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 165). İsim Türkçe olduğu için Mahalli İdareler Müdürlüğü tarafından değiştirilmemiştir.

8.Derinkuyu (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Zınce ’dir (Kapaklı, 1927, s. 171). Zınce’nın manası bilinmemektedir. Köyün adı 1925 yılında ise Nezirli olarak geçmektedir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Nezir’in şahıs adı olduğu tahmin edilmektedir. Köy 1992 yılına kadar İkiağız Köyü’nün alt yerleşimi iken nüfusun artması, hizmetin gelmemesi ve köy halkının farklı aşiretlere mensup olmasıyla idari yönetimi ayırma gereği duyulmuştur. Köy halkı tarafından köyde bulunan ve civar köylerdeki kuyulara nazaran daha derin ve suyu tatlı olan bir kuyudan esinlenerek Derinkuyu adıverilmiştir.

9.Göldere (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kefri Hüseyin Paşa’dır (Kapaklı, 1927, s. 168). Köyün eski adı ise köy halkının söylemine göre şu anki muhtar Ahmet Günbegi’nin dedesinin adıdır. Lakin Kefri adında başka köylerde bulunmaktadır. Köyde 1985 yılında tapulaşma yapılması ile köyün adı memurların belirlemesiyle değişmiştir. Yeni adı köyün doğusunda bulunan dereden adını aldığı tahmin edilmektedir.

10.Gölgen (Karaköprü): Köyün eski adı Eyman’dır (Nişanyan, İndex Anatolicus). Eyman'ın Oyman isminden türediği ve bu adın de görüş, düşünce sahibi kimse anlamına geldiği bilinmektedir. (Akbıyık, 2016. s. 22) Yöreye yerleşmeye gelen 4 kardeşin bilgili olanı buraya yerleştiği için Eyman denilmiştir. Keza aynı şekilde Cemal, Yedikuyu, Türkmen Köyü’nü kuran kişilerle kardeştir. Sayılan diğer bu köylerin ikisinin de (Cemal, Türkmen) şahıs adı ve mahlas ile anılması,4 köyünde aynı aşiretin aynı ailelerine mensup olması Eyman adının anlam kökenini ve veriliş amacını kanıtlar niteliktedir. Yeni adı ise köyün doğu kısmında bulunan mevsimlik yağışlara bağlı olarak faaliyet gösteren derenin suyunun küçük bir gölet oluşturmasından esinlenerek verildiği tahmin edilmektedir.

11.Gölpınar (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir. 1518 yılı kayıtlarında Gölpınar olarak geçmektedir (Tekin, 2018, s. 53). Halk arasında kullanılan lehçeden dolayı Gölpiyar denilmektedir. Göl günümüzde de varlığını koruyabilmiş lakin havzası küçülmüştür (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14: Gölpınar Köyüne Adını Veren Ve Havzası Daralmış Olan Göl

12.Gürpınar (Haliliye): Köyün eski adı adana Edene Cülap'tır (Kapaklı, 1927, s. 228-174). Tarihi geçmişinin 13.500 yıl geriye uzandığı söylenmekte olup Evliya Çelebi ise bunu daha da geriye götürerek, Hz. Âdem'in cennetten kovulduğunda, buralarda tarımla uğraştığını anlatmaktadır. Urfa merkeze bağlı yeşil ve sulak Edene Köyünü Hz. Âdem'in cennetten aldığı ilhamla kurduğu ve adını da 'Adın' cennetine izafeten Edene diye isimlendirdiği rivayet edilir. İbrahim'in Nazargahı Urfa. Yeni adını ise köy içerisinden geçen Cülap dersinden almaktadır (Kurtoğlu, 2011, s. 35).

13.İkiağız (Haliliye): Köyün bilinen eski adı İkiağızlı'dır (Turan, 2012, s. 296). Köyde bulunan iki kuyunun aynı artezyen kaynak veya halk tabiriyle aynı damar üstüne açılmış olmasıyla bu şekilde adlandırılmıştır. Yeni adı ise bu doğrultuda belirlenmiştir. Köy halkı ise lehçeden kaynaklandığı düşünülen Çağız adını kullanmaktadır.

14.Güzelkuyu (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 168). Köy adını köyde tarihi 550 yıla dayandığı iddia edilen kuyudan almaktadır. 2014 yılına kadar Keberli Köyü'nün alt yerleşimiyken de köy halkı tarafından aynı ad kullanılmıştır.

15.Kasımkuyu (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup köy adını köyde halen kullanılmakta olan ve Kasım adında bir şahsın açmış olduğu kuyudan almıştır (Nişanyan, İndex Anatolicus). İsim Türkçe olduğu için değiştirilmemiştir. Hidrolojik kökenli köy adları alt başlığı altında incelenmesinin sebebi ise açılan kuyudan dolayı köyde yerleşim faaliyetlerinin gerçekleşmiş olmasıdır.

16.Kırkpınar (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup adın kullanımında şiveden ve Kürtçenin kullanılmasından Kırkpınar değil de Kırkpiyar denilmektedir (Kapaklı, 1927, s. 176). Köy adını köyde bulunan pınardan almış ve Türkçe olduğu için değiştirilmemiştir. Kırk diye adlandırılmasının sebebinin ise mevsimsel yağışlara bağlı olarak faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir.

17.Kızılpınar (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köy adını toprağın renginden ve Cülap Deresinden almıştır (Kapaklı, 1927, s. 173).

18.Kızılkuyu (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 198). Köy adını köyde bulunan kuyudan almaktadır. Kızıl kelimesinin ise kuyunun kenarına hayvan ve küçük çocukların düşmemesi için koyulan taşların renginden aldığı tahmin edilmektedir.

19.Körkuyu (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 174). Köyde defalarca kuyu kazılmış olması ve su çıkmamasıyla köy halkı bu olaydan esinlenerek köyü bu şekilde adlandırmışlardır.

20.Kurucuk (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Korucuk'tur (Kapaklı, 1927, s. 179). Köyde 2001 yılında benzer isimde başka bir köyün bulunması hasebiyle ismi Kurucuk olarak değiştirilmiştir. Korucuk adının de Kurucuk adından türemiş olduğu, köyde yaşanılan su problemlerinden Kurucuk denildiği tahmin edilmektedir.

21.Kuyucak (Karaköprü): Köyün bilinen adı Kürtçe ayna ve kuyu kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşan Aynebirke'dir (Kapaklı, 1927, s. 174). Rivayete göre: Köyde bulunan âşık çiftin sürekli kuyunun başında buluşması ve genç kızın kuyunun başında aynasını unutması üzerine bu şekilde anılmış ve köye adını vermiştir. Köy halkı Büyüksalkım Köyü'nden idari yönetimi ayırınca bu kuyunun adını yeni ad olarak belirlemiştir.

22.Olukyanı (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Kürtçe uzun kuyu anlamına gelen Birdırej'dir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Köy adını köyde bulunan oldukça derin bir kuyudan almıştır. Köy yeni adını yanı başında bulunan ve mevsimsel akış gösteren su kaynağından almıştır.

23.Pınarbaşı (Karaköprü): Köyün adı 1927 yılı kayıtlarında Rasulayn olarak geçmektedir. Rasulayn Arapça ‘’pınar başı’’ demektir. Köyde bulunan pınardan adını alan köy halk arasında Korçık Deresi diye adlandırılmaktadır (Kapaklı, 1927, s. 175).

24.Sarpdere (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski Meri'dir. Meri bir şahıs olup bu köyde yaşamıştır. 1997'de Uluhan’dan ayrılmış olup köyün bazı sarp yerlerinde küçük dereler olduğundan bu adı almıştır.

25.Susuz (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 4).Yaşanılan su probleminden dolayı bu şekilde adlandırılmış ve daha sonrasında adı değişmemiştir.

26.Üçkuyu (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup adını el yordamıyla açılmış olan kuyulardan almıştır (Kapaklı, 1927, s. 209). Hayvanların veyahut çocukların düşmemesi için kapatılmıştır. Köyde bu şekilde açılmış olan kuyuların sayısı tam olarak bilinmemektedir.

27.Yarımsu (Haliliye): Köyün bilinen eski adı köyde türbesi bulunan ve köyde yaşamış olan Şeyh Hattap 'ın adıdır (Kapaklı, 1927, s. 171), (Fotoğraf 15). Yarımsu Köyü’nde olduğu gibi bulundukları köye adını veren, Mezar-ı Şeyh Nalıncak, Ashab-ı Güzinden, Mezar-ı Şıh Hayyır, Mezar-ı Şeyh Hattap ve Mezar-ı Şeyh Bakır türbeleri bunlar arasındadır (Turan, 2012, s. 169). Yarımsu adı ise köyde bulunan mevsimlik dereden esinlenerek verildiği kuvvetle muhtemeldir.

Fotoğraf 15: Köye Adını Vermiş Olan Şıh Attap Adlı Kişinin Kabri

28.Yenisu (Haliliye): Köyün bilinen eski adı İlgiran'dır (Kapaklı, 1927, s. 170). Dörtnala koşan at anlamına gelen İlgiran denilmesinin sebebi ise köyde yoğun olarak yapılan yarış atı yetiştiriciliğidir. Köyde bazı ailelerin geçim kaynağı yarış atı yetiştiriciliğidir. Yeni adının ise köyde bulunan kuyulardan etkilenilerek verildiği tahmin edilmektedir.

29.Yedikuyu (Karaköprü): Köyün adı 1916 kayıtlarında da Yedikuyu olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 233). Köy adını köyde bulunan kuyulardan almıştır. Köyde sayı olarak yediden faza kuyu bulunmakta olup günümüzde bu kuyuların çoğu kuruduğundan ve kazaya sebebiyet verdiğinden ağız kısımları taşlarla kapatılmıştır. Aynı ada sahip bir diğer Yedikuyu köyü ile karıştırılmaması için Yedikuyuya Badılla ve Kabahaydar Yedikuyusu denilmekte Haliliye ilçesine bağlı olana Yedikuyuya Şarki, Hilvan ilçesine bağlı olana ise Yedikuyuya Arab'a denilmektedir.

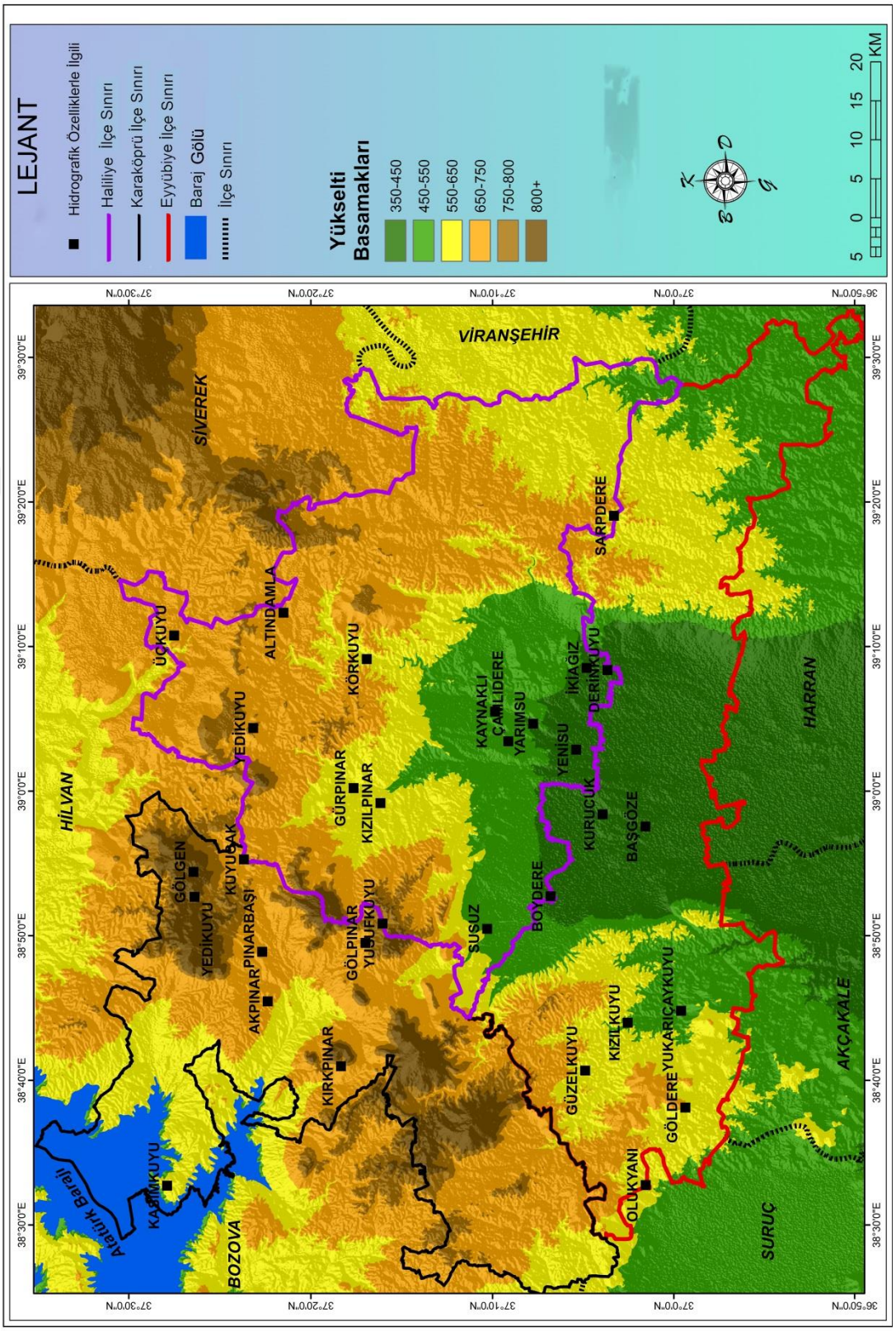
30.Yedikuyu (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup köy adını köyde bulunan kuyulardan almıştır (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 10). Karaköprü

ilçesine bağlı Yedikuyu ile farkı ise kayıtlarda Kabahaydar Yedikuyusu olarak belirtilmiştir. Köyde sayı olarak yediden faza kuyu bulunmakta olup günümüzde bu kuyuların çoğu kullanılmamaktadır. Köy ve yöre halkı buraya diğer Yedikuyu köyü ile karıştırılmaması için Yedikuyuya Şarki demektedir. Kürtçe doğuda bulunan Yedikuyu demektir.

31.Yusufkuyu (Karaköprü): Köyün adı değiştirilmemiş olup köy adını köyde Yusuf adlı bir kişinin açmış olduğu kuyudan almıştır. Hac vazifesini yapmak için yola çıkmış kişi köyün bulunduğu mevkide çok susamış ve susuzluktan yol gidemez hale gelmiştir. Bu sebeple burada kendi imkânlarıyla kuyu açmış ve zamanla su kaynağına yakın yapılan yerleşmeler köyü oluşturmuştur (Fotoğraf 16). Bu sebepledir ki köyün adı hiç değişmemiş aynı kalmıştır.

Fotoğraf 16: Yusufkuyu Köyü'ne Adını Veren Su Kuyusu

Harita 18: Hidrografyadan Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.1.3. Kayaçlardan Etkilenen Köy Adları

Fiziki coğrafya unsurlarından kayaçların araştırma alanındaki köy yerleşme adlandırmalarına etkisi (% 15.78)'dir. Hidrografyadan sonra gelmektedir. Araştırma alanında kayaçlardan etkilenen yer adları genellikle kayaçların renk ve yapı özellikleriyle adlandırılmışlardır. Kayaçlar şekilleri, büyüklükleri ve duruşları itibariyle de birçok yer adını etkilemiştir.

Kayaçlar toprak oluşumuna katkıda bulunduğu, bir alanın arazi kullanımının belirlendiği ve mesken yapımında malzeme temini olarak kullanıldığı için önemlidir. Araştırma alanı içerisinde bulunan 18 (% 15.78) yerleşme, adını köyde bulunan kayaçların renginden, cinsinden ve miktarından almıştır.

Tablo 13: Kayaçlardan Etkilenen Köy Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Aktaş	Ağviran Xeyyo	**10**	Kayalı	Huveysi
2	Altın	Altın	**11**	Karataş	Harapreş
3	Aşağıiçkara	İçkara	**12**	Kepirli	Modanlı Kantarası
4	Bozköy	Xırabegevr	**13**	Kesme	Karakuş kesme
5	Çakmak	Çakmak	**14**	Kınalı	Kınalı
6	Dikme	Dikmetaş	**15**	Taşlıca	Dodaş
7	Diktaş	Kevirbel	**16**	Taşlıca	Taşlıca
8	Gümüştaş	Bağdişan	**17**	Tuzluca	Şoraca
9	Kalınbayat	Kalınbayat	**18**	Topraklı	Harapreş

1.Aktaş (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Ağ virane Xeyyo 'dur (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 10). Köyü satın alan Düğerli aşiretine mensup Xeyyo adlı kişi daha öncede yerleşim yeri olan bu köye kendi adını vermiştir. Sebebi ise Xeyyo'nun Çello Adındaki kardeşinin de başka bir köy satın alıp oraya yerleşmiş ve oraya da Ağ virane Çello demesidir. Yani biri Xeyyo'nun viran yerleşimi diğeri ise kardeşi Çello'nun yerleşimi anlamına gelmektedir. Aktaş denilmesinin sebebi ise beyaz taşlarının çok miktarda bulunmasındandır.

2.Altın (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Köy 2007 yılında köy statüsüne ulaşınca bu ad verilmiştir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 35)Köy daha önce Külünçe Köyü'nün alt yerleşimi iken ayrılmış ve köyde bulunan kıraç tepedeki

taşların parlamasından kaynaklandığı tahmin edilen altın adı verilmiştir (Fotoğraf 17). Köy halkı ise Kürtçe kayalık tepe manasına gelen Qeranj demektedir.

Fotoğraf 17: Altın Köyü'nün Batıdan Görünümü

3.Aşağıiçkara (Haliliye): Köyün bilinen eski adı İçkara-i Tahtani'dir (Kapaklı, 1927, s. 173). Arapça Aşağı İçkara anlamına gelen köyün aşağı diye nitelendirilmesinin sebebi ise köyün batısında bulunan höyüğün üzerine kurulmuş Yukarıiçkara Köyü'nün olması ve karataşların bulunmasıdır. İki köyün arasında diğer köylere ulaşım sağlayan asfalt yol geçmektedir (Fotoğraf 18-19).

Fotoğraf 18:Aşağıiçkara Köyü'nün Batı Cephesi

Fotoğraf 19: Yukarıiçkara Köyü'nün Doğu Kısmı

4.Bozköy (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kürtçe beyaz harabe anlamına gelen Xırabe Gevr'dir (Kapaklı, 1927, s. 222) Köy de beyaz lahit taşlarından yapılmış olan harabeler bulunmakta olduğundan bu şekilde adlandırılmıştır. Xırabe Kürtçe ören demektir (Güzel, Özcanlı, 2016, s. 12-30). Ermenilerden kaldığına inanılan harabelerin taşları köy halkı tarafından yeni yapılan evlerin temellerinde kullanılmıştır.

5.Çakmak (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 230). Köy Apaydın Köyü'nün alt yerleşimi iken ayırılmış köyde bulunan çakmaktaşlarından adını almıştır.

6.Dikme (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Dikmetaş'tır (Kapaklı, 1927, s. 198). Köydeki dik kayaçlardan adını almıştır (Fotoğraf 20). 1988 yılına kadar Uluhan Köyü'nün bir alt yerleşimi iken Uluhan'a bağlı birçok köy yerleşmesi olmasından Büyüksenemağara ve Dolapçık mezralarının halkı ile birleşip talepte bulunarak idari yönetimi ayırmışlardır.

Fotoğraf 20: Dikme Köyü'nde Bulunan Ve Köye Adını Veren Kayaçlar

7.Diktaş (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe taşlı sırt, yamaç anlamına gelen Kevirbel'dir. Kevirbel denilmesinin sebebi ise evlerin tarlalara göre yüksekte bulunan taşlık bir alanda yapılmasından ibarettir. Köy 1997 yılına kadar Uluhan Köyü'nün alt yerleşimi iken köye hizmetin az olması sebebiyle muhtarlıkları ayırmışlardır. Köy statüsüne ulaşınca da adı yine köyde bulunan taşlardan dolayı Dikme olarak belirlenmiştir.

8.Gümüştaş (Haliliye): Köyün bilinen eski adı buğdayı şanlı kelimesinin lehçeden dolayı değişime uğramış hali Buğduşan'dır (Kapaklı, 1927, s. 173). Köy 1997 yılına kadar Eğerkıran Köyü'nün alt yerleşimi iken muhtarlıkla ilgili yaşanılan sorunlardan dolayı halk muhtarlıkları ayırmış ve taşlık alanların çoğunlukta olmasından dolayı da Gümüştaş demiştir (Fotoğraf 21). Yapılan araştırmalarda köyde bazalt taşından yivli el baltaları, nefrit taşından delikli taş baltalar, çakmaktaşından iri dilgiler, küçük dilgiler, yongalar, kazıyıcılar, deliciler ve silikalı dilgi parçaları tespit edilmiştir. Tapan Höyük, Çanak Çömleksiz Neolitik döneme tarihlendirilebilecek bir yerleşimdir (Çelik, 2017, s. 54).

Fotoğraf 21: Çanak Çömleksiz Neolitik Zamana Ait Kayaçlar

9.Kalınbayat (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 231). Toprak örtüsünün kalın olmasından ötürü ve bayatın yörede aş olarak kullanılması köyün bu şekilde adlandırılmasında etkili olmuş ve adı Türkçe olduğu için birçok köyün adı değiştirilirken Kalınbayat Köyü'nün adı değişmemiştir. Köy daha önce Hilvan'a bağlı olan iken Haliliye ilçesine bağlanmıştır.

10.Karataş (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kürtçe Avuka adlı kişinin harap karası anlamına gelen Xırapreşke Avuka'tir (Kapaklı, 1927, s. 189). Bu şekilde

adlandırılmasının sebebi ise köyün sahibinin Avuk adlı kişi olması köyde yaşayanlara soyadını bile veren karataşların bulunmasıdır. Belirtildiği gibi köyün yeni adı köyde bulunan karataşlardan esinlenilerek verilmiştir.

11.Kayalı (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Huveysi 'dir. Hüveysi'nin yörede yaygın olarak kullanılan bayan adı Uveyş'ten geldiği tahmin edilmektedir. Köy halkı 90 yıl önce köye yerleşmiştir. Köy halkı tarafından da Uveyş adının zamanla Huveys'e dönüştüğüne inanılmaktadır. Parmakkapı Köyü'nün alt yerleşimi olan köy 1999'da idari yönetimi nüfus, hizmet vb. sebeplerden ötürü ayırılınca adının kayaların çok olmasından Kayalı denilmesine karar verilmiştir.

12.Kepirli (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Modanlı Kantarası'dır (Kapaklı, 1927, s. 205-172). Kantara taş köprü, geçit ve yapıta verilen ad olup günümüzde köyde bulunmamaktadır. Modanlı denmesinin sebebi ise köy halkının Modanlı aşiretine mensup olması ve diğer kantara adındaki köylerle karıştırılmamasını sağlamaktır. Kepirli adı ise felhan, kepir diye adlandırılan verimli taşsız topraklardan kaynaklanmaktadır. Köy yeni adını toprak yapısından almıştır.

13.Kesme (Haliliye): Köyün halk arasında kullanılan eski adı Çesme'dir. Çesme adı köyün doğusunda bulunan tepede bulunan blok taşlara Arapça verilen addır (Fotoğraf 22). Köy adını buradan almıştır. Köyün yeni adıda bu doğrultuda verilmiştir. 2009 yılında Şenocak Köyü'nde muhtarlık seçimlerinde çıkan kavga ölümle sonuçlanmış ve kan davasına dönüşmüş bu sebeple köyün idari yönetimi ayrılmak zorunda kalmıştır.

Fotoğraf 22: Kesme Köyü'nde Bulunan ve Köye Adını Veren Kayaçlar

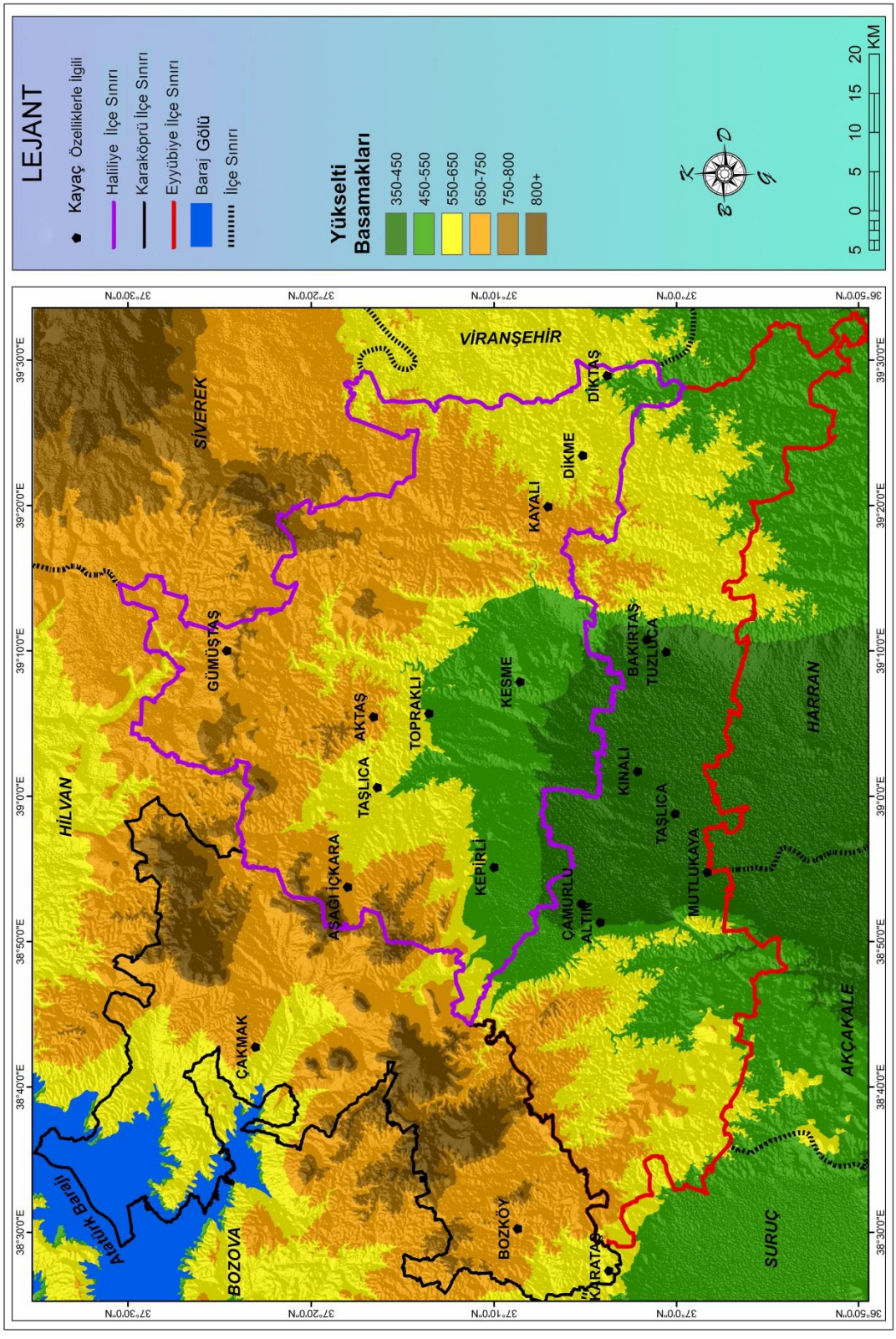
14.Kınalı (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup köy adının köyün kına rengine benzeyen toprağından almıştır.

15.Taşlıca (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup köy kayaçların çok olmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır (Kapaklı, 1927, s. 178-231).

16.Taşlıca (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Dodaş 'tır (Kapaklı, 1927, s. 173). Kayaçların çok olmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır. Dodaş Kürtçe iki taş anlamına gelmektedir.

17.Topraklı (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Harapreş'tir (Kapaklı, 1927, s. 171). Kara harabe ve kara harabe denmesinin sebebi köyde eski göçebelerden kalan siyah taşlardan yapılmış olan harabelerin bulunmasındandır. 1974 yılında adı topraklı olarak değişmiştir. Köyün genel olarak kepir topraklara sahip olması yeni adın Topraklı olmasında etkili olmuştur.

18.Tuzluca (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Tuzluca'nın Kürtçesi olan Şoraca'dır. Şoraca denmesinin sebebi ise toprakların tuzlu olmasındandır. Umuroba Köyü'nün alt yerleşimi iken idari yönetimi ayırılmış eski adı Türkçeye çevrilmiştir.

Harita 19: Kayaçlardan Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.1.4.Hayvan Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları

Doğal çevrede yaşam alanı bulan hayvanlar yer adlandırmalarında belli bir etkiye sahiptir. Hayvan varlığından etkilenen yer adları araştırma alanında topografya, hidrografya, litoloji gibi fiziki coğrafya alt dallarından sonra % 10.52'lik payı ile 4. sırada yer almaktadır. Hayvan varlığından ve özelliklerinden adını alan köy yerleşmelerinde baz alınan kuram hayvanların hayvancılık kavramlarıyla karıştırılmamasıdır. Araştırma alanında 12 (% 10.52) adet köy yerleşmesinin adı hayvan varlığından ve özelliklerinden etkilenilerek verilmiştir.

Tablo 14: Hayvan Özellikler İle İlgili Köy Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Aşağıkoçlu	Kolbızın	**7**	Keçikıran	Çığran
2	Balkatan	Hıngılavi	**8**	Keçili	Keçili
3	Ballıca	Susık	**9**	Kepez	Kepez Harabesi
4	Büyükördek	Ördek	**10**	Konaç	Gommus
5	Horozköy	Horoz	**11**	Şahin	Şahin
6	Kargalı	Kargalı	**12**	Yukarıkoçlu	Kolbızın yk.

1.Aşağıkoçlu (Eyyübiye): Köyün eski adı Kolbızın'dır (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 133). Köy eski adını köyde 100 yıl önce yaşamış olan ve hayvancılıkla uğraşan kişilerin Kürtçe keçi yavrusu anlamına gelen bızın ve kollik kelimesinin birleştirilerek verdiği bilinmektedir. Daha sonra köye yerleşen insanlar bu adı değiştirmemişlerdir. Koçlu denilmesinin sebebi ise hayvancılık faaliyetlerinden ziyade koyunun erkek olanına denen koç adını kullanmışlardır. Konum adı verilmesinin sebebi ise yukarı koçlu adında başka bir köyün bulunmasıdır.

2.Balkatan (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Hıngılavi'dir (Kapaklı, 1927, s. 172). Kürtçe sulu bal manasına gelen ''Hıngılavi'' adının verilmesinin sebebi köy halkı tarafından bilinmemektedir. Yeni adı ile eski adı arasında da benzerlik bulunan köy daha önce bir kişiden satın alındığı için şuanda köyde yaşayan Düger aşiretine mensup insanlarda köyü aldıklarında yine bu adı kullanmışlardır.

3.Ballıca (Haliliye): Köyün eski adı meyan kökünün halk arasında kullanılan bir diğer adı Susık'tir (Kapaklı, 1927, s. 203-171). Meyan kökünün köyde geçmiş zamanda yetiştirildiği veya çok tüketildiği tahmin edilmektedir. Yeni adının Ballıca

olarak değiştirilmesi ise köydeki arılardan ve arı kovanlarından etkilenerek verildiği tahmin edilmektedir (Fotoğraf 23).

Fotoğraf 23: Ballıca Köyü'nden Genel Bir Görünüm.

4.Büyükördek (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup 1927 yılı kayıtlarında Ördek olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 175). Halk arasında bilinen adı da Büyükördektir. Böyle denilmesinin sebebi ise inanılan rivayete göre civar köylerde bulunmayan kazın sulak bir alan olduğu için köyde beslenmesi ve hayvanın adını bilmeyen kişilerin bu kazı, ördeğe benzetip büyük ördek demesindendir.

5.Horozköy (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Horoz'dur (Kapaklı, 1927, s. 178). Köyün adı 1540 ve 1566 yıllarında da Horozköy olarak geçmemektedir. Köyün adı ise rivayete göre Bağdat'tan göç edip köye yerleşen Şeyh el Hamit adlı kişi köye yerleştiği zaman ovada bulunan aşiret liderlerini davet etmiş ve ziyafet hazırlamıştır. Davet için sayısı tahmin edilemeyecek derecede çok horoz kesmiş olup aşiret liderlerinin önünde bulunan her bir tabağa bir horoz pişirip koymuştur. Aşiret liderleri ise kibire kapılıp Şeyh El Hamit'e 'Biz aşiret reisiyiz bize kese kese horoz mu kestin' demişlerdir. Bu söze çok üzülen Şeyh El Hamit ise keramet gösterip gözü yaşlı bir

şekilde dualar okuyup tabakta bulunan pişmiş horozları canlandırmıştır. Bu olay üzerine aşiret liderleri Şeyh El Hamit'i üzdüklerini anlamışlardır ve söyledikleri söze çok pişman olmuşlardır. Bu sebepten ötürü köyün adı hiç değişmemiş ve Horozköy olarak anılmıştır. Soy isim kanununda köy halkı soyadını horoz olarak belirlemiş köyün adının değişmesine müsade edilmemiştir.

6.Kargalı (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 227). Halk arasında kullanılan adı ise Zagzuk'tur. Köyün bulunduğu mevkiye halk arasında Zagzuk denilmektedir. Köy 1973 halkın kendi tarlasında ev yapmak istemesiyle Zagzuk denilen alana gelip bu alanı yerleşim yeri olarak kullanmışlardır (Fotoğraf 24). Zag yörede kargaya benzeyen siyah renkli kuşlara verilen isimdir. Yeni adın bu doğrultuda verildiği tahmin edilmektedir.

Fotoğraf 24: Köye adını Veren Zagzuk Adlı Mevki

7.Keçili (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köyde bulunan derenin kenarına sürekli keçilerin toplanmasından dolayı bu ad köy halkı tarafından kullanılmış ve adı Türkçe olduğu için değiştirilmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 174).

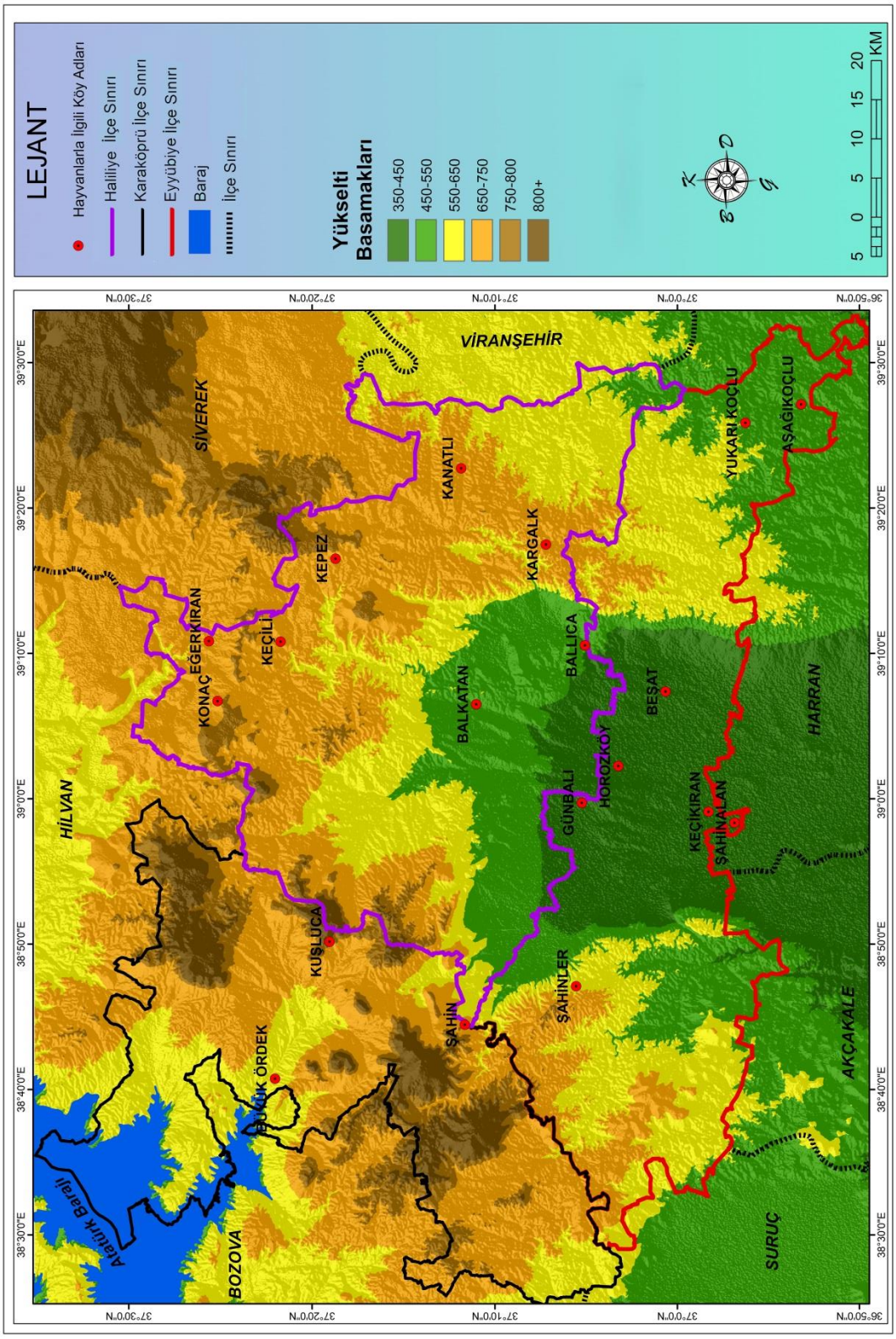
8.Keçikıran (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup 1518 yılında da Keçikıran olarak geçmektedir (Tekin, 2018, s. 53). Köyün adı 1980 yılında Köy hizmetleri kayıtlarında halk arasında kullanılan adı Çığran olarak kayıt edilmiştir. Çığran'ın ne anlama geldiği ve neden bu adın verildiği bilinmemektedir. Köyün yeni adı ise diğer bazı köylerde olduğu gibi bu adı çağırıştırdığı için böyle bir ad verilmiştir.

9.Kepez (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Kepez Harabesi ’dir. Kepez yörede paçalı ve başındaki tüyleri dik olan cins kuşlar için kullanılan isimdir. Köyün eski adının ise harabelere yuva yapmış kuşlardan adını aldığı tahmin edilmektedir.

10.Konaç (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Gommus ‘dur. Köyün eski adının manası ise köyde Musa adıyla bir şahsın Kom’unun bulunmasıdır. Köy 1984'te Hilvan ilçesine bağlıyken 1995'te ulaşım mesafesinden dolayı Şanlıurfa merkeze bağlanmış ve adı değişmiştir. Yeni adının anlamı ise güvercinlerin üzerinde durduğu yer anlamına gelmesi ve kuşların göç hareketleri sırasında köye akın etmesinden etkilenilerek verildiği tahmin edilmektedir.

11.Şahin (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kına köydür. Toprağın renginin kırmızı ve köyde yaşayan insanların soyadının kına olmasıyla bu şekilde bir benzetme yapılmış olup böyle adlandırılmıştır. Şahin denmesinin sebebi ise 1997 yılında Aşıkköy'e bağlı olan Kına ile Köksüren Köyü ve Kına Köyü’nün idari yönetimlerinin birleştirilmiş ve Şahin adı verilmiştir. Şahin Köy ise adını köyün güneyinde ki kayalıklarda şahinlerin kuluçka zamanı yuva yapmasından etkilenilerek verilmiştir.

12.Yukarıkoçlu (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe keçi yavrusu anlamına gelen Kolbızın'dır (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 33). Kolbızın adı esasen Aşağıkoçlu Köyü’nün adı olup hayvancılık faaliyetlerinden dolayı bu ad verilmiştir. Yukarıkoçlu ise 10 yıl öncesine kadar Aşağıkoçlu Köyü’nün alt yerleşimi olup idari yönetimin ayrılmasıyla ve iki köy halkının aynı aşirete mensup olmasıyla da bu ad verilmiştir.

Harita 20: Hayvan Özelliklerle İlgili Köy Yerleşmeleri

3.2.1.5. Bitki Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları

Bir alanın bitki örtüsü bizlere o alanda yaşanılan iklim, gerçekleştirilebilecek tarımsal faaliyetler gibi özellikler hakkında bilgi vermektedir. Araştırma alanında bulunan 346 adet köy yerleşmesinden 11 Adedi adını doğal bitkilerden almıştır. Bitki türleri bulundukları alanları diğer alanlardan farklılaştırdığı ve o alanın temel özelliklerini belirginleştirdiği için yer adı olarak seçilmişlerdir. Nitekim araştırma alanında orman, fundalık gibi adlar yer adları olarak kullanılmamış olup bu açıdan ormanlık ve fundalık alanlardaki fakirliğini göstermektedir. Araştırma alanında bulunan 11 (% 9.64) adet köy yerleşmesinin adı bitkiden etkilenilerek verilmiştir.

Tablo 15: Bitki Özelliklerle İlgili Köy Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Bezirci	Bezirci
2	Büyükotluca	Becceris
3	Gelincik	Gelincikdorcu
4	Gülveren	Bozdoğan
5	Kavakbaşı	Anzeli
6	Kengerli	Kengerli
7	Sumaklı	Summağlı
8	Otlukalan	Mersavi Kantarası
9	Üzerlik	Üzerlikdorcu
10	Yazılıkavak	Boztepe
11	Yeşilyurt	Külünçe

1.Bezirci (Karaköprü): Bezirci Köyü'nün adı değişmemiştir. (Nişanyan, İndex Anatolicus). Köy halkı tarafından bezir tohumu yetiştirildiği tahmin edilmekte olup adının bu sebeple Bezirci olduğu belirtilmektedir. Bezir Arapça tohum anlamına gelmektedir.

2.Büyükotluca (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Becceris'tir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 34). Becceris adı köyde yaşayan kişilerin bağlı bulundukları aşiretin adıdır. Yeni adı ise köyde otlak alanların ve gür otların varlığından etkilenilerek belirlenmiş bir addır

3.Gelincik (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Gelincikdorcu 'dur (Turan, 2012 , s. 298). Adı doğru çevrilmiş olup bahar mevsimi açan, yaz mevsimi kuruyan

yöre halkı tarafından ‘’Gelincik’’ diye adlandırılan bir bitkiden adını almıştır. 1997 yılına kadar Açmalı Köyü’nün alt yerleşimi iken köyün uzak olması ve hizmetin aksamasından dolayı ayırılmış ve eski adı verilmiştir

4.Gülveren (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Arapça boz duman anlamına gelen Bozdiğan’dır (Kapaklı, 1927, s. 170). Köyün sisten mi yoksa yapılan anız, ev yakıtı olarak kullanılan maddelerin dumanından mı boz duman denildiği bilinmemektedir. Gülveren denmesinin sebebi ise 1970’te reform yapılması üzerine köyde bulunan derede ekilen güllerden dolayı Gülveren denilmiştir.

5.Kavakbaşı (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Anzeli’dir (Kapaklı, 1927, s. 174). İsmini Kanatlı Köyü’nede veren Sultan Şehmuse Anzeli adlı zattan almış olan köy halk tarafından Şeyhmuse Anzeli adlı kişinin bir zaman burada yaşamış olmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır. Yeni adı ise köyde bulunan kavak ağaçlarından esinlenilerek verilmiştir.

6.Kengerli (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup köyde kendiliğinden yetişen, kenger adı verilen bitkiden almaktadır (Kapaklı, 1927, s. 174).

7.Sumaklı (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup adını köyde kendiliğinden yetişen ve ekşimtırak tadı ile baharat olarak kullanılan sumak bitkisinden almıştır (Kapaklı, 1927, s. 231). 16 yıl önce Keçili Köyü’nün alt yerleşimi olan köy ulaşım sorunu nedeniyle idari yönetimi ayırılmış eski adı kullanılmaya devam edilmiştir.

8.Otlukalan (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Mersavi Kantarasıdır (Kapaklı, 1927, s. 198). Bilinmektedir ki kantara taş köprü, geçit ve yapıt için kullanılmakta olan isim olup Mersavi denilmesinin sebebi ise kantara adında başka köylerinde bulunması ve bu köylerle karıştırılmaması için köyde yaşayan halkın mensubu olduğu aşiretin adı verilmiştir. Otlukalan denilmesinin sebebi ise köyde çayır mera alanlarının gür floraya sahip olmasındandır.

9.Üzerlik (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 216). Köy adını üzerlik adı verilen bitkinin köyde çokça yetiştirilmesinden almaktadır (Fotoğraf 25). Güngören Köyü’nden idari yönetimi ayırılınca adı değişmemiştir.

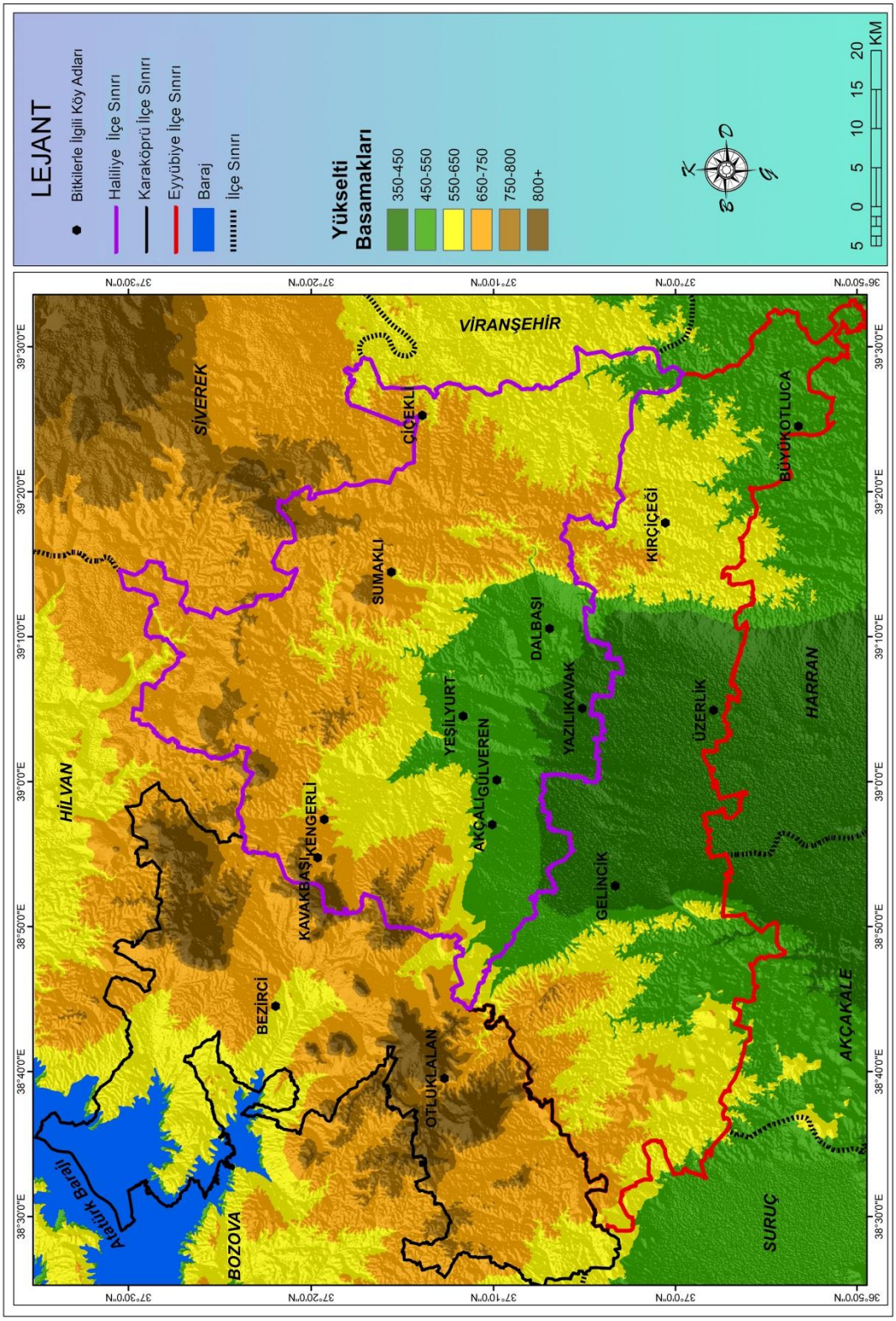
Fotoğraf 25: Köye Adını Veren Üzerlik Adlı Bitkiden Elde Edilmiş Olan Tasarım

10.Yazılıkavak (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Boztepe'dir (Kapaklı, 1927, s. 179). Köy eski adını köyde yaşayan halka soyadını da veren tepeden almıştır (Fotoğraf 26). Yeni adı ise köyde bulunan kavak ağaçlarından etkilenilerek verilmiştir.

Fotoğraf 26: Köyün Eski Adı Olan Boztepe

11.Yeşilyurt (Haliliye): Köyün adının 1925 yılında Güllüce 1928 yılında ise Gülünce olduğu bilinmektedir. Köyün halk arasında bilinen eski adı ise Külünçe ‘dir. Yörede, evde hanımlar tarafından bayrama yakın bir süre kala pasta, kurabiye türü olan bir unlu mamulden adını aldığı tahmin edilmektedir Yeni adı ise şu anki Muhtar İbrahim Kırmızı'nın kendi tercihi ile belirlenmiş, köyün idari yönetimini Çamlıdere'den ayırınca bu adı vermiştir. Sebebi ise köyün bahar mevsimi yeşeren ot, çiçek ve ekinlerden yeşili bol bir köy olmasıdır.

Harita 21: Bitki Özelliklerle İlgili Köy Adları

3.2.1.6.Matematik Coğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşme Adları

Araştırma alanında bulunan 7 (% 6.14) adet köy yerleşmesi adını matematik coğrafya özelliklerinden almıştır.

Tablo 16: Matematik Coğrafyadan Etkilenen Yerleşme Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Günışık	Şemsık	**4**	Kapaklı	Kapaklı
2	Perşembe	Hamis	**5**	Tarlabaşı	Fatik
3	Dolunay	Aşağı Beyso	**6**	Yolbaşı	Tahtok
			7	Yukarıçaykuyu	Çaykuyu Fogani

1.Dolunay (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Beyso ’dur (İndex Anatolicus). Beyso’nun şahıs adı olduğu kuvvetle muhtemeldir. Yeni adı ise köyün konumundan dolayı dolunaylı gecelerin yaşanmasından kaynaklanmaktadır.

2.Günışık (Karaköprü): Köyün adı 1518 yılında Şems’tir (Tekin, 2018, s. 53). Halk arasında bilinen eski adı ise yine aynı anlama gelen Arapça Şems’ten türemiş olan Şemsık’tir. Yeni adı eski adı ile alakadardır. Köyün yeni adı ise 1985 yılında Türkçeleştirmek için devlet tarafından değiştirilmiştir.

3.Kapaklı (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup köy 1989 yılında Açıkyazı Köyü’nden idari yönetim bakımından ayrılmadan öncede aynı adla anılmaktadır. Sebebi ise köyün yerleşim yerinin etrafında tepeler bulunmakta ve halkın köyün etrafı kapalı manasına gelen ‘’Kapaklı’’ ismini verdiği bilinmektedir. Belirtmek gerekir ki köy adını morfolojik özelliklerinden değil bulunduğu konum itibariyle bu şekilde adlandırılmıştır.

4.Perşembe (Haliliye): Köyün bilinen diğer adı perşembe gününün Arapça ismi olan Hamis'tir (Kapaklı, 1927, s. 221). Köye bu adın verilmesinin sebebi ise köyün perşembe günü kurulduğu veyahut köyde perşembe günü önemli bir olayın vuku bulmasından kaynaklandığı kuvvetle muhtemeldir. Yeni adı ise eski adının Türkçe çevrilmiş halidir (Fotoğraf 27).

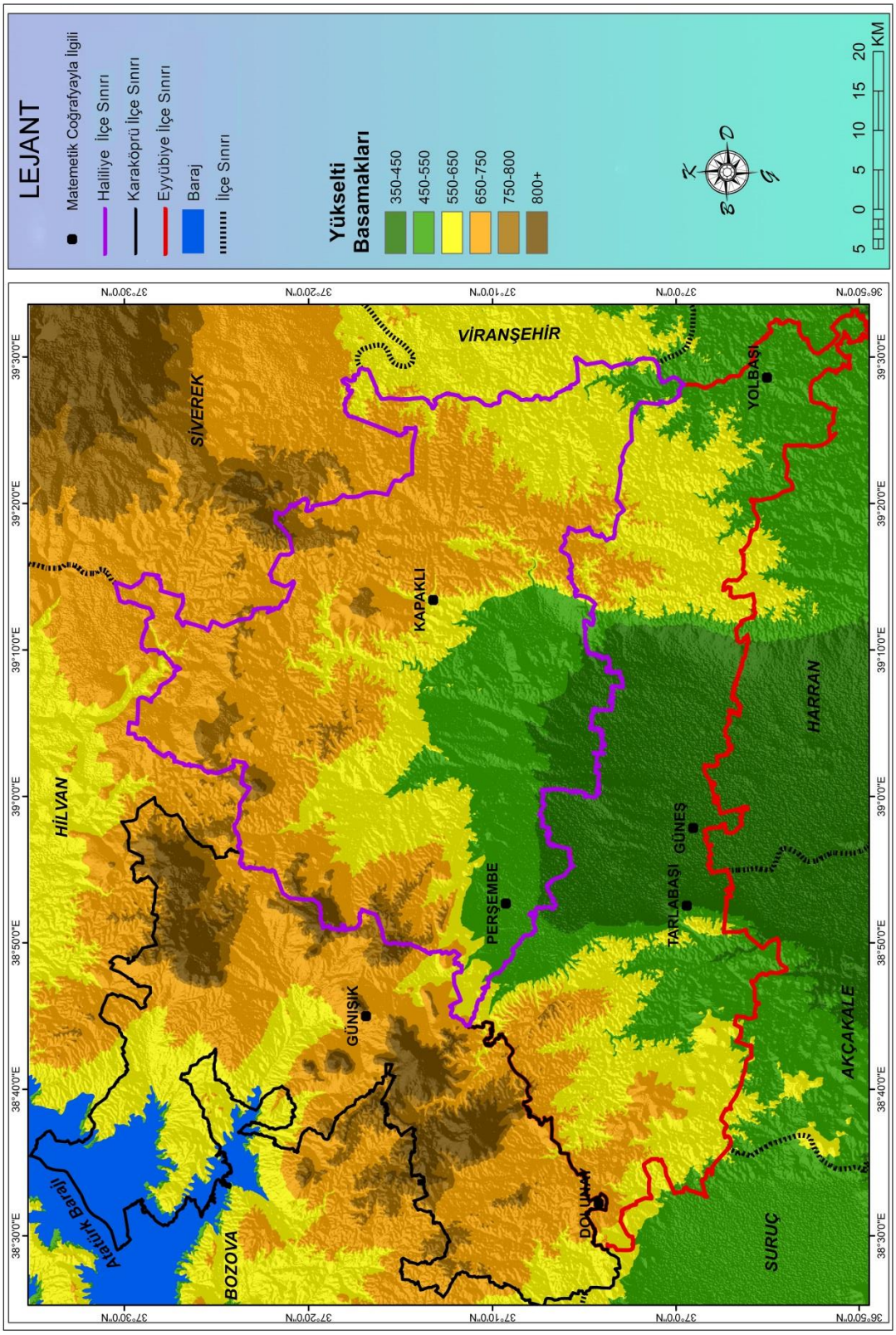

Fotoğraf 27: Perşembe Köyü'nden Genel Görünüm

5.Tarlabaşı (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Fatik'tir (Kapaklı, 1927, s. 178). Köyün eski adı köyde şu anki kabileden önce yaşamış olan Kürtlerin vermiş olduğu addır. Köy satın alındıktan ve yeni yerleşim yerleri yapıldıktan sonra da aynı ad kullanılmıştır. Bu şekilde adlandırılmasının sebebi ise köyün yerleşim yerinin Fatik Platosunun eteklerinde kurulmuş olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Köy 15 yıl önce idari yönetimi Ozanlar Köyü'nden ayrılınca plato yamacı ile tarlaların arasında yapıldığı için Tarlabaşı denilmiştir. Köyün yeni adının belirlenmesinde konum etkili olmuştur.

6.Yolbaşı (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Kürtçe kıraç ve verimsiz anlamına gelen Tahtok 'dur (Kapaklı, 1927, s. 202). Köyün sarp taşlık bir tepe üzerinde kurulmasından dolayı bu şekilde adlandırıldığı düşünülmektedir. Köyün kuzeyinde sulama kanalı batısında ise yol bulunmaktadır. Köye ulaşımın sadece batısında bulunan ve sulama kanalının güneyinde yolun başında olmasından dolayı konumun köye adını vermiş olmasında etkili olduğu tahmin edilmektedir.

7.Yukarıçaykuyu (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı yeni adının Arapçası olan Çaykuyu Fogani'dir. (Kapaklı, 1927, s. 168). Köy yerleşim yeri itibariyle Çaykuyu Platosunun güneyindeki yüksek kesimde kurulduğu için eski ve yeni adı bu şekilde verilmiştir. (Güzel, 2005, s. 156)

Harita 22: Matematik Coğrafyadan Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.1.7.Klimatik Özelliklerden Etkilenen Köy Yerleşme Adları

İklim koşulları bir alandaki fiziki ve beşeri coğrafya unsurları üzerinde önemli etkiler oluşturmaktadır. Belirtmek gerekir ki yaptığımız sınıflandırmalarda tüm köylerin yaşamsal faaliyetlerinin temelinde klimatolojinin de etkisi yadsınamaz. Klimatoloji tarım, hayvancılık, hidrografik yapı, litolojik unsurlar, bitki vejetasyonu vb. unsurları doğrudan etkileyebilmktedir. Klimatoloji araştırma alanında bulunan köy yerleşmelerinden sadece 2 adedinin adını etkilemiştir. Fiziki faktörlerin etkilediği yerleşme adları içerisinde % 1.75 ile en az paya sahiptir. Bu yer adları yerelde köylerin mikro klimatolojisi hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 17: Klimatik Özelliklerden Etkilenen Köy Yerleşme Adları

S. No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Açıkyazı	Sellesor
2	Yağmurlu	Suğmatar

1.Açıkyazı (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Arapça kırmızı sepet manasına gelen Sellesor ’dur. 1970’li yıllara kadar köyde yaygın olarak üzüm bağcılığı yapıldığı ve bu kırmızı sepetlerle taşındığı için bu şekilde adlandırılan köy 1972’de Dağyanı Mahallesi’nden idari yapı olarak ayrıldığında Açıkyazı diye adlandırılmıştır. Yeni adı ise yaz aylarının serin geçmesinden esinlenerek verildiği köy halkı tarafından belirtilmiştir (Fotoğraf 28).

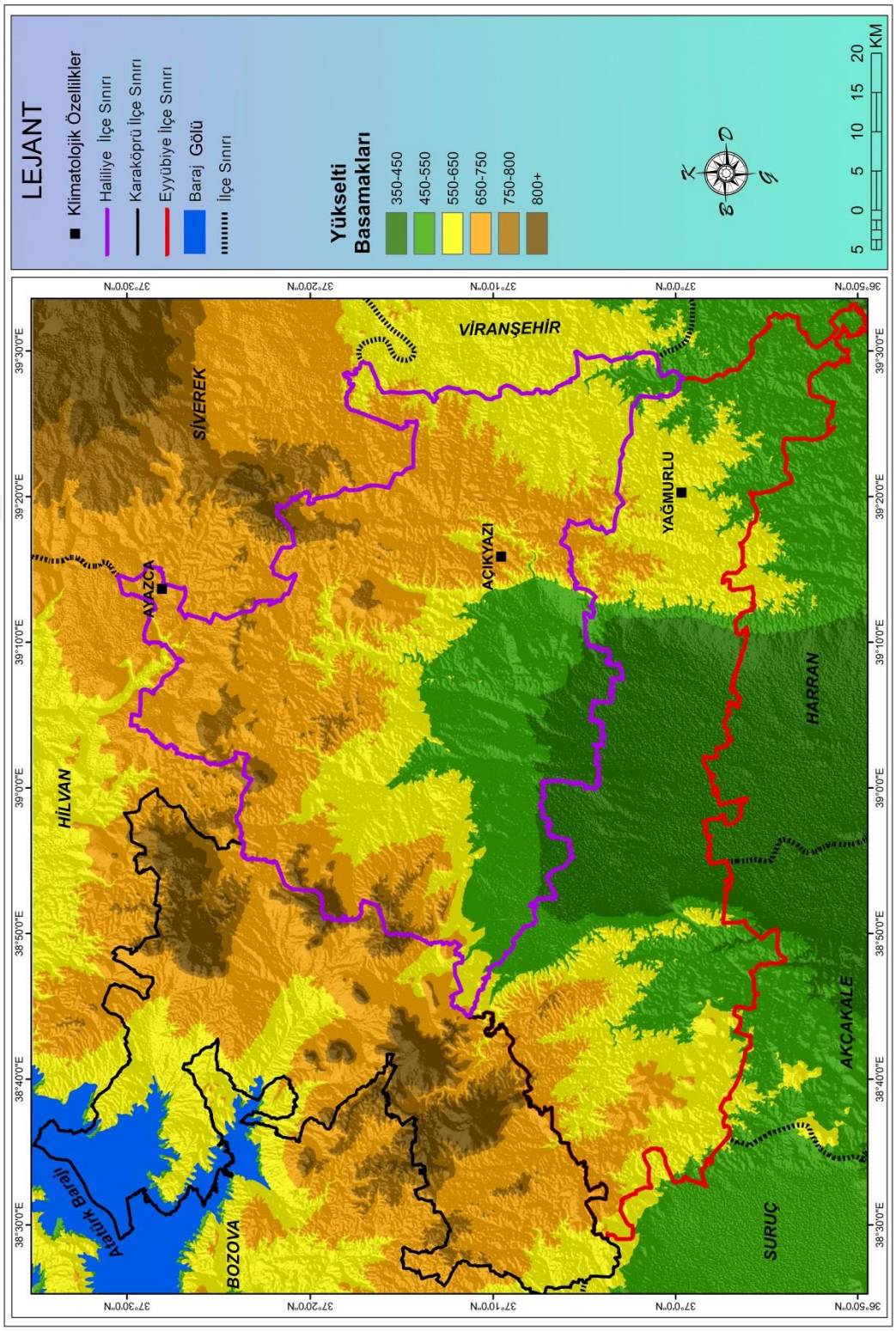

Fotoğraf 28: Çam Ağaçları ile Çevrili Açıkyazı Köyü

2.Yağmurlu (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Soğmatar'dır. M.S.2. yüzyılda tarihlenen yerde Sin kültürüne ait insanların tapınakları ve gök tanrı kabartmaları bulunmaktadır (Fotoğraf 29). Ayrıca soğ: güzel, matar: yağmur demektir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Köyün adının bu şekilde verilmesinin sebebi çok yağmurlu olmasından ve eski adının anlamının güzel yağmur olmasındandır.

Fotoğraf 29: Yağmurlu Köyü'nde Bulunan ve Suğmatar Kabartmaları.

Harita 23: Klimatik Özelliklerden Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.2.Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri Bakımından Köy Yerleşme Adları

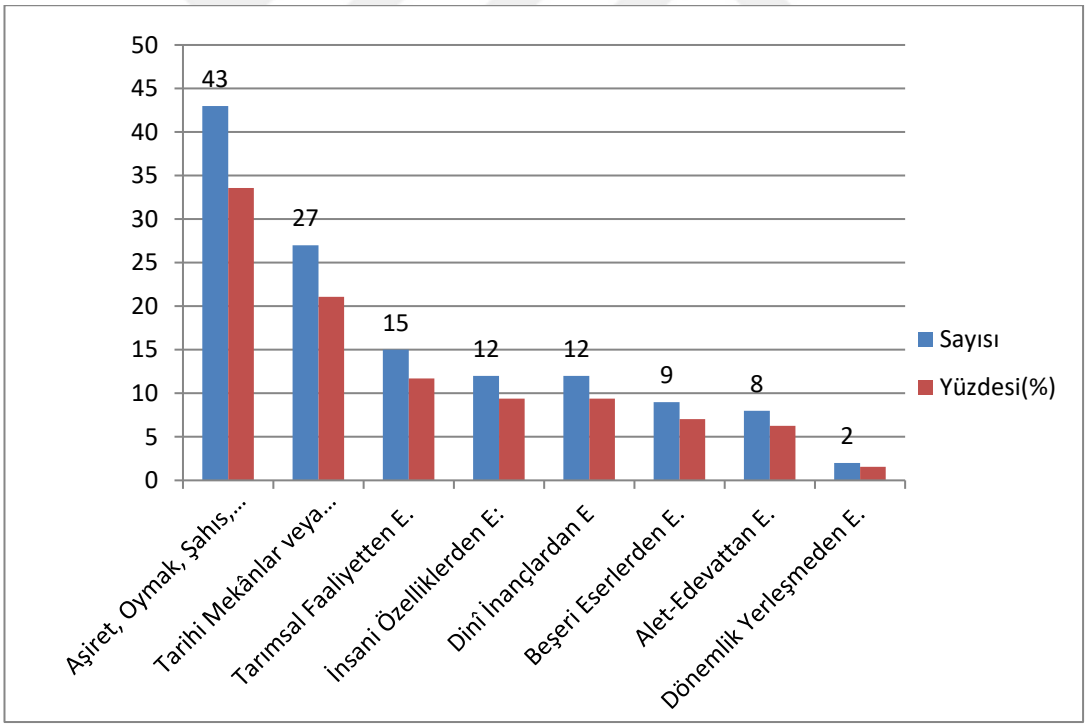
Beşeri coğrafya (Sosyoekonomik Coğrafya), coğrafi ortam içerisinde insan ile doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimlerden kaynaklanan insani (beşeri) faaliyetleri dağılış, karşılaştırma ve nedensellik ilkelerine bağlı kalarak çok çeşitli yöntemler uygulamak suretiyle araştırıp inceleyen ve sonuçlarını sentez halinde ortaya koyan coğrafya anabilim dalıdır. İnsan, tarım, sanayi, ulaşım, turizm, yerleşme gibi çevreye yönelik bütün etkinlikleri ile beşeri ve ekonomik coğrafyanın sistematik ayrımını yaparken sosyal yönü ağır basan dalların ekonomik kökenli olanlardan ayrılması için yerleşme coğrafyası, nüfus coğrafyası, diller coğrafyası, dinler coğrafyası, folklorik coğrafya, eğitim coğrafyası, sağlık coğrafyası, siyasi coğrafya, idari coğrafya, sosyal coğrafya, kültürel coğrafya gibi dallar sosyal coğrafya başlığı altında, ekonomik faaliyetlerle ilgili olan hammaddeler coğrafyası, hizmetler coğrafyası, turizm coğrafyası ise ekonomik coğrafya başlığı altında toplanmıştır (Özçağlar, 2006, s. 29-72). Beşeri ve Ekonomik Coğrafya daha çok sosyal konuları kapsamaktadır. Bundan dolayı da yer adlandırmalarında fiziki çevre faktörlerinin etkilerinin yanı sıra beşeri faktörler de önemli ölçüde etkili olmuştur (Özçağlar, 2006, s. 29-72).

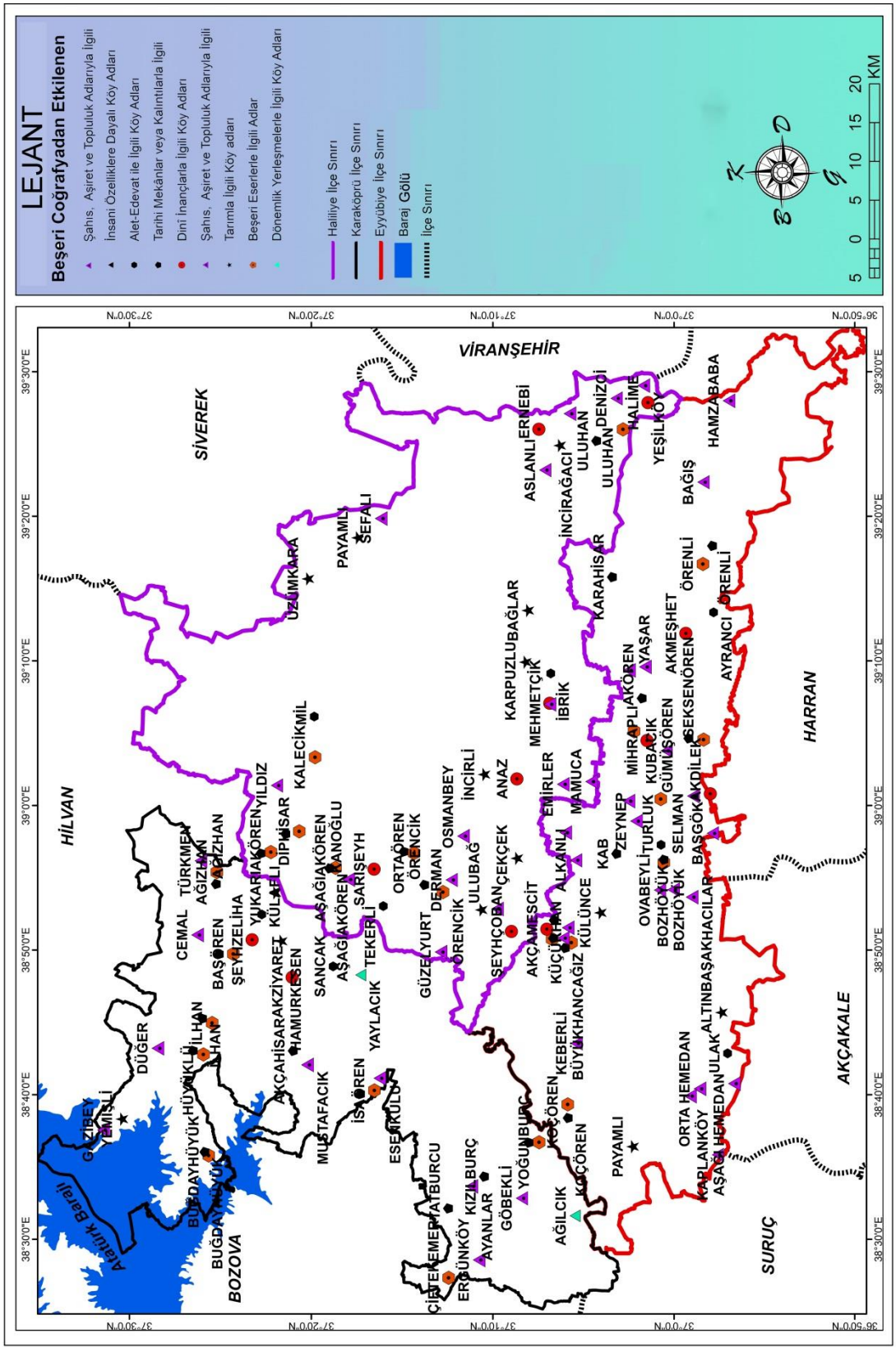
Araştırma alanı içerisinde bulunan toplam 346 adet köy yerleşmesinden 128 (% 36.99) adedi adını beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinden almıştır. Beşeri ve ekonomik coğrafya sıralamasında ilk sırayı 43 adet köy yerleşmesi ile aşiret, boy, soy isim, aile, şahıs adlarından etkilenen köy yerleşmeleri almaktadır. Beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinden etkilenen köy yerleşmeleri içerisinde en az paya ise 2 adet köy yerleşmesi ile dönemlik yerleşme faaliyetlerinden etkilenen köyler oluşturmaktadır.

Tablo 18: Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özelliklerin Adını Alan Köy Yerleşmelerinin Rakamsal ve Oransal Dağılım Tablosu

Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Kategorisi	**Sayısı**	**Yüzdesi(%)**
Boy, Oymak, Şahıs, Bey, Soy İsim, Aşiret ve Topluluk Adlarıyla İlgili Köy Adları	43	33.59
Tarihi Mekânlar veya Kalıntılarla İlgili Köy Adları	27	21.09
Tarımla İlgili Köy adları	15	11.71
İnsani Özelliklere Dayalı Köy Adları	12	9.37
Dinî İnançlarla İlgili Köy Adları	12	9.37
Beşeri Eserlerle İlgili Adlar	9	7.03
Alet-Edevat ile İlgili Köy Adları	8	6.25
Dönemlik Yerleşmelerle İlgili Köy Adları	2	1.56

Grafik 6: Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köy Yerleşmelerinin Sütun Grafik Üzerinde Gösterimi

Harita 24: Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Adını Alan Köy Yerleşmeleri

3.2.2.1. Boy, Oymak, Şahıs, Bey, Soy isim, Aşiret ve Topluluk Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları

Orta Çağ'ın siyasal yönetim biçimi olan feodalizm yerel dar alanlarda egemenlik anlayışına dayanıyordu. Feodalizm yönetim biçimi dünyanın birçok kesiminde yeniçağ ve yakınçağda etkisini yitirmesine rağmen doğu toplumlarında daha uzun sürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu merkezi yönetimi güçlü olsa da eyalet sistemi etkili bir yönetim organıdır. Bunun yanında toprağı değerlendirme yöntemi olan tımar sistemi eyaletlerdeki etkinliği biraz daha arttırmıştır. Özellikle Doğu Eyaletlerinde tımar sistemi diğer eyaletlerden farklı olarak toprağın işleme hakkı ailelerden uzun süre alınmıyordu ve belli aileler yerelde devlet yetkisini daha etkin bir şekilde yürütebiliyordu. 16. yüzyılda Osmanlının İdrisi Bitlisi vasıtasıyla doğudaki aşiretleri örgütleyip onların bölgede etkinliğini arttırması cumhuriyet dönemine kadar etkilerini sürdürmüştür. Bu aşiretsel, ailevi yönetim erkinin etkisi toplumsal olarak cumhuriyetten sonra da devam etmiştir. Bu nedenledir ki köy yerleşmelerinde boy, oymak, şahıs, aşiret ve topluluk adları bir hayli etkili olmuştur. Araştırma alanında bulunan 43 (%33.59) adet köy yerleşmesi adını aile, aşiret, boy, soy isim ve şahıslardan almıştır.

Tablo 19: Boy, Oymak, Şahıs, Bey, Soy isim, Aşiret ve Topluluk Özelliklerinden Etkilenen Köy Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Abdurrahmandede	Abdurrahmandede	**23**	Kaplanköy	Kaplan
2	Alkanlı	Resmeltil Ambar	**24**	Karaali	Karaali
3	Aslanlı	Aslanlı	**25**	Keberli	Keberli
4	Aşağı Hemedan	Hemedana Tahtani	**26**	Keserdede	Darık
5	Ayanlar	Hut	**27**	Keberli	Keberli
6	Bağış	Mudek	**28**	Kubacık	Kubacık-ı Kebir
7	Başgök	Başgök	**29**	Mamuca	Mamoca
8	Beyazyaprak	Beyazyaprak	**30**	Mehmetçik	Zevik
9	Büyükmirdesi	Büyükmirdesi	**31**	Mustafacık	Mustafacık
10	Cemal	Cemal	**32**	Nadire	Nadire
11	Denizci	Hançerbel	**33**	Ortahemedan	Hemedanı Vustani
12	Derman	Bugadey	**34**	Osmanbey	Osmanbey
13	Düğer	Döger	**35**	Ovabeyli	Eski Kudeyme
14	Emirler	Çarık	**36**	Selman	Selman
15	Ergünköy	Zeydoğlu	**37**	Türkmen	Parçinik

16	Esemkulu	Esemkulu	**38**	Yaşar	Xarbetül Yahya
17	Gazibey	Tekağaç	**39**	Yeşilköy	Maaz
18	Göbekli	Göbekli	**40**	Yıldız	Yıldız
19	Güzelyurt	Güzelyurt	**41**	Yukarıhemedan	Hemedanı Fogani
20	Hacılar	Hacılar	**42**	Yusuf	Yusufbağı
21	Hamzababa	Demirkapı	**43**	Zeynepköy	Zeynep
22	Kanoğlu	Kamoğlu			

1.Abdurrahmandede (Eyyübiye): Adı değişmemiş olan köy yerleşmesi adını köyde yaşadığına inanılan Abdurrahman Dede adında bir mutasavvıftan almıştır. Parmağının bu topraklarda kesildiği ve kanının bu toprağa aktığına inanılmaktadır. (Nişanyan, İndex Anatolicus)

2.Alkanlı (Eyyübiye): Köyün eski adı Arapça küçük ambartepe anlamına gelen Resmeltil Ambar ’dır. Ambartepe Köyü’nün alt yerleşim yeri iken artan nüfus ve hizmet talebine bağlı olarak idari yönetim halk tarafından ayırılmış ve köy halkının soyadı yeni ad olarak belirlenmiştir.

3.Aslanlı (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köy halk arasında anlamı bilinmeyen ‘’Cenef’’ ismi ile anılmaktadır. Yeni adı ise köyde yaşayan halkın soyadıdır.

4.Aşağıhemedan (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı yeni adının Arapçası olan Hamedanı Tahtani’dir (Kapaklı, 1927, s. 169). Köyün adı bir aşiret adıdır. Fakat köyde bu aşirete mensup hiç kimse yoktur. Hemedan aşiretine mensup insanların daha öncesinde köyde yaşamış olduğu düşünülmektedir. Aşağı diye konumlandırılmasının sebebi ise Hemedan adında birbirine yakın 3 köy bulunmasındandır.

5.Ayanlar (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kürtçe dev anlamına gelen Hut’tur (Güzel, 2005, s. 156). Köyde bulunan dev mağaralardan ötürü bu şekilde adlandırılmıştır. Yeni adı ise köyün ve bağlı bulunan aşiretin ileri gelenlerinin toplantı yeri olması sebebiyle köye ayanlar adının verildiği tahmin edilmektedir. Ayan taşranın kodamanları, eski idareciler veyahut bir şekilde sivrilmiş sözü geçip saygı gören insan topluluğu anlamına gelmektedir.

6.Bağış (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen adı Arapça iki dağın arasında anlamına gelen Mudek'tir. Köy 2011 yılına kadar Akmağara Köyü'nün alt yerleşimi iken artan nüfus ve hizmet talebine bağlı olarak ayırılmış ve köye, köyde yaşayan halkın soyadı verilmiştir.

7.Başgök (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. 2017 yılına kadar Keçikıran Köyü'nün alt yerleşimi iken artan nüfus nedeni ile köyün idari yönetimi ayırılmış ve köye köyde yaşayan halkın soyadı verilmiştir.

8.Beyazyaprak (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Köy 2011 yılına kadar Hancığaz Köyü'nün alt yerleşimi iken idari yönetimi ayırılmış ve köyde yaşayan halkın soyadı 2011 yılında yeni ad olarak belirlenmiştir.

9.Büyükmirdesi (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 13).Büyükmirdesi denilmesinin sebebi ise Mirdesi aşiretine mensup daha küçük bir köyünde bulunmasındandır.1948 yılına kadar köyde yaşayan Mirdesi aşiretine mensup kişiler arasında kan davası olunca köyü terk etmişlerdir. Daha sonra 1989 yılında Uluhan Köyü'ne bağlı alt yerleşim olan köye Tammah aşiretine mensup aileler köye yerleşmişlerdir. Bu sebeple eskiden de Büyük Mirdesi olan adı değiştirmemişlerdir.

10.Cemal (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 7). Köy adını köyü kuran Cemal adlı kişiden almıştır. Badıllı aşiretine mensup 4 kardeş bu alana gelip biri Türkmen (Parçinek) Köyü'nü, biri Gölgen (Eyman) Köyü'nü ve diğeri Yedikuyu Köyü'nü kurmuştur.

11.Denizci (Haliliye): Köyün eski adı Hançerbel'dir. Köy keskin bir tepe sırtında kurulduğu için bu şekilde adlandırılmıştır. 2007 yılında Yeşilköy'ün alt yerleşimi olmaktan çıkarılan köye köyde yaşayan halkın soyadını yeni ad olarak verilmiştir.

12.Derman (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Arapça bulanık anlamına gelen Bugadit'in lehçeden dolayı değişmiş hali olan Bugadey 'dir. 1982 yılında Örencik Köyü'nün alt yerleşimi iken 6 kardeşin köyden ayrılıp yeni köy kurmak istemesiyle taşınmış yeni kurulan köye kardeşlerin soyadı yeni ad olarak verilmiştir.

13.Düğer (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup köy, köyde yaşayan insanların bağlı bulunduğu aşiretten adını almaktadır (Kapaklı, 1927, s. 175).

Doğu ve güneydoğudaki birçok şehir gibi Ruhayı da harabeye çevirmiştir. Timur'un çekilmesinden sonra XIV başlarında buraya hâkim Emiri Dımaşk Hoca ile Oğuzların Döğer Boyuna mensup Türk kitlesinin nüfus harekâtına karıştığına yalnız o devir tarihleri (Sümer, 1953, s. 10) değil XVI. asır Osmanlı tahrir defterleri de şahitlik etmektedir.

14.Emirler (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Çarık 'tır (Kapaklı, 1927, s. 170). Çarık: ilkel pabuç ve at arabasını durdurmak için tekerleğin arasında konulan demir levhadır. Köye neden çarık adının verildiği bilinmemektedir. Köy halkı tarafından da neden bu adın verildiği bilinmemesiyle köy, köy statüsüne ulaşınca yeni adının köy halkının bağlı bulunduğu aşiretin adı olması kararlaştırılıp bu doğrultuda verilmiştir

15.Ergünköy (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Zeydoğlu'dur (Kapaklı, 1927, s. 200). Köyün kuruluşunun çok eski olmasından neden bu şekilde bir adın verildiği bilinmemektedir. Lakin şahıs adı olduğu kuvvetle muhtemeldir.

16.Esemkulu (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup köy, köyde bulunan birçok arazinin sahibi olan Esem adında bir ağanın adı ile anılmaktadır (Kapaklı, 1927, s. 176). Kulu kelimesinin ise neden verildiği bilinmemektedir.

17.Gazibey (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Gazbeg ve Tekağaçtır (Kapaklı, 1927, s. 200).Köy meydanında tek bir ağaç bulunmasından dolayı Tekağaç denilmiştir.1960 yılında Tekağaç değiştirilip köyde yaşayan Gazi adlı bey kişinin adı verilmiştir.

18.Göbekli (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir. Köyün adı köyde yaşayan halkın soyadıdır.

19.Güzelyurt (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köyün adı köyde yaşayan Canbeyli aşiretine mensup insanların soyadıdır. Yurt denilmesinin sebebi ise halkın mülk sahibi olması ve yurt tutmasından etkilenilerek verildiği tahmin edilmektedir.

20.Hacılar (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup Hacılar, köyde yaşayan halkın mensup olduğu aşiretin adıdır (Kapaklı, 1927, s. 192).

21.Hamzababa (Eyyübiye): Köyün eski adı Demirkapı'dır. Köyün adı 1980 ile 1999 yılları arasında Demirkapı olarak geçmiş lakin köy halkının talebi doğrultusunda Demirkapı adından önce de kullanılan ve köyde mezarı bulunan Hamza adında bir zatın adı verilmiştir.

22.Kaplanköy (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Köyün adı ise köyde yaşayan halkın soyadıdır. Lakin köye halk arasında daha önce idari yönetim olarak bağlı bulunduğu Bir Ömer Köyü'nden dolayı Bir Ömer denilmektedir. Bir, Arapça kuyu anlamına gelmektedir. Ömer adlı kişinin açmış olduğu kuyudan dolayı bu şekilde adlandırılmıştır.

23.Karaali (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 191). İnanılan rivayete göre köyün adı Kara Ali adı köyde yaşamış ve köyü kuran kişi olduğu düşünülen Ali adında esmer tenli bir şahıstan gelmektedir. Köy sosyo ekonomik faaliyetler açısından incelenecek olursa belde statüsünde olup termal turizmde önemli bir yere sahiptir.

24.Kanoğlu (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 231). Kanoğlu adının Kemal adından türediği veyahut mahlas olduğu köy muhtarı ile yapılan röportajda belirtilmiştir.

25.Keberli (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup adı köyde yaşayan halkın soyadıdır.

26.Keserdede (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı küçük ağaç anlamına gelen Darık' tır (Kapaklı, 1927, s. 171). Köye yerleşmeye gelen halk köyün şuan ki meydanında bulunan küçük bir ağaç etrafında ilk yerleşmeleri yaptığı için ''Darık'' denilmiştir. Keserdede ise köyün bir diğer adı olup köyde yaşamış bir kişinin adıdır. Zatın köyde iki ucunda yontulmuş taşların bulunduğu mezarı bulunmaktadır(Fotoğraf 30). Eski adlarından Keserdede adının kullanılmasının sebebi ise adın Türkçe olmasıdır.

Fotoğraf 30: Köye adını vermiş olan Keserdede mahlaslı kişinin kabri

27.Kubacık (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Kabacık-ı Kebir'dir (Kapaklı, 1927, s 178). Eski adı ve yeni adı köyde yaşayan halkın soyadıdır.

28.Mamuca (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Mamoca'dır. Mamoca'nın Muhammet adından geldiği bilinmektedir. Köyde Şeyh Muhammet EL BADİLLİ'nin adlı kişinin türbesinin olması bu ihtimali kuvvetlendirmektedir (Fotoğraf 31).

Fotoğraf 31: Mamoca Köyü Halkı İle Köyün Adı Hakkındaki Sohbetten Bir Kare

29.Mehmetçik (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kürtçe tarlacık anlamına gelen Zewik'tir (Altunışık, 2009, s. 93). Mehmetçik denilmesinin sebebi ise köyde Mehmet adlı kişinin adını köye vermiş olmasıdır.

30.Mustafacık (Karaköprü): Köyün eski adıda Mustafacık 'tır (Kapaklı, 1927, s. 176). Köy kurulurken yerleşim yerinde Mustafa adında bir şahsın mezarı bulunduğundan bu köye Mustafacık denilmiştir.

31.Nadire (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Nadire adı ise bir bayan adı olup günümüz muhtarı Mustafa Salih Hamevioğlu'nun büyükannesinin adıdır. 2000 yılında nüfusun artması ve Yardımcı Köyü'nün uzak olmasından dolayı idari yönetimi ayırılmış eski adı kullanılmaya devam edilmiştir

32.Ortahemedan (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı yeni adının Arapçası olan Hemedanı Vustani 'dir (Kapaklı, 1927, s. 169). Hemedan esasen bir aşiret adı olup köyde şu an var olan Şeyhanlı Aşiretinden önce yaşadıkları tahmin edilmektedir. Orta diye konumlandırılması ise Aşağıhemedan ve Yukarıhemedan köylerinin bulunmasındandır.

33.Osmanbey (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup Osman adlı şahıstan adını almıştır (Kapaklı, 1927, s. 171). Köy Harran Üniversitesi Osmanbey Yerleşkesi ’nede adını vermiştir. Köy yerleşkenin bulunduğu yerde iken daha sonra devlet tarafından şu anki araziler verilmiş köyün mevki değiştirilmiştir

34.Ovabeyli (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Eski Kudeyme ‘dir. Eski Kudeyme denmesinin sebebi ise Uğurlu (Kudeyme) Köyü’nde yaşayan halkın buradan göçmüş olmasıdır. Kudeyme Arapça az manasına gelen Gutmeye kelimesinin şiveyle zamanla Kudeyme ‘ye dönüştüğü bilinmektedir. Köyün yeni adı ise köyde yaşayan halkın soyadıdır.

35.Sarıtaş (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kommağara'dır. Kommağara denilmesinin sebebi ise köyde irili ufaklı mağaraların bulunması ve bu mağaraların kom, ağıl gibi hayvancılık faaliyetlerinde kullanılması ile bu ad verilmiştir. 2004 yılında ulaşım problemlerinden dolayı idari yönetimi Uluhan köyüyle ayrılmış ve köyde sarı ve taş soyadları bulunduğu için bu ad verilmiştir.

36.Selman (Eyyübiye): Köyün adı 1518 yılında Selmanlı, 1928 yılında da Selman olarak geçmektedir (Tekin, 2018, s. 53). Köyün adı köyde yaşamış olan nahiye Müdürü Selman adlı kişinin adıdır

37.Türkmen (Karaköprü): Köyün halk bilinen eski adı Parçinik'tir (Kapaklı K., 1927, s. 230). Parçinik şişman anlamına gelmekte olup köyün kurucusunun fiziki özelliklerinden adını almıştır (Nişanyan, İndex Anatolicus). Köyün adı daha sonra Kanatlı olmuştur. Kanatlı (Anzeli) adında başka bir köyün olmasından köyün adı değiştirilmiş ve Türkmen olan Badıllı Aşirete mensup olmasından bu şekilde adlandırılmıştır (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 32: Türkmen Köyü'nden Genel Görünüm

38.Yaşar (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Harbetül Yahya'dır (Kapaklı, 1927, s. 177). Köyde yaşamış olan Yahya adında bir kişiye ait geçici yerleşme diye adlandırılan hırbelerin olmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır. Köyün yeni adı ise bir şahıs adıdır.

39.Yeşilköy (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Arapça keçi anlamına gelen Maaz'dır (Kapaklı, 1927, s. 222). Köyde su kaynaklarının çok olmasından dolayı yan köylerde bulunan hayvanlarında su ihtiyacı bu köyde karşılanmaktadır (Fotoğraf 33).Sulama vakti diye adlandırılan günün belirli saatlerinde su içmeye getirilen hayvanların çoğunluğunun keçi olmasından dolayı köy bu vakitte keçilerin istilasına uğrayınca köye Keçili denmiştir. Yeşilköy denmesinin sebebi ise köy halkının soyadının yeşil olmasıdır.

Fotoğraf 33: Köyde Bulunan ve Çocukların Düşmemesi İçin Kapatılan Kuyu

40.Yıldız (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe küçük ağaç anlamına gelen Darık'tır. Köye 80 yıla yakın bir süredir gelmiş olan köy halkı köyde küçük Dığdığan ağaçların bulunmasından dolayı bu şekilde adlandırmışlardır. Yeni adı ise köy halkının soyadıdır.

41.Yukarıhemedan (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı yeni adının Arapçası olan Hemedana Fogani'dir (Kapaklı, 1927, s.169). Daha öncede Aşağıhemedan ve Ortahemedan köyünde belirtildiği gibi köyün adı esasen aşiret adı olup günümüzde bu aşirete mensup insanlar yaşamamaktadır. Şeyhanlı aşiretine mensup Koti, Kubat-i ve Şeyh Şedi ailelerinin yaşadığı köylerin Hemedan Aşireti adı ile anılması da köyde daha önce bu aşirete mensup olan insanların yaşamış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

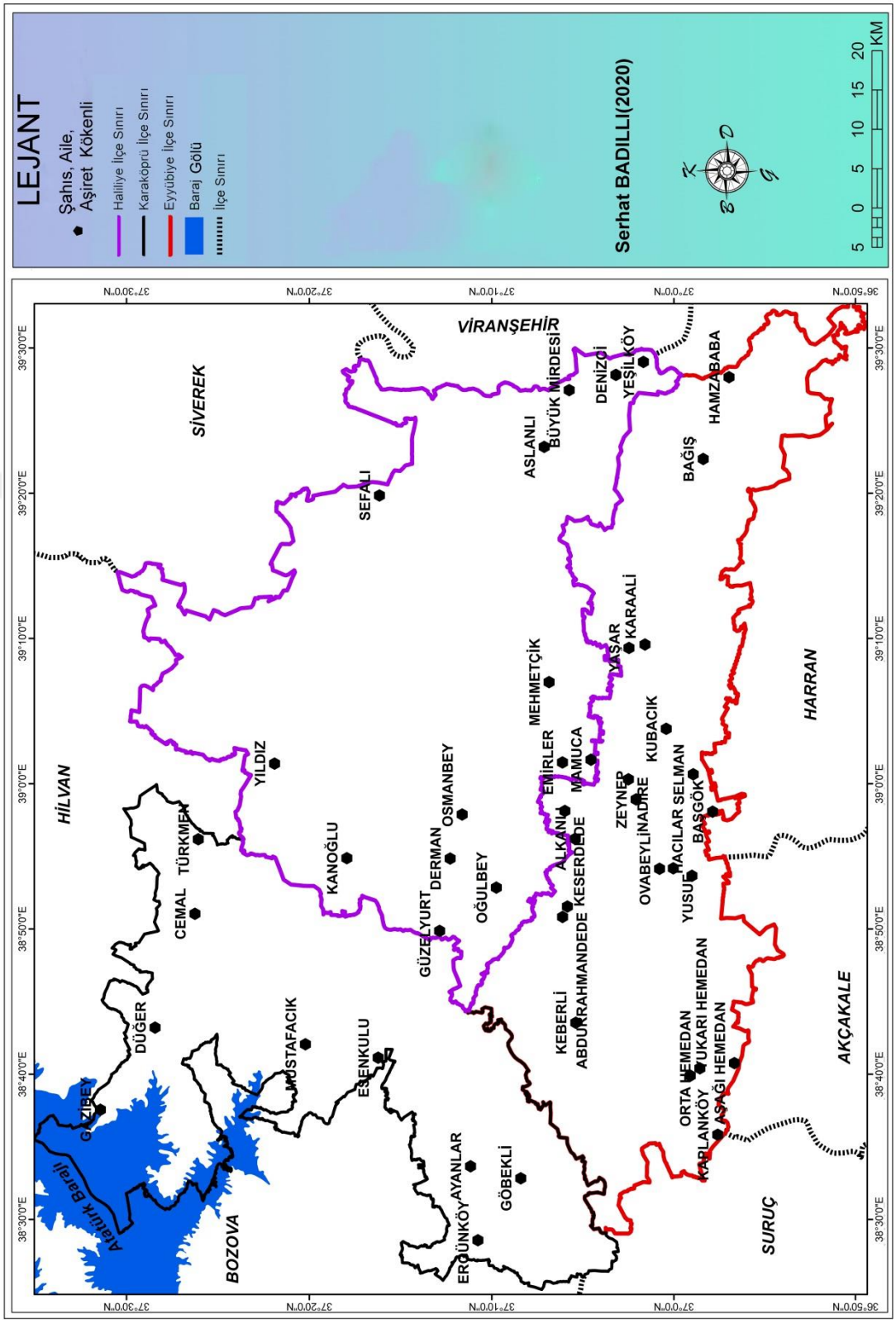
42.Yusuf (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup Ovabeyli Köyü'nün alt yerleşimi iken köyün idari yönetimim değişmesi üzerine köy halkı tarafından çok

sevilen Yusuf adı verilmiştir. Köyde Yusuf adında biri yaşadığından değil adın köy halkı tarafından sevilmesi ile verilmiştir.

43.Zeynepköy (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Zeynep'tir (Kapaklı, 1927, s. 178). Köyün adı değişmemiş adını köye yerleşmeden önce bulunan harabe evlerin sahibinden Zeynep adında bir kişiden almıştır (Fotoğraf 34).

Fotoğraf 34: Zeynep Köyü'nün Batısından Çekilmiş Bir Fotoğrafı.

Harita 25: Şahıs, Aile, Aşiret Kökenli Köy Adları

3.2.2.2. Tarihi Mekânlar ve Kalıntılardan Etkilenen Köy Yerleşme Adları

Bilinmektedir ki Şanlıurfa ili tarihi yerleşmeler açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Tarih boyunca çeşitli devletlerin egemenlik kuruduğu bu kadim şehir bulunduğu dönemdeki devletlerden izler taşımaktadır. Tarihi geçmişinin 12.000 yıl öncesine dayandığı araştırma alanı içerisinde bulunan 31 köy yerleşmesi adını köyde önceki yüzyıllarda yapılmış olan veyahut olduğu rivayetine inanılan tarihi eser ve kalıntılardan almıştır. Aşağıda verilen tablodaki köy yerleşmelerinde geçmiş zamanda işlek yollara komşu olması hasebiyle gözetleme amacıyla yapılmış burçlar, dini mutasavvıf ziyaretleri sırasında yapılmış han, ticaret yollarına komşu köylerde kurulmuş ticari hanlar, köyde daha önce mesken olarak kullanılan harabe, kalıntı yapılar ve höyükler bulunmaktadır.

Tablo 20: Tarihi Mekânlar veya Kalıntılarla

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Ağızhan	Ağızhan	**15**	Kap	Kabköy
2	Akçahisar	Ağcahisar	**16**	Karahisar	Karahisar
3	Akören	Ağviran	**17**	Kızılburç	Kızılburç
4	Aşağıakören	Ağviranı Bisyan	**18**	Koçören	Koçviran
5	Başören	Başviran	**19**	Küçükhan	Xanxoras
6	Bozhöyük	Bozhöyük	**20**	Örenli	Kıseyr
7	Buğdayhüyük	Buğdaşan	**21**	Ortaören	Ortaviran
8	Büyükhan	Cumhuriyet	**22**	Örencik	Karaharaba
9	Büyükhancağız	Büyükhancağız	**23**	Seksenören	Seksenviranı
10	Diphisar	Dibhisar	**24**	Tatburcu	Tatburcu
11	Hancığaz	Hancağaz	**25**	Ulahan	Hüğücek
12	Hüyüklü	Kürdük	**26**	Yukarıakören	Ağviranı Hacı Beşer
13	İsaören	İsaviran	**27**	Yoğunburç	Yoğunburç
14	İlhan	Ezhan			

1.Ağızhan (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 229). Şanlıurfa'nın 35 km kuzeyinde yer alan Ağızhan Köyü'nün içindeki höyüğün güney yamacında bulunmaktadır (Fotoğraf 35). Yaklaşık 25mx10m boyutlarındadır. Yapı harç kullanılmadan büyük blok taşlarla yapılmıştır. Tavan kısmı uzun blok taşlarla kapatılmıştır. Bu alanın önceden han olarak kullanıldığı söylense de yapının ne amaçla

kullanıldığı anlaşılamamıştır. Bu yapı içinde bir kaçak kazı çukurunda ele geçen seramik parçalarına bakıldığında bunların bej ve turuncu renkte Geç Roma ve Erken Bizans dönemine tarihlenen seramiklere ait olduğu anlaşılmıştır (Çelik, 2017, s. 54).

Fotoğraf 35:Ağızhan Köyü'nde Bulunan Köye Adını Veren Yapıtın Fotoğrafı (Şanlıurfa İli Yüzey Araştırmaları, Karadeniz Uluslararası Bilim Dergisi)

2.Akçahisar (Haliliye): Köyün adı kayıtlarda Ağcahisar olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 175). Köyün ilk yerleşimlerinin yapıldığı yer, şu ankinden farklı yerdedir. Köyün kurulduğu ilk yerde ve şu an bulunan alanda da kireç taşlarının çok olmasından dolayı yapılan surlar ve evlere hitaben bu şekilde adlandırılmıştır.

3.Akören (Eyyübiye): Köyün adı Kürtçe Akören manasına gelen Ağvirandır (Kapaklı, 1927, s. 177). Rivayete göre takribi 200 yıl önce köyü kuran kişi Hacı Halaf köye geldiğinde köy yerleşiminin şu anki yerinde harabeler (ev, su kuyusu, bahçe duvarları vb. yerleşim faaliyetleri) bulunmaktadır. Hacı Halaf, çocukları ve akrabalarıyla burada bulunan harabe yerleşmelerden dolayı Ağviran demiştir. Günümüzde köyde Tamah ve Bin Yusuf aşiretine mensup Hacı Halaf'ın torunlarının çocukları ve akrabaları yaşamaktadır.

4.Aşağıakören (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Ağviran'dır. Köyde, diğer ağviran adlı köylerde bulunan viran yerleşmeler bulunduğu için adına Ağviran denilmiştir. Aşağı diye konumlandırılmasının sebebi ise aynı ilçeye bağlı başka bir Ağviran Köyü'nün olmasıdır.

5.Başören (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Başviran'dır (Kapaklı, 1927, s. 175). Başviran denmesinin sebebi ise Badıllı aşiretine mensup insanlar buraya yerleştiklerinde viran yerleşmeler bulmuş ve bu şekilde adlandırmışlardır. Köyde bulunan harabe yerleşmelerin o zamanki koşullarda kerpiç ev yapılmasından dolayı harabe görünümünde olma ihtimali de bulunmaktadır. Başviran diye nitelendirilmesinin sebebi ise aşirete mensup reis kabilesinden olan ailelerin bulunması ve aynı aşirete mensup başka bir viran köyünde olmasından dolayı bu şekilde adlandırıldığı kuvvetle muhtemeldir. Yeni adı ise aynı manaya gelmektedir

6.Büyükhancağız (Eyyübiye): Yapılan araştırmada köyün adının değişmemiş olduğu görülmüştür. Lakin köyün halk arasında bilinen eski adı Arapça yukarı Hancağız anlamına gelen Hancığaza Fogani'dir. Köyün büyük diye nitelendirilmesinin sebebi ise alt yerleşmesi olduğu Hancağız Köyü'nden Küçükhancağız Köyü ile ayırılınca nüfus ve yerleşme bakımından küçük olana Küçükhancağız büyük olana ise Büyükhancağız denilmiştir. İki köyde de han bulunmamaktadır. Lakin daha önce alt yerleşmesi oldukları Hancığaz köyünde bulunan handan adlarını almışlardır

7.Büyükhan (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Hancar ve Cumhuriyet Köyü'dür (Nişanyan, İndex Anatolicus). Hancar 'ın hancı olduğu tahmin edilmektedir. Daha önce Hancağız'a bağlı yerleşme iken nüfusun artmasına bağlı olarak idari yönetim ayrılmış ve bu i ad verilmiştir. Köyün adının Büyükhancağız Köyü ile karıştırılmaması için bu ad verilmiştir. Belirtmekte yarar vardır ki köyde yaşayan halkın soyadı da Büyükhan'dır. Köyün eski adının tarihçesi soy isim kanunundan önceye dayandığı için köyün soyadının köy adından etkilediği kuvvetle muhtemeldir.

8.Buğdayhöyük (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup adı 1927 yılı kayıtlarında aynı geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 173). Köy halkı ise köye Buğdük demektedir. Köyde bulunan ve yükseltisi az olan höyük üzerinde buğday tarımı yapıldığı ve buğdayın çok verimli olmasından Buğdayhöyük denilmiştir. Halk arasında zamanla şiveden dolayı Buğdayhöyük 'ün buğdük olarak değiştiği bilinmektedir.

9.Bozhöyük (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup köy adını daha önce alt yerleşimi olduğu Turluk Köyü'ndeki boz renkli höyükten almıştır. Turluk köyünde yaşanılan husumetten dolayı köy halkı ikiye ayrılmış ve Turluk Köyü'nün takribi 2 km uzaklığına gelen Bozhöyük halkı köye Bozhöyük adını vermiştir. Höyüğün bulunduğu köy ise Turluk adını almıştır.

10.Diphisar (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Dibhisar 'dır (Kapaklı, 1927, s. 173). Köyde günümüzde hisar bulunmamakta olup köy halkı çok önceden atalarının kurtlardan korunmak için hisar yaptığını belirtmiş ve bu nedenle köye Arapça kurt manasına gelen Dibhisar demişlerdir. Yapılan sözlük araştırmasında Arapça Dhib'in kurt manasına geldiği tespit edilmiş ve adın bu doğrulta verilmiş olma ihtimali kuvvetlenmiştir.

11.Hancığaz (Eyyübiye): Köyün adının değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 165). Köyde şu an izleri bulunmayan ama köyün yaşlı insanlarının görmüş olduğu kervansaraydan, handan adını almaktadır. Köyün bulunduğu alandan Harran'a kadar tek konaklama yerinin burada olmasıyla köy o zamandan beri Hancığaz olarak anılmaktadır. Han zamanla tahrip olup yıkılınca tekrardan onarılmamış ve günümüze ulaşamamıştır.

12.Hüyüklü (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürt Höyüğün lehçe ve şiveden dolayı değişime uğramış hali Kurdik'dir. Köyün adının 1928 yılında Kürt höyük olarak geçmesi köyünün yeni ve eski adının köyde bulunan höyükten adını aldığını ispatlar niteliktedir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Köyün yeni adıda bu doğrultuda verilmiştir.

13.İlhan (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 175). Elxan, köyde bulunan Şeyh Celal adlı zatın babası Şeyh Sinan'ın yaşamış olduğu zamanda köye dini mutasavvıfları ziyarete gelen kişilerin konaklaması için yapılmış olan handan adını almıştır. Elhan denmesinin sebebi ise hanın ellere yani yabancılara ait olması ve köye ziyarete gelen kişilerin hizmetine sunulmasından kaynaklandığı rivayetine inanılmaktadır. Köyde şu an hanın yerine dini eğitim için medrese yapılmaktadır (Fotoğraf 36). Köyün yeni adı köyde yaşayanların soyadı ile aynıdır lakin köyün adı soyisim kanunundan öncede aynı olması hasebiyle soyisimden adını alan köy adları kategorisinde incelenmemiştir.

Fotoğraf 36: İlhan Köyü'nde Bulunan Medresenin Uzaktan Çekilmiş Fotoğrafı

14.İsaören (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı İsaviran'dır (Kapaklı, 1927, s. 200). Adıyaman'dan göç edip köye yerleşen halk köyün harabe halde olmasından bu şekilde adlandırmıştır. Köyün kurucusu ve önde gelen kişisinin adı İsa olduğu için de bu ad verilmiştir.

15.Kapköy (Eyyübiye): Köyün 1518 yılındaki adı Kapdeğirmen Köyüdür (Turan, 2012, s. 296). Köyün adı eski adına uygun değişmiş olup hangi zamanda yapıldığı bilinmeyen değirmen taşlarından adını almaktadır. Yeni adıda bu doğrultuda verilmiş olup köyde kabaltı adı verilen tarihi yapıtlar bulunmaktadır (Fotoğraf 37-38).

Fotoğraf 37: Kabköy Köyü'nün Güneyi

Fotoğraf 38: Kabköy Köyü'nde Bulunan Kabaltı Verilen Yapılar

16.Karahisar (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Köy 1992 yılına kadar Karaali Köyü'nün alt yerleşimidir. Artan nüfus ve hizmet talebine bağlı olarak idari yönetimi Karaali Köyü'nden halkın talebi doğrultusunda ayrılmış ve köyde karataşlardan yapılmış hisar benzeri yapıdan etkilenilerek bu ad verilmiştir.

17.Kızılburç (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 198). Köy adını Osmanlı zamanında buradan geçen İpekyol'undan geçen kervanları gözetlemek için yapılmış olan kızıl renkli burçlardan almıştır.

18.Küçükhan (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Arapça Aşağı Hancağız anlamına gelen Hancığaz El Esvel'dir. 2018 yılına kadar Hancağız Köyü'ne bağlı yerleşme iken nüfus, hizmet vb. sebeplerden köyün idari yönetimi ayrılmış Küçükhan olarak adlandırılmıştır. Yeni adı ise köyde bulunmayan ama idari yönetimce bağlı bulunduğu köydeki handan adını almıştır (Fotoğraf 39).

Fotoğraf 39: Küçükhan Köyü'nün Doğu Kısmından Çekilmiş Fotoğrafı

19.Koçören (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Koçviran‘dır. Koçviran denilmesinin sebebi ise üzerinde kayı boyu simgesi olan mezar taşlarının ve ören yerleşiminin bulunmasındandır. Koç kelimesi ise yapılan hayvancılık faaliyetlerinden ötürüdür. Yeni adı ise eski adının Türkçeye çevirmiş halidir.

20.Ortaören (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Ortaviran’dır. Köyün adı daha sonra eski adının Türkçeye çevrilmiş hali ile değiştirilmiştir. Köy diğer köylerde olduğu gibi harabe ve viran yerleşmelerden adını aldığı tahmin edilmektedir.

21.Örencik (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Karaharabe'dir (Kapaklı, 1927, s. 165). Köyde karataşlardan yapılmış olan harabelerin yanı sıra tarihi geçmişi 12.000 yıla dayanan Göbeklitepe höyüğü Örencik Köyü’nde bulunmaktadır. Neolitik döneme ait Göbeklitepe, ilk tapınağın dolayısıyla yeryüzündeki ilk inancın merkezi olabilmesi açısından önemli. Bu bölgede yaklaşık 20 tapınak tespit edilmiş ve şu ana kadar yalnızca 6 tapınak gün ışığına çıkartılmıştır. Köyün yeni adının ve eski adının bu ören yerleşiminden aldığı bilinmektedir (Fotoğraf 40).

Fotoğraf 40: Tarihi Geçmişi 12.000 Yıla Dayanan Göbeklitepe Tapınağı

22.Örenli (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Köyde ören yerinin içerisinde kalıntılara rastlanılmıştır. Özellikle, ören yerinde bulunan üst örtüsü

korunmuş antik yapıların iç bölümlerinde gelişigüzel yapılmış damgalar tespit edilmiştir. Bu damgaların içinde Kayı boyu damgası ile Bayatlar boyunun 'o' şeklindeki damgası yer almaktadır (Fotoğraf 41).

Fotoğraf 41: Köyde Bulunan Ören Yerleşimlerinden Bir Tanesi

23.Seksenören (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Seksenviranı ‘dır (Kapaklı, 1927, s. 178). Köyün adı daha sonra Türkçeye çevrilip değiştirilmiştir. Yöre halkı tarafından inkılap sonrası ile ilgili bazı görüşler olsada köyün adının çok öncede bilinmesi 80’e yakın yerleşim yerinin olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir

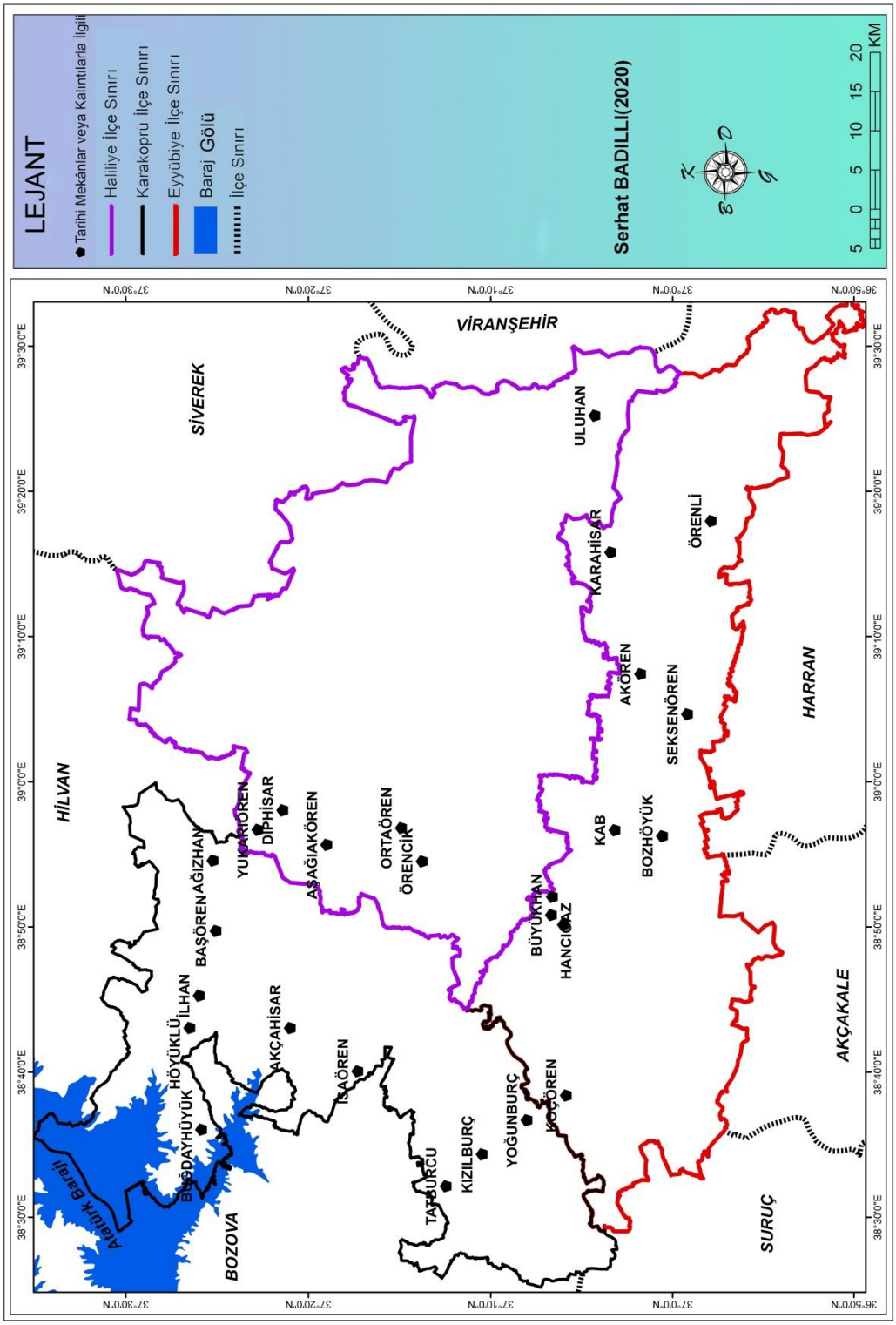
24.Tatburcu (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 198). Köy adını güvenlik amaçlı Osmanlı zamanında yapılmış olan burçlardan almıştır.

25.Uluhan (Haliliye): Köyün adı 1928 yılında Arapça tepecik, Hüğücek anlamına gelen ‘’Tileyliye’’ 1968 yılında ise Hüğücek (küçük höyük) olduğu bilinmektedir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Daha sonrasında ise adı değiştirilip köyde daha var olduğu söylenilen hanın adı verilmiştir. Yeni adına istinaden; köyde han vb. yapılar bulunmamaktadır.

26.Yukarıakören (Haliliye): Köyün adı 1928 yılında Ağvirane Hacıbeşar 1946 yılında ise Ağviran olarak geçmektedir (İndex Anatolicus). Yukarı diye konumlandırılmasının sebebi ise köyün güney kısmında da Ağviran adlı köyün

bulunması olması ve 2 köyün adının olarak karıştırılmaması için bu şekilde adlandırılmıştır.

27.Yoğunburç (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 196). Köy adını köyde Osmanlı Devleti tarafından yaptırılmış olan eski burçlardan almaktadır. Burçların çok olmasından Yoğunburç denilmiştir. Daha öncede bahsedildiği gibi köy yerleşmelerine adını veren bu gözetleme, kontrol, güvenlik amaçlı yapılan burçlar adlarını yaşanılan hadiseden (Burcekevtan), renklerinden (Kızılburç), yapan kişiden (Hacı Bedir Burcu) almaktadırlar.

Harita 26: Tarihi Mekânlar veya Kalıntılardan Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.2.3.Tarımdan Etkilenen Köy Yerleşme Adları

Tarım eski çağlardan beri avcılık ve toplayıcılıktan sonra insanların en büyük ekonomik ve geçinme uğraşı olmuştur. Bir yerin tarıma uygun olması yerleşme için başlıca koşul olagelmiştir. Bundan dolayı insanlar su kaynaklarına yakın ve tarıma elverişli toprakların olduğu yerlere yerleşmişlerdir. Bu nedenledir ki insanlar yerleştikleri yerlere gerçekleştirilen tarımsal faaliyetlerin adını vermiştir. Bulunduğu alanı tasnif ederken bu adı kullanmışlardır. Araştırma alanında bulunan 21 adet köy yerleşmesi adını köyde gerçekleştirilen tarımsal faaliyetten almaktadır. Bazı köy adlarının bitki adlarından etkilenen köy yerleşme adlarıyla karıştırılmaması için bitki adının tarım bitkisi olup olmadığı ve ismin verildiği bitkinin insanlar tarafından yetiştirilip yetiştirilmediği ele alınarak değerlendirilmiştir. Örneğin Akçalı ve Çiçekli Köyü bitkilerden adını alan köyler adları kategorisinde incelenmesine rağmen Altınbaşak ve Hamurkesen yapılan tarımsal faaliyetlerden bu adları aldığı için yapılan tarımsal faaliyetten adını alan köyler kategorisine dâhil edilmiştir. Bu belirtilen hususlar ise belirli aralıklarla yapılan köy gezileriyle tespit edilmiştir.

Tablo 21: Tarımla İlgili Köy adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Altınbaşak	Hacıbedirburcu
2	Aşağıçiftlik	Çiftlik
3	Bağlar	Kırşeviti
4	Büyüksalkım	Salkım-ı Ulu
5	Çekçek	Çekçek
6	Hamurkesen	Hamurkesen
7	İncirağacı	Kerrık
8	İncirli	İncirli
9	Karpuzlu	Karpuzlu
10	Külünçe	Kilimçe
11	Payamlı	Peyamlı
12	Payamlı	Peyamlı
13	Ulubağ	Ulubağ
14	Üzümkara	Üzümkara
15	Yemişli	Za' deli

1.Altınbaşak (Eyyübiye): Köyün eski adı Hacı Bedir Burcu'dur (Kapaklı, 1927, s. 198). Köyde Bedir adında bir ağanın evini ve ekinlerini gözetlemek için

yapmış olduğu tahmin edilmekte olan taş yapıt yani gözetleme yeri denilebilecek burçlardan adını almıştır (Fotoğraf 42). Altınbaşak isminin verilmesinin sebebi ise tarların verimli olmasından bu topraklara ‘’Tüm köyler altın ise Hacıbediburcu altınların başıdır’ ’denilmiş ve bu sözden esinlenerek isim verilmiştir

Fotoğraf 42: Köyde Güvenlik Ve Tedbir İçin Yapılmış Olan Ve Köye Adını Vermiş Olan Burç

2.Aşağıçiftlik (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 175). Çiftlik denilmesinin sebebi ise rivayete göre 200 yıllık köy Osman Efendi adında bir ağanın mülkü iken Karaçizmeli diye adlandırılan aileye satılması ve öncesinde tarım çiftliği şeklindeki işletim tarzı ile bu adı almıştır. Köyde birçok aşirete ve farklı yerlerden gelen insanların bulunması bunların daha önce buraya çalışmaya gelmiş olması ve köye yerleşmesi bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

3.Bağlar (Haliliye): Köyün eski adı Kürtçe eşek yandı manasına gelen Kerşeviti’dir (Kapaklı, 1927, s. 171). Rivayete göre anız yangınında tarla içerisinde bulunan bir eşeğin yanmasından köy bu şeklide anılmış ve adlandırılmıştır. Köy daha önce Çanakçı Köyü’nün bir alt yerleşimi iken köyde yaşanan husumetten dolayı şu anki muhtar Ahmet Demirel’in girişimleriyle muhtarlık verilmiş ve köyde çevre köylere nazaran bağların çok olmasından dolayı yeni adı Bağlar olmuştur

4.Büyüksalkım (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kürtçe üzüm salkımı anlamına gelen Selxem ve Salkım-ı Kebir’dir (Kapaklı, 1927, s. 176). Köyün adı Osmanlı tahrir ve mufassal defterlerinden de Salkımı Ulu olarak geçmektedir. Köyde

yetiştirilen üzüm salkımlarının ve tanelerinin büyük olmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır.

5.Çekçek (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 172). Çekçek çerez olarak tüketilen kesmenin diğer adıdır. Çekçek denilmesinin sebebi ise Şanlıurfa'da kışın tüketilen çerez ürünü kesmenin köyde üzüm bağları çok olması itibari ile çokça bulunmasındandır. Köyde eskiden 8000 dönüme yakın alanda üzüm bağları bulunmakta ve buna bağlı olarak ta ''Kesme'' üretilip satılmakta idi. Bu nedenle köy halk arasında ''Çekçek'' diye adlandırılmaktadır (Fotoğraf 43).

Fotoğraf 43: Çekçek Köyü'nün Batı Kısmından Bir Görünüm

6.Hamurkesen (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 175). Köy bulunduğu ovada Badıllı aşiretine mensup 25 köyden bir tanesi olup diğer köylere nazaran burada yetişen buğdayın başak sayısının fazla olması ve tanelerinin büyük olmasından ekmek yapımında kullanımı yaygındır. Ekmek için hamur yapılırken hamuru kesmesi yani iyi doyumlu hamur olması hasebiyle Hamurkesen denilmiş ve adı Türkçe olduğu için değiştirilmemiştir (Fotoğraf 44).

Fotoğraf 44: Hamurkesen Köyü'nün Drone İle Çekilmiş Fotoğrafı.

7.İncirağacı (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe pişmemiş daha olgunlaşmamış incir anlamına gelen Kerrık'tır (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 14). Köyde incir ağacının çok olmasından dolayı bu ad verilmiştir. Köy, Parmakkapı Köyü'nün alt yerleşimi iken ayrılınca eski adı Türkçeye çevrilmiştir (Fotoğraf 45).

Fotoğraf 45: İncirağacı Köyü'nden Bir Görünüm

8.İncirli (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup köyde incir ağaçlarının çok olmasından dolayı bu ad verilmiştir (Kapaklı, 1927, s. 195).

9.Karpuzlu (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 171). Karpuzlu denilmesinin sebebi ise köyde tahıl tarımının yanı sıra karpuz yetiştirildiği ve çok iri boyutlarda karpuz hasat edildiğinden köyün adı bu ad ile özdeşleşmiştir. Köyün adı 1925 yılında ise yine karpuzlu olarak geçmektedir (Nişanyan, İndex Anatolicus), (Fotoğraf 46).

Fotoğraf 46: Karpuzlu Köyü'nden Bir Görünüm

10.Külünçe (Eyyübiye): Köyün adının 1915 yılında Kilimce olduğu bilinmektedir. Köyün şimdiki adı ise 1928 yılında verilmiştir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Külünçe yörede belirli bir zamanda yapılan ve uzun süre muhafaza edilebilen pasta kek benzeri bir yiyecektir.

11.Payamlı (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup yörede bademin diğer adı olarak kullanılmaktadır. Bademli anlamına gelen Payamlı denmesinin sebebi ise köyde badem ağaçlarının çok olmasındandır (Kapaklı, 1927, s. 224).

12.Payamlı (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup yörede bademin diğer adı olarak kullanılmaktadır (Kapaklı, 1927, s. 167). Bademli anlamına gelen Payamlı denmesinin sebebi ise köyde badem ağaçlarının çok olmasındandır (Fotoğraf 47).

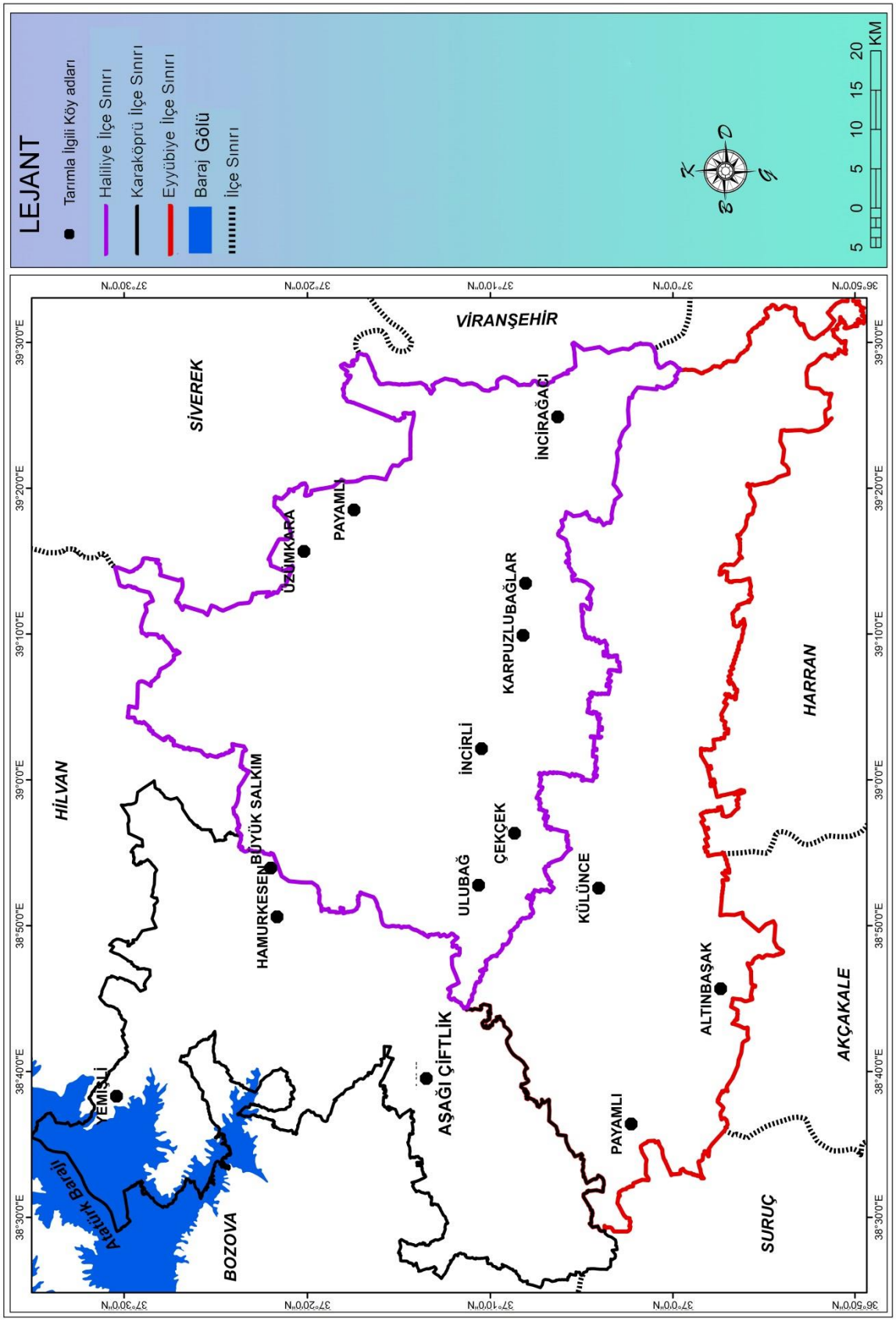

Fotoğraf 47: Payamlı Köyü'nün Geneli

13.Ulubağ (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köy adını köyde yoğun olarak yapılan bağcılıktan faaliyetlerinden almıştır.

14.Üzümkara (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı yüzü kara anlamına gelen Rureş'tir. Köyde yaşanılan utanç verici bir olaydan dolayı ''hey lımıne ru reşe'' denilmiş ve köyün adı bu olaydan sonra bu şekilde anılmıştır. 1973 yılında köy Koçak Köyü'nden idari yönetimi ayrılınca bağcılık faaliyetlerinden etkilenerek verildiği tahmin edilen Üzümkara adı verilmiştir.

15.Yemişli (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı 'Za'deli' dir (Kapaklı, 1927, s. 200). Köyün eski adının anlamı bilinmemekte olup köy halkının Bozova ilçesinden buraya göç etmeden önce yaşamış olduğu köyün adıdır. Yeni adı ise badem, fıstık, ceviz vb. ağaçlarının çok olmasından etkilenilerek verilmiştir.

Harita 27: Tarımsal Faaliyetlerden Etkilenen Köy Yerleşmeleri

3.2.2.4. İsmini İnsani Özelliklerden Alan Köy Yerleşmeleri

Yerleşme faaliyeti, insanların yeryüzünde kendilerine en uygun yaşam alanlarını ve buralara yerleşme şekillerini ifade etmektedir. İnsanlar yeryüzünde kendilerine yaşam alanı olarak seçtikleri alanları rastgele seçmemişlerdir. İnsan yaşamı için elverişli doğal koşullara sahip alanları, yerleşim yeri olarak seçilmiştir. Bu yerleşmeler sonucunda insan coğrafyayla sürekli bir etkileşim içine girmiş ve birbirlerini etkilemişlerdir. Bu etkileşim sonucunda insanlara özgü adları yerleşme adı olarak kullanmışlardır.

Tablo 22: İsmini İnsani Özelliklerden Etkilenerek Alan Köy Yerleşmeleri

S.No	Yeni Adı	Eski Adı	S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Aşıkköy	Âşık	**7**	Köseköy	Köse Übeyit
2	Bakımlı	Nalçıkan	**8**	Maşuk	Maşık
3	Güçlü	Çekmeoruç	**9**	Vergili	Büyük Rüsum
4	Kahraman	Kahraman	**10**	Yanıkçöğür	Azdik
5	Konuklu	Kazane	**11**	Yardımcı	Cebarül Ensar
6	Kösecik	Kösecik	**12**	Yukarıkoşma	Koşma

1.Aşıkköy (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Âşık'tır (Turan, 2012 , s. 293). Aşıkköy denilmesinin sebebi ise rivayete göre Maşuk Köyü ile arasında bulunan manevi aşktan almaktadır. Köy halkından biri Maşuk Köyü'nden birini sevmesi ve âşık olması ve bu rivayete inanan köy halkıda köyü bu şekilde adlandırmıştır.

2.Bakımlı (Haliliye): Köyün eski adı Narçıkan'dır (Kapaklı, 1927, s. 172). Lakin halk arasında bu zamanla nal çıkan kelimesine dönüşmüş ve bu şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Köyde aşırı yoğun bir şekilde nar bağcılığı yapıldığı için Narçıkan denilmiştir. Bakımlı diye adlandırılmasının sebebi ise köyün 300 hanelik olması ve çok bakımlı olmasından kaynaklanmaktadır.

3.Güçlü (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Şehitler ve Çekmeoruç'tur (Kapaklı, 1927, s. 171). En eski adı olan Şehitler adının kullanılmasındaki sebep rivayete göre köyde 40 evliyanın şehit düşmesindendir (Fotoğraf 48). Köyün batı kısmında bu şehitlere ait mezarlık bulunmaktadır. Köse Köyü'nden buraya gelip yerleşen halk Çekmedoruç adının anlamsızlığından dolayı gerekli makam ve mercilere

başvurmuş lakin adı Şehitler olarak değil de Güçlü olarak değişmiştir. Güçlünün şehitlerden dolayı manevi olarak güçlü olduğunu belirterek bu ad verilmiştir.

Fotoğraf 48:Köyde Şehit Düşen Kişilerin Kabristanı

4.Kahraman (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 171). Daha öncesinde Güçlü Köyü'nün alt yerleşimi olan köyün adı mezra iken de Şehitlerden dolayı Kahraman denildiği tahmin edilmekte olup köy statüsüne ulaşınca da adı değişmemiştir.

5.Konuklu (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Kazani' dir (Turan, 2012 , s. 273). Köye halk arasında da Kazane denilmektedir. Köy adını yemek pişirilmek için kullanılan kazandan almıştır. Rivayete göre Nemrut'a ve ordusuna burada büyük kazanlarda yemek pişirilip gönderilirmiş. Bu sebeple misafir ve konuktan etkilenilerek Konuklu adının verildiği tahmin edilmektedir. Köy adını aynı zamanda köyde bulunan höyüğe de vermiştir.

6.Kösecik (Haliliye): Kösecik Köyü'nün adı değişmemiş olup Übeyit adında bir kişinin mahlasının köye ad olarak verilmiş halidir (Fotoğraf 49).

Fotoğraf 49: Kösecik Köyü'nün Köye Güney Girişinden Çekilmiş Fotoğrafı

7.Köseköy (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Köse Übeyit'tir (Kapaklı, 1927, s. 171). Köye yerleşmeye gelen bir kişi köyün şuan ki mevkinde bir mezar görmüş ve mezara selam vermiştir. Mezara dönüp 'Selamün aleyküm ben Köse Übeyit' demesiyle birlikte mezardan bir ses yükselerek 'Aleykümselâm bende Köse Übeyit Demiştir' Bu rivayet üzerine köy Kurucusu olan Köse Übeyit adı ile anılmıştır. Köy Anaz köyünden idari yönetimini ayırınca eski adı verilmiştir.

8.Maşuk (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup 1928 yılında da Maşuk olduğu bilinmektedir. Maşuk denilmesinin sebebi ise daha öncede belirtildiği gibi halk arasında yaşandığı varsayılan rivayete göre Âşık Köyü'nde yaşayan biri ile Maşuk köyde yaşayan 2 kişi arasında yaşanmış olan aşk hikâyesine dayanmaktadır.

9.Vergili (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Rüsum'dur (Kapaklı, 1927, s. 222). Köy 1928 yılında ise Büyükrusum olarak adlandırılmaktadır (Nişanyan, İndex Anatolicus). Arapça örenler anlamına rüsum denilmesinin sebebi köyde Karaçizmeli diye adlandırılan aileden kalan harabe ve viran yerleşmelerin bulunmasından bu şekilde adlandırılmış büyük denilmesinin sebebi ise aynı aşirete bağlı küçük rüsum

köyünün olmasıdır. Vergili denilmesinin sebebi ise köyde bulunan arazilerin birçoğunun yıllık kiralanmasındandır.

10.Yanıkçöğür (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Azdik'tir (Kapaklı, 1927, s. 198). Köyün yükseltisi ve eğimi fazla olmayan tepede kurulmuş olmasından ötürü eğimi az manasına gelen ‘’Azdik’’ kelimesinin köye ad olarak verildiği bilinmektedir. Yanıkçöğür denmesinin sebebi ise köyde şebeke, su ve elektrik probleminin olmasından Yanıkçöğür olarak adlandırılmıştır (Fotoğraf 50).

Fotoğraf 50: Yanıkçöğür Köyü’ne Giden Yoldan Köyün Uzaktan Çekilmiş Fotoğrafı

11.Yardımcı (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı köyde türbesi bulunan ve köyde yaşamış olan Cebarül Ensar Adlı zatın adıdır (Kapaklı, 1927, s. 177). Ensar Arapça yardımcı anlamına geldiği içinde adı Türkçeye çevrilip belirlenmiştir (Fotoğraf 51).

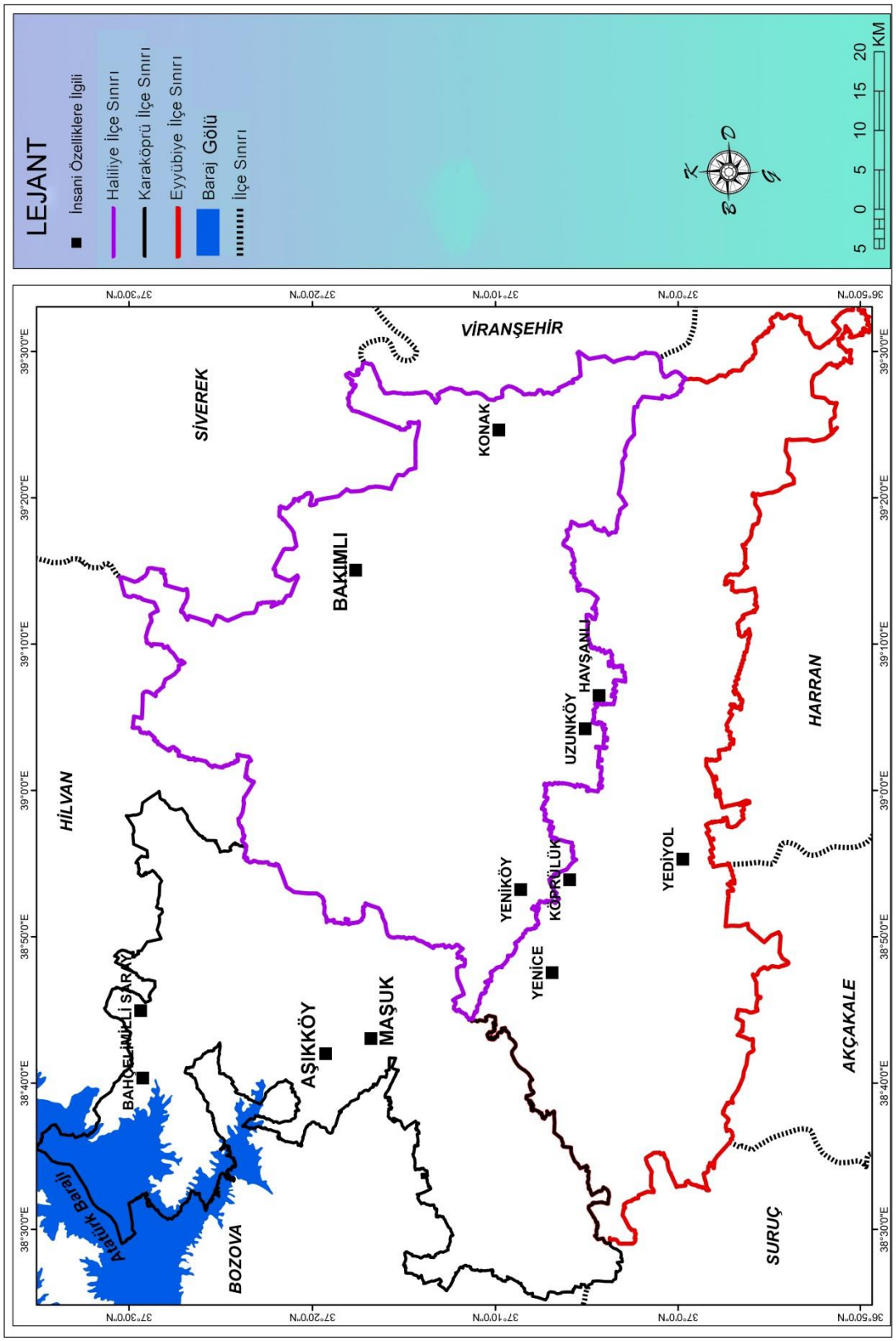

Fotoğraf 51: Yardımcı Köyü'nün Kuzeyden Çekilmiş Bir Fotoğrafı

12.Yukarıkoşma (Karaköprü): Köyün eski adı Koşma 'dır (Kapaklı, 1927, s. 198). Köyün adı artan nüfusa bağlı olarak iki köye bölünmesi ve Yukarıkoşma ve Aşağıkoşma köylerinin oluşması ile alakalıdır. Köyün adının köyde yaşamış olan Ermeniler tarafından verildiği bilinmektedir. Köyde kilise olması ve eskiden köyde Ermenilerin yaşaması bu adın onlar tarafından verilme ihtimalini kesinleştirmektedir. Koşma kelimesinin ise köy halkı tarafından konuşma yeri olan kiliseden gelerek konuşma kelimesinin zaman içinde değişmiş halidir (Fotoğraf 52).

Fotoğraf 52: Yukarıkoşma Köyü'nde Şu An Harap Halde Bulunan Kilise

Harita 28: İsmini İnsani Özelliklerden Alan Köy Yerleşmeleri

3.2.2.5. Dinî İnançtan Etkilenen Köy Adları

Aksan'ın da belirttiği gibi yer adı olarak dinsel adlar kullanma pek çok toplumda görülmektedir. Bu durum kırsal alanlarda daha sık görülmektedir (Aksan, 1982, s. 116). Beşeri ve Ekonomik Coğrafyanın etkilediği yer adları içerisinde din varlığından etkilenen yer adları önemli yer tutmaktadır. Alanımızın dini inanç bakımından çeşitlilik göstermesi ve insanların dini bağlılıklarının kuvvetli olması yer adlandırmalarında önemli etkileri olmuştur. Çalışma alanında bugün dini inanç çoğunlukla Müslümanlık olsa da daha önceki dönemlerde geniş bir Hristiyan nüfus yaşamıştır. Bundan dolayı Hristiyanlık inancının etkileri eski yer adlarında belirgin bir şekilde görülmektedir. Bunun yanı sıra kısmen Yezidi inancı da görülmektedir. Din varlığından etkilenen yer adlarına dikkat edildiğinde Müslümanlık ve Hristiyanlık inançlarının etkileri yoğun olduğunu görülmektedir.

Araştırma alanında bulunan 12 köy yerleşmesi adını dini kaynaklardan ve dini hadiselerden almıştır.

Tablo 23: Dinî İnançlardan Etkilenen Köy Yerleşme Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Akçamescit	Ağçamescit
2	Akdilek	Telmahriz
3	Akmeşhet	Akmeşhed
4	Akziyaret	Cülmen
5	Anaz	Anas
6	Ernebi	Ernebi
7	Halime	Halime
8	Mehmetçik	Mehmetçik
9	Mihraplı	Mihraplı
10	Sarışeyh	Sarışeyh
11	Şeyhçoban	Şeyhçoban
12	Şeyhzeliha	Kumrulu

1.Akçamesçit (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Ağcamescit'tir (Kapaklı, 1927, s. 1229). Halk arasında bilinen adı ise Suruciye'dir. Suruciye denmesinin sebebi ve manası ise köyde günümüzde yaşayan Arap kökenli halktan önce Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinden gelen insanlar ilk olarak yerleştikleri için köye Suruciye demişlerdir. Köy yeni adını ise köyde bulunan camiden almıştır.

2.Akdilek (Eyyübiye): Köyün eski adı Tılmahrız'dır (Kapaklı, 1927, s. 177). Til Arapça tepe anlamına gelmektedir. (Akbıyık, 2016, s. 1-24) Rivayete göre köy takribi 200 yıl önce Selman Köyü'nden kan davası nedeniyle ayrılıp o zamanki bedevilerden ''Mahrız'' diye anılan bu bölgeyi satın alınmış ve tepeden dolayı da ''Tilmahrız'' adı verilmiştir. Akdilek diye yeni bir adın verilmesi ise köyün adı değiştirilirken köyde Şeyhamit adında bir zatın türbesinde dilek tutulmasından esinlenerek bu ad verilmiştir.

3.Akmeşhet (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. 1927 yılı kayıtlarında adı Ağmeşhed olarak geçmekte olup yeni adı eski adının aynısıdır (Turan, 2012 , s. 175). Meşhet Arapça şehit demek olup köy halkı tarafından köyde savaş zamanında din uğruna bir şehit olduğuna inanılmaktadır. Bu olaya istinaden köyde somut bir delil bulunmamaktadır. Köy 2017 yılında Olgunlar Köyü'nden nüfusun yoğun olması hasebiyle ayrılınca adı Akmeşhet olarak kalmıştır.

4.Akziyaret (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup 1927 yılı kayıtlarında da Akziyaret olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s.175). Köy adını kireç taşlarının çoğunlukta olduğu tepede bulunan türbeden adını almıştır. Köyde Akziyaret 'in eski adıyla ilgili bir rivayet bulunmaktadır.''Köyün adı esasen Vertan'dır. Vertan Ermenice zafer anlamına gelmektedir. Vertan köyün sahibidir. Ako ile Sako adında iki oğlu ile köyde kalmakta ve tarlaları ekip biçmektedir. Daha sonra Ermeni Soykırımında yaşanılan olaylardan dolayı köyü bırakıp gitmişlerdir.''1870-1876 yılları arasında köye Suruç'tan Şeddadi aşiretine mensup insanlar gelip buraya ''Harabe Vertan'' demişlerdir. Köye gelen kabilenin kanaat önderi Aliye Cemal adlı kişi oğullar; Hacı Osman, Eyüp, Süleyman, Beyro adlı oğulları ile köyde kalmış ve burada Şeyh Ahmet adlı bir zatın türbesi olduğundan buraya Kürtçe Akziyaret anlamına gelen Ziyarete gevr demişlerdir.

5.Anaz (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 170). Anaz Arapça ihtiyaç demektir. Rivayete göre köyün sahipleri cömert olduğu için sürekli ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesi gerektiğini dile getirip Arapça ‘’Anaz tınti zehep lel mıhtez ‘’ ihtiyaç sahiplerine bir altın ver demiş bu sebepten ötürü köyün adı Anaz olmuş ve daha sonra değiştirilmemiştir.

6.Ernebi (Halime): Köyün adı değişmemiştir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 14). Köyün halk arasında bilinen eski adı ise Arapça tavşan anlamına gelen Ernep’tir. Köyde çok tavşan olduğu için yöre halkı bu şekilde adlandırmıştır. Yeni adı ise köyde yaşamış olan bir evliyadan etkilenerek verilmiştir(Fotoğraf 53).

Fotoğraf 53: Ernebi Köyü’nün Geneli

7.Halime (Halime): Köyün adı değişmemiştir. Köyün adı bayan adı olan Halime’den değil de Allah’ın 99 adından biri olan ‘’El Halim’’ adından gelmektedir. Köy 1994 yılına kadar Uluhan Köyü’nün alt yerleşimi iken şu anki muhtar Aziz Demir’in dedesi nüfusun artmasına bağlı olarak muhtarlıkları ayırmış yeni adı da bu doğrultuda vermiştir.

8.Mehmetçik (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Lakin halk arasındaki adı Arapça kör anlamına gelen Avur'dur. Köy tepenin doğu yamacında kurulmuş olup sadece bir yamacı görüp diğer hiçbir kısmı görmediği için böyle adlandırılmıştır. Yeni adı ise asker ve şehitlik ile alakalı olduğu bilinmektedir (Fotoğraf 54).

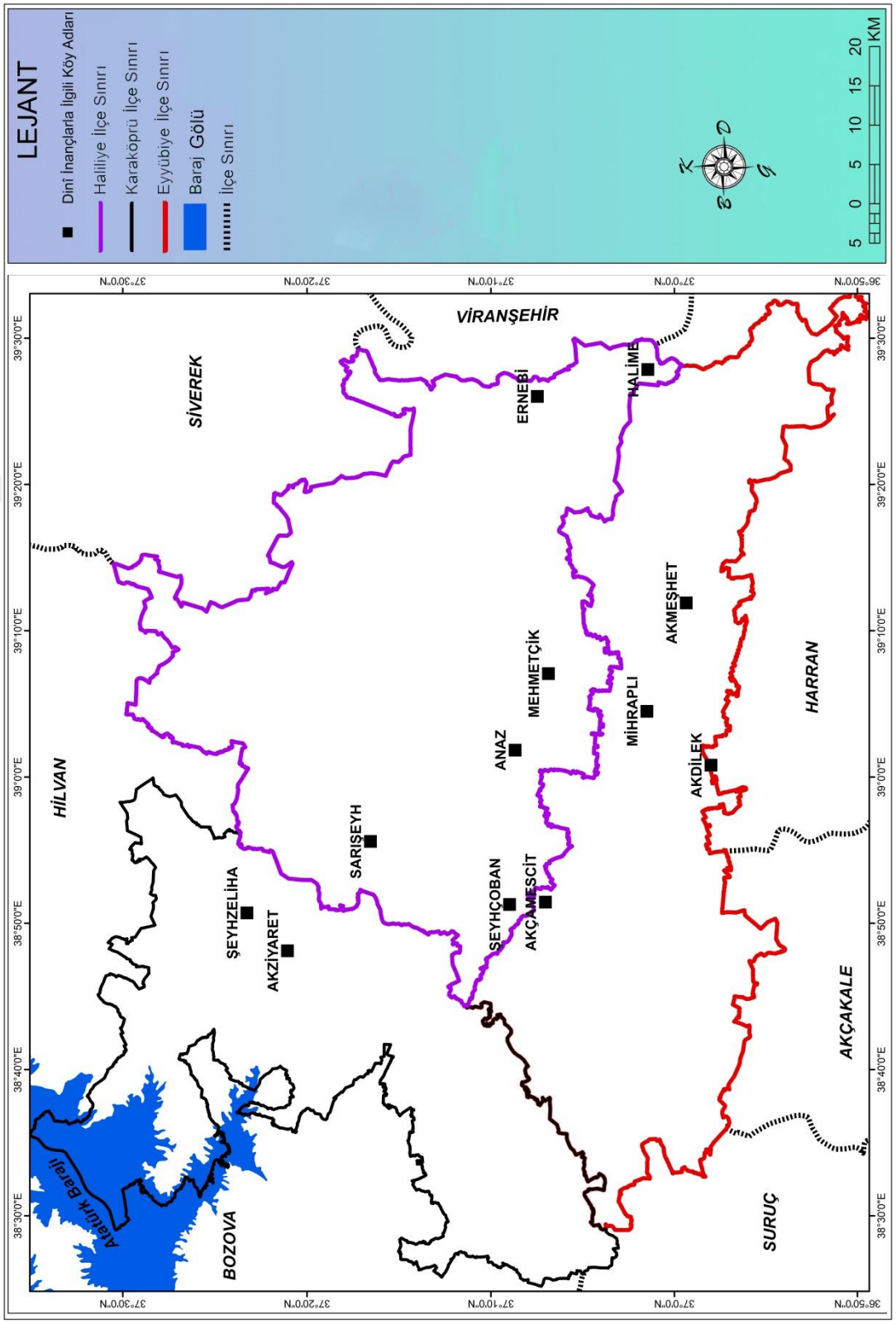
Fotoğraf 54: Mehmetçik Köyü'nün Geneli

9.Mihraplı (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 179). 1980'de Sağlık Köyü'nde çıkan bir kavga nedeniyle şu anda bulundukları konuma gelerek köye Şeyh Mihrap adında bir zatın yaşaması sebebiyle bu adı vermişlerdir.

10.Sarışıh (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 174). Köyde yaşadığına inanılan Şeyhin sarışın olmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır. Köyde şeyhin yaşadığına dair somut bir delil bulunmamaktadır.

11.Şeyhçoban (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir. Köy adını köyde çobanlık yapmış olan bir zattan almıştır. Köyün adı 1540 ve 1566 yılında da Şeyhçoban olarak geçmektedir (Turan, 2012 , s. 174).

12.Şeyhzeliha (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Şeyhzilha'dır (Kapaklı, 1927, s. 176). Köyün adı Kumrulu olarak değiştirilmiş fakat daha sonra yine köyde mezarı bulunan zatın adı verilmiştir.

Harita 29: Dinî İnançlarla İlgili Köy Yerleşmeleri

3.2.2.6. Beşeri Eserlerle İlgili Adlar

Tarihi Coğrafya iki şekilde yer adlandırmalarında etkili olmuştur. Tarihi yer adlarının tekrar kullanılıp yeni yer adlarına verilmesi şeklinde ve tarihi yerlerin tarihi misyonlarından kaynaklı yer adı olarak hala kullanılması. Burada tarihi yerler içinde harabeler önemli yer tutmaktadır. Harabeleri de iki şekilde ele almak gerekir. Bir tarihi geçmişe sahip olan harabeler ve kısa süreli kullanılıp da boşaltılan harabeler diye ayırmak mümkün. Birinci sıradaki harabeler eski yerleşmeler, köprüler, önemli mimari yapılar başta gelmektedir. İkinci sıradakiler ise daha çok ekonomik amaçla kullanılmış geçici yerleşmelerdir. Tarihi yer adlarının değerini biçebilmek için bu iki harabe türünü birbirinden ayırt edebilmek gerekir. Çünkü ikinci bölümde değindiğimiz harabelerin tarihi önemi çok zayıftır, belki de sadece yerleşme ve ekonomik faaliyetlerin yakın geçmişi hakkında izler taşımaktadır. Birinci bölümde değindiğimiz tarihi yer adları, harabeler bulundukları yörenin yerleşme tarihi ve dağılışı hakkında bilgi verir. Bu yerlerin dağılış özelliklerinin bilinmesi yeni ve eski yerleşim yerlerinin değişim nedenleri ve sonuçları hakkında yoruma ulaşılabilir.

Harabe adlarının araştırma alanında bir hayli çok olmasının bir nedeni de birçok yerleşmenin eski uygarlık alanlarının üzerinde veya yakınında kurulmalarıdır. Harabelerde gözlemlediğimiz bir özellik de birçok harabenin diğer yerleşme alanlarına göre yüksek alanlarda bulunduklarıdır. Bunun bir sebebi geçici hayvancılık faaliyetleri sonucunda terk edilip de harabe şeklinde görünen alanlar olmasıdır. Diğer bir sebep de daha önceki dönemlerde insanlar güvenlik kaygılarından dolayı yerleşme için yüksek alanları tercih etmeleridir.

Beşeri eserlerle ilgili olan köy adlarından önce tarihi eserler, harabe yerleşmeler ve tarihi ticaret yapıları hakkında bilgi vermek daha sonrasında insanların yurt, yerleşme özellikleri üzerinde olan insan etkisini belirtmekte fayda vardır. Sonuçta tarihi eserlerde insan eliyle yapılmış yapıtlardır. Beşeri eserler kısmında ise tarihi özelliği olmayan hususlar üzerinde durulmuştur. Araştırma alanında bulunan 9 köy adını beşeri eserlerden almıştır.

Tablo 24: Beşeri Eserlerle İlgili

S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Bahçeli	Titriş
2	Havşanlı	Havşaniye
3	Konak	Meşrek
4	Köprülük	Köprülük
5	Millisaray	Millisaray
6	Uzunköy	Uzunköy
7	Yediyol	Resmelhamar
8	Yenice	Yenice-i Arap
9	Yeniköy	Cudeyde

1.Bahçeli (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Titriş'tir. Köy 1925 yılında Titric, 1930 yılında ise Tilturuş olarak geçmektedir. Araştırma bölgesinde Şeyh Yalıncak isimli bir zaviye ve ayrıca Şeyh Yalıncak karyesi; muhtemelen Til-turuş karyesine ait olan aynı isimli bir çayır yer adı da bulunmaktadır 'Til ya da Tel' Arapçada tepe, küme yığın anlamına gelmektedir (T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1998, s. 937-1530). Tepe olarak adlandırılan Titriş veya Tilturuş ise aslında höyük olduğu ispatlanmıştır. Yeni adının ise köyde yapılan tüm çoğu evde olduğu gibi bahçeli olmasından etkilenerek verildiği tahmin edilmektedir.

2.Havşanlı (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 171). Arapça avlu anlamına gelen Havş kelimesinden türemiş olup yöre tabiriyle havşlu yani hayatlı ev anlamına gelmektedir. Köyde bulunan evlerin % 90 'ının avlulu olması köyün adının bu doğrultuda verildiğini kanıtlar niteliktedir (Fotoğraf 55).

Fotoğraf 55: Havşanlı Köyü'nün Cami Minaresinden Çekilmiş Bir Fotoğrafı

3.Konak (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Göllü'dür (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 14). Köy halkı kendi arasında Göllü demektedir. Köyde şu an havzası bulunan kurumuş olan göl bulunmaktadır. Yeni adı ise köyde konak bulunduğundan değil de köy odası bulunmaktadır. Köy hakkında ve köy halkı tarafından önemli konuların konuşulduğu toplantıların yapıldığı odanın büyüklüğünden dolayı konak şeklinde adlandırılmıştır (Fotoğraf 56).

Fotoğraf 56: Konak Köyü'nden Genel Görünümü

4.Köprülük (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir. Köprülük denilmesinin sebebi ise köyün içerisinden geçen Cavsak deresine halkın köprü yapmasındandır.

5.Millisaray (Karaköprü): Köyün eski adı Millisaray 'dır (Kapaklı, 1927, s. 232). Milli Aşireti'ne mensup insanlar bahar aylarında buraya gelip yerleştikleri için bu yere Milliser denilmiştir. İsim daha sonra Millisaray olarak değiştirilmiştir.

6.Uzunköy (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Arapça uzun anlamına gelen Tıveyli'dir (Kapaklı, 1927, s. 170). Köyde yerleşim faaliyetleri yolun sağında ve solunda yapılması üzerine çizgisel bir yerleşim planı ortaya çıkmış ve bu sebeple köy bu şekilde adlandırılmıştır. 2011 yılında Mutluca Köyü'nden idari yönetimi ayırılınca eski adı Türkçeye çevrilip verilmiştir.

7.Yediyol (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Arapça küçük kırmızı tepe anlamına gelen Resmel Hamar'dır (Kapaklı, 1927, s. 178). Köyde bulunan tepede kırmızı renkli çiçeklerin açmasından bu şekilde adlandırılmıştır. Köyde yaşayan Kürt halkı ise Kürtçe kırmızı tepe anlamına gelen Gıresor demektedir. Yeni adı ise mevcutta

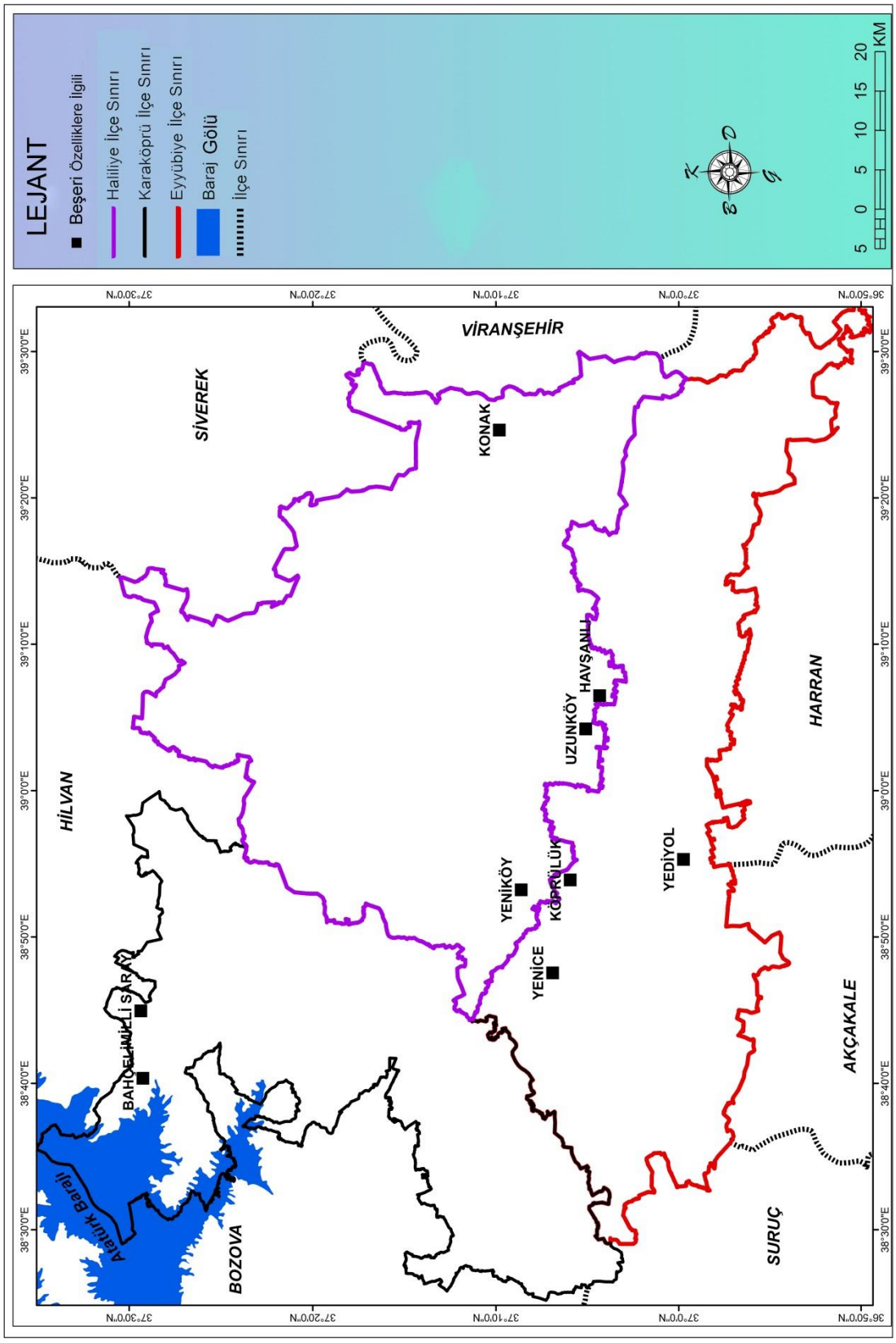
bazıları kullanılmayan ve yerleşim yeri olan, aynı zamanda her biri ayrı bir köye giden tam yedi adet yolun bulunmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır.

8.Yenice (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 174). Köyün adının köyün kuruluşu ile ilgili olduğu bilinmektedir.

9.Yeniköy (Haliliye): Köyün eski adı Arapça yeni anlamına gelen Cudeyde'dir (Kapaklı, 1927, s. 165). Cudeyde'nin Arapça yeni anlamına gelen Cıdit kelimesinin yörenin şivesinden dolayı Cudeyde'ye dönüştüğüne inanılmaktadır. Köyde ilk yerleşim faaliyetleri gerçekleştirilirken bu ad verilmiş olup yeni adı ise Türkçesidir. Köyün adı 1566 yılında Yenice-i Ulya olduğu bilinmektedir. Cüllap nahiyesine bağlı Anaz, Mamoca ve Yenice-i Ulya köylerine kayıtlı dört harap değirmenin vergilendirilmesi değirmelerin bulundukları köylerin o tarihteki adlarının bildirmektedir (Turan, 2012 , s. 109), (Fotoğraf 57).

Fotoğraf 57: Yeniköy Köyü'nün Genel Görünümü

Harita 30: Beşeri Eserlerle İlgili Köy Yerleşmeleri

3.2.2.7. Alet-Edevat ve Mesleklerden Etkilenen Köy Adları

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren hem kendini korumak hem de kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak için çeşitli uğraşlarla alet ve edevat yapmışlardır. Bu aletler hem korunmada hem de çeşitli ekonomik alanlar da kullanılmıştır. Toplayıcılık döneminden bugüne bu aletler değişmiş olsa da günümüzde halen bu yörede en çok kullanılan aletler yerleşme adlarını etkilemiştir ve bu yerleşmeler günümüze kadar gelmiştir. Araştırma alanında bulunan 8 adet köy yerleşmesi adını alet edevat adlarından etkilenerek almıştır.

Tablo 25: Alet-Edevat ve Meslek ile İlgili Köy Yerleşme Adları

S.No	Yeni Adı	Eski Adı
1	İbrik	Xınefıs
2	Ayrancı	Ayrancı
3	Külaflı	Küllablı
4	Mil	Mil
5	Sancak	Sancak
6	Tekerli	Tekerli
7	Turluk	Bozik
8	Ulak	Ulak

1.Ayrancı (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup köyde yapılan hayvancılıktan ve hayvansal ürünlerden ayrancı denildiği tahmin edilmektedir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 33).

2.İbrik (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup 1927 yılı kayıtlarında da İbrik olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 170). Arapça hırsız manasına gelen Xınefıs adı köyde haşerelere verilmektedir. Köyde haşerelerin çok olmasından ötürü bu şekilde adlandırılan köyün yeni adı ise alet edevat adı olup köyde bulunan kuyulardan etkilenilerek verilmiştir.

3.Külaflı (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Küllaplı'dır (Kapaklı, 1927, s. 228). Küllab ucunda keskin demir bulunan alet demektir. Köy adı zaman içerisinde değişime uğrayarak Külaflı olmuştur.

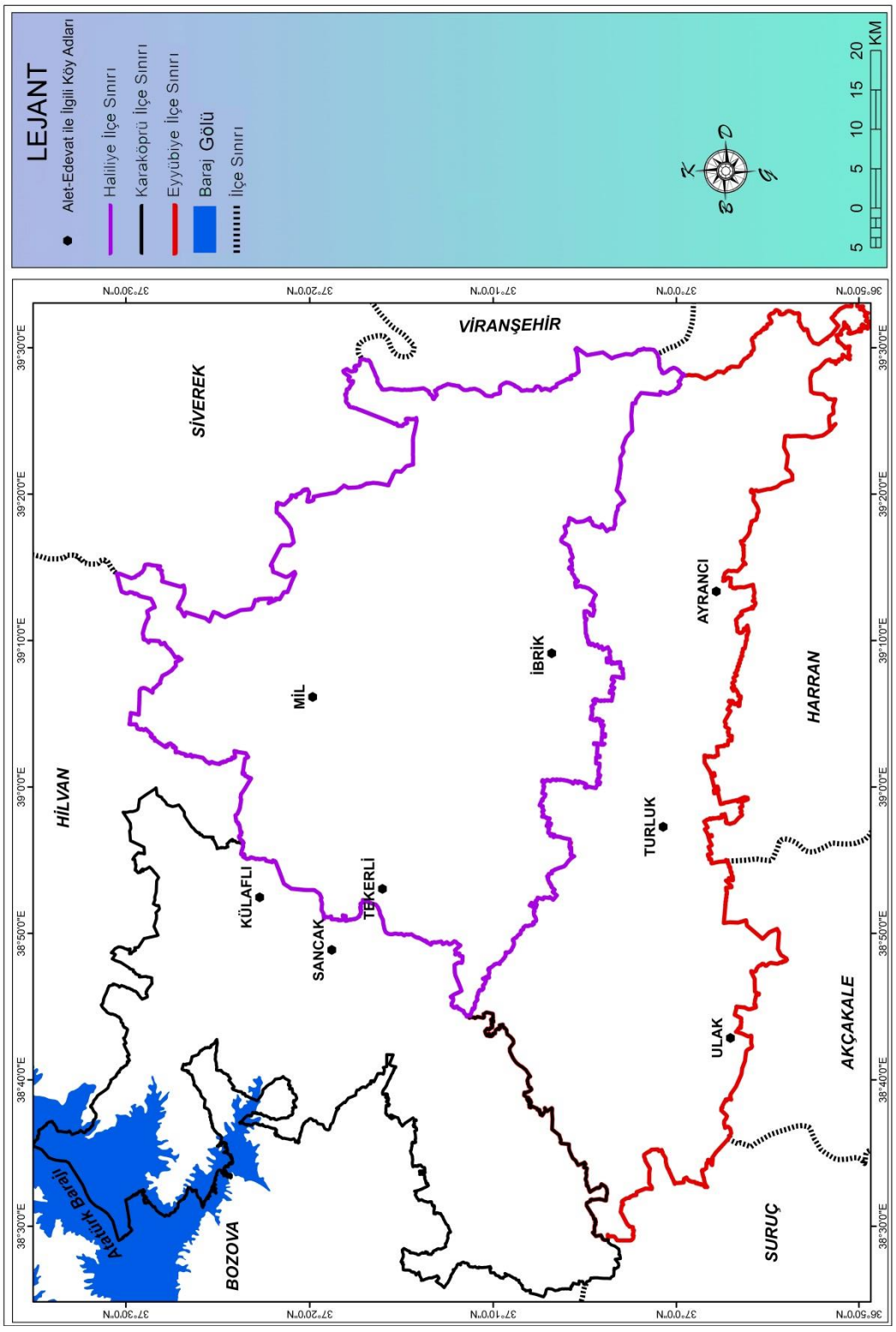
4.Mil (Haliliye): Köyün adı değişmemiştir 200-250 yıllık geçmişe sahip olan bu köy adının alet edevat olan dönen kasnak ve makaraların merkez noktasında bulunan demir anlamına geldiği bilinmektedir.

5.Sancak (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 175). Köyün eski adı ile ilgili anlatılan rivayete göre Şanlıurfa'nın kurtuluş mücadelesi sırasında köyde karakol kurulmuştur. Saco diye adlandırılan yerel halkın katılmış olduğu mücadele sonrasında karakol köyden taşınmış ve taşıma esnasında sancak askerler tarafından köyde unutulmuştur. Köy halkı sancağa karışmamış ve daha sonrasında bu alana yapılmış yerleşmelerle köyün adı bu şekilde anılmıştır.

6.Tekerli (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup adı araçlarda kullanılan tekerlekten gelmiştir (Kapaklı, 1927, s. 173). Neden bu şekilde adlandırıldığı bilinmemektedir. Kan davası ve köye edilen hizmetlerin arttırılması için Sarışeyh Köyü'nden idari yönetimi ayırılmıştır.

7.Turluk (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Bozik'tir (Kapaklı, 1927, s. 177). Köy adını köyde bulunan tepeden almıştır. Alt yerleşimi olan köy idari yönetimini ayırınca adı Bozhöyük olmuştur. Lakin Bozhöyük Köyü adını Turluk Köyü'nde bulunan tepeden almaktadır. 2014 yılında Bozhöyük ile ayrılınca Turluk denilmiştir. Yeni adı Turluk'un kelime manası ise yörede 'dan' adı verilen döğülmüş buğdayın muhafazası için kullanılan çuval demektir. (Güzel, Özcanlı, 2016, s. 12-30)

8.Ulak (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Burce Kevtan'dır (Kapaklı, 1927, s. 168). Köyde bulunan burçların üzerine sürekli yeşil renkli değişik bir tür kuşun yuva yapmasından dolayı köy yöre halkı tarafından bu şekilde bir ad verilmiştir. Köyün yeni adı Muhtar Mehmet Başıbeyaz 'ın dedesinin görevinin ulaklık olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Köyün yeni adı gerçekleştirilen meslekten etkilenilerek verilmiştir.

Harita 31: Alet-Edevat ve Meslek ile İlgili Köy Yerleşmeleri

3.2.2.8.Dönemlik Yerleşmelerle İlgili Köy Adları

Yerleşme faaliyeti, insanların yeryüzünde kendilerine en uygun yaşam alanlarını ve buralara yerleşmelerini ifade etmektedir. İnsanlar yeryüzünde kendilerine yaşam alanı olarak seçtikleri alanları rastgele seçmemişlerdir. İnsan yaşamı için elverişli doğal koşullara sahip alanlar, yerleşim yeri olarak seçilmiştir. İklim koşullarının insan yaşamını güçleştirmediği, yer üstü ve yer altı zenginliklerine sahip alanlar, ulaşıma engel oluşturmayan jeomorfolojik üniteler, verimli topraklarla örtülü ovalar ve platolar yerleşim faaliyetlerinin yoğun olduğu alanlardır. Özellikle çalışma alanımızda bu durumlar dönemli yerleşme olarak görülmektedir.

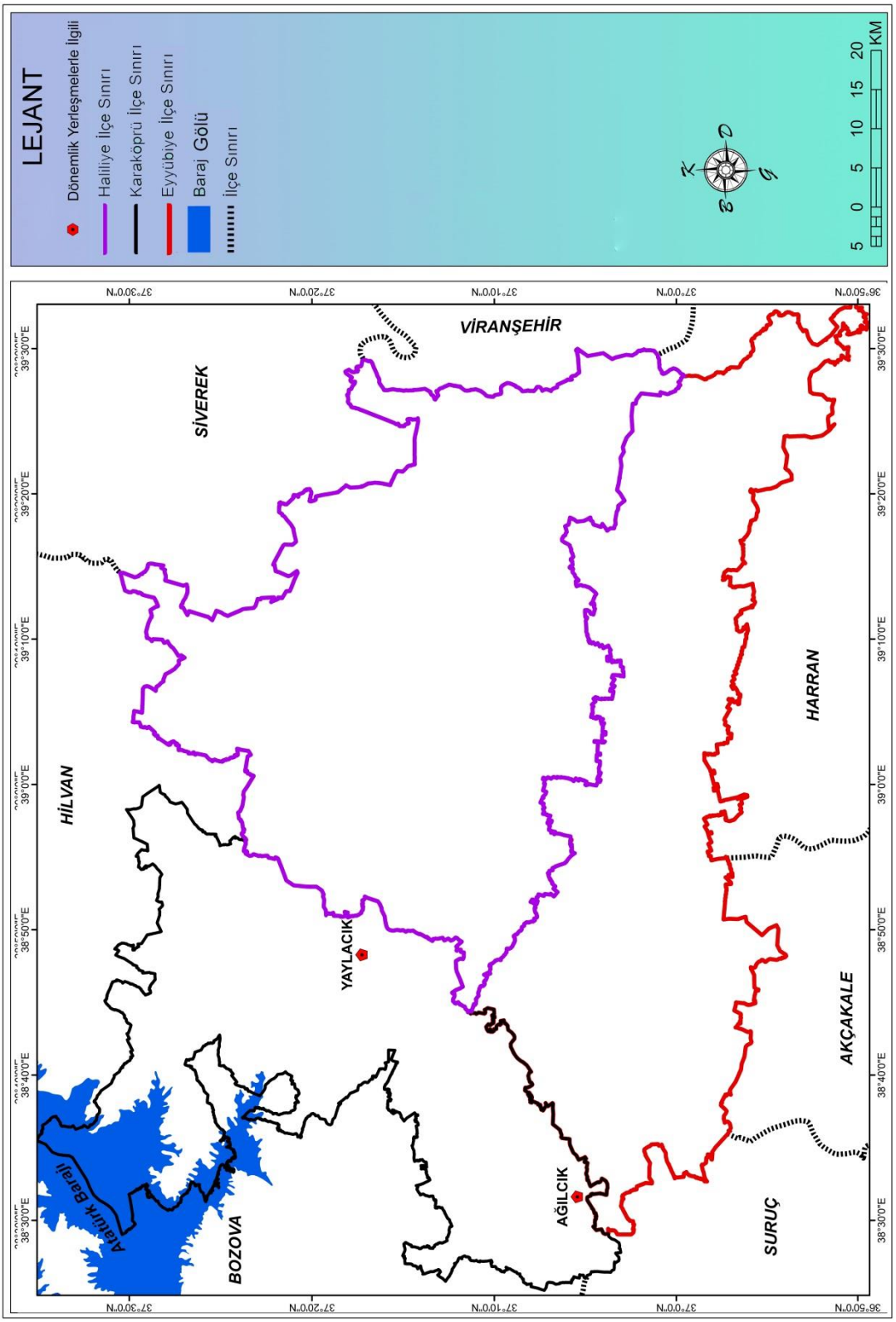
Tablo 26: Dönemlik Yerleşmelerle İlgili Köy Adları

S. No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Ağılcık	Hasangom
3	Yaylacık	Yaylacık

1.Ağılcık (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Hasangom'dur. (Kapaklı, 1927, s. 167). Hasangom diye adlandırılmasının sebebi köyde yoğun olarak yapılan küçükbaş hayvancılığı ve Hasan adlı bir kişinin bu faaliyeti gerçekleştirmesindendir. Kom üstü açık çevresi kapalı davar beslenilen yer anlamındadır. 'Gom' kelimesinin 'kom' kelimesinin kullanılan şiveden dolayı değiştiği tahmin edilmektedir. Ağılcık denmesi ise komun küçüğü olarak tasnif edilen ağıldan esinlenilerek konulmuştur. Zamanla kalıcı yapılan yerleşmeler bile geçici yerleşme adları ile anılmıştır. Buda göçebe yaşantının hatıralarının hala köyde yaşadığının kanıtıdır. (Akbıyık, 2016. s. 22)

2.Yaylacık (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup köyde yapılan yaylacılık faaliyetine istinaden bu şekilde adlandırılmıştır (Kapaklı, 1927, s. 176). Daha çok doğal çevreden temin edilen yapı malzemeleriyle yapılan eski bağ bahçe evleri ile sayfiye amaçlı kullanılan mağaralar günümüzde eski fonksiyonlarını yitirmişlerdir. Bunların yerine şehrin kuzey ve kuzeybatısındaki yeni sayfiye alanları ortaya çıkmıştır. Yaz mevsiminde hâkim rüzgâr yönü kuzeybatı olduğundan yeni yapılan sayfiye alanları kuzeye ve kuzeybatıya doğru kaymıştır. Bunun sonucunda doğal olarak verimli tarım alanları üzerinde kurulan ve şehirden 20 km uzaklıktaki Tülmen Köyü ile Gölpınar Köyü çevresinde bulunan bağ bahçelik alanlar yeni sayfiye

meskenleri yoğunluk kazanmıştır. Yaylacık Köyü'nün Gölpınar Köyü bitişiğinde bulunması ve şehirli halkın yazları buraları kullanması bu durumun izahı niteliğindedir (Güzel, 2005, s. 18).

Harita 32: Dönemlik Yerleşmelerden Adını Alan Köy Yerleşmeleri

3.2.3.Adı Anlamlandırılamayan Köy Yerleşme Adları

Araştırma alanı içerisinde bulunan 104 adet köy yerleşmesinin adları anlamlandırılamamıştır. 104 adet köy yerleşmesinden 15 adet köy yerleşmesinin adı değişmemiştir. Yani eski adı ve yeni adı anlamsızdır. 4 adet köyün adı doğru çevrilmiştir. Bu 4 adet köyün eski ve yeni adı anlamsızdır. 85 adet köy yerleşmesinin adı değiştirilmiştir. Bu 85 adet köy yerleşmesi içerisinden 63 adet köy yerleşmesinin eski adı anlamlı yeni adı anlamsız 22 adet köyün ise eski ve yeni adı anlamsızdır. Adının anlamına ulaşılmayan toplam 104 köy aşağıda verilen tabloda belirtilmiştir.

Tablo 27: Adı Anlamdırılamayan Köy Yerleşme Adları

Adı Anlamdırılamayan Köyler					
1	Acaryurt	Süleymanfak	**53**	İrice	Eğricekuyu
2	Açmalı	Araboğlu	**54**	Karaman	Xarbetulhasani
3	Akçalı	Muneyçir	**55**	Kadıkendi	Kadıkendi
4	Akdoğan	Kabacık	**56**	Kalecik	Kabahaydar
5	Akıncı	Zıvink	**57**	Kanatlı	Anzeli
6	Apalı	Alibar	**58**	Kaygılı	Kantara Dügera
7	Apaydın	Hekice	**59**	Kaynaklı	Ağviranı Mecrıhan
8	Aşağıyazıcı	Kırrık	**60**	Keremli	Ağvirane Cello
9	Atlıkonak	Bahşiş	**61**	Keskin	Keskin
10	Asri	Pırpır	**62**	Kırçiçeği	Yılan harabesi
11	Aşağıkoymat	Koymata Tahtani	**63**	Kısas:	Kısas
12	Aşağı Varlıca	Abbasiye	**64**	Kızlar	Kızıllar
13	Ayazca	Torun Ali	**65**	Koçak	Delikulu
14	Bakırtaş	Şeyhrih	**66**	Korukezen	Kızılhöyük
15	Bakışlar	Küçük Celle	**67**	Köksüren	Kullori
16	Banarlı	Atşana	**68**	Kuşluca	KaraKolık
17	Başören	Telhanar	**69**	Küpeli	Küpeli
18	Bayraklı	Aslanlı	**70**	Lüleci	Lülükler
19	Beşat	İncirli	**71**	Mutluca	Mucipli
20	Bildim	Xerapsor	**72**	Mutlukaya	Şmeyte
21	Boncuk	Boc	**73**	Nokta	Nokta
22	Bölücek	Tizharap	**74**	Oğulbey	Melikveran
23	Bulduk	Bulduk	**75**	Olgunlar	Karaşadi
24	Büyükçömlekçi	Çömlekçi	**76**	Ozanlar	Ağvirane Hacı Hasan
25	Büyükkargılı	Kargılı	**77**	Öğütçü	Dedeoğlu Kantarası
26	Çalışkanlar	Mıcıd	**78**	Örcünlü	Yukarıkubik

27	Çanakçı	Çıngıravi	**79**	Överler	Mağaracık
28	Çatallı	Maşrıfi	**80**	Özlü	Tilleşep
29	Çıralı	Kolik	**81**	Sefalı	Şebik
30	Çiçekli	Qranje rut	**82**	Parmakkapı	Sederi
31	Çiftekemer	Harap bayır	**83**	Sağlık	Cubbulhayat
32	Dalbaşı	Pısık	**84**	Sakça	Savas
33	Demircik	Demircik	**85**	Sarım	Sarık
34	Dernek	Migat	**86**	Sendebelen	Sendebelen
35	Diğer	Diğer	**87**	Şahinalan	Vahşiye
36	Dilimli	Hacco	**88**	Şahinler	Koçören
37	Doyumlu	Kurunc	**89**	Şeker	Şekerköy
38	Duruca	Ağvıranı Hacıhasan	**90**	Şenocak	Malviran
39	Eğerkıran	Hatkuruş	**91**	Terzi	Terzi
40	Estağfirullah	Estağfirullah	**92**	Uğurlu	Qudeme Fevkani
41	Gelibolu	Gelibolu	**93**	Umut	Xırbekuburi
42	Gözeller	Aynı Halil	**94**	Ulucanlar	Nakip Han
43	Görenler	Tilavar	**95**	Uluköy	Yunus Keberli
44	Güngören	Dönali	**96**	Umuroba	Çerbeşli
45	Güvenli	Davudiye	**97**	Uzuncuk	Uzuncuk
46	Gümüşören	Nukretul Rumi	**98**	Üçkonak	Goliy
47	Günbalı	Araboğlu	**99**	Yaykılıç	Seyfettin
48	Güneş	Güneş	**100**	Yığınak	Kurdik
49	Güzelköy	Taybe ve Bahri	**101**	Yolbilir	Çarık
50	Horzum	Horzum	**102**	Yolyazı	Yolyazı
51	İnci	Naçar	**103**	Yukarıkoymat	Kovmata Fevkani
52	İkizce	İkizce	**104**	Yukarıyazıcı	Kırrık

1. Acaryurt (Haliliye): Köyün eski adı Süleyman Fakir'dir (Kapaklı, 1927, s. 174). Rivayete göre Süleyman adında çok mütevazı ve dindar kişinin yaşamasından dolayı ''Süleyman Fakir'' denilmiş ve zamanla ''Süleyman Fak'' diye değişmiştir. Acaryurt denilmesinin ise sebebi ve manası bulunmamaktadır. 1999 yılında adı bir memur tarafından belirlenmiştir.

2.Açmalı (Eyyübiye): Köyün eski adı Arapoğlu'dur. (Kapaklı, 1927, s. 178). Arapoğlu adı bugün köyde yaşayan ve Melikler diye anılan aileden önce Araplar yaşadığı için Arapoğlu denilmiştir. İsmin Açmalı diye değiştirmesinin sebebi ise Aynı aşirete mensup başka bir Arapoğlu Köyü (Günbalı Köyü) ile karıştırılıp resmi işlemlerde sorun yaşanmasıdır. Bu nedenle iki Arapoğlu'ndan birine Günbalı birine

Açmalı denilmiştir. Halk arasında şiveden dolayı Arapoku'da denilmektedir (Turan, 2012 , s. 298)

3.Akçalı (Haliliye): Köyün eski adı Mıneyçır'dır (Kapaklı, 1927, s. 172). Mıneçır da denilen köy Arapça su çok ekmek yok anlamında kullanılmasına rağmen Çir kaysı demek olup kelimenin bütünü manasız kalmaktadır. Köy halkı kendi arasında ekmek yok su çok anlamına gelen ''Mıneyçır, hubbus mamın mey çıtır ''demektedir. Köyün eski adının anlamına ulaşılmamıştır. Köy Osmanbey Köyü'ne bağlı mezra iken köy statüsüne ulaşınca adı Akçalı olarak değiştirilmiştir. Halk arasında ise Akçalı değil de Mıneçır diye bilinmektedir. Akçalı denmesinin bir sebebi bulunmamaktadır.

4.Akdoğan: (Haliliye) Köyün bilinen eski adı Kabacık'tır (Turan, 2012 , s. 87). Kabacık denilmesinin sebebi halk tarafından tam bilinmemekte olup köy içerisinden geçen Kubacık Deresi'nden alması kuvvetle muhtemeldir(Fotoğraf 58). Köy daha önce alt yerleşim yeri olduğu Yenisu Köyü'nden idari yönetim olarak ayrılınca Akdoğan adı verilmiştir. Köy Mahalli İdareler Müdürlüğü'nde çalışan memurun tercihi ile belirlenmiştir. Köyün yeni adının köy ile alakası bulunmamaktadır.

Fotoğraf 58: Akdoğan Köyü içerisinden Geçen Kubacık Deresi

5.Akıncı (Karaköprü): Köyün eski adı Zıvinktir (Kapaklı, 1927, s. 168-198). ‘’Zıvink’’ ve ‘’Şıkeft’’ Kürtçe yapay mağara kaya oyması anlamına gelmektedir. (Altunışık, 2009, s. 72) Köyde bulunan oyma mağaralarda kışın hayvan beslenmesinden bu şekilde adlandırıldığı tahmin edilmektedir. Köyün eski adı köyde bulunan mağaralardan adını almıştır. Yeni adının köyün coğrafi ortam ve şartlarıyla bir ilgisi yoktur.

6.Apalı (Eyyübiye): Köyün eski adı Alibar’dır (Kapaklı, 1927, s. 178). Köy halkı arasında köyün eski adının köyün eski sahibinin adı olduğuna inanmaktadır. ‘’Bar’’ Kürtçe yük demektir. Ali adlı kişi köyü çeşitli insanlara satmış ve aslında Arap köyü olmasına rağmen çeşitli Kürt aşiretlerine mensup insanlar da yaşamaktadır. Yeni adının ise emeklemek anlamına geldiği bilinmekte olup köyün coğrafi ortam şartlarıyla bir ilgisi bulunmamaktadır (Fotoğraf 59).

Fotoğraf 59: Apalı Köyü’nün Batı Kısmından Çekilmiş Fotoğrafı

7.Apaydın (Karaköprü): Köyün eski adı Hekçe’dir (Kapaklı, 1927, s. 233). Köyün eski adının ne anlama geldiği bilinmemektedir. Çünkü köy halkı 100 yıla yakın bir süre önce Hilvan’dan göç edip köyün yakınlarında Coro diye adlandırılan alana yerleşmişlerdir. Fakat orada su olmamasından daha sonra şu anki yerleri Şeyhanlı

aşiretine mensup kişilerden satın alıp köye yerleşmişlerdir. Yeni adının anlamı ve veriliş sebebei bilinmemekte olup halk arasında Hekçe adı kullanılmaktadır.

8.Aşağıyazıcı (Eyyübiye): Köyün eski adı Kırrık'tır (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 53). Kürtçe boyun anlamına gelen ''Kırrık'' Yukarıyazıcı Köyü'nün yüksek bir sırt üzerinde kurulmasından bu şekilde adlandırılmıştır. 35 yıl öncesine kadar Yukarıyazıcı Köyü'nün alt yerleşimi olan köy idari bakımdan ayrıldıktan sonra Yukaryazıcı'nın güneyinde ve daha alçak bir kısmından kurulmasından dolayı Aşağıyazıcı diye adlandırılmıştır. Yazıcı denilmesinin sebebi ve köy ile alakası bulunmamaktadır.

9.Atlıkonak (Eyyübiye): Köyün eski adı Bahşiş'tir (Kapaklı, 1927, s. 167). Köye neden böyle bir adın verildiği bilinmemektedir. Yeni adının ise yöre halkı tarafından değil de Mahalli İdareler Müdürlüğü tarafından bu şekilde konulduğu belirtilmektedir. Yöre halkı köyü Bahşiş Köyü olarak bilmekte ve eski adını kullanmaktadır.

10.Asri (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Pır Pır'dır (Kapaklı, 1927, s. 170). Pır Pır yörede semizotuna verilen ''Pırpırım 'ın'' diğer adıdır. Köyün yaşlıları önceden köyde semizotunun bir hayli fazla yetiştiğini ve katırlarla il merkezine götürüp satıldığını belirtmiştir. Yeni adının eski adı ile ilgi ve alakası bulunmamaktadır.

11.Aşağıkoymat (Haliliye): Köyün eski adı Arapça aşağı koymat anlamına gelen Kovmat-a Tahtani'dir (Kapaklı, 1927, s. 174). Koymat adı ise Kovmatın zamanla değişime uğramasından kaynaklanarak koymat olduğu bilinmektedir. Konumlandırılmasının sebebi ise yine Arapça yukarıkoymat anlamına gelen Koymata Fogani Köyü'nün olmasıdır. Köyün adının manası bilinmemektedir.

12.Aşağıvarlıca (Haliliye): Köyün eski adı Abbasi'dir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Abbasi bir soyadı olup köyü şuan köyde bulunan Şeyhanlı aşiretine mensup insanların doğudan gelip buraya yerleştikleri söylenmektedir. Abbasî adı ise Abbasi soyundan geldiğine inanılmaktadır. Yeni adının anlamı ve manası bulunmamaktadır.

13.Ayazca (Haliliye): Köyün bilinen eski adı 1925 yılında Kızıl Ali, 1927 yılında ise Torun Ali olarak kayıtlara geçmiştir (Kapaklı, 1927, s. 196). Eski adının

Ali adlı kişi ve mahlasından oluştuğu bilinmekte lakin yeni adının köy ile alakasının olmadığı bilinmektedir.

14.Bakırtaş (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Şeyhrih'tir (Kapaklı, 1927, s. 178). Köyde ayak, bilek, diz vb. hastalıkları tedavi eden Şeyh Muhammet adında bir zat bulunmaktadır. Şeyhin tedavi ettiği hastalıklara Arapça romatizma anlamına gelen ''Rih'' denildiği için hem köyün hem de Şeyhin adı ''Rih'' ile anılmıştır. Yeni adının ise bir manası ve köy ile ilgisi bulunmamaktadır. Köy 1993 yılına kadar Umuroba Köyü'nün bir alt yerleşimi iken iki köy arasında 6-7 kilometrelik bir mesafeden dolayı ayırılmış bu ad verilmiştir.

15.Bakışlar (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Küçük Çelle anlamına gelen Çelle-i Sağir'dir (Kapaklı, 1927, s. 177). Çelle Kürtçe ''kırk'' demektir. Küçük Çelle adının neden verildiği mevcut köy halkı tarafından bilinmemektedir. Köy, köyde daha önce yaşamış olan Kürt ailelerden satın alınıp yerleşilmiştir. Köye o zamanda da Küçük Çelle denildiği için yerleşen halkta bu şekilde tasnif etmiştir. Bakışlar adının verilmesinin sebebi ise sebebi bulunmamaktadır. Eski adının küçük diye nitelendirilmesinin sebebi Büyük Çelle adında eski adı ile bilinen Kırklar Köyü'nün alt yerleşimi olmuş olmasındandır.

16.Banarlı (Eyyübiye): Köyün bilinen eksi adı Atşana'dır (Kapaklı, 1927, s. 227). Atşan Arapça susadım anlamına gelmektedir. Köy, Büyükdüzlük Köyü'nün bir alt yerleşimi iken farklı aşiretlere mensup olmasından dolayı muhtarlıkları ayırmış ve köyde yaşayan kişiler tarafından Banarlı adı verilmiştir. Banar Osmanlı Devleti zamanında toprak yöneticilerine verilen addır. Lakin yeni adın bu doğrultuda verilmediği bilinmekte olup köy ile ilgi ve alakası bulunmamaktadır.

17.Başören (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Telhamar'dır (Kapaklı, 1927, s. 177). Köyün eski adı Arapça ''kırmızı tepe'' anlamına gelmektedir. Köyde bulunan tepede baharın gelişiyle birlikte kırmızı renkli çiçekler açmakta ve uzaktan kırmızı bir tepe görünümüne sahip olmaktadır. Bu nedenle yerli halk tarafından böyle adlandırılmıştır. Yeni adı tamamen Türkçeleştirilmek maksadıyla değiştirilmiş köy ile ilgisi olmayan bir ad verilmiştir.

18.Bayraklı (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı köyde yaşayan insanların soyadı olan Aslanlı'dır. Horozköy Köyü'nün alt yerleşimi iken nüfusun

artmasına bağlı olarak ayırılmış, başka bir Aslanlı Köyü'nün de olmasıyla köyün adını Bayrak veya Bayraklı olacağı ve köy halkının hangi adın verilmesini istediği sorulduğunda köy halkı Bayraklı olmasını talep etmiştir. Bayraklı adının köy ile ilgi ve alakası bulunmamakta olup köy halkına seçenek olarak belirtilince bu adın tesadüfen verildiği bilinmektedir.

19.Beşat (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı İncirli'dir (Kapaklı, 1927, s. 170). Köye incirli denmesinin nedeni köyde incir ağaçlarının olmasındandır. Köy 20 yıl öncesine kadar Başören Köyü'nün bir alt yelesimi iken nüfusun artmasıyla köy halkı tarafından muhtarlıklar ayırılmış ve İncirli adında başka bir köyün olmasından Beşat denilmiştir. Yeni adının anlam ve manası bilinmemektedir.

20.Bildim (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Kürtçe ''harabe kırmızı'' anlamına gelen Xerapsor'dur (Kapaklı, 1927, s. 165). Köye ilk olarak gelip yerleşen kişilerin burada harabelerin bulunması ve toprak renginin kırmızı olmasından dolayı böyle bir ad vermiştir. Hancığaz Köyü'nün bir alt yerleşimi iken nüfusun artması üzerine idari yönetim ayırılmış ve Bildim Köyü denilmiştir. Yeni adının köyün coğrafi ortam şartlarıyla bie ilgisi bulunmamaktadır.

21.Boncuk (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Boc ve Bocik'tir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 195). Köye neden Boc denildiği ve Boc'un ne anlama geldiği bilinmemektedir. Bocik ise Kürtçe lügatinde kuyruk, kuyruk sokumu anlamına gelmektedir. Boci aynı zamanda yöre tilkiye verilen diğer addır. Açıkyazı Köyü'nün bir alt yerleşimi olan köyün yeni adı ise kelime benzerliğinden dolayı verildiği bilinmektedir. Boncuk adının verilmesinin başka bir sebebi ve anlamı yoktur (Fotoğraf 60).

Fotoğraf 60: Boncuk Köyü'nün Geneli

22.Bölücek (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Tizharap'tır. (Kapaklı, 1927, s.202). Köye neden Tizharap dendiği bilinmemektedir. Lakin köye yerleşmeden önce yerleşim kalıntıları olmasından kaynaklandığı kuvvetle muhtemeldir. 1980 yılı sonrasında köyün adı Bölücek olarak değiştirilmiş olup tamamen Türkçe ve yeni bir ad olması amaçlanmıştır.

23.Bulduk (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 177). Köyün adının anlamı ve neden böyle bir adın verildiği bilinmemektedir

24.Büyükçömlekçi: Köyün bilinen eski adı Çömlekçi-i Kebir'dir (Kapaklı, 1927, s. 175). Osmanlı tahrir ve mufassal defterlerinde adı Çömlekçi-i Kebir olarak geçen köyün adı değişmemiştir. Köyde yaşayan halk ise çanak, çömlek yapımından değil de Topçumeydanı, Mustafacık, Korçık, kalecik gibi küçük mevsimlik derelerden dolayı sulak yer tabiri olarak Çölmekten geldiğini belirtmektedir. Yani yeni ve eski adının anlamı bilinmemekte olup eski adının Türkçeye uyarlanıp verildiği bilinmektedir.

25.Büyükkargılı (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kargılı ’dır (Kapaklı, 1927, s. 176-197). Köyün halk arasında bilinen eski adı ise Sülüklü’dür. Köy eski adını köyde bulunan sülüklü bir kuyudan almıştır. Büyükkargılı denilmesinin sebebi ise Küçük Kargılı adında başka bir köyün bulunmasındandır. Kargı balık tutmak için kullanılan kancaya verilen addır. Köye Kargılı adının bu sebeple verilmediği bilinmekte olup neden böyle bir adın verildiği ise bilinmemektedir.

26.Çalışkanlar (Eyyübiye): Köyün halk arsında bilinen eski adı Mıcıd’tır (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 27). Mıcıd şuan köyde yaşayan Düğer aşiretine mensup insanlardan önce yaşayan kişiler tarafından verilmiş olup ne anlama geldiği bilinmemektedir. Lakin şuan için köye yöre halkı lebeni satanların köyü anlamına gelen ‘’Gunde Lebençiya’’ denmektedir. Köyde hayvancılık faaliyetlerinin yoğun gerçekleştirilmesinden köy halkı yoğurt, peynir, süt vb. hayvansal ürünler satmaktadır. Bu sebeple yoğurdun Arapçası lebeni olan ismi mahlas olarak köye vermişler ve Koçviran Köyü’ne bağlı yerleşme olan köye Türkçe olmuş olması hasebiyle Çalışkanlar adı verilmiştir.

27.Çanakçı (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Çıngıravi’dir (Kapaklı, 1927, s. 172). Çngıravi’nin anlamı ve neden bu adın verildiği bilinmemektedir. Yeni adı ise 1970’li yılarda eski adının anlamı bilinmediği için bu ad konulmuştur (Fotoğraf 61).

Fotoğraf 61: Çanakçı Köyü'nden Yaşlı Amca İle Köyün Adı Üzerine Edilen Sohbetten Bir Kesit

28.Çatallı: (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Maşrıfi 'dir Arapça ''Meşrefe'' her yeri görülebilen anlamına gelmektedir. Köy düz ve yakın çevreye nazaran eğimin az olduğu yerde bulunduğu için yüksek bir yerden köyün tüm alanı görülebilmektedir. Çatallı denilmesinin bir sebebi neden bu adın verildiği bilinmemektedir.

. **29.Çıralı (Karaköprü):** Köyün eski adı keçi anlamına gelen Kolik'tir (Kapaklı, 1927, s. 232). Yeni adının anlamı ve manası bulunmamakta olup Türkçe olduğu için belirlendiği tahmin edilmektedir. Halk arasında köyün eski adı kullanılmaktadır.

30.Çiçekli (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe çıplak taşlık tepe veyahut çıplak kayalık alan anlamında ‘’Qranje Rut’ kelimesinin zamanla değişime uğramış hali Kırrot’tur (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 19). Köy de bulunan kıraç tepeden adını almıştır. Yeni adı ise Türkçeleştirmek amaçlı değiştirilmiştir.

31.Çiftekemer (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Zincik’tir (İndex Anatolicus). ‘’Zin’’ Osmanlıca binek hayvanlara vurulan eyer anlamına gelmektedir. Yeni adına neden Çiftekemer dendiği bilinmemektedir.

32.Dalbaşı (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Kürtçe kedi anlamına gelen Pısık’tır (Kapaklı, 1927, s. 170). Pısık yörede kediye verilen addır. Pısık adının verilmesinin sebebi ise köyde kedilerin çok fazla olmasındandır. Dalbaşı denilmesinin bir sebebi bulunmamaktadır (Fotoğraf 62).

Fotoğraf 62: Dalbaşı Köyü’nde Bahse Konu Harabelerden Bir Kesit

33.Demircik (Karaköprü): Köyün adı değişmemiş olup 1927 yılı kayıtlarında da Demircik olarak geçmektedir (Kapaklı, 1927, s. 165). Lakin halk arasında ‘’Canbek’’ olarak bilinmektedir. Köyde yaşayan insanların Canbeyli aşiretine mensup

olması hasebiyle Canbek denilmektedir. Demircik denilmesinin bir sebebi yoktur. Köyün adının ne zaman değiştiği bilinmemektedir. Köy halkı tarafından adın köyle veya köyde gerçekleştirilen ekonomik bir faaliyetle ilgisinin olmadığı belirtilmiştir.

34.Dernek (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Arapça oda anlamına gelen Migat'tır (Turan, 2012 , s. 296). Rivayete göre şu anki muhtar Şaban Akbaş'ın dedesine ait olan ve köye gelen misafirler için ve önemli sorunların çözüldüğü köy halkının ve aşiretin ileri gelenleri tarafından kullanılan köy odasının adından gelmektedir. Köy odasına bütçe ayrılmış köyde bir kısım arazinin geliri odaya ve gelen misafirlerin ihtiyacına harcanılmaktadır. 2007 yılına kadar Kızılkuyu Köyü'nün bir alt yerleşimi olan köy bağlı bulunduğu köyün uzak olması ve nüfusun artması hasebiyle muhtarlığı ayırılmış, dernek adı verilmiştir. Dernek adının adının verilmesinin bir sebebi ve anlamı bulunmamaktadır.

35.Diğer (Haliliye):Köyün eski adına ve yeni adının anlamı bilimemektedir.

36.Dilimli (Eyyübiye): Köyün halk arasında kullanılan eski adı Arapça göçmen, geçici, kaçak manasına gelen Hacco'dur (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 35). Hacco'nun sözlük araştırmasında bu anlama gelmediği tespit edilmiş olup köy halkı tarafından bu anlamda kullanılmaktadır. Yeni adının konulmasında Türkçe olmasından başka bir sebebi bulunmamaktadır. Yağmurlu Köyü'nün alt yerleşmişi olan köy 30 yıl önce köy statüsüne ulaşmasıyla ayrılmıştır. Yeni adının anlamı ve manası yoktur.

37.Doyumlu (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kurunç'tur. İsmin köyde su problemleri olmasıyla kuru kelimesinden etkilenilerek verildiği bilinmektedir. Günümüzde su problemi olmayan köy 10 yıl öncesine kadar Kasımkuyu Köyü'nün alt yerleşimi iken nüfusun artması nedeniyle ayrılmış ve Türkçe olmasından Doyumlu adı verilmiştir.

38.Duruca (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Kürtçe Hacı Hasan'ın ak viranı anlamına gelen Ağ virane Hacı Hasan'dır (Kapaklı, 1927, s. 177). Köyün eski adı eski bir alt yerleşimi olan Akviran Köyü'ne aittir. Lakin halk tarafından Duruca değil de Ağvirane Hacı Hasan olarak bilinmektedir.1975 yılında reform ve tapulaşma olmasıyla Duruca adı verilmiş olup bir sebebi veya anlamı bulunmamaktadır. Duruca diye değiştirilmesinin sebebi ise birçok ağviran adlı köyün olmasıdır.

39.Eğerkıran (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Hatkuruş ’tur. Köyde yaşayan halk takribi 100-150 yıl önce dedelerinin köyü satın aldığını ve Hat kuruş adının da hat başına belirli bir miktar kuruş değerinde para ile ödendiğinden kaynaklandığını belirtmektedir. Tarlanın dönümüne hat denildiği düşünülmektedir. Köye Eğerkıran denilmesinin bir sebebi yoktur. Köy 60 yıl öncesine kadar Siverek ilçesine bağlı iken ulaşım nedeniyle Şanlıurfa’ya bağlanmıştır. Köyde Seyhanlı Aşiretine bağlı Koti ailesi ikamet etmektedir.

40.Estağfirullah (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 229). Köy halkının kendi arasında kullanmış olduğu ad ise Istekule’dir. Kürtçe ‘’boyun ve kale’’ kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş köyün adı köyde bulunan bir höyük ve bu höyük etrafında kurulmuş hisarın olmasından bu şekilde adlandırılmıştır. Köye Estağfurullah adının verilmesinin anlamı ve sebebi bulunmamaktadır.

41.Gelibolu (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir. Köyün adı 70 yıl öncesinde köyde evlerin yapılması ve günümüzde köyde yaşayan halkın köyde yaşamasını istemeyen komşu köylerin çıkarmış olduğu husumetten adını almaktadır. Köyün kurucusu Mustafa Aişeoğlu’nun babası köyde ilk yerleşim faaliyetlerini gerçekleştirirken diğer köyden biri ‘’Burada ev kurmanıza müsaade etmem. Tarlaları satın almış olabilirsiniz ama buraya gelemezsiniz. Oğlum Gelibolu’da asker o gelirse hepinizi öldürür.’’ demesi üzerine Mustafa Aişeoğlu’nun babası ‘’Gelibolu burasıdır. Oğlun neye oraya gitmiş savaşıyor. Gelsin burada savaşsın.’’ Demiş ve köyün adının yaşanan bir husumetten dolayı Gelibolu denilmiştir. Köyün adı anlatılan olaydan adını almış ama coğrafi yer adlandırmaları ile bağdaşmamaktadır.

42.Gözeller (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Aynı Halil’dir (Kapaklı, 1927, s. 178). Bayan adı olan Aynur’un lehçeden dolayı Ayno şeklinde yorumlanıp Ayno Halil dendiği bilinmektedir. Rivayete göre köy Ayno ve Halil adında iki kardeş ve Sadık adındaki Amcası oğlunundur. Tarlaları paylaşmada çıkan sorun ile mahkemelik olması ve davayı Ayno ve Halil adında iki kardeşin kazanması üzerine köye Ayno ve Halil denilmiştir. Tarım reformu ile adı değiştirilip Gözeller adı verilmiştir. Yeni adın köy ile ilgi ve alakası bulunmamaktadır.

43.Görenler (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Arapça kör tepe anlamına gelen Tilavar’dır (Kapaklı, 1927, s. 177). Tepenin güney yamacına yapılan

yerleşmelerin tepenin kuzey kısmını görmemesi üzerine sadece bir tarafı görebildiğinden ‘’Tilavar’’ denilmiştir

44.Güngören (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Cebarül Ensar'ın oğlu olan Ali'den kaynaklanmakta olup Dönali'dir (Kapaklı, 1927, s. 178). Rivayete göre Cebarül Ensar adlı zatın oğlu kendisinden kızıp Yardımcı Köyü'nden göçüp Güngören Köyü'ne gelmiştir. Cebarül Ensar oğlunun arkasından ‘’‘Dön Ali! Köyüne Dön Ali' demiş ve köyün adı o yıllardan itibaren ‘’Dön Ali’’ diye anılmış tır. Zamanla Dön Ali, Don Ali adına dönüşmüştür. Köyün yeni adının ise sebep ve manası bulunmamaktadır.

45.Güvenli (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Davudiye 'dir (Kapaklı, 1927, s. 226) Daha önce Dağyanı Köyü'nün alt yerleşimi olan köy eski adını köyün batısında mezarı bulunan Davut adlı zattan alarak Davud'un yaşadığı yer anlamına gelen ‘’Davudiye’’ olarak anılmıştır. Yeni adının ise anlam kökeni ve manası bulunmamaktadır

46.Gümüşören (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Arapça asker çukuru anlamına gelen Nukretul Rumi'dir (Kapaklı, 1927, s. 179). Köyde asker şehit düştüğü ve köy çukur bir alanda bulunduğu için bu şekilde adlandırılmıştır. Köy idari yönetim bakımından köy statüsüne ulaşınca Gümüşören adı verilmiştir. Neden bu şekilde bir adın verildiği bilinmemektedir.

47.Günbalı (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Açmalı Köyü ile aynı olan Araboğlu'dur (Kapaklı, 1927, s. 178-231). Yöre halkı tarafından Arapoku'da denilmektedir. Arap nüfusun fazla olmasından Arapoğlu diye adlandırılan köyün adının değiştirilmesinin sebebi ise diğer Arapoğlu ile karıştırılması ve resmi birçok işte karışıklık çıkmamasındandır. Bu sebeple birine Açmalı birine Günbalı denilmiştir. Köyün adı Osmanlı Tahrir ve Mufassal defterlerinde Arapoğlu olarak geçmektedir.

48.Güneş (Eyyübiye): Köyün adının 1928 yılında Güneş olduğu bilinmektedir. (İndex Anatolicus). Köyün halk arasında kullanılan adı ise Arapça gelişmiş anlamına geldiği söylenilen Amar'dır. Sözlük araştırmasında Amar: Arapça sevmek, sayı ve hesap anlamına gelmektedir. Köy halkının farklı manada kullanılmasının sebebi ise kelimenin zaman içerisinde şiveden ve lehçeden dolayı değişip başka anlama geldiği tahmin edilmektedir. Köy 1984 yılında nüfusun artması

ve aynı aşiretin farklı kolları olması nedeniyle gerekli makamlara müracaat edilmiş ve köyün adı memur tarafından Güneş olarak belirlenmiştir. Güneş adının verilmesini bir nedeni bulunmamaktadır.

49.Güzelköy (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Arapça iyi, hoş, güzel anlamına gelen ‘’Taybe’’ kelimesinden ve Bahri adlı kişiden almış olup Taybe ve Bahri’dir (Kapaklı, 1927, s. 170). Yeni adı ise eski adının Türkçeye çevrilerek verildiği bilinmektedir. Osmanlı devlet arşivlerinde ise halk arasında bilinen Taybe’nin aksine Bahri’dir. Mesela Bahri köyünün hâsılı 291 akça bad-ı heva geliri 10.000 akçaya Cavsak köyünün 279 akça ilavesiyle keza hâsılı 10.000 Mecrihan köyünün 321 akça ile hâsılı 12.000 akçaya tamamlanmıştır (Turan, 2012 , s. 104).

50.Horzum (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Harezm’dir. Horuzum, Harezimden gelmektedir. Bu oymak esasen Menteşe yöresine yerleşmiş bulunmaktaydı (Sümer, 2017, s. 218-318). Dolayısıyla bu yerleşmenin, Menteşedeki büyük Horzum oymağından kopmuş bir aile tarafından yerleşilmiş veya kopmuş bir aile tarafından yerleşilmiş veya kurulmuş olma ihtimali vardır. Nitekim XVII. yüzyılda Çukurova’daki bir yürük oymağını Horzum adlı bir oymak meydana getiriyordu (Baydil, 2007, s. 679) . Yeni adına istinaden neden eski adın yerine anlamı bilinmeyen Horzum kelimesinin verilmediği bilinmemektedir. Şayet araştırma alanı içerisinde bulunan birçok köyün eski adının anlamı biliniyorsa eğer yeni adıda o doğrultuda verilmiştir.

51.İnci (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Naçar ’dır (Kapaklı, 1927, s. 172). Eski adının neden verildiği bilinmemekte lakin yörede Naçar adının marangozlar veya ahşap işleri ile uğraşan kişilere verilmesinden ötürü bu adın verildiği tahmin edilmektedir. Köy Çanakçı Köyü’nün alt yerleşimi iken farklı aşiretlere mensup olunması ve nüfusun artması sebebiyle muhtarlıkları ayırılmış ve adı değiştirilmiştir. Yeni adının ise köyle ilgisinin olmadığı bilinmektedir.

52.İkizce (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 226). Köy halkının söylemine göre köy 52 yıl önce Hartavi Aşiretine mensup ailelerden satın alınmış ve o zamanda adı İkizce olan köyün adı değiştirilmemiştir. Daha önce Akçamesçit Köyü’nün alt yerleşimi olan köyün adının anlamı ve neden böyle bir adın verildiği bilinmemektedir.

53.İrice (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Eğrice ’dir (Kapaklı, 1927, s. 195). Neden bu şekilde bir adın verildiği bilinmemektedir. Yeni adın verilmesi ise eski adının halk arasında da anlamının ve söyleniş nedeninin bilinmeyiş olmasıdır.

54.Karaman (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Xırbetül Hasani’dir (Kapaklı, 1927, s. 177). Köyde Hasan adlı kişinin xırbe yerleşmeleri yapmasından ve daha sonra köyde yerleşmelerin artmasından dolayı bu ad verilmiştir. Yeni adının neden verildiği bilinmemektedir.

55.Kadıkendi (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 277). Kadıkendi denilmesinin sebebi ise rivayete göre Osmanlı Devleti zamanında Kadı’nın burada kendir tohumu ekmesindendir. Şiveden dolayı ise Kadı kendir değil de Kadıkendi denilmektedir. Köyün adı Türkçe olduğu içinde değişmemiştir. Yeni adın verilmesiyle eski addaki anlam yok olmuş bu nedenle köyün yeni adı anlamsız kalmaktadır.

56.Kalecik (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Kabahaydar ve Kalecik’tir (Kapaklı, 1927, s. 176). Kabahaydar Osmanlı Devleti zamanında nahiyenin adı olmasından Kabahaydar’a bağlı Kalecik köyü şeklinde tasnif edildiği düşünülmektedir. Köyde kale vb. yapılar bulunmamaktadır.

57.Kanatlı (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Anzeli’dir. Köy eski adını köyde yaşamış olan ve köyde bulunan tepede ziyaret diye adlandırılan mezarı olan Şehmuse Anzeli adlı kişiden almıştır (Fotoğraf 63). Kanatlı denmesinin sebebi yoktur. Köy 1962 yılında Dağyanı Köyü’nün alt yerleşimi iken ayrılması ile köy ile alakası olmayan ve anlamsız bir ad verilmiştir.

Fotoğraf 63: Köye Adını Veren Şehmuse Anzeli Adlı Kişinin Kabri.

58.Kaygılı (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kantara Dügera'dır (Turan, 2012 , s. 175). Belirtilen kaynakta köyün adı kantaracık olarak geçmektedir. Kantara taş geçit, köprü veya yapıta verilen ad olup köyde şuan mevcutta böyle bir yapı yoktur. Dügera denilmesinin sebebi kantara adında birçok köyün olması ve karıştırılmaması için köyün mensubu olduğu aşiret adının verilmesidir. Yeni adı ise Üçgöze Köyü'nden idari yönetimi ayırınca Mahalli İdareler Müdürlüğü'nde görevli memur personelin tercihi üzerine verilmiştir

59.Kaynaklı (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Ağviranı Mecırhan'dır. (Kapaklı, 1927, s. 214). Köyün halk arasında kullanılan adı diğer köylerde kullanılan viran yerleşiminin aksine Ağa virandan gelmektedir. Ağa bu köyde yaşadığı için bu ad verilmiştir. Köyde ilk yerleşim faaliyetleri yapılırken köyün eski toprak ağasının harabe yerleşim yerlerinin olmasından bu şekilde adlandırılmıştır. Kaynaklı

denmesinin ise bir sebebi bulunmamakta olup 1981 de adı değiştirilmiştir.. Belirtmek gerekir ki köye adını vermiş olan büyük bir kaynak suyu, göz vb. hidrolojik unsur bulunmaktadır.

60.Keremli (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Ağvirane Cello'dur (Kapaklı, 1927, s. 170). Cello, Celal adının Şanlıurfa şivesiyle kullanılmasıdır. Köyün kurucu Celal adlı kişi köye yerleşirken burada daha önce harabe yerleşimlerin bulunmasından Ağviran demiştir. Kardeşi Xeyyo ise başka bir harabe yerleşim yerine yerleşmiş ve o da oraya Ağviran dediği için biri Ağvirane Xeyyo biri Ağvirane Cello olarak adlandırmıştır. Köyün yeni adı ise anlamı ve köy ile ilgisi bulunmamaktadır.

61.Keskin (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiş olup halk arasında bilinen adı ise Körsülo'dur. Sülo, Süleyman adının Şanlıurfa şivesiyle kullanılan diğer bir adıdır. Köyde Süleyman adında görme engelli bir kişinin yaşamasından bu şekilde anılmıştır. Yeni adı ise köy Şeyhçoban Köyü'nün alt yerleşimi iken idari yönetimi ayırmasıyla verilmiş ve köy ile ilgisi bulunmamaktadır.

62.Kırçiçeği (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Yılan harabesidir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 39). Köy taşlık bir alanda kurulmuş olup bu alanda fazla yılan bulunmasından köy halkı burayı yılan harabesi demiştir. Köy Örenli Köyü'nün alt yerleşimi iken nüfusun artmasına bağlı olarak idari yönetimi ayırmak zorunda kalmış ve memurun teklifi üzerine adı Kırçiçeği olmuştur. Yani yeni adı köy halkından olmayan birinin söylemesi ile belirlenmiş ve köy ile hiçbir alakası bulunmamaktadır.

63.Kısas (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup 1518 yılı kayıtlarında Kassas olarak geçmektedir (Nişanyan, İndex Anatolicus). Köy halkı ile yapılan röportaj ve sohbetlerde şiveden dolayı bu şekilde adlandırıldığı bilinmektedir. Yeni adının eski adı ile alakası olmayıp kelime benzerliğinden bu adı aldığı bilinmektedir.

64. Kızlar (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kızıllar olup daha sonrasında Kızlar adı verilmiştir (Turan, 2012). Bu adın kızıl renkli topraklardan geldiğini düşünmektedir. Kızlar adının ise Yeniköy'ün adında olduğu gibi zamanla lehçeden ve şiveden dolayı değiştiği düşünülmektedir (Kapaklı, 1927, s. 176)

65.Koçak (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Delikulu ’dur (Kapaklı, 1927, s. 173) Köyün adının bir mahlas olduğu bilinmektedir. 1980 sonrasında köylerin adı değiştirilirken Türkçeleştirmek amaçlı Koçak denilmiştir.

66. Korukezen (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Kızılhöyük’'tür (İndex Anatolicus) Köyün eski adı Köyde bulunan kızıl renkli höyükten gelmiş olup kullanılan şive ve lehçeden dolayı ‘’Kuzlık’’ olarak kullanılmaktadır. Köyün adı 15 yıl önce değişmiş olup yeni adın köy ile bir alakası bulunmamaktadır.

67. Köksüren (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe bazlama anlamına gelen olan Kullori'dir. Köyde çok tüketildiği için bu ad verilmiştir. Köy halkı takribi yüzyıla yakın bir süredir bu adı kullanmaktadır. 1974 yılında reform olmasından sonra adı değiştirilip yeni adı belirlenmiştir.

68.Kuşluca (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı KaraKolık'tır (Kapaklı, 1927, s. 176). Kolik halk arasında keçi yavrusu olarak bilinmekte olup eski adının köyde yoğun olarak küçükbaş hayvancılığı yapılması nedeniyle verildiği bilinmektedir. Halk arasında ‘’Kolık’’ adı değil de ‘’Karakolık’’ denilmektedir. Köy halkı bu adın aynı zamanda köyde bulunan karakoldan da geldiğini de söylemektedir. Fakat kayıtlarda sadece Kolık geçmektedir. Kuşluca denilmesinin ise bir sebebi bulunmamaktadır.

69.Küpeli (Eyyübiye): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 297). Neden küpeli söylendiği köy halkı tarafından bilinmemektedir

70.Lüleci (Karaköprü): Köyün eski adı Lülükler’dir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 4). Otlukalan Köyü’nden nüfusun artması sebebiyle idari yönetimi ayırılmış Lüleci denilmiştir. Yeni adın anlamı ve veriliş sebebi bilinmemektedir.

71.Mutluca (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Arapça kıbleye dönük anlamına gelen Mucipli'dir (Kapaklı, 1927, s. 172). Köyde yapılan yerleşmelerin güneye dönük olmasından ötürü bu şekilde adlandırılan köyün yeni adının ise anlamı ve sebebi bulunmamaktadır.

72.Mutlukaya (Eyyübiye): Köyün eski adı Arapça çekmek anlamına gelen Şmeyte'dir. Neden bu şekilde adlandırıldığı bilinmemektedir. Köye kaya adı verilmiştir fakat köy kayalık değildir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 41).

73.Nokta (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup hak arasında inanılan hâkim görüşe göre Mustafa Kemal ATATÜRK, köyü Acemi Paşaya vermiştir. Bu nedenle o tarihlerden itibaren adı nokta olarak geçmektedir. Nokta adının anlamı ve köy yerleşmesine neden böyle adın verildiği bilinmemektedir.

74.Oğulbey (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Harapdam anlamına gelen Malikveran'dır. Celali isyanlarının devamı maiyetinde olan Levent, Saruca, sekban olarak isimlendirilen hareket Türkiye'nin birçok yerini harap bir hale getirmiştir. Dolayısıyla bu dönemlerinin yol açtığı yıkımların hatıraları yerleşme adlarına da yansımıştır. Melikviran, Şebekviranı Tavşanviranı. Vb. bunlardan bir kaçıdır. (Orhonlu, 1987, s. 44), (Fotoğraf 64).

Fotoğraf 64:Oğulbey Köyü'nde Bulunan Harabe Yerleşmelerden Bir Tanesi

75.Olgunlar (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı bir mahlas olan Karaşadi' dir (Kapaklı, 1927, s. 178) Köy halkının anlatmış olduğu rivayete göre köyün sahibi köyü

sonradan terk etmiş olan Azhur adlı bir Yahudinin halka ve azaplarına yapmış olduğu eziyetlerden köy halkı tarafından bu mahlas ile anılmıştır. Köyün adı değiştirilince Olgunlar adı verilmiştir. Olgunlar adının anlam ve manası bulunmamaktadır.

76.Ozanlar (Eyyübiye): Köyün adı 1928 yılında Ağvirane Hacı Hasandır (İndex Anatolicus). Köyde Hacı Hasan adlı kişiye ait viran yerleşmelerin olmasından bu şekilde adlandırılmıştır. Köye Ozanlar adının verilmesinin bir sebebi bulunmamaktadır.

77.Öğütçü (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Vaiz ve Dedeoğlu Kantara'sıdır (Kapaklı, 1927, s. 176). Bilinmektedir ki kantara taş köprü, geçit ve yapıtlara verilen addır. Dedeoğlu Kantarası denilmesinin sebebi ise kantara adında başka köylerin olması ve bu köylerle karıştırılmamasıdır. Bu sebeple köyde yaşayan ailenin mahlası ile ve aynı zamanda köyde bir vaizin yaşamasından etkilenilerek Vaiz Kantara'sı denilmiştir. Reform zamanı adı Öğütçü olarak değişmiştir. Yeni adın anlamı ve köy ile ilgisi bulunmamaktadır.

78.Örcünlü (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Yukarı Kubik'tir. Yukarı kübik denmesinin sebebinin yükselti ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Tepelik ve yükseltisi fazla olan alanlar yörede ''kubbe'' ve ''kübik'' adı ile anılmaktadır. Yeni adının ise anlamı ve köy ile alakası bulunmamaktadır.

79.Överler (Karaköprü): Köyün adının 1928 yılında Mağaracık olduğu bilinmektedir. Köyde bulunan küçük mağaradan adını almıştır. Överler denilmesinin sebebi ise Mağaracık adında başka bir köyün olmasıdır. Yani yeni adın bir anlamı ve köy ile ilgisi bulunmamaktadır.

80.Özlü (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Arapça ''şap tepe'' anlamına gelen Tilleşep'tir (Kapaklı, 1927, s. 177). Köy eski adını köyde bulunan tepeden almış olup köyde yaşayan insanların Arap olmasından Arapça bir ad verilmiştir. Takribi 50 yıla yakın bir süredir köy statüsüne ulaşmış olup yeni adı ise eski adının ise anlamı ve köy ilgisi bulunmamaktadır.

81.Sefalı (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Şebik'tir. Şebik'in Osmanlıca sebze anlamına geldiği bilinmektedir. Lakin köy halkı adın manasını bilmemekte olup bu doğrultuda verildiği ile ilgili bir fikri bulunmamaktadır. Köy daha

öncesinde Uluhan Köyü'nün alt yerleşimi iken idari yönetimi ayırmış ve Sefalı adını vermiştir. Yeni adının anlamı ve köy ile ilgisi bulunmamaktadır.

82.Parmakkapı (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe üç kapı anlamına gelen Sederi 'dir. Bu şekilde adlandırılmasının sebebi köyün güneybatı kısmında bulunan 3 ağızlı bir sarnıcın olmasıdır (Fotoğraf 65). Köy 1962 yılında Dağyanı köyünden nüfusun artmasına bağlı olarak idari yönetimi ayrılmış ve adı değiştirilmiştir. Yeni adın anlamı bilinmemektedir.

Fotoğraf 65: Parmakkapı Köyü'nde Bulunan Ve Köyün Eski Adının Kaynağı Olan Sarnıçlar

83.Sağlık (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Cubbul Hayat'tır (Kapaklı, 1927, s. 177). Köyde avlu içerisinde sarnıç olmasından ve köy halkının Arap olmasından Arapça cubbul ve avlu anlamına gelen hayat ve havş kelimeleri kullanılmaktadır. Köyün yeni adının bir anlamı ve manası bulunmamaktadır.

84.Sakça (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Şavaş'tır (Kapaklı, 1927, s. 176). Neden Şavaş dendiği ve adın ne manaya geldiği bilinmemekte olup 1980 ihtilalinden sonra adı Sakça olarak değiştirilmiştir. Eski adında olduğu gibi yeni adının da anlamı bilinmemektedir.

85.Sarım (Karaköprü): Köyün bilinen eski adı Sarık'tır. Köyün yeni ve eski adıyla ilgili bir bilgiye ulaşılamamış olup adların anlamı bilinmemektedir. Halk arasında eski adı kullanılmaktadır.

86. Sendebelen (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup köy 1964 yılında Siverek'ten gelen aile tarafından kurulmuştur. Muhtar İsmail Günaşan'ın dedesi tarafından satın alıp yerleşilen köyün adı Siverek'ten gelmeden önce ikamet ettikleri köyün adıdır. 1996 yılında Parmakkapı'dan ulaşım, hizmet nüfus vb. sebeplerden dolayı idari yönetimi ayırılmış olan köye eski adı verilmiştir. Köyün adının anlamı bilinmemektedir.

87.Şahinalan (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Vahşiye'dir. Köy rivayete göre 115 yıl önce Ermenilerden satın alınmış ve adı değiştirilmemiştir. Vahşi Arapça acımasız ve yabani anlamına gelmektedir. Köyün adı ise 1972 yılında değiştirilmiş olup anlam ve kökeni bilinmeyen Şahinalan adı verilmiştir.

88.Şahinler (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Koçörendir (Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, 1999, s. 34). Köyde ören yerleşmelerinin bulunduğu ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleri yoğun olduğu için bu ad verilmiştir. Yeni adının ise köy ile ilgili bir alakası yoktur. Yeni adı ise tamamen adın değiştirilmesi maksadıyla verilmiş köy ile alakası ve bir anlamı bulunmamaktadır.

89.Şeker (Karaköprü): Köyün eski adı Şekerköy'dür. Şeker denmesinin sebebi ise rivayete göre 62 yıl önce Bezirci köyünden buraya gelip ev yapan kişiye Mahalli idareler Müdürlüğü'nden memurlar misafir olmuştur. Köyün Bezirci Köyü'nden idari yönetim olarak ayrılacağını bildirmiş ve o esnada o zaman çok kıymetli olan çayı ikram edince memur köyün adının şeker olması yönünde ısrar etmiş ve köyün adı şeker olarak belirlenmiştir.

90.Şenocak (Haliliye): Köyün halk arsında bilinen eski adı Malviran'dır (Kapaklı, 1927, s. 232). Kürtçe viran ev anlamına gelen ''Malviran'' denmesinin sebebi ise köyde daha önce yerleşim kalıntılarının olmasındandır. Köy halkı İkiağız Köyü'nden idari yönetimini ayırıcında bu şekilde adlandırılmıştır. Yeni adı tesadüfen belirlenmiş anlamı ve sebebi bulunmamaktadır.

91.Terzi (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup (Kapaklı, 1927, s. 100) Köyde bu meslek ile uğraşan kimse yoktur lakin daha önceki yüzyılda uğraşan

kimsenin olup olmadığı bilinmemektedir. İsmin kendini muhafaza etmiş olması ise Türkçe olması ile alakalıdır.

92.Uğurlu (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Qudeme Fevkani ’dir (Kapaklı, 1927, s. 178). Qudeme Arapça ‘’azınık’’ anlamına gelmekte olup aynı aileden türemiş olan iki köy olduğu için birine Aşağı Qudeme (Ovabeyli Köyü) diğerine Yukarı Qudeme (Uğurlu) denilmiştir. Uğurlu denmesinin bir sebebi ve anlamı yoktur.

93.Umut (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Cabır Xırbe'dir. Köyde ilk yerleşim faaliyetlerini yapan kişinin adının Cabır olması ve köyde hırbelerin çok olması nedeniyle ‘’Cabır Xırbe’’ denilmiştir. Köy Çekçek Köyü’nden idari yönetimi ayırılınca Umut olarak adlandırılmıştır. Yeni adının anlamı ve sebebi bilinmemektedir.

94.Ulucanlar (Eyyübiye): Köyün adı 1518 yılı kayıtlarında ‘’Nakip Han’’ olarak geçmektedir. Köyde günümüzde han bulunmamaktadır (Tekin, 2018, s. 52). Köy daha önce Yardımcı Köyü’nün alt yerleşimidir. İdari yönetiminin ayrılmasıyla Ulucanlar olarak adlandırılmıştır. Yeni adının anlamı veriliş sebebi bilinmemektedir.

95.Uluköy(Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinene eski adı Yunus Keberli'dir (Kapaklı, 1927, s. 192). Köy Yunus adlı bir şahıstan alınmasından sonra adamın adıyla anılmıştır. Uluköy denilmesinin bir sebebi bulunmaktadır.

96.Umuroba(Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Çerbeşli’ dir (Kapaklı, 1927, s. 177). Çerbeşli'nin ‘’Kerbeş’’ adı verilen doğada kendiliğinden çıkan bitkiden etkilenilerek verildiği tahmin edilmektedir. Umuroba denmesinin bir sebebi yoktur.

97.Uzuncuk (Karaköprü): Köyün adı değişmemiştir (Kapaklı, 1927, s. 175). Köyün adının değişmemesinin sebebi adın Türkçe olmuş olmasıdır. Neden bu adın verildiği bilinmemektedir.

98.Üçkonak (Haliliye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe göllü anlamına gelen Goliy’ dir (Çelik, 2017, s. 64). Köyün batısında şuan bulunmayan, kurumuş olan bir göl olmasından köy bu şekilde adlandırılmıştır. Yeni adı 1971 yılında Şenocak Köyü’nden idari yönetimi ayırılınca verilmiş ve köy ile ilgi ve alakası yoktur.

99.Yaykılıç (Eyyübiye): Köyün bilinen eski adı Seyfettin'dir (Turan, 2012 , s. 296). Köyün halk arasında kullanılan adı Seyfettin'dir. Yaykılıç' ın neden verildiği bilinmemektedir (Fotoğraf 66).

Fotoğraf 66: Yaykılıç Köyü

100.Yığınak (Karaköprü): Köyün halk arasında bilinen eski adı Aşağı Kürt höyüğün kullanımla değişmiş hali olan Kurdik'dir. Köyün adı 1928 yılında Kürthöyük olduğu bilinmekte olup adını köyde bulunan höyükten almış ve şiveden dolayı değişmiştir. Yeni adının bir sebebi ve manası yoktur (İndex Anatolicus).

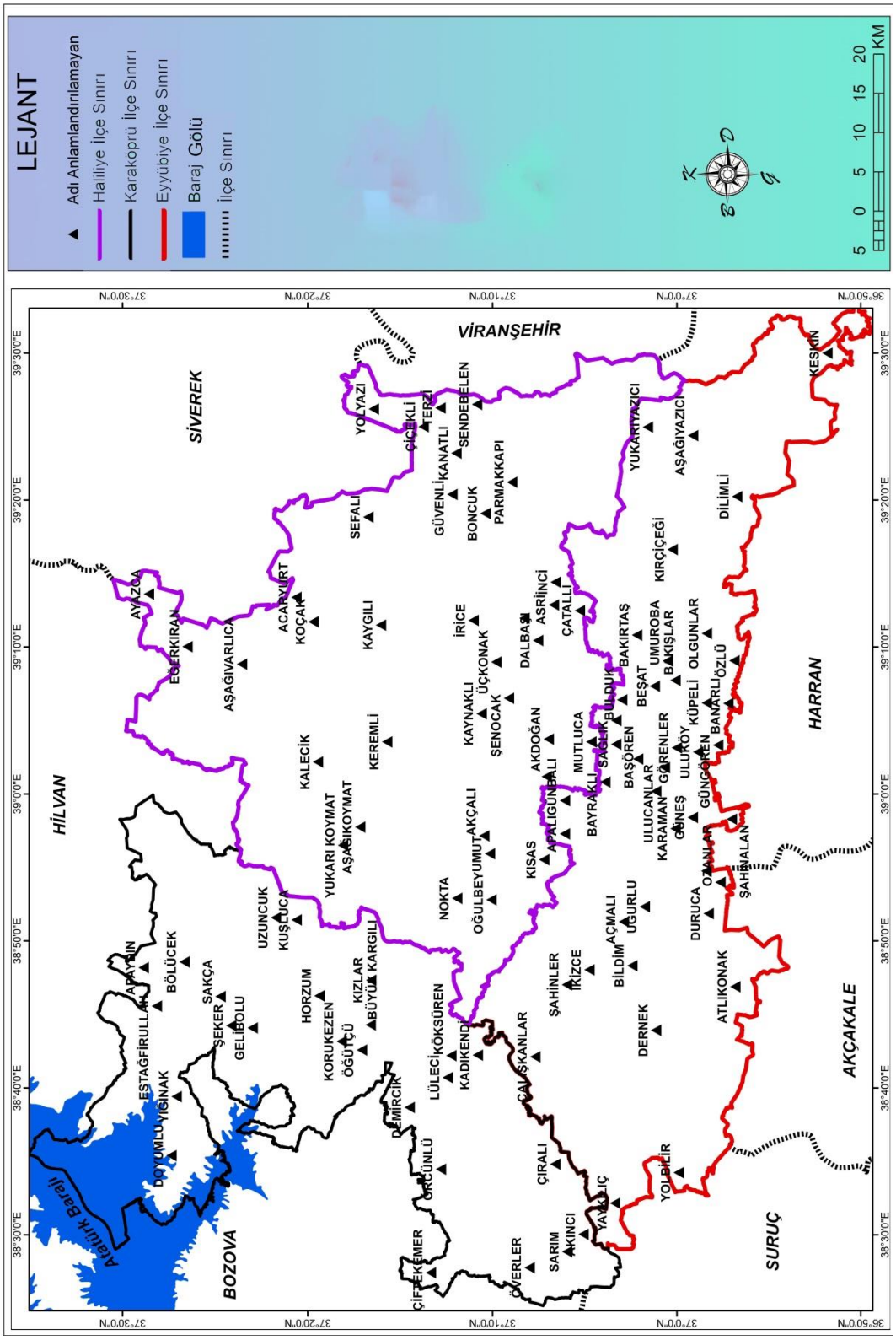
101.Yolbilir (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Çarık' tır (Turan, 2012 , s. 294). Çarık ilkel pabuç ve at arabasını frenlemek için tekerleğin arasına koyulan demir levha anlamına gelmektedir. Köyde daha önce yaşamış olan kişilerin bu adın anlamına uygun bir şekilde verildiğini tahmin etmektedir. Yolbilir denmesinin sebebi ve manası yoktur.

102.Yolyazı (Haliliye): Köyün adı değişmemiş olup halk arasında bilinen eski adı Kürtçe Halil'in hırbe yerleşimi anlamına gelen Xırbe Xelle'dir. Köyün eski adı

esasen hırbe değil de harabedir. Köy 1940 senesinde Habeşül Habeş adlı kişiden alınırken köyde yerleşim kalıntıları bulunması sebebiyle bu şekilde adlandırılmış, harabeler zamanla köy halkı tarafından hırbe olarak adlandırılmıştır. Xelle ise Halil adının Şanlıurfa şivesiyle kullanılan şeklidir. Köyün yeni adının ise bir mana ve sebebi yoktur

103.Yukarıkoymat (Haliliye): Köyün bilinen eski adı Kovmata Fogani'dir. Yukarı Kovmat anlamına gelen köye neden bu adın verildiği ve verilen adın anlamı bilinmemektedir. Koymat ise Kovmat kelimesinin zamanla değişime uğramış ve kullanılmış halidir. Yeni adının da anlamı ve veriliş sebebi bilinmemektedir.

104.Yukarıyazıcı (Eyyübiye): Köyün halk arasında bilinen eski adı Kürtçe boyun, boğaz anlamına gelen Kırrık'tır. Köyde daha önce yaşayan insanlar günümüze nazaran daha çok hayvancılık faaliyetleriyle uğraştıkları için köyün kuzeyinde bulunan iki yüksek tepenin arasında bulunan mağaralarda hayvan beslemişlerdir. Bu sebeple tepenin boynunda veya boğazında anlarıma yakın bulunan Kırrık diye adlandırılmıştır. Yukarı diye konumlandırılmasının sebebi ise Aşağıyazıcı Köyü'nün olmasındandır. Halk arasında buraya Kırrıka Jer denilmektedir. Yeni adının ise köy ile ilgi ve alakası yoktur.

Harita 33: Adı Anlamdırılamayan Köy Yerleşmeleri

SONUÇ VE ÖNERİLER

Millî kültürümüzün önemli konularından biri de ad vermedir. Adbilimin dallarından biri olan yer adları (Toponimi) ise, bir toprak parçasını vatan haline getirmesi bakımından daha çok önem kazanmıştır. Aslında köy adları, yalnız orada yerleşen insan topluluklarından değil, zaman zaman o bölgenin doğal çevre özelliklerinden yani yerin yapısından, iklim şartlarından, bitki örtüsü ve üzerinde yaşayan canlılardan, ekonomik ve kültürel ürünlerinden etkilenmiş ve bu etki altında, yerler adlandırılmış köy adları ile üzerinde yaşayanlar ve çevre bir bütünlük kazanmışlardır.

İnsanlar yerleşim yerlerini, mevkilerini adlandırma ihtiyacı duymuş ve bunu fiziki, beşeri coğrafya vb. özelliklerinden esinlenerek oluşturmuşlardır. Şanlıurfa'nın yerleşme tarihinin Göbeklitepe kazılarında 12.000 yıl öncesine ait tapınaklar bulunmasıyla büyük bir geçmişe sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple yerleşme tarihi çok eski olan Şanlıurfa'nın elverişli iklim şartları, güvenli yaşam alanı, yeterli hidrografik kaynaklar ve verimli tarım arazileri olduğu kanısını doğurmaktadır. Bu da insanların kuracağı bu yerleşim yerlerine hidrografik, jeomorfolojik, jeolojik, klimatolojik kökenli yer adları vermesini etkilemiş ve bu durum araştırma tezinde doğrulanmıştır.

Araştırılmış olan yüksek lisans tezinde Şanlıurfa ili Karaköprü, Haliliye, Eyyübiye ilçelerinde bulunan köy yerleşmelerinin toponomik analizi konusu incelenmiş olup 346 köy yerleşmesinin eski ve yeni adları araştırılmıştır. Bu köylerin eski adları ve anlamları arazi çalışmalarında yapılan gözlem ve mülakatlardan, halktan, Osmanlı tahrir ve mufassal defterlerinden, salnamelerden, Şanlıurfa ile ilgili yazılmış kitap ve makalelerden, İndex Anatolicus'tan elde edilmiş veya ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen ve ortaya çıkarılan bu eski ve yeni adlar coğrafi ortamla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmaya bağlı olarak Coğrafi bir perspektif ile adları değerlendirilmiş, analize tabi tutulmuş ve adlandırmada etkili olan coğrafi unsurlardan hangilerinin öne çıktığı ve bunların nedenleri ortaya konulmuştur.

Şanlıurfa'nın 2012 yılında büyükşehir statüsüne ulaşmasıyla olmasıyla tüm köyler mahalle olarak adlandırılmıştır. Araştırma alanı içerisinde 432 mahalle

bulunmaktadır. Bu mahallelerden 346 Adedi köy yerleşmesi olup 86 adedi ise şehirsel mahalledir.

Araştırma alanında bulunan 346 köy yerleşmesinden 128 (% 36.99) adedi adını beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinden, 114 (% 32.94) adedi adını fiziki coğrafya özelliklerinden almıştır. 104 (% 30.07) adedinin ise adının anlamına ulaşılamamıştır. Araştırma alanı içerisinde bulunan köy yerleşmelerinin adları belirtildiği üzere en çok beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinden etkilenilerek verilmiştir.

Beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerden etkilenen 128 (% 36.99) adet köy yerleşmesinden 43 adedi adını boy, aşiret, soyisim, şahıs özelliklerden, 27 adedi adını tarihi mekân ve kalıntılardan, 15 adedi adını tarımsal özelliklerden, 12 Adedi adını dini inançtan, 12 adedi adını insani özelliklerden 9 adedi adını beşeri eserlerden, 8 adedi adını alet edevattan, 2 adedi dönemlik yerleşmelerden etkilenerek almıştır.

İlçelerdeki köylerin adlandırılmalarında, insan ve onun faaliyetlerini mekânla ilişkilendirerek inceleyen beşeri ve ekonomik coğrafya unsurları çoğunlukla kullanılmıştır. Özellikle de köy adları içerisinde boy, oymak, şahıs, bey, aşiret ve topluluklara dayanan adlar ön plana çıkmaktadır. Şüphesiz bu durum, buralara yerleşen insanların kendi boy, oymak, aşiret ve topluluk ya da iskâna öncülük etmiş önemli şahsiyetlerin adlarını yerleşmiş oldukları yerlere vermesinden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, ilçelerdeki köy adları, insani özelliklerin yörede çok önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim bazı yerleşmelerin iskân tarihi açısından önemli bir yeri vardır. Başka bir deyişle bazı köyler, tarihî mekânlar veya kalıntılardan kaynaklanan adlar taşımaktadır. İlçelerdeki bu grup köy adı sayısının fazlalığı, yörenin eski tarihi dönemden beri önemli bir yerleşim alanı ve binlerce yıllık yerleşim tarihi boyunca medeniyetlerin pek çok tarihi kalıntı bırakmış olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Fiziki coğrafya özelliklerden etkilenen 114 (%32.94) adet köy yerleşmesinden 33 adedi adını topografyadan 31 adedi adını hidragrafyadan 18 Adedi adını litolojik özelliklerden 12 adedi hayvan varlığından 11 adedi bitki özelliklerinden 7 adedi matematik coğrafya özelliklerinden 2 adedi adını klimatolojik özelliklerinden etkilenerek almıştır. Özellikle belirtmek gerekir ki eğimin diğer ilçelere göre daha az

olduğu ve yer şekillerinin sade olduğu Eyyübiye ilçesindeki alçak tepelerin bile köy adlarına verilmesinde etkili olmuştur.

Köy yerleşmelerinin önemli bir kısmının adları fizikî coğrafya unsurlarından etkilenilerek verilmiştir. Bu bağlamada, yöre insanının ad koymada yaşadığı doğal çevreden etkilendiği söylenebilir. İlçelerdeki yerleşmelerin adlandırılmalarında Fiziki Coğrafya özelliklerinden en çok, topografik şekiller ile hidrografik özelliklerin etkili olduğu; bu unsurları sırasıyla litolojik özelliklerle ilgili, hayvanlarla ilgili, hava olayları ile ilgili köy adları takip ettiği görülmektedir Bütün bunlara dayanarak, ilçelerin farklı bir topografik yapıya sahip olduğu ve buna bağlı olarak da yörenin doğal çevre özelliklerinin büyük bir çeşitlilik gösterdiği sonucunu çıkarma imkânı vardır.

Araştırma alanı içerisinde bulunan 104 (% 30.07) adet köy yerleşmesinin adlarının anlamına ulaşılamamıştır.

Araştırmamıza konu olan 346 köy yerleşmesinin günümüze kadar 85'nin (%24,56) adı değiştirilmiştir. Değiştirilen köy adları içerisinde bir bölümü de Türkçe olmadığı için değiştirilen adlar oluşturmaktadır. Arapça, Farsça, Kürtçe, Süryanice vb. gibi dillerde adlandırılan pek çok köyün adları vardır. Türkçe bir anlam ifade etmeyen köy adları ile Arapça yahut Farsça kökü, eki olan adlarda değiştirilmiş, bunlara yeni adlar verilmiştir. Ad değiştirme işlemleri yapılırken en çok dikkat edilen özellik Türkçe olmayan yahut olmadığı düşünülenler ile karışıklığa sebep olan adların öncelikle ele alınması ve değiştirilmesidir. Örneğin Resmel Halule Arapça Dolutepe anlamına gelmekte, Şıkeftık Kürtçe Mağaracık anlamına gelmektedir. Belirtilen köylerin adları doğru çevrilmiştir Ancak, yapılan köy adı değiştirme işlemlerinde her zaman isabetli kararlar alındığını söylemek zordur. Bu 85 adet köy yerleşmesinden 63 adet köyün eski adı anlamlı iken yeni adları anlamsızdır. Burada ad verilirken görevli memurların tercihi doğrultusunda olmuştur. Bu bağlamda, köy adları üzerindeki değişiklikler konusunda daha ciddî ve dikkatli çalışmalar yapılmalıdır. Tarihsel köy adları ülkemizin önemli kültürel miras zenginlikleri arasındadır. Bu özellikleri nedeniyle bunlar değiştirilmemeli, aksine korunmalıdır.

Ayrıca araştırma alanında dikkat çeken bir hususta ovada bulunan Arap kökenli halkın bulunduğu köylerin adları anlamları diğer köylere nazaran daha kolay

bulunmuştur. Bundaki sebep köy halkından en yaşlı kişilerle yapılan sohbetlerde köylerin çok el değiştirmesidir. Yani başka kabilelerin yerleşmesidir. Örneğin Hamedanlı Köyü'nde Hamedan aşiretine mensup insanlar olmadığı halde köy daha önce köyde yaşamış olan insanların mensup olduğu aşiret adı ile anılmaktadır. Keza Horzum Köyü ise aynı şekilde Milli aşiretine mensup insanlar bulunduğu ve halkın 100 yıllar önce Viranşehir'den geldiği bilinmekte olmasına rağmen köyün adının Harezm'den geldiği bazı kaynaklarda belirtilmektedir.

Tüm bu sonuçlar gösteriyorki insanlar sürekli doğayla iç içe olup hem doğayı etkilemiş hem doğadan etkilenmiştir. Belirtmek gerekirki köylerin adları köyün fiziki ve beşeri coğrafya özelliklerinden etkilenilerek verilmiş adlardır. Örneğin Gölpınar Köyü'nden bahsedildiği zaman köyde pınar olduğu tahmin edilebilmektedir. Ambertepe Köyü'nden bahsedildiği zaman köyde tepe olduğu tahmin edilebilmektedir.

Fakat yeni adların verilmesinde özen gösterilmemesi köy yerleşmesinin tarihini, geçmişini, orada yaşayan insanların emeğini, birikimini, hatıralarını yok etmeye yol açmaktadır. Çünkü yer adlandırmalarında eski insanlar yerleştikleri alanın jeolojisinden, jeomorfolojisinden, klimatolojisinden, vejetasyon özelliklerinden, tarım, hayvancılık gibi özelliklerinden etkilenerek ad vermişlerdir.

KAYNAKÇA

Akbıyık, M. (2016). Siverek İlçesi Köy Yerleşmelerinin Toponimik Analizi. *Electronic Turkish Studies,* 11(8), 1-24.

Akış, A. (2002). *Gap'ın Şanlıurfa İli Sosyo-Ekonomik Coğrafyasına Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

Aksan, D. (1982). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: Tdk Yayınları.

Alagöz, C. (1984). Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler. Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Milli Folklör Araştırma Dairesi Yay. 11-22.

Altunışık, İ. (2009). *Coğrafi Bakımdan Batman İli Yer Adları*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Baydil, E. (2007). xvı.Yüzyıl Urfa Sancağının Boz-Abad ve Yalak Nahiyelerindeki Kırsal Yerleşme Adlarının Tarihi Coğrafya Bakımından Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (2), 675-692.

Benek, S. (2006). Şanlıurfa İlinin Tarımsal Yapısı, Soruları ve Çözüm Önerileri. *Coğrafi Bilimler Dergisi,* 4 (1), 67-91.

Bulut, İ. (1996). Sorgun Yöresi Köy Ve Mevki Adlarının Kaynakları. *Erzurum*. *Akademik Araştırmalar Dergisi, (*2), *30-40*

Çağlak, S. Gündüz, T. (2016). Şanlıurfa İli İklim Özelliklerinin Enterpolasyon Teknikleri İle Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (45), 360-372.

Çelik, B. (2017). Şanlıurfa İli Yüzey Araştırmaları. *Karadeniz Uluslararası Bilim Dergisi,* (36), 87-107.

Çelik B, Kıldıroğlu, M. (2016). Coğrafya- İskan. *İslam Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa ıv (128-152).* İzmir: Gelişim Ofset.

Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ. F. (2016). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*. Erzurum: Pegem Akademi.

Ekinci, A. (2018). İki Tepeli Şehir: Urfa Mahalleleri. Şehir Zaman ve Mekan. *Osmanlı Urfası1*(99-122). Şanlıurfa: Orient Basım Yayın.

Elmastaş, N, Günal, V. Şahinalp, M. Bitlis İli Köy Adlarına Coğrafi Açıdan Bir Yaklaşım. *VII. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu (Bitlis, 04-07 Ekim 2011)*. Ed. O. Belli, V. E. Belli. 576-577. Bursa: Rota Ofset, 2013.

Erinç, S. (2001). *Jeomorfoloji I*. İstanbul: Der Yayınları.

Gap Bölgesel Kalkınma İdaresi Başkanlığı. (Şanlıurfa: 2018), 42-44

Genel Hizmetler Şube Müdürlüğü, *Genel Hizmetler Faaliyet Raporları*. (Şanlıurfa: 13.10.1999), 12

Goudie, A. (2004). *Encyclopedia Of Geomorphology*. London: Routledge Taylor & Francis Group.

Göney, S. (1975). *Büyük Menderese Bölgesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Güzel, A. (2005). Şanlıurfa'da Sayfiye Yerleşmeleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. (11), 98-103.

Güzel, A. ve Özcanlı, M. (2016). Coğrafi Ortam Ve Yerleşme Adları Arasındaki İlişki Açısından İdil İlçesi (Şırnak) Köy Adları. A*kdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 12-30.

Haputman, H. (2002). *Tarih Öncesi-İlkçağ Dönemi Uygarlıklar Kapısı Urfa*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kapaklı, K. (1927). *Urfa Salnamesi*. Şanlıurfa: İlhami Fevzi Matbaası .

Karaboran, H. Türkiye'deki Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (Ankara, 11-13 Eylül 1984)*. 97-148. Ankara: Kültür ve Truizm Bakanlığı Milli Folklar Araştırma Dairesi Yayınları No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17 . 1984.

Koçman, A. (1993). *Türkiye İklimi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. s. 7.

Kurtoğlu, M. (2011). *Evliya Çelebi'nin İzinde İbrahim'in Nazargahı Urfa.* Ankara: Bengü Yayınları.

Mollazade, S. (2019). *Doğal Ortamın Ortaoğretim Düzeyindeki Eğitim-Öğretim Faaliyetleirne Etkisi: Şanlıurfa Örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Şanlıurfa.

Nişanyan, S. (17.02.2020). Nişanyan Map. Tarihinde İndex Anatolicus: Https://Nisanyanmap.com. adresinden edinilmiştir.

Orhonlu, C. (1987). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı.* İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık. s. 44.

Özçağlar, A. (2006). *Coğrafyaya Giriş.* Ankara: Hilmi Usta Matbacılık.s. 29-153

Paydaş , K., ve Ekinci, A. (2018). Şehir Zaman ve Mekan. *Osmanlı Urfas 1 (6-32).* Şanlıurfa: Orient Basım Yayın.

Segal, J. (2002). *Edessa (Urfa)-Kutsal Şehir*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sümer, F. (1953). Döğerlere Dair. *Türkiyat Mecmuası Dergi Park,* 10 (0), 139-158.

Sümer, F. (2017). x.Yüzyılda Oğuzlar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi,* 16 (3-4), 218-318

Şahinalp, M. S. (1998). *Harran Ovasının Ve Yakın Çevresi'nin Coğrafi Etüdü Ve Planlaması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Şahinalp, M. S. (2006). Şanlıurfa Şehri'nin Kuruluşuna Etki Eden Etmenler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(1), 105-127.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (10. 01. 2020). Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Olma Tarihi. Https: //Www. Haliliye. Bel. Tr/İcerik/25/4/ Haliliye adresinden edinilmiştir.

T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, O. A. (1998). *Muhasebe-İ Vilayetüi Diyar-I Bekr Ve Arab Ve Zü'l-Kadriyye Defteri.* Ankara: Dizin Ve Tıpkı Basım.

Tekin, Z. (2010). Yavuz Sultan Selim Döneminde Urfa'nın İdari Taksimatı, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 9(20), 179-204.

Tunçdilek, N. (1985). *Türkiye'de Relief Şekilleri Ve Arazi Kullanımı.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. s.4-5.

Tunçel, H. (2000). Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (2).23-24.*

Turan, A. N. (2012). *XVI. Yüzyılda Ruha (Urfa) Sancağı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (2004). *Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan*. İstanbul: Çantay Yayınları.

Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (2018). *Ekonomik Coğrafya*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Yıldız, S. (2017). Peygamberler Diyarı Urfa. Ed. M. S. Rızvanoğlu, D. Cenak, *Şanlıurfa Kültür ve Turizm Rehberi*. Şanlıurfa: Altan Özyurt Matbaacılık.